

Nyt. szám: 18/025h

271/0330

Kl. sz.: 204/093.

Tölőbe a 16/1953 KCSF
iut. a lapja'u ~~TITKOS~~ (157)

9h. ch. 13. Nyt. sz.: 220

HADTÁP BIZTOSÍTÁS

2

XV. ÉVFOLYAM
1982. 2. SZÁM

1991-03-18

MEGJELENIK NEGYEDÉVENKÉNT
AZ MNHF-SÉG BELSŐ KIADVÁNYA

PH08 1000-

31/39

TITKOS

„A hadtápbiztosítás magában foglalja mindazokat a rendszabályokat, amelyek a hadtáp megszervezésére, valamint a csapatok anyagi, technikai, egészségügyi és egyéb irányú biztosítására és kiszolgáltatására irányulnak.”

*[MN Harcászati Szabályzat (bo.-e.)
47. pont.]*

HADTÁPBIZTOSÍTÁS

1982

2

MN HADTÁPFŐNÖKSÉG BELSŐ KIADVÁNYA

Készült: 650 példányban
Egy példány: 104 lap
Szerkeszti: a Szerkesztő Bizottság
A Szerkesztő Bizottság elnöke: Dr. Lapos Mihály vezérőrnagy
Szerkesztőség: Budapest XIII., Dózsa Gy. út 49/a. MN HTP Törzs
Felelős szerkesztő: Tóth József alezredes
Felelős kiadó: Elekes János ezredes

A HADTÁPBIZTOSÍTÁS ELMÉLETE

A védelmi harc hadtápbiztosításának újszerű vonásai

Csabai György százados

*... olykor a védelmi
harcászat kötelező"*

Lenin

Közismert, hogy korunkban a nemzetközi viszonyok alapvető tartalma: a szocializmus és a kapitalizmus világméretű küzdelme és versengése – a vezető tőkés országok egyre agresszívabbá váló magatartása ellenére is – a békés egymás mellett élés jelenlegi keretei között folyik.

Az 1982-es év első negyedében az USA és NATO egyes tagállamai, az úgynevezett „lengyelországi események” ürügyén politikai és gazdasági szankciókat kezdeményeztek a Szovjetunió és Lengyelország ellen, a többi szocialista ország felé pedig fokozták az ideológiai fellazító tevékenységüket. Az USA világméretű befolyásának csökkenése, a fejlett kapitalista országokban meglévő nagyszámú munkanélküli (28 millió), az egyre növekvő infláció, nyersanyaglelőhelyekben végbement változások és a szocialista országokban a fejlett szocialista társadalom építésében elért újabb sikerek ellensúlyozására a kapitalista országok óriási mértékű fegyverkezési hajszába kezdtek. Az USA 1983. évi költségvetésében 263 milliárd dollárt irányoznak elő a katonai kiadások finanszírozására, ami az előző esztendőhöz képest 20⁰,₀-os emelkedést jelent.

Az 1980-as évek NATO hadseregeire jellemző, hogy jelenleg a harmadik generációs fegyverek vannak rendszerben, melyek találati pontossága egyre jobban megközelíti a maximumot. A megsemmisítési eszközökben egyesítésre kerültek a célbajuttatás, a célzás és az irányítás funkciói; megnövekedett a lő- és hatótávolság és tömegméretekben rendszeresítésre kerülnek a mikroelektronikai, a száloptikai, az infra, a lézer eszközök, a neutronfegyver, a mágneses lövedékek stb.

A védekezést szolgáló eszközök mellett „zöld utat” kapott a támadó harcsczűkzűk, fegyverek, fegyverrendszerek (harckocsik, szárnyas rakéták stb.) tömeges rendszerbeállítás, telepítése. Mindezek hatását fokozza, hogy a NATO-ban összehangolt kutatást és fejlesztést folytatnak közép- (1979–1984) és hosszú (1979–1995) távlatokban. A NATO tagállamok katonai vezetőinek szándékát az is kifejezi, hogy az 1982-es esztendő végére az anyagi eszközkészleteik mértéke elérj a 30 napot, 1985-re pedig már 60 napos készlettel fognak rendelkezni. Tehát jól érezhető, hogy a NATO tagállamok vezetőinek egyeztetett politikai

és katonai döntései a két katonai szövetségi rendszer között létrejött erőegyensúly megbontását, az *erőfölény* megszerzését szolgálják, melyek újabb veszélyek forrását képezik és a konfrontációs stratégia kiszélesítéséhez vezethetnek.

Ezek a külső körülmények megkövetelik az MN harckészültségének, hadrafoghatóságának magas szinten tartását, hogy szövetségeseinkkel együtt képesek legyünk bármely agresszor azonnali visszaverésére szárazföldön és a légtérben egyaránt.

Az MSZMP célrudas és következetes politikája, dolgozó népünk áldozatkészsége következtében néphadseregünk a mind modernebb harcitechika rendszerbeállításával, az ehhez igazodó szervezeti fejlődéssel, a tökéletesített harc és harcvetési eljárásokkal, korszerűbb, hatékonyabb felkészítési, harckészültségi és mozgósítási rendszerével folyamatosan korszerűsödik. Ezt juttatta kifejezésre Kádár János elvtárs az MSZMP XII. kongresszusán tartott beszámolójában, amikor azt mondta: „Hadseregünk a mai korszerű követelmények színvonalán áll és a Varsói Szerződésbe tömörített fegyverbarátaival jó együttműködésben örökdió békés építőmunkánkon, védi hazánk szuverenitását és függetlenségét”.¹

Fegyveres erőnk fejlődése, a hadművészet és annak szervezőalkotórészének: a harcászattal, ezen belül a védelmi harc elveinek folyamatos változása megköveteli tőlünk a védelmi harc hadtápbiztosításával kapcsolatos elvek, eljárások, módok és módszerek átfogó felülvizsgálatát, azok korszerűbbé tételére irányuló vizsgálatok elvégzését, a szükséges következtetések levonását, az újszerű megoldások keresését és általánosítását.

A védelem meghatározására a következőket találjuk a Szovjet Katonai Enciklopédiában: „A harctevékenységek egyik fajtája, amelyet az ellenség főlényben levő erői támadásának (csapásának) visszaverése, meghatározott irányok (körletek, objektumok) biztosítása (megtartása), a másodrendű irányokban az erőkkel és eszközökkel való takarékoskodás és a fő irányokban az ellenség feletti erőfölény létrehozása céljából alkalmaznak. A védelem alkalmazható harcászati, hadművelleti és hadászati méretekben, kényszerűségből vagy szándékosan, akkor, ha a támadás lehetetlen vagy célszerűtlen. *A védelem lényegét az ellenséges csoportosításnak az előrevonás és a megindulási helyzet elfoglalása alatti, a védelem terepszakaszok megtartásáért vívott harctevékenységek folyamán való megsemmisítése képezi...*”²

A korszerű védelmi harc hadtápbiztosítását nagyban meghatározza: a hadosztály (ezred) helye, szerepe a védelem felépítésében; a védelembe való átmenet körülményei; a védelmi harctevékenység célja, időtartama; a terep és más számbavehető tényezők. Leggyakrabban a védelembe való átmenet az ellenséggel való közvetlen harc érintkezésében történik. Ennek következtében a hadtápbiztosítás végrehajtására irányuló rendszabályok az ellenséges pusztító eszközök behatása alatt, az erősen szennyezett terep és a rendelkezésre álló idő rövidsége mellett valósulhatnak meg.

A hadtápbiztosítás meg szervezése során a *felkészítés* egyik sajátosságának kell tekinteni azt, hogy a felkészítés eredményeként az új személyi állomány legyen képes a szállító, az egészségügyi és más szaktechnikai előírás szerű kezelésére, funkcionális feladatai elvégzésére. A felkészítésre a védelmi harcban – beleértve az általános katonait, politikait, szakmait is – az ellátási, kiszolgálási és gyógykezelési, kiüri-

¹ Az MSZMP XII. kongresszusa, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1980.

² Szemelvények a Szovjet Katonai Enciklopédia köteteiből. III. rész.

tési feladatok megvalósítása közben kerülhet sor úgy, hogy azzal párhuzamosan töltik fel a hadtáp egységeket, -alegységeket személyi állománnyal, szállító és más hadtáp technikai, anyagi eszközökkel.

A felkészítés során kerül sor a hadtáp egységek, -alegységek kiegészítő felszerelésekkel, többek között éjjel-látó, fényálcázó, álcázó, világító, ködképző, anyagmozgató, robbantó anyagkészletekkel való ellátására, alapvető szakmai fogások, eljárások begyakorlására.

A felkészítés során a hadtápkatonákban is ki kell alakítani azokat a tulajdonságokat, amelyekről Lenin a következőket írta: „A korszerű háborúban nem lehet sikert elérni kezdeményező, öntudatos katona és rengerész nélkül”.³

A hadtáp felépítését nagyban meghatározza a hadosztály (ezred) harcrendje, harcadata; a vegyi-sugár helyzet, a meglévő utak száma, állapota, a terep jellege.

A hadtáp felépítése védelmében magában foglalja a hadtápegységek, -alegységek csoportosítását (és hátratelepítését) a csapatok hadműveleti, harcászati felépítése elsődleges figyelembevételével, azok minden oldalú hadtápbiztosítása érdekében. A csapathadtáp felépítése feleljen meg a kialakult helyzetnek, a parancsnok elhatározásának és biztosítsa a hadtápegységek, -alegységek készenlétét, a manőverek végrehajtására a védelmi harctevékenységek folyamán. A hadtápegységeket, -alegységeket az ellenség páncélos csapatainak nehezen járható irányába kell elhelyezni (telepíteni) úgy, hogy az egységek, -alegységek kellő időbeni anyagi és egészségügyi biztosítása teljes mértékben végrehajtásra kerüljön. Ennek érdekében a nem harcokosi veszélyes irányokban, de mozgásra alkalmas utak mentén, vagy találkozási pontjában célszerű a hadtáp alegységek csoportosítása.

A hadosztály első lépcsőben védő ezred hadtápegységeit a következőképpen célszerű telepíteni (elhelyezni):

- a zászlóalj hadtápegységek a zászlóalj első lépcső és a második lépcső között (a védőkörletben) vagy mögötte;
- az ESH-t (és a javító alegység egy részét) az ezred második lépcső mögött, a peremvonaltól 15 km-ig (az ezred harcrendjétől mintegy 3 km-re);
- az ezred egyéb hadtápegységeit a hadosztály harcrendje mögött 5 km-ig, ami a peremvonaltól hozzávetőleg 30 km-es távolságot jelent. Az ezredhadtáp felépítését védelemben az 1. számú melléklet tartalmazza.

Ha az ezred a hadosztály második lépcsőjében rendezkedik be védelemre, akkor az ezredhadtáp alegységek egy körletben, az ezred által elfoglalt védőszakasz hátsó vonalától 5 km-ig, vagy az összpontosítási körletben települnek, melytől 3-5 km-re tartalék körletet kell kijelölni.

Az ezredsegélyhely telepítési magasságában elhelyezkednek más, a védelmi harc anyagi biztosítása szempontjából jelentős alegységek, készletek is.

A hadsereg hadműveleti felépítése első lépcsőjében védő hadosztály hadtápegységek a következőképpen települhetnek:

- HSH (c. vagy ö. c.ö.) a hadosztály első és második lépcső között - a peremvonaltól 15-18 km-ig, vagy a második lépcső mögött -, a peremvonaltól 30 km-ig;

³ Lenin összes művei. 2. Kiadás 9. kötet. Budapest. 1966.

- a többi hadtápegységeket célszerű a hadosztály harcrendje mögött, a peremvonalától 40 km-ig telepíteni (elhelyezni) széttagoltan, csoportonként és egymástól 5-6 km-re. A települési körlettől 5-6 km-re tartalék körleteket szükséges kijelölni és a lehetőség szerint berendezni. A hadosztály hadtáp felépítését védelemben a 2. számú melléklet, a hadsereghadtáp felépítését pedig a 3. számú melléklet ábrázolja.

A védelmi harc hadtápbiztosítása megszervezésében jelentős feladat az *után- és hátraszállítási utak kijelölése, előkészítése, fenntartása*. Védelemben a tervezett után- és hátraszállítási (kiürítési) feladatokon túl gyakran és váratlanul előfordulhat a *szállító, kiürítő és anyagi eszközökkel való manőverek* sürgős végrehajtásának szükségessége, és ehhez előkészített, berendezett őrzés és forgalomszabályozás alatt álló utak szükségesegek.

A történelmi tapasztalatok és a számítások szerint a *hadosztály védősávjában legalább kettő fő, egy tartalék után- és hátraszállítási útra van szükség*. Természetesen ezeken felül a települési és tartalék körletek között bekötő utakat, földutakat kell előkészíteni.

A gl. (hk.) hadosztály sávjában a már leírt telepítési követelményeket és távolsági normatívákat figyelembevéve az *után- és hátraszállítási útvonalak hossza elérheti a 120-150 kilométert, melyből közel 40 kilométert a barántút(ak) tesz ki*.

Napjainkban a *hadtáp őrzése, védelme és tömegpusztító fegyverek elleni védelmének, életképességének kérdései*, az ezzel kapcsolatos rendszabályok az ismert okoknál fogva fejlődőben, állandó változásban vannak. Ezért a kérdés megközelítése valamennyi esetben és helyen a vele foglalkozóktól alkotókésziséget és az új iránti fogékonyságot igényli.

A kialakult gyakorlat szerint a hadtáp őrzése és védelme, a tömegpusztító fegyverek elleni védelme magában foglalja: a tömegpusztító fegyverek elleni védelem megszervezését; a hadtápszervezetek őrzésének és védelmének megszervezését és a hadtáp törzsek munkáját az életképesség megóvása érdekében.

A hadtápszervezetek *tömegpusztító fegyverek elleni védelmének megszervezése* megítélésünk szerint a foganatosítandó rendszabályok három csoportjával biztosítható. *Első csoportba* az ellenség által alkalmazott tömegpusztító fegyverek lehetséges eredményeinek meghatározása -, a *második csoportba* a hadtáp ezredek eszközeinek és anyagainak közvetlen védelme, őrzése, oltalmazása, megóvása, a *harmadik csoportba* az ellenség által alkalmazott tömegpusztító fegyverek következményeinek a felszámolása tartozik. Ez utóbbi kérdéscsoportba tartozik ugyan-csak a rádióaktív zónák prognosztizálása, a folyamatos sugár, vegyi és bakteriológiai felderítés az utakon és a körletekben a személyi állomány kiértécsítésének megszervezése, a széttagolt elhelyezés, a körletek rendszeres váltása, műszaki berendezése, a védőeszközökkel való ellátás, a szennyezett terepszakaszok leküzdésére helyes módszer kiválasztása, a személyi állomány folyamatos sugár-ellenőrzése és a tűzvédelmi rendszabályok.

A védelem előkészítő időszakában a csapások felszámolására *összevont mentőosztásokat* (mentőcsoportokat) célszerű kijelölni. Állományukba tartoznak: esetleg megerősítésre kijelölt gépesített lövész (hk.), vagy komendáns, vegyi- védelmi, műszaki egészségügyi technikai, őr- és kiszolgáló erők és eszközök, illetve erre a feladatra kiképzett hadtáp katonák. *Feladataikat az alábbiak* képezhetik: a csapások körleteinek felderítése, a tüzek oltása, sérültek össze-

gyűjtése, gépjárművek, anyagi eszközök kimentése, torlaszok megszüntetése, a megmaradt eszközök új körletbe való kivonása, hátraszállítása.

Az európai hadszíntéren 1984-ig lehet számítani a neutroneszköz NATO csapatoknál történő rendszerbeállításával. Közvetlenül a hadtápok ellen nem tervezik alkalmazni, de járulékos következményei lehetségesek. A Lance rakétákkal 120 km-ig, a 203,3 mm és 155 mm ágyúkkal 20–40 km-es távolságra juttatható el a neutronötletet. Az 1 Kt-ás neutronrobbanás esetén egy zászlóalj pusztulásával lehet számolni. Az egyszeri áthatoló sugárzás mértékének hatása a hadrafoghatóságra a 4. számú mellékletben került feltüntetésre. *A védekezés eddigi módszerei általában és részben alkalmasak.* Azonban olyan új feladatok vetődnek fel, mint például a sérült katona gamma fotonokat bocsájthat ki, így környezetet is sérülést szenvedhet. *Néhány ételmyszer, például a konyhasó (NaS1) is rádióaktív sugárzóvá válik, amit megszüntetni nem lehet.* A hústartalmú konzervek, elsősorban a bő hidrogéntartalmuk miatt a neutron sugárzásra túl érzékenyek.

A fenti példák csak az ezirányban végzett kutatások és publikációk kezdeti eredményeit tartalmazzák, ezért a közeli jövőben a jelzett irányokba határozottabb elmozdulás szükséges.

A hadtáp földi védelmét a települési körletek (csoportok) szerint, az után- és hátraszállítási utakon pedig a fontosabb műtárgyak védelmét célszerű megszervezni és végrehajtani. Valamennyi helyen meg kell szervezni a figyelmet, kiértesítést, híradást, a harci alegységeket, többek között az ügyeletes alegységeket és tüzoltó részlegeket is. Hangsúlyozni szükséges az egyes települési körletek (csoportok) közötti és a belső együttműködés kérdéseinek kimunkálását, a körkörös védelem kiépítését, a védőállások előre történő berendezését.

Az ellenség (gépesített, páncélos, felderítőcsoportok, diverzióscsoportok, légi-deszant és légimozgékonyosságú alegységek) támadásának visszaverését a védelmi harccsoportokba beosztott állomány (tartalék segítségével) hajtja végre. Az ellenség támadás elhárításába be kell vonni a hadtáp és technikai szervezeteknél ideiglenesen ott tartózkodó állományt, sőt a javításban levő harcjárműveket is. A veszélyeztetett irányokba esetenként harckocsi vagy gyalogsági aknák telepítésével műszaki zárat, akadályokat kell létesíteni.

A hadtáp egységek és alegységek széttagolt elhelyezésénél figyelembe kell venni azok sajátosságait, a működő és teljesítőképességük megőrzését, a terep jellegét, így a természetes fedező és álcázó képességét.

Védelmi harctevékenység során különleges figyelmet kell fordítani a hadtáp életképessége megóvása érdekében a hadtáp *körletek műszaki berendezésére.* A műszaki munkák első sorozatában (5–6 óra alatt) ki kell építeni a fedezékeket a hadtáp vezetési pontok vezetési csoportjai, a segélyhelyek és a teljes személyi állomány részére. Ezt a munkát gyorsítja, ha a rendszeresített könnyű óvóhelyek beépítésre kerülnek. A további munkálatokat a második sorozatban lehet elvégezni, így kiépíteni az óvóárkokat, fedett árokrészeket, fedezékeket, egyedi és csoportos gépkocsifedezékeket. A hadosztály hadtáp körletének teljes műszaki berendezése közel 50 000 m³, az ezred pedig 7000 m³ földmunkát igényel. A terep védősajátosságait és a mesterséges létesítményeket kihasználva 30–35%-al, a távollevő szállító eszközökre nem számolva további 20–25%-al lehet az elvégzendő földmunkát csökkenteni és így a mozgósításra kerülő föld mennyiségét hadosztály hadtápnál 20–25 000 m³-re, ezrednél 4200–4500 m³-re lehet redukálni.

A műszaki munkálatokat a műszaki alegységekkel együtt a biztosító és kiszolgáló csapatok állománya hajtja végre. Nehéz és közepesen nehéz terepen a

jövőben a hadtápszervezetnél is gyakrabban kell alkalmazni a robbantást, a műszaki munkagépek, az emberi erő alkalmazásával párhuzamosan.

Potenciális ellenségeink egyre többet tesznek a légierjük korszerűsítésére. Megítélésem szerint a jövőben a hadtáp légvédelmét önálló harcbiztosítási rendszabályként kell kezelni és ez azt is jelenti, hogy *önálló oltalmazási rendszer válhat szükségessé az egyes – főleg felsőbb – hadtáptagozatokon belül*. Jelenleg a hadtáp légvédelme magába foglalja: a légtér figyelését, a személyi állomány felkészítését, a repülőket, szárnyas rakéták, légideszantok, légimozgékonyaságú csapatok elleni harcot és az oltalmazó légvédelmi alegységek tűzkészségét. Csapat-hadtáp tagozatban a hadosztály (ezred) parancsnok felelős a hadtáp oltalmazásáért. Az elmúlt esztendőkből szerzett ezirányú tapasztalataink azt bizonyítják, hogy az ellátó századoknál és a -zászlóaljoknál indokolt lenne mielőbb a kézi légvédelmi rakéták (SZTRELA-II) rendszeresítése. Ezáltal a szállítmányok és az egészségügyi kiüritések oltalmazása is megbízhatóbbá válna.

A hadtáp közvetlen őrzését felállított őrökkel, járőrökkel és belső ügyeleti szolgálattal lehet megvalósítani.

A tüzek oltása és a gyújtóeszközök elleni hatásos védekezés érdekében tűzoltó-alegységet célszerű szervezni és azt ellátni a szükséges tűzvédelmi eszközökkel. Természetesen a tűzoltóalegység nem azonos az összevont mentőosztághoz (csoportba) szervezett tűzoltó-alegységgel.

Az álcázás módszereit (rejtés, elterelő tevékenység, imitálás, dezinformáció) kombináltan és az adott szint törzsével szigorúan egyeztetve szabad és lehet alkalmazni. A terep sajátosságai kihasználása mellett használni kell a rendszerezett készleteket, álcázóeszközöket, álcamaketteket, füst és ködképző eszközöket, az imitációs és dezinformációs védőfestést, valamint más eszközöket, fogásokat. Éjjel szigorúan be kell tartani a fényálcázás, a hadtápvezetési pontokon pedig a REL rendszabályait.

Ahogy arról már szó volt a hadtáp törzsek munkájukban nagy gondot kell fordítsanak az életképesség megővésére. Hiszen a hadtáp parancsban (utolsó előtti pontjában) meghatározásra kerülnek a hadtáp tömegpusztító fegyverek elleni védelmének, valamint őrzésének és védelmének feladatai. Ugyancsak a hadtáp tömegpusztító fegyverek elleni védelmének, valamint őrzésének és védelmének megszervezését a hadtáp biztosítási terv is tartalmazza, sőt valamennyi hadtáp szervezetnél önálló terv és intézkedés készül. Ez a terv általában a következőket foglalja magában: riadójelek, jelzések és a személyi állomány tevékenysége; a HVP harcértéke; az őrzés-védelem rendszabályai; a körletelhagyás, a tartalék körlet elfoglalás és a VSF rendje; a töpfe. és más csapások felszámolásának rendje; a műszaki munkák elvégzésének sorrendje és a vezetés rendje a csapások elhárításakor és a következmények felszámolásakor.

Védelmi harcban megnő az alegységek, egységek és magasabbegységek működési területe, a harctevékenységek túlnyomórészt egyes irányokban való folytatása igen nagy területre tagolja szét a védelmi harrendet és ez viszont megnehezíti az *anyagbi biztosítás* funkcionálásának egész rendszerét. Védelemben az anyagi eszközök szükséglete függ a hadosztály (ezred) feladatától, a harcrendben elfoglalt helyétől, a tömegpusztító fegyverek alkalmazásának méreteitől, a terep jellegétől és műszaki berendezésétől.

Az anyagi eszközök felhasználását – mind naponként és mind irányonként – az egyenletlenség jellemzi.

A védelem előkészítési időszakában, amikor az ellenség nem folytat aktív támadó harctevékenységet, a fogyasztási normák a következőképpen alakulnak:

Fsz.	Megnevezés	Gl. hadosztálynál	Gl. ezrednél
1.	lőszer	légvédelmi 0,5 ja lövész 0,1 ja össz. többi 0,1 ja	0,5 ja 0,1 ja 0,1 ja
2.	üzemanyag	benzin 0,5 ja gázolaj 0,1 ja	0,1 ja 0,05—0,1 ja

Természetesen az ellenség rohamának visszaverése folyamán az anyagi eszközök felhasználása az előbbiekhöz képest jelentősen felszökik. Egy feszített harcnapon a fogyasztási normák a következők lehetnek:

a) *Atomfegyver alkalmazása esetén:*

Fsz.	Megnevezés	Ho-nál	E-nél
1.	Lőszer: tü., sv., av., hk., BMP lövész légvédelmi SZTRELA 1—2 rak. pct.	1,5 ja 0,8 ja 0,5 ja 1,5 ja 0,4 ja 0,6 ja	1,0—1,5 ja 0,8 ja 0,5 ja 1,5 ja 0,3 ja 0,5—0,6 ja

b) *Csak bagyományos fegyverek alkalmazása esetén:*

(A Nagy honvédő háború és gyakorlatok tapasztalatai alapján)

Fsz.	Megnevezés	Ho-nál	E-nél
1.	Lőszer: — tü., sv., av., — hk., BMP — lövész — légvédelmi — SZTRELA 1— — rak. pct.	2,2—2,5 ja (1,0—1,5)* 0,8—0,9 ja 0,5 ja. (0,3)* 1,5 ja 0,4 ja 1,0 ja. (0,5)*	2,0—2,5 ja (1,5)* 0,8—0,9 ja 0,5 ja 1,0—1,5 ja (0,5)* 0,5 ja 1,0 ja
2.	Üzemanyag: — benzin — gázolaj	0,2 ja 0,35 ja	0,2 ja 0,35 ja
3.	A *-gal jelzett számok a kiegészítő készleteket jelölik		

A két táblázatból is kitűnik, hogy hagyományos fegyverek alkalmazása esetén különösen magas a tűzérési, az aknavető és a sorozatvető lőszer fogyasztás. Ezért kiegészítő készleteket kell megalakítani és földre rakni a tűzérés tüzelőállásaiban, a biztosítási övben a páncélelhárító tartalékok körletéhez, az előretolt, közbeeső védelmi (retesz) állásokban, terepszakaszokon és az ellencsapás tervezett terepszakaszain.

A *szállítás megszervezése* során figyelembe kell venni, hogy jelentős mennyiségű műszaki harcanyagot, építőanyagot, vegyvédelmi és javítóanyagokat kell a csoportoknak utánszállítani és mindez nagyon időigényes feladat, hiszen ezen időszakban a lehetőségek (idő, út, szállítótér stb.) erősen behatároltak, korlátozottak.

A védelemben történő átmenet folyamán a szállítandó anyagok mennyiségére hatást gyakorolhatnak a védelemben történő átmenet körülményei, többek között a létrehozandó készletek nagysága is. Ez a mennyiség pl. hadosztálynál elérheti a 2000 tonnát, gl. ezrednél pedig a 230 tonnát. Az első aktív védelmi nap folyamán (az ellenség támad) az utánszállítandó anyagok mértéke atomfegyver alkalmazása esetén gl. hadosztálynál megközelíti az 1700 tonnát, gl. ezrednél a 280 tonnát. Mindezek a mennyiségek csak hagyományos fegyverek alkalmazása esetén 2200, illetve 350 tonnára növekedhetnek. Az első olvasásra nagy mennyiségnek tűnő anyag szállításánál számba kell venni azt a tényt, hogy a csapathadtáp gépjárművei általában napi 150 km-es futástávolságot képesek megtenni.

A szállítás egyik ismérvének kell elfogadnunk, hogy a hadsereg ellátó dandár, vagy a központ hadtáp ellátó dandártól történő szállításokba a hadosztály ellátó zászlóalj is bevonásra kerülhetnek. Ez azt jelenti, hogy az ellátó zászlóalj szállító alegységei a hadsereg és a központ hadtáp szállító egységeivel *párbuzamosan fognak szállítani és rendszerint éjjel*. Ha a szükség úgy kívánja, akkor ezred az anyagszállítást közvetlenül a hadsereg ellátó dandártól is végrehajthatja.

Az anyagokat a felsőbb tagozatokról első ütemben az alegységekhez, tüzelőállásokba célszerű egyből szállítani, megkerülve (tranzitálva) a hadosztályraktárakat és ezekkel megóvva készleteiket. Széles körűen kell alkalmazni az egység-csomagokat, egység-akományokat, egység-szállítmányokat és irány-szállítmányokat. Az anyagáramlási sebesség fokozása és az ellátás szilárdsága megköveteli – úgy tűnik, hogy szükség is van rá – a századok, zászlóalj részére képzett egység-csomagok, egység-akományok kiterjedtebb alkalmazását.

Egyes hadtáp szakemberek azt állítják, hogy védelemben nincs helye az alegységek (egységek) komplex feltöltésének. Azonban ezekkel a nézetekkel nem érthetünk egyet. Hiszen például a harcból kivont ezred, vagy zászlóalj komplex feltöltésére nemcsak lehetőség van, hanem a harckészség mielőbbi elérése érdekében szükség is. Erre pedig az ezred és hadosztály hadtápalegységei, -egységei képesek, azt is figyelembevéve, hogy azok a mélységben települnek (helyezkednek el). Természetesen a kérdések alapos vizsgálatát védelemben is el kell végezni a jövőben.

Az ellencsapást mérő hadosztály hadtápbiztosításának néhány jellemző vonása:

A hadsereg második lépcsőjében levő gl. (hk.) hadosztály védelmi terepszakaszt rendez be a peremvonalától 40–50 kilométerre, az ellencsapást pedig általában 1–2 jól előkészített terepszakaszról hajtja végre.

Azt kell figyelembe venni, hogy az egészségügyi zászlóalj (eüo.) a hadosztály első lépcső mögött (15 km-ig) vagy a második lépcső (tartalék) vonalában, a hadosztály többi hadtáp egységei pedig az elfoglalandó terepszakasztól 20–25 kilométerre települnek (helyezkednek) el. Ez a peremvonaltól gyakorlatilag 60–70 kilométeres távolságot jelent. Részletesebben lásd az 5. számú vázlatot.

Az ellencsapásban részt vevő csapatok minden oldalú hadtápbiztosításra *biztosító csoportokat* alakítanak meg, amelyek állományába egészségügyi, javító erők, eszközök, valamint szállítóeszközök lőszerrel és üzemanyaggal felmálházva kerülnek és a szétbontakozási terepszakasztól kb. 15 kilométerre helyezkednek el. A többi hadtáp egységek, -alegységek az eredeti körletekben maradnak.

Az ellencsapás mérésekor közel annyi anyagi eszköz szükséges a hadosztálynak, mint az első támadó harcnapon. A feltöltésre igénybe lehet venni az ellátó dandár tömeges feltöltő századát. A szükséges utakat pedig az előljáró rendezi be.

A védelmi harc *egészségügyi biztosításának* megszervezését alapjaiban az egészségügyi veszteség mennyiségi és minőségi összetétele határozza meg.

A Nagy Honvédő Háború és egyes helyi háborúk tapasztalatai alapján a sérültek 60%-a súlyos és közepes, míg 40%-a könnyű sérült. Szükséges itt azt is megjegyezni, hogy az 1973-as közel-keleti háborúban a sebesülések közel 50%-a égési jellegű volt.

Az egészségügyi veszteség százalékos arányát a következő táblázat mutatja be:

Fsz.	Fegyverfajta	Védelemben		Támadásban	
		ezred	hadosztály	ezred	hadosztály
1.	Tűzfegyverek	6—10	2—5	8—12	2—5
2.	Atom	10—22	8—12	14—20	10—15
3.	Vegyí, biológiai	4—8	5—8	3—8	3—5
4.	Betegek	0,08—0,1	0,08—0,1	0,08—0,1	0,08—0,1
5.	Mindösszesen	20—40	15—25	25—40	15—25

A táblázatban szereplő számok (védelemben támadásban) elemzése, pusztán összehasonlítása is azt mutatja, hogy védelmi harctevékenység esetén is közel annyi sérült ellátására és kiürítésére lesz szükség, mint támadásban.

Ezért a védelmi harctevékenység egészségügyi biztosítása a következő rendszabályok életbeléptetését követeli:

- a segélyhelyek felszabadítását és valamennyi sérült hátraszállítását a rendelkezésre álló összes szállítóeszközzel;

- a segélyhelyek azonnali telepítését (a helyzet és a vonatkozó elhatározás alapján jelentős távolságra a peremvonalától) és feltöltését a szükséges állomány-nyal, anyagi eszközökkel;

- egészségügyi erőkből és eszközökből tartalékok képzését;

- a higiénés-járványügyi intézkedések betartásának ellenőrzését;

- az egészségügyi felderítés azonnali megkezdését, segélyhelyek műszaki berendezését, őrzését és védelmét és a

- ZSH-ek, ESH-ek, HSH-ek megerősítésének végrehajtását.

A keletkezett sérültek felkutatására, kihordására különleges figyelmet szükséges fordítani és széles körben kell alkalmazni a páncélozott sebesült kihordó járműveket.

A sérültek kiürítésére, hátraszállítására valamennyi szállítóeszközt (egész-ségügyi, üresen visszatérő, helikopter, repülő) igénybe lehet venni.

*

A védelmi harc folyamatos és megszakítás nélküli hadtápbiztosításának vezetése a védelem kialakulásának körülményei és jellege következtében egy sor sajátossággal rendelkezik. Ezért az alábbiakban vegyük sorba ezeket az általánostól eltérő vonásokat, így a parancsnok hadtáphelyettes halaszthatatlan tenni-valóit:

1. Mindenek előtt a védelembe való átmenetkor pontosítsa az alárendelték anyagi ellátottságát és azonnali foganatosító intézkedéseket elsősorban a lőszer, a műszaki harcanyag utanszállítására, a következő sorrendben: előretolt (előrevetett), a rakéta és első lépcsőben tevékenykedő csapatoknak.

2. Haladéktalanul intézkedjen az első lépcsőben levő csapatoktól a sérültek és betegek hátraszállítására.

3. Határozza meg a hadtápegységek, -alegységek települési körleteit, szabályozza az őrzés-védelmet és a tömegpusztító fegyverek elleni védelmet, jelölje ki az után és hátraszállítási útvonalakat.

A hadtáphegység az ellenség támadásának megindulásáig vezetékes és mozgó híradóeszközök igénybevételével és személyes közlésekkel történik. Erre az időszakra a rádiótilalom a jellemző.

Az ellenség rohama visszaverésénél időszakában a hadtáp vezetést rövid intézkedések útján kell megvalósítani az összes híradó eszközök felhasználásával. A hadtáphegység pontok rendszerint az ellátó zászlóalj, -század körletében települnek, szükség esetén elfoglalják a tartalék körleteket.

Ellencsapás (ellenlökés) végrehajtása esetén a parancsnok hadtáphelyettes pontosítja:

- az ellencsapást (ellenlökést) végrehajtó hadosztály (ezred) hadtápjának állapotát; biztosítja részükre a szükséges anyagi eszközöket, megerősíti őket szállító és kiürítő eszközökkel, és hadtáphegységműködést szervez az ellenlökést végrehajtó és az első lépcsőben tevékenykedő csapatokkal az után és hátraszállítási útvonalak igénybevétele, a HS-ek telepítése, a hadtáp őrzés-védelme és a szükséges kérdésekben.

Következtetések:

Befejezésül azok a következtetések maradtak – a már leírtakon túl –, amelyekre a jelenben és a jövőben célszerű valamennyi hadtáp tagozatban a figyelmet fordítani. Ezek megítélésem szerint az alábbiak:

1. A korszerű harc jellege, főként pusztító hatása, a harctevékenységek mozgékonyasága és területi kiterjedése odavezet, hogy a *támadás és védelem hadtápbiztosításának kölcsönös összefüggései egyre szorosabbá válnak.*

2. A védelemben igen széles lehetőség nyílik a *hadtáp erők és eszközök mélyebb lépcsőzésére*, így a legcélszerűbb ellátási, szállítási, feltöltési és kiürítési módszerek megválasztására, alkalmazására, főként éjszakai látásviszonyok között.

3. A csapatokkal, tüzzel, műszaki és akadályokkal (rendszerekkel) végrehajtott manőverek folyamatos, előrelátó és a helyzet követelményeihez igazodó, a szállító, ellátó, egészségügyi erőkkel és valamennyi anyagi eszközzel történő *merész manőverezés*, azok rugalmas vezetésére van szükség.

4. A megnövekedett anyagfelhasználás (lőszer, műszaki harc és építőanyag stb.) folyamatos utánszállítást igényel. Ezért fokozott jelentőségre tesz szert a rakodási munkák gépesítése, egységtrakományok, irányszállítványok képzése, a szállítványok kísérése és oltalmazása, főleg a nagymennyiségű tüzérségi lőszer szállítása folyamán, hiszen a peremvonaltól az ETÜCS 2-5, a HO TÜCS 4-6, a HDS TÜCS 6-8, a HDS TÜCS 4-6 kilométerre foglal tüzelőállást.

5. Sajátos problémaként jelentkezik a hadtápnál elvégzendő *műszaki munkálatok* felmérése, az alcázási fogások elsajátítása, mert a fentieknek óriási a kihatásuk a hadtáp élet-, működő és teljesítőképességére, ezen keresztül hatást gyakorolnak a védelem állóképességére, mégpedig a hadtápbiztosítás megbízhatóságában.

6. A felszabadított területen folytatott védelmi harc eredményes hadtápbiztosítása érdekében fel lehet használni a helyi anyagi eszközöket, közlekedési hálózatot, az ipari, a termelő és szolgáltató, a gyógyító és más elhelyezési igényeket kielégítő létesítményeket, ideiglenes épületeket, berendezéseket.

7. A második világháború kezdeti időszakának, valamint a helyi háborúk tapasztalatai azt bizonyítják, hogy a „lehetséges” ellenséggel határos országok, azaz VSZ hadászati első lépcső egységeinél, magasabbegységei legycenk készen a harctevékenységek, így a védelmi harc hadtápbiztosítására. Ennek következtében különösen jól kell értenünk a *határmenti védelmi ütközetek, harcok* meghatározó fontosságát, hiszen azok sikertelen kimenetele esetén elveszithetjük hazánk területének jelentős részét, mely politikai és gazdasági potenciálunk lényegének csökkenéséhez vezethet. Tehát napjainkban a *hadtápszervezetek harc-készültsége kiemelt fontossággal rendelkezik*.

(Mellékletek a folyóirat végén találhatóak).

Elgondolás az ATB szervek strukturális korszerűsítésére

*Dr. Kazinczi István ny. alezredes
a hadtudományok kandidátusa*

A szerző e cikkében lényegében doktori disszertációjának koncepcióját adja közre. A benne foglaltak a szerző véleményét tükrözik, amely nem feltétlenül egyezik a hivatalos állásponttal.

Szerkesztőség

A szervezeti struktúra korszerűsítésének számos módszere ismeretes (technológiai, szervezési és más eljárások). Ezeket elismerve és kiemelve annak szükségességét, hogy a szervezetek korszerűsítése komplex megoldásokkal célszerű – ennek ellenére – a továbbiakban az anyagi-technikai biztosítás szervezeti korszerűsítését a szervezési módszer (négy iránya: a matematika, a módszertani primátus, a rendszerszemlélet és a számítástechnika) szem előtt tartásával és kutatási lehetőségeim alkalmazásával művelem ki.⁴ Ugyanis az értekezés keretei nem teszik lehetővé, hogy a szervezeti korszerűsítés változatainak kialakításához eljárásokat komplexen alkalmazzam. (Meggjegyzem, hogy az anyagi-technikai biztosítás technológiai korszerűsítése külön értekezés(ek) tárgyát is kimerítheti.)

Ismeretes az is, hogy az anyagi-technikai biztosítás rendszerének korszerűsítésével számos okmány, értekezés, tanulmány és cikk foglalkozik. Ezek többsége azonban csupán egyes részterületeinek kimunkálását érinti. Az anyagi-technikai biztosítás egészét megközelítőleg átfogó koncepció csak 1977-ben került (az ATB/K csoport által) kidolgozásra. Az ebben foglalt kutatási eredmények jelentős részét munkám során felhasználtam.⁵

⁴ A hazai szervezéstudomány legújabbán publikált eredményei ráirányítják a figyelmet a racionalizáló szervezésre, ami alátámasztja a szervezési módszer alkalmazása melletti döntésem megalapozottságát. Forrás: **Dr. Susánszky János**: A hazai szervezéstudomány és gyakorlat fejlődését gátló tényezők, különös tekintettel a racionalizáló szervezésre. Vezetéstudomány, 1981. 5. szám, 26–31. oldal.

⁵ Az MNVK ATB/K csoport következő okmányait használtam fel forrásként: Az anyagi-technikai biztosítás első rész (rendszerszemléleti leírás, száma: 021/2/77-T); második rész (jelenlegi helyzet elemzése, száma: 0081/4/77-SZT); harmadik rész (a korszerűsítés feladatai, száma: 081/3/77-T); negyedik rész (elgondolások a rendszer továbbfejlesztésére, száma: 0081/5/77-SZT).

A struktúra korszerűsítés alapvető megoldása

Ismeretes, hogy a korszerű struktúrák „modul”-okból építhetők fel. A modulok jellegét a specifikus összetevők határozzák meg. Így az alapvető megoldások (esetenként azok továbbfejlesztett változatai) alkalmazásával ki lehet alakítani a cél(ok)nak megfelelő struktúra-változatot.

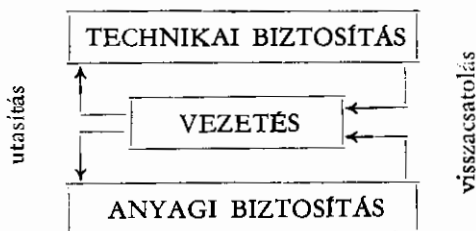
Az anyagi-technikai biztosítás korszerűsítésének – következtetésem szerint – egyik alapvető megoldása a szervezeti integráció lehet. E folyamat keretében a különböző részek viszonylagos egészzé egyesülnek, melynek eredményeként integrált minőség keletkezik, vagyis olyan folyamatok összessége, amelyben egységbe ötvődik a korábban részeket képező szervek tevékenysége és funkciója.

A hadtáp által össze nem fogott, alacsony integráltsági fokkal rendelkező anyagi-technikai ágazatok közül elsősorban a fegyverzeti, a páncélos-gépjármű, a repülő, a híradó, a műszaki és vegyvédelmi ágazat bír komoly jelentőséggel, így elsősorban ezek vehetők számításba egy elkövetkező integráció alanyaként. Itt rögzíteni kívánom, hogy az integrációba az említettek felül még más anyagi-technikai ágazatok is számításba vehetők, így: a felderítő, a vezetésgépesítési és automatizálási, a meteorológiai és más anyagi-technikai szolgálatok, amelyek (ilyen vagy olyan formában) jelenleg is funkcionálnak. Természetesen a vonatkozó zsim és egyéb különleges rendszabályok betartásával.

Az integrációba bevonásra tervezett ágazatok (elsősorban az előzőleg említettek) anyagi és technikai biztosítási funkcióikat egyaránt beviszik az integrációba. Ott összefogottan, de továbbra is alapvetően ágazati tagoltságban – az anyagi és technikai biztosítás területén egyaránt – funkcionálnak, magasabbrendűen megoldva a rájuk báruló feladatokat.

E változatban tehát az integráció Dr. Kozma Ferenc által⁶ értelmezett második fázisával van dolgunk, olyan megoldással találkozunk, amikor az *integrálódó részek jelentősen specializáltak és strukturálisan összefonódnak, valódi munkamegosztás alakul ki közöttük és egymás struktúráját vagy fejlődését jelentősen befolyásolják*, azonban legalábbis az integráció első időszakában, még mindig öntörvényeiknek engedelmessé működnek, fejlődnek.

Tehát az integrált anyagi-technikai szolgálatok (fegyverzeti, páncélos-gépjármű, repülő, híradó, műszaki, vegyvédelmi stb.) az integrációba beviszik mind az anyagi, mind a technikai biztosítással járó végrehajtó és vezetési funkciójukat, ezzel kialakítva egy az anyagi-technikai biztosítást közös vezetés alatt megoldó struktúrát, melynek minden tagozatra érvényes általános modellje vázlatosan a következő:

⁶ Dr. Kozma Ferenc: A „Két Európa” gazdasági kapcsolatai és a szocialista nemzetközi együttműködés. Kossuth és a Közgazdasági és Jogi Kiadók közös kiadása, Budapest, 1970. 61. oldal.

Ez a modell feltételezi a vezetésben és végrehajtásban egyaránt a specializációt, tehát az ágazatok nem tűnnek el, hanem egy vezetés alatt – mely vezető szervnek szintén megvannak a specializált (ágazatilag szakosított) vezetési részei – összehangolt cél (köteg) megvalósítása érdekében működnek. Egy ilyen változat konkretizált megoldását az I. sz. vázlat szemlélteti. Az ágazatok mélyebb, összekapcsolódásának a vezető szervezetekben kevesebb, a végrehajtó szervezetekben több lehetősége van.

Ez indokolható a vezető szervek vonatkozásában azzal, hogy a VSZ-ben tömörült és más szocialista országok haderőiben is (a Magyar Néphadsereghez hasonlóan) ágazatok működnek. Tehát mind harcászati, mind hadműveleti relációt érintően a vezetésben meg kell hogy legyenek a csatlakozási pontok, a partnerek, mert enélkül az alárendelt kötelek nem vezethetők, illetve az együttműködés fenntartása áthidalhatatlannak tűnő nehézségekbe ütközne. Az ágazati partnerségi kapcsolatok még hadászati relációban is fennállnak a szövetséges országok hadvezetési között. Pl. a haditechnikai együttműködés és a hadigazdasági kooperáció stb. területeken.

Következésképpen valamennyi anyagi-technikai biztosítást irányító szervezetben az ágazati tagoltságot mindaddig fent kell tartani, amíg VSZ, illetve EFE szinten e kérdésben tudományosan megalapozott és valamennyi tagországgal egyeztetett olyan döntés nem történik, amely (az ágazati struktúra szerkezetét korszerűsítve) az integrált vezető szervek felépítésének célirányosabbá tételét lehetővé teszi. Ezt a behatároló tényezőt a vezető szervek tekintetében feltétlen figyelembe kell venni a szervezetek korszerű kialakítása során. Előrelépést e vonatkozásban az EFE újabb hadtudományi konferenciáinak egyikén az anyagi-technikai biztosítás további korszerűsítésének napirendre tűzése jelenthetné.

A végrehajtó köteleknek az integráció elmélyítésének tágabb lehetőségei vannak. Ugyanis, amíg a vezető szervek (információs folyamataikkal) csatlakoznak annak a magasabb köteleknek a vezető szerveihez, amelynek alárendeltségébe kerülnek, addig a végrehajtó kötelek csupán együttműködnek (tevékenységeik egyes periódusaiban) az előjáró, illetve alárendelt kötelek hasonló szerveivel. Tehát *itt nem az ágazati keretek, hanem a megoldandó feladatok* (melyek komplex jellegűek) *dominálnak.* Következésképpen a végrehajtó kötelek struktúrájának kialakításában, korszerűsítésében nagyobb szabadság kínálkozik, melyet feltétlen célszerű kihasználni.

Célszerűnek tűnik tehát – ha az integrációba bevont részeknél kialakíthatók a feltételek – a Dr. Kozma féle integráció periódizálás⁷ harmadik fázisának törvényei alapján strukturálni, és olyan szervezeteket kialakítani, amelyekben a részek közös feltételek és törvények alapján – érdekeiket az egésznek alávetve – működnek és fejlődnek.

E területen találkozni lehet olyan gyakorlati tapasztalatokkal, amelyek ennek fordítottját tükrözik. Pl. A Szovjet Hadsereg szárazföldi haderőnemében a gépesített lövés-, valamint a harckocsihadosztályok javítóműhelyeit (hadosztály tagozatban) összevonták és kialakították a javító zászlóaljat. Ezen belül azonban a kezdeti időszakban nem teljes egészében végezték el a racionális struktúra kiala-

⁷ Dr. Kozma Ferenc: A „Két Európa” gazdasági kapcsolatai és a szocialista nemzetközi együttműködés. Kossuth és a Közgazdasági és Jogi Kiadók közös kiadása, Budapest, 1970. 61. oldal.

kítását, ezért a műhelyek alapvetően továbbra is ágazati tagoltságban párhuzamokkal és egy ideig átfedésekkel működtek.

Hasonló helyzet állott elő az anyagi biztosítás területén néphadseregünkben. Kialakították az ellátó zászlóalj, század, szakasz szervezetet. Ez előremutató és az integrációs szándékot tükröző lépés volt. Azonban a strukturálás során itt sem történt meg a végrehajtó szervek kellően differenciált kialakítása, aminek következtében csupán a szervek mechanikus összevonása ment végbe és az – más olyan közrejátszó okok mellett, mint pl. az ágazati szűklátókörűség fékező hatása – a kezdeti években nem eredményezte az integrált szervezettől elvárt minőségi változást.

Kedvezőbb tapasztalatot szolgáltatott néphadseregünkben az egyesített technikai szolgálatok és az egyesített javítóműhelyek kísérleti működtetése. Bár az integráció itt sem volt kellő differenciáltságú, azonban az olyan részfolyamatok, mint az akkumulátorjavítás és -töltés, a gépes munkák, a hegesztés, a festés stb. koncentrált strukturálása elősegítette az egyesített javítóműhelyeknek a korábbinál hatékonyabb működését. Ez egyben előremutató abban, hogy az integráció járható út az anyagi-technikai szervek korszerűsítésében.

Az előzőekben említett integrációs megoldások jellemzően tükrözik a dialektikus materializmus azon törvényét, hogy a mennyiségi változások csak egy bizonyos ponton csapnak át minőségi változásba. Ez a „bizonyos pont” a szervezetek korszerűsítésében lehet az integráció is. Azonban hiábavaló a szervezetek mechanikus egyesítése, ha azok nem érik el legalább az integráció legelemibb fokát, nem keletkezik új minőség, és következésképpen hiába várunk az ilyen szervektől az előzőnél hatékonyabb működést.

Mindezeket azért vázoltam, mert az integráció egy nem kellően megalapozott változata csupán rész megoldást jelent, és nem adja az elvárható maximális hatékonyságot a szervek működésében.

Kutatásaim szerint az anyagi-technikai biztosítás szervezeti korszerűsítését a következő főbb követelmények figyelembevételével célszerű megoldani:

- (1) tegye lehetővé a néphadsereg megbízható anyagi-technikai biztosítását, a hadügy mindhárom (a béke, az áttérés és a haditevékenységek) időszakában;
- (2) a hierarchiában – folyamatosan funkcionáló szervezetekben – felülről lefelé haladó korszerűsítési folyamat során kialakítandó szervezetek: szervesen illeszkedjenek az általuk kiszolgált kötelékbe, mint annak kiszolgáló részrendszei; haditevékenységek alkalmával maximális hatékonysággal legyenek képesek alapvető és járulékos feladataik bonyolult viszonyok közötti megoldására;
- (3) a korszerűsítés során figyelembe veendő: a tudományos-technikai forradalom (hadügy területén is alkalmazható) vívmányai; az integrációs lehetőségek (felhasználva az iparban a közelmúltban végbement integráció tapasztalatait); a népgazdaságban rejlő lehetőségek kihasználása;
- (4) A szervezeti korszerűsítés tegye lehetővé, hogy: az anyagi-technikai biztosítás megoldására hivatott erőforrások a jelenleginél gazdaságosabban és összefogottabban legyenek alkalmazhatók; az anyagi-technikai szervek (az utóbbi két évtizedben tendencia jellegű) létszámnövekedése mérséklődjön;
- (5) A korszerűsített szervezetek biztosítsák: az anyagi-technikai szervek megfelelését funkcióiknak (a cél-feladat-folyamat-szervezet optimális kialakítása útján); a szervezetek kötelékekhez való kötöttségét és a tagozatok közötti manó-

vezetési lehetőségét, valamint a szervezetek oszthatóságát (a támogatásként és megerősítésként történő alkalmazás kialakíthatósága érdekében);

- (6) az anyagi-technikai szervezetek korszerűsítése keretében megoldandó: az érintett vezető szervek integráción alapuló átszervezése, belcélrtve a Honvédelmi Minisztérium e területen működő vezető szerveinek (kormány által előírt) létszámcsoökkentése; a HM közvetlen (hadászati-hadművelati anyagi-technikai biztosítást megoldó) középszintű vezető és végrehajtó szerveinek (integrált megoldású) kialakítása; a hadművelati és harcászati relációban működő kötelékek anyagi-technikai biztosító szerveinek (kísérleti tapasztalatokat figyelembe vevő) integrálása; a statikus struktúrák mellett a dinamikus (és más korszerű) struktúrák vizsgálata és kedvező lehetőségek esetén azok alkalmazása (illetve az alkalmazás szorgalmazása).

Az előzőekben vázolt követelmények szellemében végzett kutató munka során az anyagi-technikai biztosító szervek korszerűsítésének három változatát munkáltam ki. Ezek:

„A” változat: *azon szervek integrációja, melyek (nem tartoznak jelenleg a hadtápvezetés hatáskörébe) de az anyagi-technikai biztosítás megoldására bivatottak. Ide sorolom a fegyverzeti és a páncélos-gépjármű önálló anyagi-technikai szolgálatokat, továbbá a repülő, híradó, műszaki, vegyvédelmi (és ezekkel együtt minden olyan pl. REVA, felderítő stb.) anyagi-technikai szolgálatot, amelyek ezidáig fegyvernemek vagy szolgálati ágak alárendeltségében (kötelékében) működnek.*

E változat keretében az integrált szervek anyagi és technikai biztosítást egyaránt végeznének a jelenleg érvényben levő megoldáshoz hasonlóan (a szállításért a hadtáp lenne felelős). Leválasztásra kerülnének azonban tőlük az üzemeltetéssel, rendszerbeállítással és a műszaki fejlesztéssel összefüggő funkciók, melyek érintett fegyvernemeknél (szolgálati ágaknál) maradnak, illetve kerülnének át.

„B” változat: *egy olyan integrált technikai szolgálat kialakítása, amely alapvetően csak technikai biztosítással foglalkozna. Emellett az anyagi biztosítás olyan fontos (a harcot, hadműveletet befolyásoló) folyamatosan és tömegszerűen jelentkező ellátási feladatai (pl. rakéták, löszerek, robbanó anyagok, személyi felszerelés tárgyat képező anyagok stb.) átkerülnének a hadtáp hatás- és feladatkörébe, új ágazatot létrehozva, illetve egyes jelenlegi hadtáp ágazatok feladatának kibővítésével.*

A fegyvernemek és szolgálati ágak e változat megvalósítása esetén is csupán az üzemeltetéssel, a rendszerbeállítással és a haditechnikai fejlesztéssel összefüggő anyagi-technikai funkciókat gyakorolnák.

„C” változat: *Az integráció további kiszélesítésével fokozódhatna a végrehajtó és vezető szervek összefogottsága egy vezetés alatt, amelyben az anyagi-biztosítás, a technikai biztosítás, valamint az egészségügyi biztosítás területi funkcionálnának megfelelően – kellő mélységű integráltsággal – működnenek.*

E változat a jelenleg működő valamennyi hadtáp- és anyagi-technikai ágazat funkcióit egységbe integrálná (harcászati és hadművelati relációban egy parancsnokhelyettes és törzse, továbbá funkcionális és ágazati vezető szervei útján; hadászati szinten pedig az alsóbb szintekhez hasonlóan egy miniszterhelyettes és törzse, valamint funkcionális és ágazati vezető szervek útján). A végrehajtó szervek integrálása funkciók szerint (anyagi-technikai, egészségügyi stb.) történne, a kiszolgáló köteléknek megfelelő nagyságrendű alakulatban.

A fegyvernemek és szolgálati ágak ez esetben is gyakorolnák az üzemeltetéssel, a rendszerbeállítással és a műszaki fejlesztéssel összefüggő funkcióikat.

Az egyes változatok részletesebb ismertetésére és vázlatos indoklására a következő részekben kerül sor.

„A” változat

Az anyagi és technikai biztosítást megoldó szervek behatárolt integrációja

Mint az előzőekben vázolt rövid ismertetésből kitűnik, *e változat az integráció olyan megoldását veszi alapul, amelynek keretében:*

– *egyesítésre kerülnek (a hadtápszolgálat hatáskörén kívül eső) önálló (fegyverzet, páncélos-gépjármű), fegyvernemi alárendeltségben működő (repülő, híradó, műszaki, vegyvédelmi), valamint más szervek (felderítő, REVA) kötelékében működő anyagi-technikai szolgálatok;*

– *az integráció egyaránt kiterjesztetű a badászati, a hadműveleti és a harcászati tagozatokban működő anyagi és technikai biztosítást végző funkcionális szervekre és ágazatokra, valamint az önálló és a kötelékben működő anyagi-technikai (vezető és végrehajtó) szervekre;*

– *az integráció kimunkálása során (az e téren lefolytatott kísérletek pozitív eredményeire támaszkodva) egyesített technikai szolgálatokat, továbbá egyesített javítóműhelyeket célszerű kialakítani;*

– *a vezető és végrehajtó szervek struktúrájának kialakítása oly módon célszerű, hogy az integráción belül a vezető és végrehajtó szervek, továbbá a végrehajtáson belül az anyagi és a technikai biztosítás megoldására hivatott szervek (funkcióik és folyamataik figyelembevételével) szervezetenként elkülöníthetők legyenek;*

– *az anyagi és a technikai biztosítás feladatait végrehajtó (kiszolgáló) kötelek nagyságrendje a kiszorgálandó alakulatnál két nagyságrenddel kisebb legyen, vagyis:*

- századnál, ütegnél – raj nagyságú,
- zászlóaljnál, osztálynál – szakasz nagyságú,
- ezrednél – század nagyságú,
- hadosztálynál – zászlóalj (osztály) nagyságú,
- hadtestnél – ezred nagyságú,
- hadseregnél – dandár nagyságú,
- frontnál – hadosztály (esetleg nagyobb) nagyságrendű

kötelekeket célszerű képezni, mégpedig oly formában, hogy mind az anyagi biztosító, mind a technikai biztosító kötelek az említett nagyságrendűek lehetnek (a kiszorgálandó kötelék valamennyi anyagát, illetve technikai eszközeit alapul véve).

Az előzőekben kifejtettek szerint mind harcászati, mind hadműveleti relációban kialakítható és ezekhez badászati szinten is csatlakoztatható olyan anyagi-technikai biztosítást megoldó típus-szervezet, amelynek összetételét (erőit és eszközeit) egy konkrétan adott alakulat kiszorgálási szükségleteinek (igényeinek) megfelelően kialakított normák alapján számvetni lehet. (E normák még vázlatos ismertetésére sem vállalkoztam, mert azok ágazatonként is legalább egy-egy tanulmány kereteit igényelnék.) Ilyen tárgyú tudományosan megalapozott mun-

kákkal a fegyverzeti⁸ és a lokátorteknikai⁹ biztosítási területekre vonatkozóan azonban már találkozni lehet.

A típus szervezeti struktúra alapját a következő elvi megoldás (1. sz. vázlat) képezheti: az anyagi-technikai szervezet élén parancsnok-helyettesi jogállású vezető (haditechnikai helyettes, fegyverzet-technikai helyettes) áll; aki az anyagi biztosítást és a technikai biztosítást végrehajtó szervezeteket törzsen, valamint funkcionális és ágazati vezetőin keresztül irányítja; továbbá szakmai előljárói jogkört gyakorol (ágazati szervei bevonásával) az alkalmazó fegyvernemek és szolgálati ágak állományába működő technikai szakemberek felett.

Az így kialakított szervezet az anyagi-technikai biztosítás feladatait az előzőekben vázolt célok és követelmények szellemében, a végrehajrási és a vezetési folyamatok megvalósításával oldja meg, illetve teljesíti a rá háruló funkciókat. *Tebát e változatban egy (összefogott) vezetés alatt valósulna meg (a hadtáp hatáskörén kívül eső) az integrált ágazatok által végzett anyagi és technikai biztosítás.*

Az integrált szerv hatáskörén kívül eső olyan fontos funkcióik, mint a haditechnikai fejlesztés, a rendszerbeállítás és az üzemeltetés, amelyek az alkalmazó fegyvernemek és szolgálati ágak hatáskörében történnek, szintén az integrált szerv technikai helyettesének (és specialistáinak) szakmai irányítása alatt mennek végbe.

E változat melletti döntés:

ELŐNYEI:

1. Egységes irányítás alá kerül a néphadsereg vagyoneértékének 60%-át kitevő haditechnikai eszközök és anyagok fenntartására irányuló (kiszolgálási) funkciók megvalósítása. Ez a megoldás elősegítheti: a kiszolgálási tevékenységre hivatott erőforrások koncentrált igénybevételét; a gazdaságos és hatékony megoldások alkalmazását a munkaszervezésben és a technológiában; a hadtáp szolgálattal történő együttműködés eredményességét.

2. A vezetés színvonalának növelése érdekében lehetőséget nyújt mind ágazati, mind pedig funkcionális vezető szervek kialakítására. Ezzel biztosítja továbbra is az ágazati szervek fennmaradását, így azok (VSZ relációt is érintő) szakirányítási, partnerségi és specialista kapcsolatait. A funkcionális vezetési struktúra pedig lehetővé teszi mindazon feladatok funkcionális keretekben történő megoldását (illerve az ilyen feladatok permanens funkcióvá tételét), amelyek megvalósítása központiasan gazdaságosabb vagy hatékonyabb, mint ágazati keretek között.

3. Az összefegyvernemi (összhaderőnemi) vezetést tehermentesíti az anyagi-technikai biztosítás feladatainak koordinálása alól. A fegyvernemi vezetést pedig szintén könnyíti oly módon, hogy mentesíti a kiszolgálási jellegű anyagi-technikai biztosítási tevékenységek irányításától. Ezzel mindkét vezetési kategóriánál megkönnyíti a fő harci, hadműveleti feladatok vezetésére való koncentráltást.

HÁTRÁNYAI:

1. Nem oldja meg az anyagi biztosítás teljes folyamatában végrehajtásra kerülő tevékenységekért való megosztott felelősséget a hadtáp és az új integrált

⁸ Nagy Sándor: Hagyományos fegyverzeti eszközök háborús technikai biztosítása. Kandidátusi értekezés. MN 7215 kiadása, Tápiószecső, 1981.

⁹ Le Man Tru: A földi rádiólokátorok technikai biztosítási rendszerének vizsgálata. (Megvédett kandidátusi értekezés) Zrínyi Miklós Katonai Akadémia kiadása, Budapest, 1980.

haditechnikai szolgálat között. Ugyanis egyes tevékenységekért (szállítás, anyagmozgatás) továbbra is a hadtáp, míg más jellegű tevékenységekért (tárolás, átadás, átvétel) az integrációba bevont ágazatok a felelősek. Ez két azonos jogállású szervezet (hadtáp és az integrált technikai szolgálat) és két azonos (parancsnok-helyettesi) hatáskörű vezető közötti további együttműködési, koordinációs és hatásköri problémák forrása lehet.

2. Azoknál a fegyvernemeknél és szolgálati ágaknál, amelyekről az anyagi-technikai szolgálatok leválasztásra kerültek – a megmaradó anyagi-technikai funkciók figyelembevételével – az alkalmazói felelősséget, hatáskört és jogkört újólag rendezni szükséges.

3. A megnövekedett követelmény: egyrészt az átszervezés folyamatában fokozott terhet ró az anyagi-technikai szervek személyi állományára; másrészt lényeges átdolgozást von maga után a káderképzésben és tesz szükségessé a személyi biztosítás perspektikus terveiben.

Az előnyök és hátrányok elemzéséből olyan következtetés vonható le, hogy a tárgyalt változat reális alapját képezheti az anyagi-technikai szervek korszerűsítésének. Főként olyan esetben, amikor a korszerűsítéssel járó átszervezést a döntésre illetékes vezető lépcsőzetesen kívánja megvalósítani, jelen változat a korszerűsítés első lépcsőjét képezheti.

„B” változat

Az anyagi és technikai biztosítást megoldó szervek technikai biztosításra orientált integrációja

E változat a technikai biztosításra orientált jegyek vagy más kifejezéssel a megközelítően tisztán technikai biztosítási jelleg) sajátosságait tükrözi. Véleményem szerint ez (vagy az ezt közelítő) változat nyújthatja azon „optimálist közelítő” megoldást, amelyre a korszerűsítés bármely továbbfejlesztési periódusában is támaszkodni lehet. E változat az integráció olyan megoldását veszi alapul, amely során:

– *integrálásra kerülnének mindazon anyagi-technikai ágazatok, amelyek nem tartoznak a hadtáp alárendeltségébe, és amelyeket az előző („A”) változatban már felsoroltam (emlékeztetőül: fv., pcgjmü., re., hír., műo., vv., valamint a feld., REVA és más, később csatlakoztatott anyagi-technikai szolgálatok);*

– *az integráció kiterjesztését a technikai biztosításra vonatkozóan valamennyi integrált ágazatra érvényesíthetően lehetne eszközölni, az anyagi biztosítás területét illetően pedig a fontos (a haditevékenységeket alapvetően befolyásoló) folyamatosan és/vagy tömegszerűen jelentkező anyagok ellátását magába foglaló feladatok (folyamatok és szervezetek) integrációját a hadtápnak átadva kellene megvalósítani;*

– *biztosítani célszerű, hogy az integráció, az előző változatban foglaltakhoz hasonlóan kiterjeszhető legyen a harcászati és hadműveleti tagozatokra (csatlakoztatással a hadászati szinthez);*

– *az integráció érdekében végzendő átszervezés során (a lefolytatott kísérletek pozitív tapasztalatait itt is felhasználva) a szervezeteket úgy célszerű kialakítani, hogy azok a technikai biztosítás (igénybevételén kívüli folyamatait és szervezeteit, valamint az anyagi biztosítás tekintetében: a javító anyagokra vonatkozóan (az igénybevételi folyamat kivételével) valamennyi folyamatot, az ehhez szükséges erőket és eszközöket foglalja magába;*

- a többi anyagokkal történő ellátás funkcióit célszerű a hadtápra integrálni, egy új ágazat létrehozásával és más ágazatok megerberelésével, illetve tehermentesítésével;

- a vezető és végrehajtó szervek strukturálására, valamint a szervezetek nagyságrendjére vonatkozó irányelvek (jelen változat sajátosságait figyelembe véve) azonosak az előző („A”) változatban foglaltakkal.

E változatban vázolt szervezeti struktúra olyan megoldást eredményezne, melynek keretében: (1) kialakulna egy olyan technikai biztosítást végző főprofilú szerv, amely a technikai biztosítási funkció mellett megoldaná a javítóanyag-ellátást és az eszközök anyagi biztosításából az anyagátadás-átvételi és az anyagárolási folyamatot(ka)t; (2) a hadtáphoz átkerülnének az ún. fogyó anyagok (rakéták, lőszer, robbanóanyagok stb.) és a személyi állomány (személyi) felszerelésébe tartozó olyan anyagok, mint a személyi fegyver, gázálarc gyalogsági áso stb.

E feladatok végrehajtása érdekében (erő- és eszköz-átcsoportosításokkal) létre lehetne hozni egy új hadtáp ágazatot (pl. a megnevezése: rakéta- és lőszer-ellátó szolgálat) a rakéta-, lőszer- és robbanóanyag-ellátási funkció megoldására. Ennek át lehetne adni az üzemanyag-szolgáltatól a rakéta-üzemanyagot (a meglévő erővel és eszközökkel), ami az üzemanyag-szolgálat tehermentesítése mellett elősegítené a rakétaellátás komplex (áttétel nélküli szervezését és végrehajtását). Mindezeket túl - az e kérdésben végzett kutatásaim eredményeként kialakított következtetéseim szerint - a ruházati szolgálatot (jelenlegi funkcióinak megtartása mellett kellő megerősítéssel) meg lehetne terhelni a személyi felszerelések kategóriájába tartozó más (gázálarc, fegyver, gyalogsági áso stb.) anyagokkal, valamint a tábori elhelyezési anyagokkal.

Az említett megoldásokkal a technikai szolgálatok integrációs struktúrájával párhuzamosan bizonyos fokig változna a hadtáp integrált struktúrája is. Ez viszont mind a funkcióban, mind a folyamatokban és szervezetekben ésszerű munkamegosztáson alapuló struktúraátrendezést eredményezhetne az anyagi-technikai biztosítás egészére vonatkozóan is.¹⁰

Ezzel a megoldással (mint azt a 2. sz. vázlat szemlélteti) kialakulna: egy sajátos (főként a technikai biztosításra épült szerkezetű) technikai biztosítási struktúra egy integrált „haditechnikai szolgálat” keretében; továbbá egy anyagi biztosítási funkciók zömét átfogó struktúra a hadtápszolgálat keretében.¹¹

¹⁰ A hadtápszolgálat neves kutatói ezzel az irányzattal egyetértenek. **Dr. Lapos Mihály** szerint: A hadműveletek, a harc megvívásának jellege, a hadsereg fegyverete és technikai felszereltsége szükségessé teszik az egységes hadtáp és külön az egységes technikai szolgálat kialakítását. **Dr. Deák Péter** szerint: Az anyagellátási folyamatoktól mentesített mérnök-műszaki tartalmú technikai biztosítási folyamatosan önállóul, leválik a hadtápbiztosítás rendszeréről, bár a két rendszer még sokáig azonos elvek és elméleti alapok szerint funkcionál. **Forrás:** Dr. Deák Péter doktori értekezése, MNHF-ség kiadása, Budapest, 1981. 45. oldal. (Szám: 180/0214)

¹¹ Megjegyezni kívánom, hogy valószínűleg igazuk van az azon nézetet vallóknak, hogy a technikai biztosítás és az anyagi biztosítás funkcióinak egymástól elkülönített szervezetekbe történő struktúrája mellett megközelítőleg ugyanannyi pozitív és negatív indokot lehet felsorakoztatni. Egy kérdésben azonban döntő indokot látok. Ez pedig az, hogy az anyagi és a technikai biztosítás történelmileg kialakult (spontán jegyekkel bíró), jelenleg kuszált, logikátlan és gazdaságtalan struktúrájának fejlődése az integráció kiszélesítése és az ésszerű szerkezetváltozás irányába kell, hogy tendáljon. Ezt viszont mind a gazdasági, mind a katonai fejlődésben tükröződő (hasonló jellegű) törvényszerűségekből átvitel (transzfer) útján levezetve bizonyítani lehet.

Az olyan funkciók, mint a haditechnikai fejlesztés szakmai része, a rendszerbeállítás és üzemeltetés – az első változathoz hasonlóan – az alkalmazó fegyver-nemek, illetve a szolgálati ágak hatáskörében maradnának. Ez a fegyver-nemek tekintetében fokozottabb együttműködési tevékenységet jelentene, főként a rakétát, lőszert, valamint robbanóanyagot felhasználó (alkalmazó) szervek részéről a a hadtáp irányába.

E változat melletti döntés

Előnyei:

1. Az anyagi és a technikai biztosítás funkciói (folyamatok és szervezetek szerint is) egymástól elkülönülnek, ezzel – mind béke, mind harci hadművelleti viszonyok között – egyértelműbbé válik a feladatok végrehajtásáért való felelősség; az erők és eszközök feletti rendelkezés joga; a hatás-, feladat- és jogkörök elhatárolása. (Tehát megoldja az előző változat hátrányai közül az 1. pontjának első felében foglalt negatívumokat.)

2. Lehetővé teszi, hogy irányítás szempontjából mind a funkcionális, mind az ágazati vezetés a komplex technikai eszközök és eszközrendszerek anyagi-technikai biztosítására kiemelt, koncentrált figyelmet fordítson. Elősegítheti a gazdaságos és hatékony megoldások alkalmazását a munkaszervezésben és a technológiában.

3. Döntő többségben kielégíti az „A” változat (2. és 3. pontokban rögzített) előnyeit.

Hátrányai:

1. Továbbra sem oldódik meg teljes egészében a két azonos jogállású parancsnokhelyettes közötti együttműködési, kooperációs és hatásköri kérdésekben jelentkező problémakomplexum. Bár a jelen változat előnyei 1. pontjában vázoltak enyhítik a problémák felmerülését és a konfliktusok keletkezését.

2. Ugyancsak rendezni szükséges azon fegyver-nemek, szolgálati ágak hatás- és jogkörét, amelyektől az anyagi-technikai ágazatok leválasztásra kerülnek.

3. Az átszervezések nemcsak az „A” változatban feltüntetett anyagi-technikai ágazatokat, fegyvernemi és szolgálatiág-főnökségeket érintik, hanem a hadtáp szervezetét is.

4. Az előző változat hátrányainál (3. pont) említett megnövekedett követelmények mind az átszervezés, mind a kádereképzés területén szintén jelentkeznek.

E változat elemzéséből olyan következtetés levonása tűnik reálisnak, hogy *ez a megoldás továbbfejleszti a néphadsereg anyagi-technikai biztosításának rendszereit, szétválasztja a két funkciót, és ezzel élesebb határvonalat húzva a két terület (az anyagi és a technikai biztosítás) közé, tisztázza a felelősséget, illetve a jog- és hatásköröket. A profilok letisztulása azonban olyan szervezeti változásokat von maga után, amelyek az előző változatban szükségeseken felül a hadtáp szféráját is érintik. A struktúraváltozás megvalósítása (bár az az előző „A” változathoz viszonyítva szélesebb körű) végrehajthatónak tűnik egy lépcsőben (ez esetben az előző „A” változatot érintő struktúraváltozások is végbemennének), vagy az előző („A”) változatot követő második lépcsőként. Jelen változat keretében tehát – az előző változatnál fejlettebb struktúraváltozás mehet végbe, amely követheti az előző változatot vagy egy lépcsőben megoldja annak feladatait is.*

„C” változat

A népbadsereg anyagi és technikai biztosítást megoldó szervek kiszélesített integrációja

Az integráció jelen („C”) változatban bemutatott *kiszélesített variánsa, a jelenleg működő valamennyi anyagi, technikai és hadtáp ágazatot összefogná. Azokat funkciók szerint* (anyagi, technikai, egészségügyi és közlekedési biztosítás) *strukturálná és egységes vezetés* (egy parancsnokhelyettes) *által működtetné. Ez lényegileg az integrált vezetés és végrehajtás további mélyítését tenné lehetővé. Ez a változat tehát az integráció olyan kiszélesített változatát veszi alapul, melynek keretében:*

– egy (tehát egység és összefogott) vezetés alá *kerülnének az anyagi-technikai és a hadtápbiztosítás (pl. egészségügyi, közlekedési stb.) alapvetően kiszolgálási feladatokat megoldó erői és eszközei;*

– ennek megoldása érdekében (támaszkodva a hadtáp eddigi integrációs, valamint az egyesített technikai szolgálatok kísérleti tapasztalataira) *kialakításra kerülne egy „négypólusú” vezetési és végrehajtói folyamatrend* (anyagi, technikai, közlekedési és egészségügyi biztosítás) *alapuló struktúra;*

– amelyben: 1. a központi vezetésnek (a hierarchia minden szintjén) törzse és funkcionális vezető szervei; 2. a fő funkciót (pl. anyagi, technikai, egészségügyi biztosítást) irányító vezetőszervecenek pedig funkcionális és ágazati vezető szervei lennének; 3. a végrehajtó szervezetek (a végrehajtást közvetlenül irányító vezető szervek mellett) magasabb integráltsági fokú alakulatokkal (pl. az anyagi biztosítás terén rakétaellátó, lőszerellátó, és üzemanyag-ellátó kötelékekkel) rendelkezzenek.

A fegyvernemek és szolgálati ágak az előző változatokban foglaltaknak megfelelően megtartanák hármast (fejlesztés, rendszerbeállítás, üzemeltetés) funkcióikat és az együttműködést az integrált kiszolgáló szervezettel a továbbiakban is fenntartanák.

Ilyen felállásban a *kiszélesített integráltsági fokú kiszolgáló szervezet* (3. sz. vázlat a jövő (a fejlődés várható) követelményeit is kielégítheti, mert: 1. a parancsnokhelyettesek számának csökkentésével párhuzamosan a legnagyobb mértékben mentesíti az összefegyvernemi parancsnokot és törzsét a kiszolgálási feladatokkal kapcsolatos vezetési tevékenységek alól; 2. a haditevékenységek során egy (az eddigi hadtáp) vezetési pontról biztosítható (az automatizált vezetési rendszer bevezetése esetén is) az adott szinthez tartozó valamennyi kiszolgáló kötelék komplex és az egyel alacsonyabb kiszolgálói szint kiszolgálási feladatokat irányító szakmai vezetése; 3. a végrehajtó erők és eszközök (célok, feladatok és folyamatok szerint felépített) szervezeteinek működtetésében domináló szerephez juthat a hatékonyság, a gazdaságosság, az összefogottság, a fő feladatokkal történő koncentrátság és az egységesség. E változat melletti döntés:

Előnyei:

(1) Az előző két változat előnyeinek döntő többségét megtartva koncentrálja a kiszolgálási tevékenységek vezetését és a jövő követelményeinek figyelembevételével perspektívikusan is korszerűnek vehető szervezeti struktúra kialakítását teszi lehetővé.

(2) Mindezek mellett az előző változatokhoz hasonlóan az ágazati vezetési struktúra megtartásával lehetővé teszi az Egyesített Fegyveres Erők kötelékében

megvívandó hadműveleti és harctevékenységek végrehajtásában részt vevő magyar kötelékek kiszolgálását, és a vezető szervezetekkel történő csatlakozást a koalíciós előjáró kötelékekhez.

(3) Biztosítja a kiszolgálási funkciók megoldását irányító vezető szervek optimálist közelítő – az automatizált csapatvezetési rendszerben történő működését és kielégítő – struktúráját.

Hátrányai:

(1) Túlzottan előremutató, ezért bevezetése a legnagyobb volumenű szervezési (organizációs) tevékenységet igényli. Meggondolás tárgyává tesz egy közbeeső változatot, amely az előzőekben ismertetett „A” vagy „B” változat is lehet.

(2) A néphadsereg kiszolgáló szférájában lényeges struktúraváltoztatásokat eredményez, ami kellő mérvű kéaderképzést tesz szükségessé.

(3) A kezdeti időszakban – az új struktúrából adódóan – nehezíti a kiszolgáló ágazatok és az alkalmazó szervek (fegyvernemek, szolgálati ágak) közötti együttműködést.

Következtetésként a „C” változat elemzéséből adódóan rögzíthető, hogy ez az integráció kiszélesítésének legfejlettebb változata. Bevezetése (az előző változatban felsorolt előnyök döntő többségét megtartva): koncentrálja a kiszolgáló tevékenységek irányítását; megteremti ezen vezető szervek automatizált csapatvezetésben is alkalmazható struktúráját; biztosítja a kiszolgálási feladatok megoldását koalíciós relációban is az ágazati vezetőszervek csatlakozása útján; lényegesen előremutató megoldás, ezért közbeeső változatok alkalmazása sem kizárt; számottevő átszervezést és kéaderképzési feladatot tesz szükségessé.

A három – sorrendben fokozódó integráltsági fokot tükröző – változat bevezetése történhet lépcsőzetesen, az „A”, a „B” és a „C” változatok időben egymást követő megvalósítása útján. Megoldható azonban bármely, az előzőnél magasabb fokú integráltságot biztosító („B” és „C”) változatok melletti állásfoglalással is az anyagi-technikai biztosítás korszerűsítésére vonatkozó döntés meghozatala.

Megítélésem szerint a néphadsereg körülményeit, külső és belső környezeti adottságait is figyelembe véve – első lépésként – a „B” változat megvalósítása melletti döntés tűnik célszerűnek, mert az szinkronban van az ország és a néphadsereg lehetőségeiből, valamint a szövetségi kötelezettségekből adódó követelményekkel.

(Vázlatok a folyóirat végén található.)

Az összevont laktanyahadtáp szervezetek — mint újonnan formálódó alegységek — a politikai élet, a figyelem középpontjában

Kocsis Mibály őrnagy

A gazdálkodás, a mind hatékonyabb gazdasági tevékenység, szocialista társadalmunkat és czen belül a Magyar Néphadsereget is közvetlenül érintő, egyik legfontosabb kérdés. Nemcsak a gazdálkodás lényegében, jellegében, hanem az ország lakosságára – a hadsereg személyi állományára – gyakorolt közvetett és közvetlen hatásaiban egyaránt politikai jelentőségű. Ennél fogva a néphadseregen belül kifejtett pártpolitikai munkának szinte mindenkor állandó elemét képezi a párt gazdaságpolitikájának megértése, a helyes gazdasági szemlélet formálása.

A párt vezető testületei rendszeresen kiemelt figyelmet fordítottak és fordítanak az ország gazdaságára, a gazdaságban lezajló folyamatok szabályozására, a gazdasági törvények érvényesülésének kibontakoztatására. Fontos határozatok születtek, amelyek megfelelő cselekvési programot jelentenek az ország számára. A Központi Bizottság határozataival szoros összhangban az MSZMP XII. kongresszusa meghatározta a gazdaság fejlesztésének további irányait, rámutatott az intenzív gazdálkodásra való áttérés elengedhetetlen fontosságára, a termelés és gazdálkodás hatékonyabbá, takarékosabbá tételére.

A párt határozatai a Magyar Néphadseregben is széles körben feldolgozásra kerültek. A személyi állomány minden vezetési szinten megértéssel fogadta a gazdaság továbbfejlesztésével kapcsolatos feladatokat, tennivalókat. A vezető, irányító szervekben éppúgy mint a csapatoknál széleskörű munka indult meg a gazdaság előmozdítására, a szervezettebb, takarékosabb gazdálkodás lehetséges útjainak, módzatainak felkutatására. Állománygyűléseken, pártnapokon, párt-KISZ- és szakszervezeti rendezvényeken, számos értékes, hasznosítható javaslat született, a helyi kezdeményezések széles köre bontakozott ki. Ezekkel párhuzamosan, mintegy a felvetődött javaslatokra építve, több olyan felelős szintű és egyéb rendelkezés, helyi elhatározás született, amely a Magyar Szocialista Munkáspárt gazdaságpolitikájának végrehajtását szolgálja a néphadseregben. A parancsnokok és politikai munkások a gazdálkodás hatékonyabbá tételében mindenkor és minden vezetési szinten a párt határozataiból kiindulva, azzal összhangban igyekeztek keresni az utakat, módokat, eszközöket és módszereket, amelyek a hadsereg gazdálkodásának hatékonyabb, szakszerűbb megvalósítását szolgálják. A konkrét feladatok megfogalmazást nyertek a Miniszteri Direktívában éppúgy, mint a csapatok közép és rövid távú terveiben.

Czinege Lajos hadseregtábornok elvtárs, honvédelmi miniszter „*A gazdálkodás időszerű feladatai néphadseregünkben*” címmel,¹² 1981. február 26-án tartott pártnapki beszédében, az ország gazdasági helyzetének tükrében behatóan elemezte a Magyar Néphadsereg gazdálkodásának elvi és gyakorlati kérdéseit. Kihangsúlyozta, hogy az 1970-es évek elejétől mind jobban előtérbe került a gazdálkodás korszerűsítése és mindinkább tért nyert a gazdaságossági szemlélet. Ennek szellemében a hadsereg több olyan intézkedést dolgozott ki, amely kereste a „*legkisebb ráfordítás és a leghatékonyabb gazdálkodás feltételeinek megteremtését.*”¹³

Milyen rendelkezésre gondolunk? Csupán emlékeztetésképpen, az utóbbi évek során:

- kiszélesedett a parancsnokok hatásköre;
- a parancsnokok feladatává vált a fenntartás alapvető kérdéseinek megoldása;
- intézkedés született a hatékonyabb, takarékosabb gazdálkodás kibontakoztatására az egész néphadseregben;
- bevezetésre került és szervezettebbé vált a gazdálkodói munkakörben dolgozók továbbképzése;
- a gazdálkodással kapcsolatosan több kísérleti rendszer került bevezetésre, és ezek között az egyik jelentős kísérlet: a laktanyahadtápok kialakítása.

A kísérlet lényege, bevezetésének alapvető politikai követelményei, indokai

A parancsnokok, politikai munkások, de főképpen a hadtáp szervezetekben dolgozó szakemberek, megértve a párt gazdaságpolitikájának lényegét, régóta fáradoznak azon, hogy olyan központi kérdésben, mint a hadtáp ellátás, miként lehetne tényleges, „kézzel fogható” eredményeket felmutatni a gazdaságosság és hatékonyság fokozása érdekében. Közismert, hogy a hadtáp ellátásban – az élelmezés, a ruházat, a szállítás, az üzemanyag biztosítás stb. során – igen magas pénzüsszegek forognak és sohasem lehet elegendő az a figyelem, amelyet ezek felhasználásának szervezettségére fordítunk. Döntő többségben a személyi állomány részéről felvetett észrevételek és javaslatok rámutattak arra is, hogy egyebek között a hadtáp ellátásában is sok a párhuzamosság és a racionalizálásnak számos kínálkozó lehetősége van.

A vezető szervezetekben dolgozók átfogóan megvizsgálták a felvetéseket, saját tapasztalataikra építve kimunkálták az összevont laktanyahadtáp rendszer kialakításának lehetőségeit békében.

A laktanyahadtáp rendszer – mint az köztudott – azon a felismerésen nyugszik, mely szerint a néphadsereg csapatai befogadó laktanyák közel felében – pontosabban 47%-ában – két – vagy több (helyenként ezek száma 10 körül mozog!) békében ténylegesen létező MN-számos katonai szervezet van elhelyezve. Ezek döntő többsége az alaprendeltetés és a szervezési elvek figyelembevételével rendelkezik valamilyen feltöltöttségű hadtáp szervezettel. Általában jellemző volt, hogy a gazdálkodási tevékenység, az élelmezési és egészségügyi ellátás laktanyaként egy-egy katonai szervezet „kezébe” összpontosult. Ez maga az

¹² Honvédelem külön kiadás, 1981. Nyt. sz.: 0058/1981.

¹³ Ua.: 13. oldal III. A pont 2. bek.

összevont laktanyahadtáp rendszer kiindulópontja, alapvető lényege. Ennyiben jogos mindazon észrevétel, mely szerint a koncepció nem új. Mindez való igaz, hiszen sok olyan példát lehetne felsorakoztatni, amely azt bizonyítaná, hogy itt, vagy ott az okosan gondolkodó, jól együttműködni képes parancsnokok már a 60-as években is összevonták a hadtáp ellátás alapvető ágazatait.

A többi, fennmaradó hadtáp szolgálati ágban, az esetek többségében a katonai szervezetek külön-külön álló, önálló – párhuzamos – ellátási tevékenységet folytattak.

A laktanyahadtáp rendszer ennél fogva a személyi állomány és technika ellátására, egyes üzemeltetési feltételeinek biztosítására hivatott hadtáp szervezetek, szolgálati ágak erejének, eszközeinek koncentrálását jelenti, békében. Alapkövetelmény, hogy az összpontosítással együtt fenn kell tartani, illetve lehetőség szerint fokozni kell az ellátás szervezettségét, színvonalát. Fontos követelmény, hogy mindezen feladatok semmiképpen ne hassanak károsan az állandó harcészültségen „*tüli*” egyéb teendőkre.

Az új laktanyahadtáp rendszer racionális, az előzőeknél egy magasabb szervezettségű, gazdaságosabb és hatékonyabb ellátás biztosítására hivatott, amelynek fontos jellemzője kell legyen a „rugalmasság”, az új helyzethez való ésszerű alkalmazkodás. Alapvető politikai jelentőségű kérdés, a „szövetkezési” és „együttműködési” készség, a racionális jegyek felismerése és megtartása, az irracionális – bürokratikus – látszatgazdaságossági jellemzők határozott megszüntetése úgy a parancsnoki állomány, mint a hadtáp szakemberek részéről.

Az erők és eszközök összpontosítása békében nemcsak a hadtáp ellátás területein jelentkező kérdés. Az új laktanyahadtáp rendszer alap gondolatának nagyszerűsége egyebek között az is, hogy mint „módszer”, utat mutat minden egyéb területnek, ágazatnak, s mint olyan, kezdetől fogva élvezi a pártpolitikai szervek támogatását. Ennek tulajdonítható, hogy más kísérletek is megindultak, pl. a technika javítása, (a tárolás) stb... területein. Fontos azonban kihangsúlyozni, hogy minden koncentrációs törekvés annyit ér, amennyit az alaprendeltetés – mint megváltoztathatatlan alapkő! – magasabb színvonalú biztosítása érdekében, engedélyek nélkül! képes nyújtani. Alapvető érdekünk fűződik ahhoz, hogy a gazdaságosságra irányuló racionalizálási törekvések szoros összefüggésben legyenek a várható katonai feladatokkal. Nem veszthetjük szem elől a lényegget, azon kell munkálkodni, hogy az új törekvések – így a laktanyahadtáp rendszer is – feltétlen összhangban legyen a csapatok magasszintű harcészültségének és mozgósítási készségének biztosítására meghatározott követelményekkel, hogy meg legyenek a feltételei az összevonásban részt vevő ellátó szerveinek önálló működéséhez. Ezért fontos az, hogy az összevonásra kerülő hadtáp szervezetekben olyan „mag”, amely állandóan funkció-képes. Ezt a feladatot a parancsnok hadtáphelyettesek visszahagyásával vélték megoldani, ami önmagában járható megoldás lehet. Az eddigi tapasztalatok arra intenek, hogy a felkészült, a bonyolult ellátási feladatok megoldásában, a szakharcászatban kellő tapasztalatokkal rendelkező parancsnok hadtáphelyettesek személyére nagyobb figyelmet fordítsunk kettős értelemben: egyrészt az új funkcionális és egyéni gondjaik, problémáik megoldásának elősegítésére, legfőképpen azonban a „hadtápfőnöki” vezetői szervezői képességeik, készségeik fenntartására, illetőleg a lehetőségek szerinti továbbfejlesztésére. Helyük és szerepük csakis az eredeti feladat és laktanyahadtáp rendszer dialektikus kapcsolatában képzelhető el, melynek meg kell találni a legmegfelelőbb munkaformáit, jogi konzekvenciáit.

Az összevont laktanyahadtáp szervezetek kialakítását mintegy parancsolóan szükségessé tette számos objektív körülmény is. Ezek közül az alábbiak tekinthetők a legfontosabbaknak, amelyek az erők és eszközök *racionális összevonását indokolják*:

– A néphadsereg intenzív fejlődésével egyenes arányban vagy nagyobb ütemben nőttek a hadtáp, ellátó szervezetekkel szemben támasztott követelmények. Az ellátás gépesítésének meglévő szintjén is, főképpen azonban az egyébként meglévő és jelentős hivatásos állomány (elsősorban tiszthelyettes) hiány következtében, a megnövekedett követelmények fokozták a hadtáp személyi állományának általános leterheltségét, számottevő, ellentmondások, feszültségek bázisát jelentették. Főképpen az itt jelzett okokból, de nem utolsó sorban az alaprendeltetésből kiindulva nem támogathatunk olyan elgondolásokat, amelyek a hadtáp szakemberek valamiféle „*megtakarítását*” tűzik ki célul.

– A várható és ismert feladatok szükségessé teszik azt, hogy a hadsereg minőségi fejlődésével lépést tartson a laktanyák anyagi-technikai létesítményeinek átfogó, egységes koncepcióra épített fejlesztése. A raktárak és egyéb más objektumok elsősorban a különböző alárendeltségi érdekeltségek következtében külön-állón, egymástól elszigetelten, szétforgácsoltan kerültek kialakításra. Ilyen körülmények közepette nehezen valósítható meg a hatékony, a legkisebb élő munka ráfordításon nyugvó ellátás és raktározás, az elért színvonal javítása, a korszerű módszerek, eszközök, eljárások, fogások elterjesztése.

– A megnövekedett hadtáp ellátás a hagyományos rendszerben különösen sok és nyilvánvaló párhuzamosságokat idézett elő a szállítási feladatok végrehajtásában. A gépkocsi szállító kapacitás ésszerű kihasználása felszínre hozta a szállítási feladatok térben és időben történő összehangolásának szükségességét, a diszpécser szolgálatok létrehozásának fontosságát. Az élet igazolta, hogy a ténylegesen gazdaságos szállítás csakis összevont erők és eszközök útján oldható meg. Ezzel egy időben azonban gondoskodni kell az összevonásra került szervezetek belső, kisebb szállítási feladatai megoldására, az ez irányú viszonylagos önállóság megteremtésére, a gyorsaságra és az ügyintézés, a „*bivatali bürokrácia*” mentes gépjármű – illetve szállítási igénylések megvalósítására.

– Az egyes laktanyákban elhelyezett alakulatok egységenként egymástól független gazdálkodást folytattak, anyagi készleteik széttagoltan kerültek elhelyezésre. Mindez párhuzamosan nagyszámú fizikai állomány foglalkoztatását tette szükségessé. A megosztott elhelyezés és kezelés kedvezőtlenül hatott az egyes szolgálati ágakra, különös tekintettel azokra, amelyek jelentős személyi hiányokkal dolgoztak. Ilyen körülmények között nehezen volt megvalósítható az anyagi fegyelem szüntelen erősítése, a tervszerű, szervezett, hatékony szakirányítás és belső ellenőrzés.

– A hadsereg fejlődésével szoros összefüggésben végbemegy a csapathadtáp tagozat számviteli rendszerének korszerűsítése, a bürokratikus vonásokat jelentősen csökkentő fejlett számviteli eljárások és módszerek elterjedése, a korszerű adatfeldolgozó eszközök rendszerbe állítása. Az összevonást egyebek mellett ez is indokolta, hiszen mindezen feladatok végrehajtását csak megfelelően koncentrált rendszerben lehet megvalósítani.

A vizsgálatok éppen a kísérlet tapasztalatainak felhasználása révén azt igazolják, hogy a laktanyahadtáp nem egyszerűen a meglévő hadtápszervek összevonásából áll. Ennél jóval többről van szó. Amikor az ellátás kérdései kilépnek

egy alakulat határain túl, amikor egy laktanyában elhelyezkedett teljes állomány ellátása került napirendre, akkor nemcsak egyszerű mennyiségi változás következményeit kellett számba venni. Olyan új, minőségileg más feladatok és lehetőségek váltak nyilvánvalóvá, hogy bátran kimondhatjuk, ez a hadtápbiztosítás olyan új szervezeti fejlesztésének folyamatáról van szó, amely rugalmasabban alkalmazkodik a megváltozott körülményekhez, jobban szolgálja az állomány ellátását és messzemenően eleget tesz a gazdálkodás hatékonyabb megoldását szolgáló követelményeknek. Ennek természetesen vannak szervezeti, anyagi, pénzügyi konzekvenciái, amelyek azonban bár elkerülhetetlenek, de megtérülnek.

Az összevont laktanyahadtápok működésének néhány fontos tapasztalata, a politikai munka további feladatai

A Magyar Néphadsereg Hadtápfőnökségének illetékes szakemberei körütekintő elemző, tanulmányozó munka alapján kialakították a laktanyahadtáp kísérlet modelljét, amely néhány laktanyában véglegesített formában, és 35 laktanyában kísérleti jelleggel, fokozatosan került bevezetésre. Egy kézbe összpontosították az anyagi és pénzügyi kereteket, egységes gazdálkodási és szállítási rendszert vezettek be. A laktanya parancsnokok gazdálkodási felelősségét és hatáskörét kiterjesztették az adott laktanyákban elhelyezett valamennyi katonai szervezetre. Előírták a „laktanya gazdálkodási és építési bizottság” megalakítását, amely a parancsnokok és politikai munkások bevonásával a laktanya parancsnok mellett működik javaslattevési és tanácsadási jogkörrel.

(Általános tapasztalat),

1. A kísérleti rendszer helyesnek, életképesnek bizonyul, megfelel a vele szemben támasztott alapvető politikai követelményeknek; – a hatékony ellátás ésszerű, megfelelően gazdaságos módja. Mi tagadás, kezdetben igen sok gond, probléma vetődött fel, melyek a rendszer „ideiglenes” jellegéből, a vezénylések többfajta értelmezéséből eredő kettős munkakörből és a különböző alárendeltségekből fakadó látszólagos érdekkülönbségekből, valamint számos szubjektív hibából fakadtak. Ezek egy jelentős része a jogi kérdések fokozatos rendezésével megoldást nyert, azonban végérvényes és intézményes megoldás az állománytáblák kiadásával várható. Oszintén meg kell mondani, hogy a csapatok hadtáp-állományának politikai hangulati tényezőjeként is jelentkezett az új rendszerben való, többlet munkát jelentő összevonás, változatlan illetmény mellett. El kell fogadni, hogy az utaltságból hátrányok nem érhetik az állományt. Ilyen értelemben az egyéni érdekek olykor összeütközésbe kerültek a közös érdekekkel, amelyeket a hadtáp szervek hivatásos állománya a parancsnokkal és politikai munkásokkal összefogva képes volt megoldani. Az új feladatokhoz való felelősségteljes hozzáállásukat az élet bebizonyította.

2. A laktanyahadtápok eleget tesznek a magasabb harcckészültségi feladatok követelményeinek is. Békében képesek fokozott színvonalon teljesíteni a hadtáp ellátást szinte valamennyi szakterületen. Képesek rugalmasan alkalmazkodni a csapatok életéhez, a különböző igényekhez. Fontos érdekünk fűződik ahhoz, hogy realisan és körültekintően szembenézzünk a még fellelhető hibákkal, bizonyos „bivatali” munkastilussal és bürokráciával, a nagy számban előforduló gyakorlatok hadtáp ellátásának gondjaival az új rendszerben. Ez utóbbi különösen a 3-nál több utaltságú laktanyahadtápnál jelent még ma is szűk keresztmetszetet,

ahol a hadtáp kiszolgáló állomány egyben 2–3 ezer főt lát el.¹⁴ Megválaszolóra váró kérdés, hogy az összevonásnak van-e, lehet-e valamilyen optimálisnak nevezhető mértéke.

3. Az új rendszerben kiemelkedő jelentősége van az „együtműködés”-nek, valamint az érdekek helyes felfogásának, értelmezésének. A megfelelő együtműködési készség hiánya igen komoly hiba lenne, hiszen nyomban felszínre kerülne a vélt vagy valós érdekkülönbségek, amelyek ellentmondásokhoz, nem kívánatos konfliktusokhoz vezethetnének. Amennyiben ilyen helyzet kialakulna, annak negatív hatásai az ellátás színvonalának visszaesésében jelentkeznek, amire a parancsnokoknak és politikai szerveknek igen érzékenyen kell figyelni, felügyelni. A politikai munka feladata az, hogy erősítse a „nagy” közösség érdekeit képviselő irányvonalat és lépjen fel az indokolatlan, megalapozatlan „szűk” érdekeket hangoztató felfogásokkal szemben.

Reális gond még napjainkban is az érdekegyeztetések különböző felfogása, értelmezése mindenütt, ahol más-más magasabbegységhez, esetleg más és más seregtaszhoz tartozó szervezetek hadtáp állománya került összevonásra. Konkrét példaként említhető, hogy nem mindenütt tapasztalható megfelelő következetesség és határozottság az utalt parancsnokok részéről a megüresedett helyek feltöltésére, a „közös”-be – egyenlőre – vezényelt hadtáp állomány és technika minőségi összetételének állandó fejlesztésére. Az érdekekről szólva ösztönözzük, bátorítjuk, de egyszersmind óvjuk is a parancsnokokat attól, hogy pillanatnyi helyi érdekek alapján intézkedéseket foganasítsanak. Mindenkor a tágabb összefüggéseket kell figyelembe venni. „Arra kell nevelni a gazdálkodókat, hogy gondolják végig gazdasági tevékenységük, gazdálkodással kapcsolatos intézkedéseik egész folyamatát, mérjék fel annak következményeit és csak utána döntsenek, különösen a jelentősebb dolgokban. A hadseregben mindenkor elsődleges és meghatározó az alaptevékenység és a harcászultság biztosítása.”¹⁵

4. A pártpolitikai munkában az összevont laktanyahadtáp szervezetek megjelenése nem jelentett alapvetően új feladatot. Az egységek és alegységek „ellátó” szervezetei az összevonásokkal felduzzasztottak, külön közös elhelyezésben részesültek és megindultak az alegységgé összekovácsolódás útján. A pártpolitikai munka szervesen igazodott az új alegységek helyzetéhez, sokrétű feladataihoz. A parancsnokok és politikai munkások pl. kibővültek az alapszervezetek a „befogadó” alakulatoknál. Személyes beszélgetéseket folytattak, arra törekedtek, hogy megmagyarázzák az összevonások célját és jelentőségét. A párt és politikai szervek rendszeresen elemzik, értékelik az állomány hangulatát, nagyra becsülik a hadtáp ellátás különböző szakágai területén dolgozó hivatásosak és sorkatonák munkáját.

A hadtáp állományról való gondoskodás segítése és ellenőrzése a pártpolitikai szervek állandó feladata. Az ellenőrzések tapasztalatai szerint a laktanyahadtáp alegységek döntő többségében rendelkeznek saját ifjúsági klubokkal,

¹⁴ A rendelkezésre álló adatok szerint.

— 1000 főig lát el 12 kísérleti LHTP (34%)

— 1000 főig lát el 12 kísérleti LHTP (34%)

— 1000—2000 főig lát el 15 kísérleti LHTP (43%)

— 2000— és felette 8 kísérleti LHP (23%)

¹⁵ Czinege Lajos hadseregtábornok, honvédelmi miniszter elvtárs pártnapis beszédéből. Honvédelem, 1981/4. külön kiadás, 16. oldal.

azok felszereltsége, ellátása megfelel a követelményeknek, jól szolgálják a kitűzött politikai és nevelési célok elérését.

Az eszmei-politikai oktatás, a politikai tájékoztatás az agitációs munka egyéb formái az MN Politikai Főcsoportfőnök elvtárs által kiadott rendelkezéseknek megfelelően a sajátos helyzet figyelembe vételével kerültek megszervezésre. Az állománygyűlések, a mozgalmi, kulturális és sportrendezvények az ellátást biztosító állomány viszonylag kevés szabadidejében kerülnek végrehajtásra. A vezető politikai munkások és laktanyahadtápfőnök rendszeresen kiemelt figyelmet kell fordítsanak a szabadidő biztosítottságának és biztosíthatóságának megoldására az újonnan alakult alegységekben. A közösen szervezett rendezvények mennyisége (mozi, színház) azonban a nagyfokú elfoglaltság miatt egyes helyeken az átlagosnál kevesebbnek bizonyult, ezen jobb szervező munkával változtatni kell. A módszereket tekintve előtérbe kerültek a kiscsoportos, helyi megoldások.

Helyes és célszerű, ha az ellátó és komendáns zászlóaljakra épített laktanyahadtáp szervezeteknél a politikai munka feladatait a zászlóalj parancsnok politikai helyettese közvetlenül irányítja. A politikai nevelési feladatok megvalósítását is kedvezőtlenül befolyásolja a hivatásos (főleg tiszthelyettes) állomány hiánya. Az ilyen helyzetben levő politikai helyettesek jó felfogásban arra törekednek, hogy a politikai munkát rátermett sorkatonák bevonásával szervezzék, amellyel a legteljesebb mértékben egyet lehet érteni. Más helyeken a politikai munka feladatait az ezred közvetlen politikai helyettese irányítja.

Az összevont ellátó szervezetek sorállománya kisebb-nagyobb létszámokkal kibővült. A körükben végzendő pártpolitikai munka hatékonyságának fokozása elengedhetetlenül fontos feladat. Szerteágazó, sokrétű szakmai feladataik a közösséggé formálás is indokolják, hogy számításba kerüljenek azon alegységek sorai-ban, ahol a felső szintű vezetés a politikai megbízottak rendszeresítését tervezi.

Az erők és eszközök koncentrálására irányuló törekvések a politikai munka egyéb területein is éreztetik a hatásukat. Ezek megnyilvánulnak az egy laktanyában elhelyezett katonai szervezetek közösen szervezett, legkülönbözőbb politikai rendezvényeiben, alkalomszerűen, pl.: közös külpolitikai tájékoztatók, pártnapok, ifjúsági gyűlések, témaelőkészítő foglalkozások, ismeretterjesztő előadások, filmvetítések, valamint egyéb kulturális és sportversenyek, rendezvények. Mindezek a rendezvények elősegítik a különböző feltételekkel rendelkező alakulatoknál végzett pártpolitikai munka színvonalának nivellálását, felkeltik a jó értelemben vett versenyszellemet. Jellemzővé vált, hogy ahol a feltételek lehetővé tették, ott egyesítették a könyvtárakat ezáltal tágabb lehetőségeket teremtettek az olvasóvá nevelés szervezettebbé tétele területén. A könyvtárak a szó igaz értelmében a közművelődés műhelyeivé alakulnak. A könyvtárakban szervezett különféle rendezvények hasznos és vonzó programot ajánlanak az érdeklődő fiataloknak. Ezzel egy időben tartalmasabbá és szervezettebbé váltak a közművelődés, önművelés propaganda munkája is. A politikai munkában is még további közvetlen lehetőségek mutatkoznak, amelyet ajánlani lehet a vezető politikai munkások figyelmébe. Hangsúlyozni szükséges, hogy a pártpolitikai munkában *legfontosabb feladat továbbra is elősegíteni:*

- a gazdálkodók és az egész személyi állomány helyes, komplex gazdasági szemléletének kialakítását, formálását, a takarékos anyagkezelést;
- további feladat a párt gazdaságpolitikájának széles körű magyarázata, a

célok és feladatok megértetése, az alaprendeltetést elősegítő hasznos, gazdaságos eljárások és módszerek elterjesztésének segítése;

- határozott fellépés a helyenként és területenként még fellelhető bürokratikus vonások, felesleges párhuzamok ellen;

- a pártpolitikai munka sajátos eszközeivel továbbra is feladat elősegíteni az összevont hadtáp szervek személyi állományának tervszerű összekovacsolódását, biztosítani a körükben végzett pártpolitikai munka személyi és anyagi-technikai feltételeit, folyamatosan figyelemmel kísérni az ellátás igen fontos és fáradtságos feladatait végző állomány politikai hangulatát meghatározó és befolyásoló tényezőket, messzemenő figyelmességet tanúsítani a róluk való gondoskodásra.

Meggyőződéssel állítható, hogy szoros összefogással, a gazdaságpolitikai célok és feladatok egységes értelmezésével, s a tapasztalt tenniakarással, kezdeményezőkésséggel végrehajthatók a hadseregfejlesztéssel, a gazdálkodással, a szolgálati-, élet- és munkakörülmények állandó fejlesztésével kapcsolatos feladataink. Ez a mi érdekünk, amelyért még sokat kell tenni, amelyben számítunk a hadtáp szervezetben dolgozó kommunisták, a KISZ tagok példamutatására és a hivatásosak, polgári alkalmazottak és sorkatonákra egyaránt.

HARCKÉSZÜLTSEG ÉS HADTÁPKIKÉPZÉS

A korszerűsített hadtápkiképzés első tapasztalatai magasabbegységünkénél

Szenes Zoltán őrnagy

A 18 hónapos sorkatonai szolgálat bevezetésével – mint ismeretes – 1981. szeptemberétől a hadtápkiképzés rendszere is megváltozott. A korszerűsített kiképzési rendszer – a felkészítési célkitűzések és követelmények változatlanlansága mellett – *egyszerűbb, realisabb és céltudatosabb* lett.

Az új kiképzési rend megismerése, a kiképzési feladatok újszerű rendszerben történő megszervezése és végrehajtása, a „fokozódó követelmények – rövidebb kiképzési idő” látszólagos ellentmondásos konstruktív feloldása komoly feladatot jelentett a csapathadtáptörzsek, alegységek, és a teljes személyi állomány részére. Világossá vált, hogy a feladatokat csak úgy lehet teljesíteni, ha megtaláljuk azokat az új hatékony, intenzív kiképzési módszereket, eljárásokat, amelyekkel növelni lehet a hadtápkiképzés eredményességét és színvonalát.

A korszerűsített kiképzési rendszerre való áttérés a hadosztályunknál is a *közelmúlt egyik legfontosabb feladatát képezte*. Az eltelt idő természetesen nem elegendő arra, hogy átfogó, egységes, „kikristályosodott” tapasztalatokról beszélhessünk. Ugyanakkor azonban elégséges alapot adott arra, hogy az új rendszerű kiképzés alapelvei és követelményei megmérteessenek, kipróbáltassanak, sőt több területen (a már végrehajtott kiképzési foglalkozásokon keresztül) szembesítődjenek a gyakorlattal.

Írásomnak az a célja, hogy a korszerűsített hadtápkiképzési rendszer első tapasztalatait összegezze, általánosítsa olyan igénnyel, hogy azok – a pozitívak és negatívak egyaránt – felhasználhatók legyenek a kiképzés későbbi folyamatában.

Az I. kiképzési időszak tervezésének sajátosságai:

Az új kiképzési rendszer tervezésének mechanizmusa nem változott, bár a tervezőmunka – éppen az új rendszerre való áttérés miatt – néhány sajátossággal bírt.

Ezek közül is elsősorban a tervezés szakaszos jellegét emelném ki. A szakaszos jelleg az előjárói intézkedések, elsősorban a kiképzési programok viszonylagos késése okozta, amely nem tette lehetővé a tervezési feladatok egy ütemben történő végrehajtását.

A korszerűsített kiképzési rendszer lényegét adó 0055/1981. sz. MN kik. főfelügyelői intézkedést augusztus első felében, a HDS PK 0090/1981. sz. Kiképzési intézkedését augusztus második felében kaptuk meg, amely lehetővé tette a

tervezőmunka beindítását. *Mivel ebben az időszakban az új hadtáp kik. programot még nem ismertük, az alapkiképzési feladatok tervezését csak az előljárával való szoros együttműködés eredményeképpen tudtuk végrehajtani.*

A HDS PK HTPH ugyanis a párhuzamos munkamódszert alkalmazva, géptáviratai intézkedésben megadta az alapkiképzés 30 óra szakmai kiképzésének óra-és tárgyköreit, amelynek alapján augusztus végéig – a tervezés első szakaszában – megterveztük az alapkiképzést.

Az előljárái intézkedés vétele és feldolgozása után a HOPK is kiadta a 0080/1981. sz. Kiképzési Intézkedését, amelyben szabályozta a hadosztály szintű kiképzési feladatok végrehajtását. Az intézkedés – bedolgozásuknak megfelelően – tartalmazza a hadtápkiképzési feladatok végrehajtásának rendjét, követelményeit is.

A tervezés második szakasza (üteme) szeptember elején kezdődött, amikor megkaptuk a hadtáp kik. programot. A program az MN htp. kik. módszertani foglalkozás és a szabályozó előljárái intézkedések ismeretében most már teljes egészében lehetővé vált a kik. időszak tervezési feladatainak végrehajtása.

A tervezésben bizonyos zavart okozott, hogy a kiképzési intézkedések nem szóltak a pk.-k (törzsek) felkészítési rendszernek megváltoztatásáról, így a hadtáptisztek, -ts.-ek I. időszakra vonatkozó harcászati és szakmai kiképzésének tervezésére csak előljárával történő konzultáció után tudtunk intézkedni. A teljesség kedvéért megjegyzem, hogy ez a bizonytalanság, átmeneti zavar nem a korszerűsített kiképzési rendszerből fakadt, hanem a régi felkészítési rendszer kellemetlen utóhatásaként keletkezett. Ugyanis a htp. ht. és tsz. állomány harcászati és szakkiképzési rendszere *nem volt (nincs) összhangban* a pk.-i kiképzési rendszerrel (amíg a pk.-i kiképzés éves-, addig a htp. ht. és tsz. állomány felkészítése időszakos – orientáltságú és gyakoriságú volt), amely komoly nehézségeket okozott a kiképzést tervező, szervező és végrehajtó munkában.

A korszerűsített kiképzési rendszerre való felkészítés

A 3×6 hónapos váltási rendhez igazodó kiképzési rendszer bevezetése egyik kulcskérdésének a megváltozott kiképzési rendszer lényegének, új vonásainak és követelményeinek megértését, az előljárái intézkedések és kiképzési programok feldolgozását és egységes értelmezését tartottuk.

Ennek érdekében szeptember első hetében hadosztály szintű kiképzési módszertani foglalkozást vezettünk le. A módszertani foglalkozást azért tartottuk a hónap első felében, hogy segítséget tudjunk nyújtani a csapatoknak a tervezésben (a tervezés II. szakaszát, vagyis a kötelékkiképzés tervezését szeptember 15-ig be kellett fejezni), valamint a felkészítési feladatok végrehajtásában.

A módszertani foglalkozásra berendeltük az egységparancsnok HTPH-ket, htp. tervező-szervező tiszteket, ellátó (szállító) szd. pk.-kat, illetve hadosztály közvetlen egységektől az ellő. (száll.) szpk.-kat.

A módszertani foglalkozást – az abasári MN htp. módszertani foglalkozásnak megfelelően – az általánostól a konkrét, illetve az elmélettől a gyakorlat felé közeledés módszerével vezettük le. Először két alapelőadás hangzott el. Az első előadás a korszerűsített kik. rendszer bevezetésének szükségességével, illetve a megváltozott kiképzés alapelveivel foglalkozott. A második előadás már konkrét „kiképzési” előadás volt, amely elsősorban a kiképzési program feldolgozását szolgálta. A korreferátumok után pedig *egy feladatszabó rész* következett, amely a

hadosztály szintű kiképzési feladatokat konkretizálta (olyan kérdéseket pl. hogy ki felelős a laktanyai, illetve helyőrségi kiképzési feladatok koordinálásáért, hol és mikor vezetjük le a hadosztály szintű összevonásokat az egészségügyi és pék katonák, kgs. gk.-vezetők stb. részére, melyik egység, mikor és hogyan hajtsa végre a szakharcászati gyakorlatát stb.) Ezzel a módszerrel elértük, hogy a be-rendelt ti., tts.-i állomány megértette a változás szükségességét és a módosított kik. rendszer lényegét, ugyanakkor elsajátította az egysége részére meghatározott konkrét kiképzési feladatokat is. Az elméleti felkészítés után pedig bemutató szak-harcászati foglalkozást vezettünk le, amelyben elsősorban a különböző kik. ágak foglalkozásainak „tömbösítését”, illetve „integrációját” mutattuk be.

A bemutató során nagy gondot fordítottunk az egyes kiképzési ágak *komplex feldolgozásának* érzékeltetésére is. Arra törekedtünk, hogy a résztvevők megértsék: a komplexitást szűkebb és szélesebb értelemben egyaránt érvényesíteni kell az új kiképzési rendszerben. *Szűkebb értelemben nagyobb gondot kell fordítani az egyes hadtáp katonák komplexebb felfogás szerinti felkészítésére*, vagyis a katonának a korábinál jobban meg kell tanulnia a beosztásával járó, szakfeladataival járó párhuzamos feladatait: egyéni fegyverei, védőeszközei kezelését, alkalmazását, a hadtáp (és szállító) technikai eszközök működtetését, az őrzés-védelmet. tőpfe elleni védelmet minden körülmények között. *A tágabb felfogás szerint pedig az eddigieknél jobban kell törekedni arra*, hogy – az erre fordított idő maximális kihasználásával – *egy szakharcászati foglalkozás, vagy gyakorlat keretében a régieknél több irányú ismeretet és feladatot gyakoroltassunk.*

A hadosztály módszertani foglalkozást egység szintű foglalkozások követték, ahol alegységig, katonáig lebontották az ismereteket és feladatokat. Ennek a szintnek volt a feladata a htp. kiképzésben jelentős szerepet játszó hadtáp tts.-k (szpk.-k, rakt.-vezetők, ellő. szpk.-k) módszertani felkészítése is.

Ezzel a felkészítési mechanizmussal és szisztémával egy olyan gondolkodási cselekvési folyamatot indítottunk el, amelynek eredményeképpen a htp. ht és tsz. állomány *nagy többsége* megértette a korszerűsített kiképzési rendszer felépítését, tartalmi követelményrendszerét és összefüggéseit, s az új, vagy újonnan jelentkező követelmény-feladat-Idő kapcsolatrendszerben. Ugyanakkor – később, a végrehajtás során – az is bebizonyosodott, hogy ezt a felkészítő munkát *nem szabad csak az új váltási és kiképzési rend bevezetését közvetlenül megelőző időszakra korlátozni*, hanem a felkészítést később is nap, mint nap folytatni kell egészen addig, amíg ismerete és végrehajtási „*kényszere*” az érintetteknel a készség szintjére emelkedik.

3. A tervezés és felkészítés tapasztalatai

A korszerűsített kiképzési rendszerre történő átállásnak egyaránt voltak pozitív és negatív tapasztalatai, felmerültek olyan kérdések, amelyek zavarták a felkészítést, az egységes értelmezést, következőképpen, a kik. feladatok végrehajtását.

Pozitív tapasztalat volt a felkészítés korábbiakban jelentett rendje és gyorsasága (legalábbis így nyilatkoztak a csapatok), amely nagymértékben megkönnyítette az alárendelt munkáját. De a csapatoknál is számos jó kezdeménnyel találkozunk. Pl. Az egyik egységünknel az óra és tárgykör tervezésénél az integrációt pirossal, a kiképzési programhoz hasonló szaggatott bekeretezéssel tervezték, amely jelentősen megkönnyítette a megértést és növelte az áttekinthetőséget.

A PK HTPH-ek a legtöbb egységnél taggyűléseken is szóltak a korszerűsített kiképzési rendszer hadtáp kérdéseiről, amellyel elősegítették a módosított hadtáp kiképzési rendszer lényegének szélesebb (nemcsak szakmai) körökben történő megismertetését is. Több egységünkönél a módszertani foglalkozásokon elhangzottakat és látottakat – helyesen nemcsak htp. tiszt, tts.-i fórumon, hanem az ellátó század, ellátó szakaszok segélyhelyek sorállománya előtt is feldolgozták. Vannak olyan tiszthelyetteseink is, akik a htp. kiképzés szeretetétől indítva, teljesen önkéntes alapon előre, módszertani jelleggel kidolgozták a szakharcászati foglalkozások új levezetési rendjét és a foglalkozási jegyeket valamennyi (12 foglalkozásra). (Ismert, hogy a korábbi foglalkozási jegyek és levezetési tervek az új hadtáp kiképzési tárgykör tartalmának nem felelnek meg, helyettük újat kell készíteni.)

Ezeknek a pozitív kezdeményezéseknek, jó módszereknek és tapasztalatoknak nagy jelentőséget tulajdonítottunk, és propagálásainkkal, széles körű elterjesztésükkel is a kiképzés hatékonyságának javítására törekedtünk.

Természetesen találoztunk hiányosságokkal, sőt hibákkal, mulasztásokkal is.

A tervezésnél legáltalánosabb probléma a logikai sorrend, a logikai felépítés hiánya volt. Tervezték az általános harcászat különböző tárgyköreit, anélkül hogy azokat a szükséges, más kiképzési ágak (műszaki kiképzés, töpfe. elleni védelem, általános kiképzés stb.) tárgykörei foglalkozásai megelőzték volna. Nyilvánvaló, hogy a katonát nem lehet harcászati kérdésekre, lövészetre oktatni addig, amíg nem tanulta meg a tüzelőállások kiépítését, az öfn.-i védőruha felvételét, a géppisztoly kezelését stb.

Hasonlóképpen több helyen mechanikusan fogták fel a szakharcászati kiképzés tervezését. A 30 óra szakharcászati kiképzés feloszthatóságát (5 tárgykör 6 órával 30 óra) úgy értelmezték, hogy minden hónapra növekvő sorrendben (1–5 TK) betervezték egy-egy szakharcászati foglalkozást és nem vették figyelembe, hogy a szakharcászati kiképzésnek valamilyen célt – nevezetesen a htp. alegység funkcionális feladataira való felkészítést, összekovácsolást – kell szolgálni, oly módon, hogy ezen felkészítési folyamatnak minden esetben alapvetően igazodni kell az egység (aeg.) kiképzési feladatához. A htp. kiképzési program lehetőséget ad a tárgykörök, ezen belül egyes foglalkozások sorrendiségének felcserélésére.

A tervezés további, általánosnak mondható hibája volt, hogy nem vette figyelembe az egység más (összefegyvernemi, fegyvernemi) kiképzési feladatait, és ennek megfelelően nem kapcsolódott hozzájuk, az együtt gyakorlás így nem a követelmények szerint valósult meg.

Az ilyen öncélú, steril, mindentől elvonatkoztató, továbbá a tervezés rendező elveit és „cövekeit” (mint pl. a gyakorlatok ideje, báziselosztás, főbb öfn.-i és fn.-i kik. időpontok) figyelembe nem vevő hadtápkiképzés-tervezés nagymértékben lerontotta a kiképzési feladatok szervezettségét, hatékonyságát, sok esetben – éppen a más irányú kiképzési feladatok biztosítása miatt – szétforgácsolta a htp. erőket és eszközöket és ezzel mintegy lehetetlenné tette (illetve más időpontra elhalasztotta) az adott hadtáp kiképzési feladat végrehajtását. Különösen sok gondot okozott a gl. (hk.) alegységek ún. „összekapcsolt komplex foglalkozásainak” figyelmen kívül hagyása, mert ezek a táborig, általában kiskihelyezéssel egybekötött, nonstop-kiképzési feladatok valóságos hadtápbiztosítási feladatok meg-

oldását is igényelték. Amennyiben pedig ezeket a komplex foglalkozásokat nem tervezték, vagy a hadtáp kiképzésnél nem vették figyelembe, akkor természetesen az összhangot sem tudták biztosítani a hadtáp és öfn.-i kiképzési feladatok között. Ennek következménye pedig az lett, hogy a (rosszul) megtervezett htp. kiképzési rend – éppen az ilyen jellegű kiképzési foglalkozások valóságos ellátási feladatainak parancsoló szükségszerűsége miatt – felborult, és újbóli tervezést tett szükségessé. Azon egységeinknél jártak el helyesen, ahol ezt a tény nem hagyta figyelmen kívül, sőt ezen összekapcsolt komplex foglalkozásokra építették a szakharcászati kiképzést, valamint az általános katonai kiképzés egy részét is.

Gyakori probléma volt a tervezésben az ún. kiképzési programban „elrejtett” kik. feladatok [mint pl. a normafeladatok havi 2 óra időtartamban végre kell hajtani; a gjmű.-vezetők továbbképzésére a 6. hónap közepéig 30 órát kell fordítani; az alapkiképzés keretében végrehajtandó 30 óra szakkiképzésre nemcsak foglalkozási jegyeket, hanem felkészítési programot is kell készíteni; hasonlóképpen az rpk. jelöltek felkészítését is külön program alapján kell végezni; kéthavonta egy napon a laktanyai ellátást tábori eszközökre kell tervezni; a szakharcászati foglalkozások ún. kötelező (őrzés-védelmi, töpfe. elleni védelem, ált. lökik. stb) kérdéseit minden foglalkozásra tervezni kell] tervezésének elmulasztása. Ezeket a hiányosságokat csak állandó ellenőrzéssel lehet felfedni és megszüntetni.

A felkészítésnél legáltalánosabb probléma az volt, hogy a PK HTPH-ek nem mindenütt vitték végig a módszertani foglalkozásokon látottakat és hallottakat. Egyesek megelégedtek csak a törzsek eligazításával, mások úgy gondolták, hogy a párttaggyűlésen való felszólalásukkal eleget tettek kötelezettségeiknek. *Sajnos nem minden egységnél tapasztaltuk a korszerűsített kiképzési rendszer egyik alapelevének, a közvetlen előjáró személyes érdekltségén alapuló kiképzési felelősségének az érvényesülését.* Ezen felelősségérzet kialakításáért még sokat kell tennünk.

A tervezésben, felkészítésben, de a végrehajtásban is zavarólag hatott néhány olyan ellentmondásos vagy tisztázatlan kérdés, amely a kiképzési programon belüli, illetve a különböző kik. programok (pl. gépesített lövész, harcokcsízó gép- és kerekcs hjmű.-vezetők, htp. katonák programjai) közötti összhang hiányából fakadt.

Ilyen kérdések voltak:

1. A htp. kiképzési program szerint a sebesültvívő tanfolyamot az időszak végén kell szervezni¹⁶, míg az öfn.-i program¹⁷ szerint II. és III. id. állományúak az alapkik. időszakában, az I. id. állományúak az időszak utolsó hónapjában.

Véleményem szerint – tekintettel az alapkiképzés „krónikus” emberhiányaira – a htp. kik. program előírása a célszerűbb, és aszerint kell végrehajtani.

2. A htp. kik. program a szakharc kiképzés 3 TK levezetését (az ellátás, a feltöltés és a kiürítés kérdéseit) az öfn.-i, fn.-i alegységekkel való közös gyakor-

¹⁶ Kiképzési Program az MN htp. csapatai, Csapathadtáp katonái és aeg. kiképzéséhez MNHF-ség kiadványa 1981. Nyt. szám: 207/28. (a továbbiakban: htp. kik. program) 19. old.

¹⁷ Kik. program az MN gépesített lövész katonái és aeg.-i kik.-hez, MN Ált. Gépesített lövész és hk. Kik. Csf.-ség kiadványa, 1981. Nyt. sz.: 32/288. 18. old.

lással írja elő¹⁸, vagyis feltételezi a kötelékekkel való együttműködést. Több helyen a lövész Kiképzési Program – általános harcászati tárgyköreit (foglalkozásait) gyakorolták.¹⁹ Ez helytelen, mivel az együttgyakorlást a htp. alegységekkel a valamennyi fegyvernemi és az összefegyvernemi kik. programok eü. és htp. ismeret tantárgy tárgykörei (2., 3., 4. TK-e) szerint kell végrehajtani.

3. Az új htp. kiképzésnek egyik lényeges vonása, hogy minden katona, minden időszakban egységes kiképzést kap (vagyis – a politika kivételével – nincs harmadolás), ugyanakkor a program testnevelésből és szabályzatismeretből mégis más-más óraszámot ír elő a különböző időszakos katonáknak.²⁰ (A programban előírás van, időszakos helyett időszakot kell érteni.)

4. A hadtáp és gimn.-vezetői kiképzési programok különbözősége miatt a gk.-vezető és az egyedi beosztású egyéb htp. katona nem azonos ált. katonai kiképzést kap az alapkiképzésben.²¹

(A htp. katona 90 óra, a száll. gk.-vezető 58 óra politikai és ált. kat. kik.-ben 30 óra helyett 120 óra szakkiképzésben részesül. Erre a tervezésnél nagyon ügyelni kell.)

5. A program a testnevelési kiképzésnél előírja, hogy a foglalkozásokat a tk. és óraelosztásban meghatározottaknak megfelelően, növekvő sorrendben kell tervezni és végrehajtani.²² Azonban a vízi kiképzés a szeptember hónapban bevonulóknál – a fedett uszoda általános hiánya miatt – a téli hónapokban nem hajtható végre, ezért itt célszerű a tk.-ket felcserélni.

Ezekben a kérdésekben a hadosztálynál – felfedésük után – hol az előjáró segítségével, hol saját hatáskörben közös álláspontot alakítottunk ki, annak érdekében, hogy egységes értelmezésükkel elősegítsük a minél jobb gyakorlati végrehajtást.

Milyen tapasztalatok vannak?

a) Igen zsúfolt az alapkik. hónapja,²³ s a katonák olyan mennyiségű és mélységű ismeretanyagot kapnak, hogy szinte nem tudják feldolgozni. Az ellenőrzések, illetve a felméréseink tapasztalatai szerint a katonák az alapkiképzés végére előírt 15 követelménynek csak mintegy felét tudják az elvárásoknak megfelelően elsajátítani, 1/3-át csak felületesen, a maradék részt pedig nem tanulják meg. Nem ismerik – sajnos – az előjárókat, a rendszeresített technikai eszközöket, és fegyverzetet, határozatlan az alaki fellépésük, hiányos a szabályzatismereti felkészültségük, gyengén ismerik az alegység ügyeletes-helyettes és a felállított ör feladatait.

b) A 30 órás szakmai kiképzések tapasztalt hatékonysága – különösen a kis egységeknél, ahol 1-2 fő I. id. katona van – felveti a hadosztály szintű összevonások szükségességét, még akkor is, ha ez ellentmond az egyik alapkövetel-

¹⁸ Htp. kik. program 247–249. oldal.

¹⁹ Kik. Program az MN gl. katonái és aeg.-i kik.-hez. 160. old.

²⁰ Hadtápkiképzési program 39. oldal, 69. oldal.

²¹ Kik. program az MN gép- és ker. hímű.-vez.-k kiképzéséhez. Az MN általános gl. és hk. kiképzési Csf.-ség kiadványa, 1981. Nyt. sz.: 32/360. 29. old.

²² Htp. kik. program 37. oldal.

²³ Vö.: Oláh László alez.: Alapkiképzés: Honvédségi Szemle. 1981/8. szám. 12–14. oldal.

ménynek, vagyis annak, hogy a katona már a szakkiképzés időszakában ismerje meg jövőendő munkahelyét.²⁴

c) A hadosztály szintű összevonások jó tapasztalatokkal szolgálnak. Megfelelő egység- és foglalkozásvezetők kijelölésével, a technikai feltételek biztosításával az eü. és pék katonák, a kgs. gk.-vezetők és más katonák összevonása is jó szinten biztosítható. A mi tapasztalataink szerint a kgs. gk.-vezetők 30 óra alatt kiképezhetők. Az eü. katonák kiképzésére biztosított idő azonban kevésnek látszik, célszerű lenne azt 60 órára emelni. Viszont a pék katonák kiképzési óraszámát tovább lehetne csökkenteni 120 órára.

Az óraszám-növeléssel kapcsolatban – szinte zárójelben – megjegyeznénk, hogy nem vagyunk teljes egészében meggyőződve arról, hogy az eü. katonák megfelelő színvonalú kiképzése csak kiképzési idő növelésével érhető el. Az az érzésünk, – és ez még a megváltozott kik. rendszer újszerűségével, illetve a tapasztalatok hiányával magyarázható –, hogy amikor a kiképzés során a kiképző első alkalommal kerül szembe a megnövekedett kiképzési feladatokkal és a lecsökkentett kiképzési idővel és még nincs birtokában az új, másféle, intenzív kik. módszereknek és eljárásoknak, nincs tisztában azzal, hogy mely ismeretek csökkenthetők, elhanyagolhatók, illetve nélkülözhetők, egyből a kishitűség hibájába esik, és szinte öntudatlanul, reflexszerűen mondja, érzi, javasolja, hogy a meghatározott célkitűzések teljesítéséhez több időre, kik. óraszámra van szükség.

Erre pedig nincs lehetőség, mert a mintegy fél évvel csökkentett kiképzési idő megköveteli az állomány nagyobb léptékű elsajátítási képességét, lehetővé és szükségessé is teszi, hogy a kiképzésben az egyszerűtől a bonyolultig haladás görbét a korábbinál meredekebbre állítsuk.²⁵

De nincs is szükség, mint ahogyan ezt már több példa is mutatja. Példának okáért az űz. töltő gk.-vez.-k ho. szintű összevonását hoznám fel. Az összevonás programjának összeállításához javasolták, hogy az összevonás idejét 5 napra emeljük, mert a három nap nem elegendő a gk.-vezetők követelmények szerinti kiképzésre. Az összevonás programja ugyanis nem tartalmazza pl. az okmányolás kérdéseit, pedig a tö. gk.-vezetőnek is raktárkezelői szinten kell ismerni az okmányolások végrehajtását. Enélkül ugyanis adott esetben (gyakorlatokon több ponton történő kiszolgáláskor, vagy a raktárkezelő valamilyen okból való távolléte esetén) nem tud önállóan dolgozni. Kevésnek tartották az óraszámot az olyan gyakorlati módszerek és fogások oktatására is, amelyek nem szorosan a tö. gk. üzemeltetésével függenek össze, de tö. gk.-vez. feladat végrehajtásához a napi feladatok ellátása, a gyakorlatok, a kiskihelyezések során szükség van. Mindezen problémákat úgy oldottuk meg, hogy a napi összevonási időt 10 órára növeltük, és így volt lehetőségünk a napi feladatok és gyakorlatok jó szintű ellátásához szükséges fogások, módszerek elsajátításához is. Ebből a példából is látható, hogy nem az óraszámok növelésére, hanem a foglalkozásvezetők bizonyos szemléletváltozására van szükség a módszerek és az időkihasználás tekintetében.

²⁴ „A szakmai kiképzés fő feladata most a megismerkedés, és pedig az adott beosztás körülményeivel, helyével, szerepével, a leendő másfél év munkahelyével” a kiemelés tőlem – Sz. Z.), a technológiával és a szolgálat alapvető technikai eszközeivel. Dr. Deák Péter alez.: Változó körülmények és fokozódó követelmények a htp. kik.-ben. Hadtápbiztosítás: 1981/3. szám, 60. old.

²⁵ Pacsek József altbgy.: A csapatkiképzési rendszer korszerűsítése – szükségyszerű folyamat. Honvédségi Szemle: 1981, 8. szám, 2. old.

Szemléletváltást pedig akkor tudunk minél gyorsabban elérni, ha erőteljesen szembeszállunk a még meglevő kényelmes, nem eléggé intenzív és alacsony hatékonyságú foglalkozásvezetési módszerekkel.

d) a hadosztálynál levezetett a harcászati foglalkozások és gyakorlatok szintén igen tanulságosak voltak. Bebizonyosodott, hogy a szakharcászati foglalkozások és gyakorlatok csak igen komoly előkészítő és szervező munkával vezethetők le hatékonyan. *Az integrált szakharcászati foglalkozások sokkal részletesebb sokkal pontosabb „forgatókönyvet”, levezetési tervet követelnek, mint a régi kik. rendszer szakharcászati foglalkozásai.* Különösen a részfoglalkozásvezetők szerepe növekedett, mert csak az ő precíz felkészítésükkel és felkészülésükkel lehet a rendelkezésre álló rövid idő alatt sok kik. feladatot intenzíven megtanítani és begyakoroltatni.

Felvetődött, hogy az egy kik. időszakra biztosított 30 órát hány szakharcászati alaki és hány szakharcászati komplex kiképzési foglalkozással célszerű végrehajtani? Figyelembe véve a szakharcászati kiképzés tk. és óraelosztását (amely 5 tk-ból, tárgykörönként 3-3 foglalkozásból, foglalkozásonként 6-6 órából áll), nem a komplex alaki foglalkozások száma a fontos, hanem az, hogy az egység kiképzési feladatához milyen szakharcászati témát lehet kapcsolni, hogy melyik tárgykör, melyik foglalkozásra lesz az, ami a követelményeket kielégíti. Azt, hogy a kiválasztott témát (foglalkozást) komplex vagy alaki foglalkozásként kell levezetni, a kiképzési program egyértelműen meghatározza.

e) A végrehajtott kiképzési feladatok rámutatnak a jó kiképzési időgazdálkodás jelentőségére is. Az ellenőrzések tapasztalatai azt mutatják, hogy ezen a területen még jelentős tartalékaink vannak. A foglalkozásokon mindenkor gondoskodni kell a teljes kiképzési idő tartalmas kihasználásáról. Ez csak úgy érhető el, ha a foglalkozásvezetők gondosan felkészülnek a foglalkozásra, jól választják meg a foglalkozás módszerét, megfelelően előkészítik a kiképzési segéd- és technikai eszközöket. A kiképzési idő felhasználását, a vele való gazdálkodást szigorúbban kell nyomon követni és számon tartani. Érvényt kell szerezni annak is, hogy a htp. katonáknak azon a kevés, intézményszerű „htp. kiképzési napon” ténylegesen részt vegyen a foglalkozásokon. Itt igen hangsúlyoznánk a PK HTPH-ek szerepét, akik beosztásuknál és jogkörüknél fogva *szinte egyszemélyben felelősek a htp. kiképzési napok, kik. idő védelméért.*

A kiképzésre fordítható időt tekintve még jelentős lehetőségek kínálkoznak a központi kiképzési bázisokon, illetve a kiskihelyezéseken folytatott speciális kiképzések, összevonások, összekapcsolt komplex foglalkozások alkalmazásával, amikor naponta több órát lehet és kell a htp. kiképzésre fordítani, mint a helyőrségben. Ezekben a gyakorlatokon lehetőség van – közvetlenül a gyakorlat előtt – szakharcászati foglalkozást levezetni (a 6 órás blokkok terhére) összekovácsolási jelleggel, vagy akár más ált. katonai és szakkiképzési foglalkozásokat is le lehet vezetni. Ezekre a foglalkozásokra azonban még a békehelyőrségben elindulás előtt kik. tervet és foglalkozási jegyeket kell készíteni.

Az új kiképzési program lehetőséget biztosít arra is, hogy csapatok – a központilag meghatározott időelosztáson belül – a kiképzési idővel sajátos helyzetük szerint gazdálkodjanak. Ezen a területen még *nagy bátortalansággal* találkozunk. Pedig a kiképzési óraszámok átcsoportosításának lehetősége nagyon hozzájárulhat a hatékonyság növeléséhez, amennyiben a kiképzés tervezése, szervezése és végrehajtása során a PK HTPH-ek, htp. alegység kp.-kkel együtt támaszkodnak a kiképzést végrehajtók véleményére, megfelelő mértékben al-

kalmazzák a szerzett tapasztalatokat, figyelembe veszik a helyi sajátosságokat és körülményeket, valamint a kiképzésben részt vevő katonák kiképzési, illetve ismeretszintjét.

A kiképzés vezetésének és ellenőrzésének néhány új kérdése

Az új kiképzési rendszer a kiképzés vezetésében, irányításában és ellenőrzésében is új módszereket követel meg mind egység, mind hadosztály szinten. *Egység szinten legfontosabbnak a PK HTPH kiképzésért érzett felelősségének növelését tartjuk.* A kiképzési feladatok igen komoly szervező és előkészítő munkát igényelnek, így azokat nem lehet – mint ahogyan ezt az egyik legutóbb helyőrségünkben tapasztaltuk – csak a szolgálatiág főnökökre, vagy az ellő. szd. pk.-ra (szpk.-ra) hagyni.

Az egységbadtápban a kiképzés fő szervezőjének és vezetőjének a PK HTPH-nek kell lenni. Csak a PK HTPH van olyan helyzetben, hogy a htp.-kiképzést – egység szinten is – összefogja, szervezze és koordinálja. *Ennek megértése és helyes értelmezése* – véleményünk szerint – *a badtáp kiképzés végrehajtásának kulcskérdése.* Minden más felfogás vagy nézet (mint pl. a kiképzési feladat szervezésének és végrehajtásának „albérletbe adása” a beosztottaknak, áthárítása a pk-i vonalra, illetve a kik. feladatok végrehajtottságának misztifikálása) árt a htp.-kiképzésnek, csökkenti a végrehajtás színvonalát, a szükségessé és lehetségesnél nagyobb – az elért kik. eredményekkel aránytalanságban levő – erőfeszítéseket indukál. Ezt a szemléletet – és magatartásmódot erősíti az a tény is, hogy a kiképzés napi terhének nagy része az aeg. pk-k vállán van, ezért feladataik megoldásában ők szorulnak a legnagyobb segítségre.

Emiatt is célszerű (és előírás is), ha a PK HTPH-ek a jelentősebb foglalkozásokat (szakharcászati foglalkozások, szakkiképzési összevonások) személyesen vezetik, illetve ellenőrzik.

Hadosztály szinten is igazítani kell a vezetési és ellenőrzési módszereken. A megváltozott kik. rendszernek megfelelően új módon kell „fogni” az alárendeltek kiképzési feladatainak végrehajtását. Mi az ellenőrzések, elszámoltatások érdekében operatív nyilvántartást fektettünk fel, amelyen feltüntetjük a fontosabb kik. feladatok idejét (szakmai alapkiképzés htp. kiképzés napjait, SZH fogl., gyakorlatok, harcászati és szakkik. összevonás idejét stb.). Ennek megfelelően aztán akár személyes ellenőrzéssel, akár más formában könnyen nyomon követhető, illetve elszámoltathatók az alárendeltek a kiképzési feladatokról.

Nagy jelentőséget tulajdonítunk annak, hogy minden fontosabb kiképzési feladatot, illetve a kiképzési tevékenység fontosabb fázisait a HOPK HTPH (HTP TÖF) és törzse felelősséggel ellenőrizze. Fontosnak tartjuk, hogy az ellenőrzés legyen elvszerű, objektív segítőkész, törekedjen a szabályzatok, utasítások előírásain alapuló komplexitásra. Az ellenőrzések megszervezésekor és végrehajtásakor nagy figyelmet fordítunk a feladatok követelmények szerinti színvonalas végrehajtására, a kiképzési idő hatékony kihasználására, a htp.-egységek és -alegységek megfelelő támogatására, a segítségnyújtásra, továbbá a feladatok végzése közbeni segítő ellenőrzésekre.

Összességében úgy ítélem meg, hogy a korszerűsített kik. rendszer feladatai eredményesen teljesíthetők, de jó eredményeket csak igen komoly szervező és végrehajtó munkával lehet elérni. Az eddig eltelt idő is bizonyítja, hogy a kiképző állomány kész az új feladatok végrehajtására és azon munkálkodik, hogy új, célravezetőbb kik. módszerek és eljárások keresésével és alkalmazásával javítsa a htp.-kiképzés eredményességét.

A NATO európai, az USA és Egyiptom, valamint az osztrák haderő 1978—80-ban végrehajtott gyakorlatainak főbb hadtáp tapasztalatai

Skrabán László alezredes

Az utóbbi három-négy évben végrehajtott NATO és osztrák szárazföldi, légi és haditengerészeti rendszer, csapat vagy parancsnoki-vezetés (REFORGER, WINTEX stb.) gyakorlatok főbb tapasztalatainak elemzése során megállapítható, hogy a harc, a hadművelet minden oldalú biztosítása keretében kiemelkedő figyelmet fordítanak a hadtápbiztosítás korszerűsítésére, fejlesztésére. Ezen belül a figyelem középpontjában – a katonai doktrínák (az USA volt elnökének 59. sz. direktívája, a „Haderőszerzés-4” és a „Haderőreform-78”) változásainak, a hidegbáború, az agresszív törekvéseinek megfelelően – az anyagi-technikai biztosítás, a szállítás, az egészségügyi ellátás kérdéseire megfelelő figyelmet összpontosítanak. Ezt látszik igazolni az is, hogy az USA és a NATO alárendeltségű erőinél – honi területen tartózkodó, vagy az ún. intervenciósi erők – ma egyik legfőbb problémát a személyi állomány, a nehéztechnikai, a lőszer, az egyéb ellátmányi készletek megfelelő helyre történő lehető legrövidebb időn belüli szállítása, a központ és a hadszíntér-hadtáp folyamatos működtetésénél az utánpótlás honi és hadművelési területéről történő megszervezése okozza a hadtápbiztosításon belül.

I.

A téma részletes elemzése előtt – úgy gondolom – érdemes röviden áttekinteni a NATO és az osztrák gyakorlatok rendszerét, azon belül is azokat, amelyek kapcsolódnak a hadtápbiztosításhoz, illetve a hadtáp gyakorlatokhoz.

1. *Az USA és NATO gyakorlatok fajtái szerint megkülönböztetnek:*

- a) hadijátékot,
- b) gyakorlatot,
- c) értekezletet, konferenciát (SHAPEX).

a) A gyakorlatokat felosztják:

- csapatgyakorlatokra;
- matematikai modell szerinti gyakorlatokra;
- keretgyakorlatra;
- tervgyakorlatra;
- technikai gyakorlatokra;

- számítógépes gyakorlatokra;
- törzsgyakorlatokra (WINTEX).

b) A csapatgyakorlatokat módjuk szerint felosztják:

- Harcgyakorlatra; riadógyakorlatra; mozgósítási gyakorlatra; éleslövészettel egybekötött harcgyakorlatra; harckészültségi gyakorlatra; iskolagyakorlatra; és ellátási, illetve hadtápgyakorlatokra.

A gyakorlatok közül célszerűnek látszik vizsgálni a csapatgyakorlatokat és a törzsgyakorlatokat.

A csapatgyakorlatok közé tartoznak az évenként ismétlődő:

- „AUTOMN FORGE” és a
- „REFORGER” gyakorlatok.

A törzsgyakorlatok közül leglényegesebb a kétévenként ismétlődő:

- „WINTEX” gyakorlatok.

Az értékelt időszak legismertebb NATO hadtápgyakorlatait „LOGEX” (Logistical Exercise) fedőnévvel látták el. Az olaszok – hasonlóan a csapatok jelöléséhez – rendszerint egy-egy folyó vagy helység névvel jelölték hadtápgyakorlataikat, mint pl.: „PIAVE-78”, vagy a „Pineretó-79”. Az osztrákok a nagyobb területvédelmi gyakorlatokat „KOBRA-79”-nek, a repülőhadosztály légi gyakorlatát „LUFTRAUMSICHERUNGSÜBUNG-79-nek és a legutóbb végrehajtott ún. „Válsághelyzet”-beni gyakorlatokat „IGEL”-nek nevezték, illetve fedték.

2. A gyakorlatok tervezéséről és szervezéséről általában:

A gyakorlatokat szövetségi szinten összehangolt terv- és célkitűzések alapján kétéves ciklusokra tervezik. Kétévenként végrehajtának egy hadászati szintű parancsnoki és törzsvezetési gyakorlatot és évenként egy sor hadművelleti-harcászati szintű csapatgyakorlatokból álló gyakorlatsorozatot. Ezeket egészítik ki a haderőnemek, fegyvernemek és szakcsapatok egységeinek, alegységeinek szakharcászati gyakorlatai, így a hadtápgyakorlatok is.

A gyakorlatok tervezésekor megkülönböztetett figyelmet fordítanak – a katonapolitikai és katonai kiinduló helyzeten túl – arra, hogy az a reális helyzetet legjobban megközelítő körülmények és feltételek között kerüljön végrehajtásra.

A gyakorlatvezetőség munkaterve mellé minden esetben kidolgozzák a gyakorlatvezetőség „Adminisztratív terv”-ét is. Ebben a tervben kidolgozásra kerülnek a csapatok tényleges hadtáp-, és a gyakorló egységek és magasabbegységek anyagi-technikai és egészségügyi biztosításának kérdései, továbbá a csapatok szállításának rendje, a polgári hatóságokkal való együttműködés kérdései. Ugyancsak egy külön tervet és ahhoz intézkedéseket dolgoznak ki a társadalmi szervek értesítésére (a gyakorlat körzetében a lakosság körében végzendő feladatokról) a különböző anyagi, technikai és egyéb eszközök igénybevételéről és a károk rendezéséről.

Az osztrák haderő által az utóbbi években végrehajtott gyakorlatok közül számunkra figyelemre méltóbbak az 1979. éveik. Az osztrák haderő kijelölt törzsei és csapatai az 1979. évi kiképzési terv szerint 17 jelentősebb parancsnoki, törzsvezetési és csapatgyakorlatot hajtottak végre az ország különböző térségében.

A gyakorlatok megszervezésénél és végrehajtásánál a törzsek, az azonnali készenléti és területiális csapatok fő feladatául a területvédelemre vonatkozó

harcászati elvek, ezen belül a kulcsfontosságú, a területbiztosítási övezetekben és a döntőfontosságú körletekben vívott harc gyakorlását határozták meg.

II.

E bevezető gondolatok – az esetleges tájékoztatáson túl – úgy gondolom, hogy megalapozzák annak a néhány hadtáp tapasztalatnak jobb megértését, melyek nekünk, hadtáptiszteknek mindenképpen figyelemre méltóak a felkészítés keretén belül végzendő kidolgozó, végrehajtó és oktató munkánkhoz.

Az egyes gyakorlatok elgondolásakor a NATO vezetés egyre nagyobb figyelmet fordít a koalíció egész társadalmi struktúrájának (politikai, gazdasági, katonai) békeállapotból háborús állapotba helyezésére, melynek érdekében a „WINTEX” típusú gyakorlatoknál bevonták a tagországok törvényhozó testületeinek képviselőit és kormányhivatalait is. Ezek a szervek az erők és eszközök mozgósításával, a gazdaság vezetésével, a „felforgató tevékenység”²⁶ megakadályozásával stb. foglalkoztak. Emellett növelték a hadiipari termelést, állami ellenőrzést vezettek be a termelés és fogyasztás területén, szükségtörvényeket léptettek életbe, mozgósították a szállító és híradó eszközöket stb.

A „WINTEX/CIMEX-81” gyakorlat elé azt a célt tűzték ki, hogy felmérjék a gazdaság mozgósítási tervek realitását. A gyakorlaton részt vettek a tagállamok kormányfői, államigazgatási szervei és polgári intézményei, hadügyminisztériumai, a katonai tervezésben mozgósításban és anyagellátásban érintett polgári szervei. Első ízben vettek részt a gyakorlaton a hadiipari és szállítási magánvállalatok képviselői, hadiipari cégek, polgári légi- és hajózási társaságok. A gyakorlaton összesen mintegy 500 törzs és polgári szerv vett részt.

Az „AUTUMNFORGE-80” és a „JOG TROT-80” kombinált szállítási gyakorlatokon a honi területen (USA) tizennégy, Európában tizenhárom repülőteret jelölték ki be- és kirakodás céljára. A tengeri szállításra honi területen négy, Európában két kikötőt jelöltek ki. A légiszállításokat összesen 298 fordulóval hajtották végre.

A tengeri szállításba összesen 111 fordulóval (98 komp és 13 haditengerészeti szállítóhajó) hajtották végre.

A „BRIGHT STAR-81” amerikai-egyiptomi gyakorlaton az anyagi-technikai biztosítás lehetőségeit is vizsgálták.

A „Piave-78” és a „Pinalo-78” hadtáp rendszergyakorlatokon a hadtest, hadosztály és dandár hadtápok működését ellenőrizték az előző évben befejezett hadtáp átszervezésnek megfelelően.

Az utóbbi években lefolytatott osztrák gyakorlatok során kiemelt figyelmet fordítottak a „Haderőreform-78” megfelelő hadtápbiztosítására.

3. Az egyes gyakorlatok főbb hadtáp tapasztalatairól

A „WINTEX/CIMEX-81” kapcsán:

a) A gyakorlaton részt vevő polgári szervek magánvállalatok képviselői ellenőrizték és pontosították a rendkívüli törvényekre, a hadiipari termelés fokozására, az energiafogyasztás szabályozására, a polgári lakosság és az anyagi

²⁶ A nyugatiak a kommunista pártokat utóbbi időben még a legelképzhetetlenebb pacifista mozgalmakat is ebbe a kategóriába sorolják.

értékek evakuálására vonatkozó terveket. A polgári és az államigazgatási szervek a hadműveletek alatt gyakorolták a tagállamok háborús gazdálkodási terveinek alkalmazását és a fegyveres erőkkel való együttműködés megvalósítását.

b) A megerősítő erők átszállítását a korábbiakhoz hasonlóan kb. azonos időben kezdték meg és végrehajtásának menete megfelelt a reális lehetőségeknek. Az átszállításnál abból a feltevésből indultak ki, hogy az Európában tárolt nehéz technikai készletek négy amerikai hadosztály felszerelésére elegendők. A többi hadosztály nehéztechnikai felszerelését tengeri és légi úton szállították át Nyugat-Európába. A tengeri szállítás időigényessége következtében a megerősítő erők és eszközök zöme csak a fegyveres küzdelem kirobbanása után érkezett be.

A fegyveres erők szállító kapacitás igényeinek biztosítása céljából feldolgozták a gépjármű szállítás teljes mozgósítását, a polgári és katonai szállító légi erő összes erőinek és eszközeinek NATO parancsnokság alárendeltségébe való helyezésének kérdéseit. A NATO felelősségi övezetében levő összes teherszállító hajót átadták az adminisztrációs központnak. Ezzel egyidejűleg a közép-európai hadszíntéren szövetséges vasúti kocsiparkot állítottak fel.

c) A kettős támaszpontú csapatok (nehéz fegyverzetüket és harci technikai felszerelésüket Európában tárolják) átszállítására 3–6 napot, egy hadosztály teljes felszereléssel történő légi szállítására legkevesebb 12 napot, a tengeri szállítására 15–25 napot terveztek.

d) A gyakorlat első ütemében feldolgozták a hadtápszervek béke állapotból háborús készenléti állapotba helyezését; a megerősítő erők és anyagi eszközök szállításának megszervezését; a csapatok mozgósításának és hadművelési szétbontakozásának anyagi és technikai biztosítását, valamint a tagállamok gazdaságának háborús termelésre való átállítását. Ebben az időszakban az anyagi-technikai biztosítás egyik legfőbb feladata volt, hogy minden tagállam saját erőivel és eszközeivel szervezze meg a beérkező megerősítő erők fogadását és minden oldalú hadtápbiztosítását. A NATO fegyveres erők törzseinél és a szövetséges harcászati légi parancsnokságoknál hadtáp koordináló és üzemanyagellátó központokat szerveztek.

e) A fegyveres erők harci technikával, üzem- és hadtáp anyaggal való ellátásának biztosítására, valamint az ipari centrumok nyersanyaggal való ellátására NATO központi ügynökségeket állítottak fel. Adminisztrációs központ²⁷ szervezte a tengeri- és légiszállításokat, valamint az olajellátást. Főnökséget hoztak létre a dél-európai hadszíntéren a földi szállítások koordinálására.

f) További fontos kérdésként dolgozták fel a hadtápegységek, alegységek és intézetek szétbontakoztatását, a raktárak telepítését; az előretolt védelmi harcterületen az anyagi készletek széttelepítését; a csapatok szállításának megszervezését; az üzemanyag és javítóbázisok telepítését; a mentesítési munkák és a fontosabb üzemek evakuálásának megszervezését.

g) A NATO tagállamoknál feltételezetten a háborús helyzetnek megfelelő törvényeket és élelmiszer jegyrendszert vezettek be. Szigorúan zárlat alá helyezték az összes üzemanyagot. Az ipari központok folyamatos többműszakos termelésre álltak át és a katonai megrendelések érdekében folytatták a gyártást. A felmondás után külföldi vendégmunkások tömeges eltávozása a nyugat-európai országokból, az egyes vállalatoknál végrehajtott diverziós és szabotázs cselekmé-

²⁷ Hadszíntér hadtáp Pság.

nyek, a saját nyersanyag és munkaerő hiány a NATO tagállamoknál komoly nehézséget okozott a fegyveres erők lőszerrel és harci technikával történő ellátásában.

h) A frontövezetben levő polgári lakosság evakuálásának szabályozása érdekében egy ügynökséget²⁹ hoztak létre és megszervezték a szökevények felkutatását.

A gyakorlat második ütemében ellenőrizték és értékelték a hadtápszervek tevékenységét a korlátozott háború első hadműveleti során. Különös figyelmet fordítottak a nemzeti polgári és katonai hadtáp szervek közötti együttműködés megszervezésére. A NATO vezetés értékelése szerint ez az együttműködés hatékony volt és elősegítette a csapatok minden oldalú anyagi-technikai biztosításának megszervezését.

Ugyancsak nagy figyelmet fordítottak a fegyveres küzdelem során keletkezett káros következmények megszüntetésére; a megsérült csövezetek gyors kijavítására; a szétrombolt utak, hidak; vasúti csomópontok és tengeri kikötők helyreállítására; a hadtáp körletek és objektumok őrzés-védelmének megszervezésére.

A földi szállító eszközök veszteségeinek pótlására harcászati szinten is széles körben alkalmazták a légi szállításokat.

Megszervezték a gyógyszerellátást, a sebesültek első orvosi ellátását, hátraszállítását és további gyógyítását, valamint a tábori kórházak telepítését.

i) Az előzőektől függetlenül a gyakorlat folyamán komoly hiányosságok merültek fel a csapatok hadtápbiztosítása terén. Az egyes NATO tagállamokban a meglévő főbb anyagi készletek még nem felelnek meg a NATO normatíváknak. Például a török légicső üzemanyag és lőszerkészletei a nemzeti parancsnokság értékelése szerint csupán 9–11 harci napra elegendők (a NATO norma 30 nap). A harctevékenységek első napjaiban a légvédelmi rakéták, a páncéltörő rakéták, repülőgép rakéták és a tüzérségi löszerek felhasználása a közép-európai hadszíntéren meghaladta a tervezett normákat, ami maga után vonta ezek pótlólagos szállításának megszervezését. Kevésnek bizonyultak a különböző rádiótechnikai, rádiólokációs és repülőgép hajtómű alkatrészek, valamint a gyógyszer és az egészségügyi készletek is. A javító egységek és alegységek nem minden esetben tudták biztosítani a harctevékenységek során megsérült technika és fegyverzet javítását és azok visszaadását a csapatoknak.

Az „AUTUMN FORGE-80” alapján:

a) Összehangolták az USA honi területéről és Nagy-Britanniából végrehajtott szállításokat, a személyi állomány és a technikai felszerelések időbeni beérkeztetését a terv szerinti helyekre.

A nehéz harci technikát vasúton, a személyi állományt légi úton és közúton vonták előre.

A hadszíntér-megerősítés gyors végrehajtása érdekében tengeri és légi kirakó körleteket jelöltek ki és rendeztek be.

A hadászati légi és tengeri szállításokban katonai és polgári repülőgépek, a hadi és kereskedelmi flotta egységei, míg a hadszínterek közötti szállításban katonai repülőgépek vettek részt.

²⁹ Az „ügynökség” kifejezés (AGENCY) az angolszász katonai szóhasználatban komptens ideiglenes munkacsoportot, igazgatási szervet, mondhatni operatív csoportot is jelent.

A szállítások folyamán kijelölt tengeri kikötők rakodási, szállítási és raktározási lehetőségeit jónak minősítették.

Gyakorolták a szövetséges csapatokkal való együttműködést, valamint a csapatok lőszerrel, üzemanyaggal, élelmiszerekkel és más anyagokkal való ellátását.

b) A Harrier²⁹ típusú repülőgépeket hatos csoportban telepítették és részükre 200 m-es alumínium felszállópályát építettek ki. A légitámogatást általában 30 percen belül biztosították. Ezeket a repülőgéptípusokat a gyakorlat során általában harcokcsik ellen alkalmazták.

A gyors reagálású hadtest részeinek légiszállításával ugyancsak kipróbálták a tábori leszállópályákat is. A katonai szállító-repülőgépek fogadásához előregyártott alumínium elemekből négy nap alatt 1000 m hosszú és 60 m széles leszállópályát építettek az északi hadseregcsoport sávjában.

c) Az egészségügyi biztosítás megszervezése nem volt kielégítő, mivel kevésnek bizonyult a sebesültszállító eszközök mennyisége.

d) Különösen az anyagi-technikai biztosítás terén eredményesen hasznosították a korábbi évek tapasztalatait.

A „BRIGHT STAR-81”-el kapcsolatban:

a) A gyakorlat hadtáp tapasztalatai azt mutatják, hogy a helyi körülményeknek megfelelően és a szükséglethez mérten kell megszervezni az anyagi-technikai biztosítást; a nagy távolságú és a hadszínterek közötti szállítást; repülőterekre, tengeri és légi bázisokra vonatkozó egyezményeket kell kötni, s elengedhetetlen a meglévő bázisok korszerűsítése is. Így érthető az a lázas buzgalom, amellyel már a Carter-kormányzat, de még inkább a Reagan-adminisztráció munkához látott politikai-diplomáciai és katonai síkon egyaránt. Egymást érték a térségben a megegyezések Egyiptommal, Ománnal, Kenyával és Szomáliával. Ezeknek megfelelően gyors ütemű korszerűsítési munkálatok folynak mindenütt. Ománban, Maszira-szigeten és Seeb nemzetközi repülőterén lőszer- és üzemanyag-raktárakat, továbbá a C-141-es szállítórepülőgépek fel- és leszállására alkalmas pályákat építenek; Kenyában, Mombasában korszerűsítik a repülőtereket, bővítik a kikötő berendezéseit és fejlesztik a híradóhálózatot; Szomáliában, a berberai repülőtéren irányítótoronyt, a repülőgépek és a felszerelések elhelyezésére hangárokat és raktárakat építenek, új lokátorokat helyeznek el és bővítik a kikötői létesítményeket; Egyiptomban korszerűsítik a Rasz Banasz-i légitámaszpontot, s továbbiak megszervezésének és használatának jogát tervezik kiterjeszteni a Sínai-félszigeten.

b) További tapasztalatként említhető, hogy elengedhetetlen a térség államainak területén és előretolt raktárhajókon a háborús raktárhajókészletek telepítése, jellege 7 db raktárhajó tartózkodik, de útban van újabb 3 db, s végül: a légi- és tengeri utánszállítási útvonalak eddigénél tökéletesebb biztosítása és oltalmazása. Nem nehéz kikövetkeztetni, hogy a felismerések gyakorlati következményei a megszorított fegyver-, lőszer és hadfelszerelés szállítások – kettős céllal történnek. Egyrészt a „célországok” fegyveres erőinek felszerelésére, illetve meglévő hadfelszerelésük korszerűsítésére – de még inkább tárolási céllal! A repülőgéphordozó hajók feltűnése hivatott biztosítani elsősorban a légi útvonalakat, de nem kisebb a szerepük a várható, vagy feltételezett haditengerészeti hadműveleteket illetően sem. S hogy előretolt raktárhajókban sincs hiány, arra

²⁹ 4. csapatrepülőök

következtetni lehet a körzetben cirkáló szállító- és utánpótlásbiztosító vízi egységek ugrásszerűen megnőtt számából is.

A „Piave-78” badosztály hadtápgyakorlat kapcsán:

a) A hadtápközpont egyes részlegei a telepítés után 2,5–3 órával, a teljes központ pedig 5 órával már üzemelt. Feladata volt, hogy biztosítsa:

- (14) tizennégy z. szintű alegység élelmezését;
- üzemanyaggal, lőszerrel, valamint javító anyaggal és
- szállítóeszközökkel való ellátását.

Miután a „Folgore” g. ho. hadtáp szervei 9. 4-én reggel végrehajtották a riadót, megkezdték az előkészületeket a kivonulásra és a harc területen való településre. 9. 6-án estig ellenőrizték a berendezések üzemképességét, valamint az állomány felkészültségét. A hadtáptörzsekben a tékép munka folyt.

Az eddigiektől teljesen eltérő dolog volt, hogy fel kellett készülniük több mint 10 000 tartalékos fogadására és ellátására. (Már felszerelve érkeztek a ho.-hoz). Ez utóbbi része a gyakorlatnak azokban csak elméletben történt meg. Azaz a gyakorlat során a valóságban is gondoskodtak:

– 8100 fő ellátásáról a normál készletekből és
17 000 főnek tartalék készletekből történő ellátásáról (a kiszállítás itt nem történt meg).

b) A befejező szakasz 9. 6-án 09.00-kor kezdődött a „SPRESIANO”-i „PALAZZON” laktanyában (a gyak. vez. itt települt), ahol Umberto CAPUZZO tbk. ho. pk. ismertette a harcászati csoportosítást, az általános helyzetet és a (topográfiai) földrajzi, meteorológiai viszonyokat.

Ezután Tomaselli ezds. ho. htp. főnök ismertette a „M”-ből eredő feladatokat (emberek, eszközök, anyagok átvétele, szállítása) a település időnormáit, amelyre a ho.-nak összességében – a raktárakból való kiszállítást is beleértve – három nap állt rendelkezésükre.

A ho. ellátó szerveit, az új struktúrát, olyan szisztéma szerint telepítették, hogy előtte, a több éves tapasztalatok alapján kikérték valamennyi érdekelt – szak és csapattiszt – véleményét.

c) A dinamikai mozzanat 9. 7-én reggel kezdődött, amikor az ismertetett hét zászlóalj a védőharc különböző mozzanatait imitálta, míg valamennyi htp. szerv az ellátás, szállítás, javítás valamennyi fázisát a valóságban is végrehajtott, egy áttelepüléssel nehezítve. A gyakorlat végén délután valamennyi tüzoltó alegység és eszköz bevonásával – valóságos tűz ellen – nagyszabású tüzoltó bemutatót rendeztek. (Feltételezés TÖPFE csapás volt).

d) A gyakorlat a *következőket biztosította:*

- jól oldották meg a ho. htp. szervei rekonstrukciójának elméleti részét;
- a telepített anyagelosztó helyek a ho. szükségletei szerint „jól” oldották meg a feladatukat;
- ha szükséges a ho. htp. központ körletét majdnem 50%-kal lehet csökkenteni az érvényben levő normákhoz képest anélkül, hogy operativitásukat csökkentenék;
- az így telepített htp. szervek szállító eszközeinek számát mintegy 1/3-al lehet csökkenteni;

- az új rendszerű ellátó z.-ak modernek, a követelményeknek megfelelően működnek és megfelelnek a szervezési követelményeknek. (Erre egyetlen példát: a település után alig négy órával majd egy fél ho. állományt (8000 főt) képesek voltak ellátni).

A gyakorlat gyengéje az volt, hogy erre a gyakorlatra, mint első ilyen típusúra, különlegesen készültek, azaz olyan anyagi, technikai ellátottságot biztosítottak, amely a valóságban egyetlen egység-magasabbegység vonatkozásában sem biztosítható. Az utolsó gépkocsivezetőig lemenőleg már hetekkel korábban megkezdték az állomány elméleti és gyakorlati felkészítését. Ennek ellenére a tatalékosok bevonulás utáni átvételét, elosztását és folyamatos ellátását csak elméletben, az előírt normákat meghaladó időben (+18-24 óra) voltak képesek biztosítani.

e) Az olasz szárazföldi haderő rekonstrukciójában most egyik legfontosabb feladatként a hadtápcsapatok átszervezését kezelik. Dandár, hadosztály szinten befejeződött (elsősorban az 5. hdt-nél) az átszervezés gyakorlati végrehajtása is, mivel enélkül a csapatok képtelenek operatív feladataikat ellátni. Jelenleg már a fegyver és haderőnemek közötti hadtáp ellátás új rendszerének elvi kidolgozása, annak működőképességét 1979. évtől kezdve szintén gyakorlatok sorával próbálták ki, s a végleges állománytábla, illetve szervezeti keret kialakítását ezek után hajtották végre. A korszerű eszközökkel való ellátást ennél sokkal lassúbb ütemben lesznek képesek végrehajtani, de azzal, hogy feszültség, vagy elemi csapás esetén ezeket az eszközöket a nagy polgári termelő és felhasználó vállalatoktól behívással biztosítsák, nem kockáztathatják az előlépcsős magasabbegységek harckészültségét.

A „Pinerolo” gk. gy. dd. hadtápgyakorlatánál:

a) A hadtáp központot a dandár ellátó zászlóalj mozgósítás útján feltöltött személyi állományával és felszerelésével telepítették. Az ellátó központ háborús viszonyok között 12 km²-es területen települt, ami képes 5000 fő teljes ellátására, napi 400 tonna anyag szállítására. Teljes szállítási kapacitásával egyszerre 200 t anyagot képes szállítani.

b) Az ellátó zászlóalj a hadtáp központon belül *az alábbi szolgáltatokat telepítette:*

- Élelmezési szolgálat:

El van látva egy mozgó táborig sütődével, amely 8 órás munkaidőben 1500 db 550 g-os kenyert képes sütni. Ezen kívül a romlandó élelmiszerek tárolására hűtőgépkocsival, élelmiszer elosztó és raktár sátorral, hús elosztó sátorral (fel van szerelve élő állat vágásához és feldolgozásához szükséges eszközökkel), gyümölcs- és zöldség elosztó sátorral van ellátva.

Az élelmezési szolgálat a harctevékenységekben részt vevő alegységek személyi állománya részére egységcsomagot szállított ki, az ún. „K-adagot”. Az egységcsomag napi háromszori, 4000 kalóriás táplálkozást biztosít. Az alábbi élelmiszereket, anyagokat foglalja magában: - sűrített kakaó; oldható kávé; gyümölcsíz; csokoládé; kétszersült; sütemény és keksz; húskonzerv; tészta és bab; bor; melegítő készülék; gyufa; cigaretta.

Az egységcsomagot vagy az élelmezési szolgálat állítja össze a kereskedelemben beszerezhető anyagokból, vagy a Maddaloni-ban diszlokáló tartományi felügyelőség.

– *Gépjármű szolgálat*

A szolgálat legfontosabb egysége egy középjavító műhely, amely elvégzi a 36 óránál nem hosszabb munkaidőt igénylő gép- és harcjármű technikai javítását.

Öt részből áll:

- sérült gépjármű begyűjtő részleg;
- gép- és harcjármű technikai javító-részleg;
- fegyverzeti anyag javító-részleg;
- műszaki anyag javító-részleg;
- híradó anyag javító-részleg.

A gépjármű szolgálat gondoskodik a 36 óránál hosszabb javítási időt igénylő technikai anyag megfelelő magasabb szintű szakjavító műhelybe történő szállításáról.

A középjavító műhelyen kívül tűzoltó-részleg, gépjármű osztályozó hely, gép- és harcjármű szállító-részleg tartozik a gépjármű szolgálathoz.

A ruházati, üzemanyag, lőszerellátó szolgálatok működéséről a gyakorlat leírása adatokat nem közölt. A hadtáp központhoz tartozó tábori kórházat az ezt a gyakorlatot közvetlenül megelőző polgári védelmi jellegű gyakorlaton telepítették.

Az 1978. évi olasz polgári védelmi gyakorlaton:

a) A feltételezett földrengés alapján kárt szenvedett területen, „Jazzo La Monarca” helységben helikopterekkel ellátott tábori egészségügyi részleg települt.

A tábori egészségügyi részleg három sátorban települt (telepítési ideje kb. 3 óra volt). Két sátorban a sérültek elsősegélyben részesítése, egy sátorban pedig elhelyezésük történt. Elektromos árammal aggregátorok látják el a részleget.

A részlegen belül sérülések, (törések, égési sérülések stb.) ellátására, újjáélesztésére, vérátömlesztésre voltak képesek.

A részleg felszerelésével és anyagaival 28 órás önálló tevékenységre képes. A sérülteket részben hordágyon, illetve gépkocsikkal szállították a részleghez.

Az elsősegélynyújtás után a sérülteket a sérülés fajtája szerint szétválogatják és az egészségügyi központba vagy katonai kórházba küldik. Ehhez a feladathoz az eü. részleg mellett helikopter leszállóhelyet rendeztek be, az elszállításban 2 db AB-204 típ. hel. (6–6 fő hordágyon fekvő sérült és 250–250 kg felszerelés), 2 db AB-206 típ. hel. (4–4 fő ülni tudó sérült és 100–100 kg anyag) vett részt.

Az elemi csapás sújtotta terület felett egy SM-1019 típ. repülőgép járőrözött az egészségügyi részleg az egészségügyi központ, illetve a távolabbi diszlokáló egységek közötti rádiórelé összeköttetés biztosítására.

b) Az egészségügyi központot egy 60 ágyas tábori kórház képezte, melyet az alábbi egészségügyi intézmények személyzetéből és felszereléséből *alakítottak ki:*

- az Egészségügyi Főnökség;
- a Nápolyi katonai kórház;
- a Pineróló gk. gy. dd.-nak a Bari katonai kórház mellett működő tábori kórháza;
- a Caserta, Catanzaró és a „Nunziatella” kat. iskola katonai kórházai.

A tábori kórház felépítése:

- Felvételi sátor

Itt helyezkedik el a betegség megállapító rész (diagnosztika), a gyógyszerész és a parancsnokság.

- Gyógyító rész

Egy részében 4 sátorot telepítettek, kettőt a belgyógyászat, kettőt a sebészet betegei számára.

Az egyik sebészeti műtőt (sátor) „Dogliotti” típusú, jól felszerelt sebészeti egységgel, hordozható röntgenkészülékkel szerelték fel. A műtő képes minden típusú sebészeti beavatkozás elvégzésére. (Egy nem elhanyagolható hibát állapítottak meg a telepítésben, a sebészet műtött betegeit nyílt terepen szállították a betegsátorba).

A másik sebészeti műtőt helyben összeállított barakkban helyezték el. Össze volt kapcsolva egy várakozó sátorral, másik vége pedig a betegsátorral.

Ezen kívül a belgyógyászat is és a sebészet is rendelkezett egy-egy röntgen vizsgáló berendezéssel. Mindkét egység külön-külön önálló (energiaszolgáltatás tekintetében is).

- Fertőtlenítő állomás

Az állomás fel van szerelve fertőtlenítő készülékkel, képes a betegek fertőtlenítésére, a talaj fertőtlenítő oldattal történő beszórására, rovar- és rágcsálóirtásra. Tartozik hozzá egy szükség oltóhely, ahol járványos megbetegedés esetén pl. óránként 100 tífuszoltást képesek elvégezni.

Az állomás területén belül telepítettek egy 12 zuhanyzóval ellátott tábori fürdető berendezést. Lehetőség van a fürdető sátor bejáratánál a ruházatot és felszerelést otthagyni, amely a ruházatfertőtlenítő részhez kerül. A fürdetés végeztével a sátor kijáratánál tiszta ruhába lehet öltözni.

A szennyezett ruházatot és felszerelést a ruházatfertőtlenítő állomásra viszik, ahol egy „Gianolli” típusú fertőtlenítő készülék naponta 300 takarót, 200 egyenruhát és 60 ágynak megfelelő mennyiségű ágyneműt (matracot is) képes fertőtleníteni.

Az állomáshoz tartozik még egy víztisztító berendezés is.

c) Az egészségügyi központhoz négy áramfejlesztő csoport tartozik, megfelelő mennyiségű világító berendezéssel. A központ működését sebesült és anyagszállító gépkocsik is biztosítják.

d) Olaszországban az elmúlt időszakban bekövetkezett természeti csapások (gátszakadás Vajont-ban, árvíz Firenzében, földrengés Friuliban) következményeinek felszámolása során sikerült bizonyos tapasztalatokat gyűjteni a mentéshez szükséges személyi állomány felkészítésére, a megfelelő szervezeti és technikai keretek kialakítására.

Feltehetően ezek a gyakorlatok a jövőben más Tartományi Katonai Parancsnokságok fennhatósága alá eső területeken is megrendezésre kerülnek.

A gyakorlat erős propaganda jellege mellett alkalmas volt az atomcsapás következményei felszámolásának gyakorlására is.

Az osztrák csapatgyakorlatoknál

- a „KOBRA” fedőnevűnél a területvédelem megszervezésén belül egy kijelölt vadászászlóalj részére meghatározott (Waldviertel) helyiség északi bejáratának biztosításán túl diverziós vállalkozásokat, rajtaütéseket is megszabtak, melynek célja az volt, hogy zavarja az ellenség biztosító erőit és hadtápját;

- a „RAUMVERTEIDIGUNGSÜBUNG-79” fedőnevű felmérő-ellenőrző

csapatgyakorlat költségét 70–100 millió Schilingre tervezték, amelyen 34 000 fő, 480 páncélozott szállító harcjármű és harckocsi, 4200 kerekes jármű, 315 tüzérségi löveg és aknavető, 500 páncéltörő fegyver és 59 db repülőgép és helikopter vett részt.

A gyakorlatot a Duna-völgyi hadművelleti irányban Niederösterreich tartományban mintegy 3400–4000 km²-en hajtották végre. Ezen a területen levő, Traisen, Melk, Erlauf és Ybbs folyók leküzdése csak magas vízállásnál – mely azonban csak néhány napig tart – tesz szükségessé előkészületeket. A folyók különösen az Elő-Alpok területén jelentős terepakadályt képeznek.

A Duna vonalában, az Elő-Alpok folyói, valamint a területen K–NY irányba átvezető West-autó- és az 1. sz. szövetségi műút mentén városi és falusi jellegű települések találhatóak. A települések kommunális szempontból (úthálózat, vízvezeték, élelmiszerellátás, épületek anyaga stb.) a csapatok elszállásolására, hadtápkörletek kialakítására jó lehetőségeket biztosítanak. Az úthálózat K–NY és É–D-i irányban jól kiépítettek. Legjelentősebbek Wert-autó- és az 1. sz. szövetségi főút. Az utak és műtárgyak teherbírása néhány kivétellel biztosítják a nehéz harcitechika áthaladását. Számos útszakasz felhasználható szükség le- és felszállópályaként is.

A vasúthálózat korszerűen kiépített villamosított, zömmel kétvágányú. Ausztria egyik legjelentősebb vasútvonala vezet a területen át. Valamennyi vasútvonal alkalmas után- és hátraszállítások végrehajtására. A nehéz és különleges technika be- és kirakása az állomásokon meglévő oldal és homlokrakodókról gyorsan végrehajtható.

A gyakorlat csapat és anyagszállítására 166 vonatszerelvényt (800 személy és 3200 tehervagon) használtak.

A szövetségi vasutak és az érintett katonai szervek a be- és kirakodás, illetve a szállítás idejére „Katonai Vonatellenőrző Állomást” állítottak fel és „Pályaudvari ügyeletes Tiszt”-et vezényeltek.

Ausztria déli körzetében állomások alakulatokat WIENER NEUSTADT és WIEN érintésével, kerülő útirányon szállították a kirakó körletekbe. Feltehető, hogy háborús helyzetben a könnyen sebezhető WIENER NEUSTADT-i és WIEN-i vasúti csomópontok helyett inkább az Alpok északi irányában vezető vasútvonalakat vennék igénybe.

A csapatok alkalmazását jelentősen befolyásolta, hogy a személyi állomány nem volt ellátva az időjárás viszontagságai ellen fokozottabb védelmet nyújtó új típusú hadiöltözettel.

A területileg decentralizált raktárbázisok kiépíttelensége miatt jelentős problémák merültek fel a harcoló csapatok anyagi-technikai ellátása terén.

Úgy gondolom, hogy az említett gyakorlatok néhány hadtáp jellegű tapasztalatainak összefoglalásával hadtáp tisztjeink további tájékozottságot kaphatnak az utóbbi években az európai hadszíntéren, illetve az egyiptomi területeken végrehajtott gyakorlatok hadtáp tapasztalatairól. Meggyőződésem, hogy a tájékoztatáson túl akad a tapasztalatok között hasznosítható, adott esetben értékesíthető is.

Az is megfigyelhető, hogy a hadtáp technikai és szervezeti fejlesztésében, működési mechanizmusának kialakításában és felkészítésében – a hadműveletben a csapatok hadtápbiztosításában jelentkező megközelítően hasonló gondok miatt – számunkra is érdekes, hasznosítható törekvések jelentkeznek.

(Mellékletek a folyóirat végén találhatók).

A Magyar Néphadsereg hadtáp létrejöttének előzményei, kialakulása és tevékenysége 1945—68.

*Dr. Zimonyi István nyá. ezredes,
a hadtudományok kandidátusa*

II. rész

A magyar katonai ellátó- (hadbiztossági) szolgálat a hadsereg hadműveleti területéről való visszaérkezése utáni időszakban 1945. április — 1948 végéig

A háború befejezése, az ország teljes felszabadulása után a legfőbb feladattá vált a már említett hatalmas pusztítások következményeinek felszámolása, a gazdaság újjáépítése.

E hatalmas munkát csak úgy lehetett az ismert rövid idő alatt a világ elismerését kiváltó eredménnyel végrehajtani, hogy a kommunista párt világos programját a dolgozók egyre szélesebb tömegei tették magukévá, minden rendelkezésre álló erőt mozgósítottak a gazdaság gyors talpraállítása érdekében.

1945. május végén az 1. és 6. hadosztály kivált a 3. Ukrán Front alárendeltségéből és visszatért Magyarországra. Az 1. hadosztály Pápa–Zalaszentgrót–Répcelak körzetében és hadosztályparancsnokságával Pápán, a 6. hadosztály Székesfehérvár–Balatonalmádi–Zirc–Kisbér körzetében, hadosztályparancsnokságával Balatonalmádiban helyezkedett el.

A hadosztályok az 1. Ukrán Front alárendeltségébe lépve azt a feladatot kapták, hogy őrizzék a vasútvonalakat, olajvezetékeket és a fontosabb objektumokat. E feladat ellátása mellett 1945 júniusától mind nagyobb mértékben kapcsolódtak be az országújjáépítő munkába. Fogatokkal, kétékezi munkával segítettek az újonnan földhöz juttatottakat a mezőgazdasági munkában. Jelentős szerepet vállaltak az ország infrastruktúrájának helyreállításában, amikor tevékenyen részt vettek az utak, hidak, vasút- és hírközlő vonalak sérüléseinek kijavításában, újjáépítésében. Kiemelt jelentősége volt a háborúból visszamaradt aknáknak, tüzérségi lövedékek és lőszerke összegyűjtésének és hatástalanításának, mellyel lehetővé tették nagy területek veszélytelen újrabevonását a mezőgazdasági művelésbe, balesetek megelőzésével számtalan ember egészségét, életét mentették meg.

A csapatok ellátása

Ausztriából visszatérve a hadosztályok ellátásának minőségében változást okozott, hogy a Vörös Hadsereg ételmezéséből kikerülve, azt a Honvédelmi

Minisztérium vette át. „Hazatérésig élelmezési probléma nem merült fel, mert Ausztriában szovjet élelmezést kaptunk. Visszatérésünk után ez megszűnt. A hadsereg raktárai üresek voltak, pénzért vásárolni nem lehetett. Szerencse, hogy a kenyeret biztosítani tudtuk, és hogy bab bőven terem az országban. Voltak olyan hónapok, amikor délben, este babot ettünk.” – jellemzi az ellátást Ölvedi Ignác visszaemlékezéseiben.³⁰

A minisztérium az ország szűkös élelemkészleteire hivatkozva az összes alakulatok részére a 3700 kalóriás értékű hadi élelemadaggal szemben 2400 kalóriás csökkentett élelemadagot állapított meg (napi 400 g kenyér, 80 g hús, 20 g szalonna, 20 g zsiradék stb.). A hadosztály kötelékben levő alakulatoknak, ha vasút-, út-, hírhálózat építést, javítást végeztek, továbbá a vasútbiztosító és a különböző építő zászlóaljoknak, valamint az aknafigyelő őrsöknek további 800 kalória értékű élelemadagpótlékot engedélyeztek.³¹ Ez azonban alacsonynak bizonyult, így 1945. november 1-ével az élelemadagot 3000 kalóriára emelték fel és állandó fokozott igénybevétel esetén 4000 kalória élelemadag vált lehetségessé.³²

A rendeletileg megfelelően szabályozott élelmezést azonban több okból megközelítőleg sem tudta a vezetés biztosítani. Erre utal a 16. gyalogezred-parancsnok 1945. november 2-i jelentése is: „Az ezredtörzs és ezredközvetlen al-osztályok ma reggeltől nincsenek kenyérral ellátva. A hadbiztonság által kiutalt mennyiséget az élelmezési oszlop Székesfehérvárott nem tudta kiutalni, mert nincs lisztje, nincs kenyérmagja. A többi zászlóaljknál is hasonló a helyzet.”³³

Nem volt jobb az ellátás a műszaki egységeknél sem. A hadosztályparancsnok visszaemlékezéseiben olvashatjuk: „A vasútbiztosító alakulatok, főként a közellátás érdekeit és az utazóközönség személyes biztonságát szolgáló szerelvénykísérő őrségeket a hadosztály önerejéből hidegévellemmel ellátni nem tudta és így ezek a szó szoros értelmében éheztek.”³⁴

A csapatok az élelemellátás gondjaival magukra maradtak. A lakosságnak végzett munka, fogatok kölcsönzése helyenkint egyes anyagok cseréje nélkülözhetetlen módszere volt az élelem biztosításának. „A 2. gyalogezrednél minden századnál munkacsoportok (kalákák) alakultak. Lovakat is felhasználva bármilyen munkát vállaltunk. Szántottunk, vetettünk, kapáltunk, házat építettünk stb. Minden munkának megvolt a maga ára, amit a munkáltató természetben fizetett.”³⁵

Az infláció körülményei között az árak és bérek versenyfutásában a polgári lakosság, az árak és a pénzben kapott „ellátmány” versenyében pedig a csapatok élelmezése vált egyre bizonytalanabbá, amelynek romlása az adott körülmények között elkerülhetetlen volt. A helyzeten az sem változtatott, hogy egymást érték az élelmezési pénzmódosítások, amelyek azonban nem tudtak lépést tartani az árakkal annál is inkább, mert utólag következtek be.

³⁰ Ölvedi Ignác: Visszaemlékezés a néphadsereg 1945—48. éveire, Hadtörténelmi Közlemények, 1960. 1. sz. 173—187. o.

³¹ Honvédségi Közlöny, 1945. év. 12. szám, 96—97. oldal.

³² Honvédségi Közlöny, 1945. évf. 20. szám, 192. oldal.

³³ Kis András: A 16. gyalogezred. Zrínyi Katonai Kiadó, 62. oldal.

³⁴ Molnár Pál. nyá. altábornagy: A dolgozó honvéd, Honvédségi Közlöny, 1954. évi 3—4. szám, 276. oldal.

³⁵ Ölvedi Ignác: Visszaemlékezés a néphadsereg 1945—46. éveire. Hadtörténelmi Közlemények 1960. 1. sz. 173—187. oldal.

Az infláció hatására 1946 tavaszán a honvédség valamennyi alakulatánál kritikus helyzetbe került az élelmezés, erre utal a Honvédség Felügyelőjének 1946 márciusában megtartott szemléjéről szóló jelentése: „Az élelmezés mindkét hadosztálynál mennyiségileg és tápérték szempontjából megközelítőleg sem kielégítő.”³⁶ A katonák az előírt 3000 kalória helyett – a polgári lakossághoz hasonlóan – átlag 1500 kalóriához jutottak naponta.

A *ruházati ellátás terén* a hadművelleti területre történő elvonulás érdekében tett erőfeszítés és nem utolsósorban Ausztriában a szovjet hadseregtől kapott segítség megfelelő eredménnyel járt.

Az 1. és a 6. hadosztály ruházati és felszerelési anyagokkal való ellátásában meghatározó volt a 3. Ukrán Front alárendeltségében eltöltött idő. A szovjet hatóságok által kiutalt nagy mennyiségű anyagokkal ki tudták elégíteni az alapvető igényeket. Az 1. hadosztály május 26-i helyzetjelentésében olvashatjuk: „A hadosztály eddig a 26. orosz hadseregcsoporthoz útján a következő ruházati és felszerelési cikkekkel lett ellátva: 5860 pár bakancs, 5383 db köpeny, 6169 db ing, 4089 db gatyá, 10 000 db törölköző, 1000 db táborigényező, 6000 db tölténytáska, 8000 db kenyérszak, 900 pár cipő, 165 kg felsőbőr, 400 db nadrágszija. A fenti cikkek a tölténytáskák kivételével 10/10-ed értékűek voltak. A 26. hadseregcsoporthoz részéről az összes csapatokat ruházati szempontból megsemmisítették és a sükségeket a helyszínen felírták.”³⁷

Az országba visszatért csapatok ruházati ellátása, gyártás és központi készletek hiányában továbbra sem volt biztosított. A szolgálat és a gazdasági építőmunkában való részvétel következtében elhasználódott ruházati pótlásnak nem voltak meg a feltételei. A helyzeten az sem változtatott lényegesen, hogy az 5. és a 7. hadosztályt – melynek szervezése még a háború befejezése után is folyt – 1945. júniusában feloszlatták. Majd az ezt követő 1946 tavaszi-nyári átszervezés során a hadsereg létszáma 1947. január elejére 1946 áprilisához viszonyítva mintegy egyharmadával csökkent.

A ruházati ellátás alapvető forrása a csekély új beszerzéstől eltekintve továbbra is anyaggyűjtésre volt alapozva, amely azonban mindinkább kimerülőben volt. Rendszeres központi ellátásról még 1946 végén sem lehetett beszélni. Erre utal a minisztérium által egyik 1946. november 7-én kiadott rendelkezés: „A kedvezőtlen időjárásra tekintettel legnagyobb öltözködési nehézségnek a bakancshiány mutatkozik. Ahol az alakulat megfelelő lábbelivel az újoncokat ellátni nem tudja, ott szólítsa fel az újoncokat, hogy amíg ezen hiány pótolva nem lesz, saját bakancsában folytassa a kiképzést.”³⁸

A hadsereg ellátási nehézségeinek egyéb okai

Áttekintve az új hadsereg első éveiben tapasztalható ellátási problémákat, annak egyes időszakokban és helyenként kritikus szintre süllyedését, önkéntelenül is felvetődik a kérdés, vajon mindenre magyarázatot adnak-e az egész országot sújtó háborús pusztítások következményei, az azok nyomában kétségtelenül fellépő ellátási gondok? Amikor megállapítható, hogy ez utóbbiak súlya volt a döntő, ugyanakkor tény az is, hogy nem kis szerepet játszott a különböző szintű állami és katonai vezetésben megbúvó reakció, amely támadási célpontjai között

³⁶ HL. HM Elnökség iratai. 1946. 10. 533. sz.

³⁷ HL. HM Elnökség iratai. 1946. 10. 533. sz.

³⁸ HL. HM Elnökség iratai. 1946/13.000 sz.

megtalálható volt a hadsereg mindinkább erősödő demokratizálódási folyamata is. Gykeztek kihasználni e téren az ellátás hangulatot befolyásoló szerepét, zülleszteni a csapatok fegyelmét.

Ugyanakkor az ország gazdasági irányításáért felelős egyes hatóságok és helyi szervek nem minden esetben helyes állásfoglalásai is akarva, nem akarva kisebb-nagyobb akadályokat gördítettek a hadsereg ellátása útjába.

A mind gyakrabban és több irányból jövő jelzések és jelentések alapján a Nemzetgyűlésben Révai József a Kommunisták Párt képviselője szóvá tette a tartarhatatlan állapotokat: „Független államot hadsereg nélkül nem képzelhetünk el. Fenn kell tartani hadseregünket. Két hadosztályunk, hadseregünk koplál, rongyos, éheznek. Felhívjuk a honvédelmi miniszter úr figyelmét ezekre a jelenségekre, mert ha ezeken segíteni nem tudunk, akkor honvédségünk szét fog zülteni. Akármilyen szegények is vagyunk, a két hadosztálynyi legénységet magyar katonához méltóan még el tudunk látni... A magyar honvédség súlyos anyagi helyzetét látva nehéz nem arra gondolni, hogy vannak akiket ezért felelősség terhel, akik elmulasztották, hogy megtegyék a szükséges intézkedéseket.”³⁹

A Honvédelmi Minisztérium hadbiztosi apparátusát marasztalta el Kondratov vezérőrnagy a Szövetséges Ellenőrzési Bizottság (továbbiakban: SZEB) részéről a már szabotázssal felérő mulasztásokért: A csapatok „... azt a pénzt, amiből élelmet kellene vásárolniok, 30 napos késéssel kapják meg. Így aztán nem tudják belőle megvásárolni az áremelések folytán azt, amire igényelték... a SZEB a helyszínen tapasztaltak alapján úgy gondolja, de a valóságban így is van, hogy a Honvédelmi Minisztérium vagy a hadbiztosi apparátus semmit sem csinál. Eddig egyetlen ember sem volt kint tőlük a hadosztályoknál...”⁴⁰

Az ellátás forrásait biztosító egyes minisztériumok a felelősséget egymásra igyekeztek háritani. A vezető hadbiztos SZEB észrevételeire tett jelentéséből olvashatjuk: „A Közellátási Minisztérium és az Iparügyi Minisztérium a honvédség felszerelését nem támogatja.”⁴¹ Az 1. hadosztályparancsnok jelentése is hasonló jelenségre hívta fel a figyelmet: „Jellemző a minisztérium egyes osztályaira, hogy a nehézségeket nem merik tagadni, de a felelősséget nem vállalják, hanem azt egymásra és a Pénzügyminisztériumra háritják, ugyanakkor a helyzet orvoslására semmi intézkedés nem történik.”⁴²

Találkozni lehet olyan esetekkel is, amikor a hatóságok nyíltan akadályozzák a csapatok folyamatos ellátását. A 6. hadosztályparancsnok jelentésében panasza: „A közellátási kormánybiztosok a hadosztály beszerzési területén megtiltották a kenyérmagvak, olajos magvak és a vágóállatok beszerzését.”⁴³

A katonák ellátása terén tapasztalható súlyos mulasztások ellen gyakran fel-emelték szavukat a nevelőtisztek. Az Első Hadosztály című lap 1946. május 25-i száma tudósította, hogy a budapesti alakulatok nevelőtisztjei kétnapos értekezletükön megvitatták a demokratikus nevelést egyre inkább akadályozó, a hadseregben uralkodó súlyosbodó szociális helyzetet. A megbeszélés alapján készített memorandumot átadták a honvédelmi miniszternek.

³⁹ Az első hadosztály c. lap 1945. 22. sz. Országos Széchenyi Könyvtár Hírlaptár.

⁴⁰ Dr. Munk Károly: A fegyverszüneti egyezménytől a szocialista hadseregig, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1964. 90—91. oldal.

⁴¹ HL. HM Elnökség iratai 1946/1.006. sz.

⁴² HL. HM Elnökség iratai 1946/31.004. sz.

⁴³ HL. HM Elnökség iratai 1945/35.496. sz.

Ilyen körülmények között pótolhatatlan munkát végeztek a nevelőtisztek és tiszthelyettesek, szívós harcot folytattak a csapatok fegyelmének megszilárdításáért, magyarázza az ország gazdasági helyzetéből eredő ellátási problémák okait, ugyanakkor leleplezték a hadsereg soraiba beépült reakció mesterkedéseit, a haszonlesőket.

Az ellátás szakkádereinek biztosítása

1945 elején az új hadsereg létrehozására álló rövid idő – a hadsereg többi szakkádereinek biztosításához hasonlóan – túlnyomóan csak a régi hadsereg ellátó szolgálatában dolgozó tisztek és tiszthelyettesek szervezetbe állításával volt megoldható. Új, népi származású szakkaderek kiképzése czidőben szóba sem jöhetett. A tisztikar összetétele így nem volt összhangban a hadsereggel szemben támasztott demokratikus célokkal.

Ezt a helyzetet elemezte és egyben meg is foglalmazta a szükséges feladatot a Magyar Kommunista Párt nevében Rajk László a nemzetgyűlés 1945. december 1-i ülésén: „A honvédség tisztikaráról sajnos nem mondhatjuk el, hogy benne a demokratikus szellem diadalmaskodott volna... Így tisztikarunk jelentős része demokratikus szempontból telességgel megbízhatatlan. A reakció ellenes harc egyik fontos követelménye a hadsereg tisztikarának megtisztítása a reakciós elemektől. A honvédségnek demokratikus gondolkodásúnak kell lennie, melyet a nép, a népi Magyarország szeretetével kell hogy övezzen. Múlhatatlanul szükséges, hogy a hadsereg tisztikarát éppen a fenti okok miatt felfrissítsük a nép soraiból származó elemekkel.”⁴⁴

Az elsőként végrehajtott igazolási eljárás, majd 1946-ban a „B” listázás csak részeredményeket hozott. Újszerűen vetődött fel a tisztikar problémája, amikor 1948-tól a párt politikájának és a kialakuló katonai doktrínának megfelelően a honvédelmi politika ismét jelentős szerepet kapott, egy korszerű, szocialista hadsereg megteremtése került előtérbe.

Az új tisztikar létrehozásának útján az első jelentős lépés volt 1947 őszén a Honvéd Kossuth Akadémia, majd a Hadi Akadémia és ezzel egy időben a Hadbiztosi Akadémia, valamint a gazdasági tiszti és tiszthelyettesi tanfolyam megindítása.

Az akadémiák és tanfolyamok megindítása, a tanárikar kiválasztása és a tananyag biztosítása nagy feladatot jelentett. Új szabályzatok hiányában a régiekre lehetett támaszkodni. Így a Hadbiztosi Akadémián és a gazdaságtiszti tanfolyamon is a régi hadbiztosi és gazdasági közigazgatási szabályzatok képezték az oktatás alapját.

A szaktiszthelyettesek képzésére 1948-ban többek között megindultak a gépkocsi műmesteri, a vonatszaki és az egészségügyi tiszthelyettesi tanfolyamok.

A leendő hadtápszolgálat kádereinek biztosításában is nagy szerepet játszott az egyetemi végzettséget igénylő szakkaderek – orvosok, mérnökök stb. – képzésére 1948 novemberében létrehozott Honvéd Kollégium.

Az új hadsereg demokratizálódási folyamatába szervesen illeszkedett be az ellátás terén dolgozó személyi állomány néphez hű káderekkel való feltöltésének meggyorsítása, a cél érdekében szükséges intézkedések foganatosítása.

⁴⁴ A Nemzetgyűlés Naplója 1945–49. I. 1–30. 1945. november 29.—1946 május, 82. oldal, Országgyűlési Könyvtár.

A termelőerők szocialista tulajdonba vétele, a Magyar Kommunista Párt 1946 szeptemberében megtartott III. Kongresszusán kezdeményezett tervegazdálkodás megszervezése, az új forint bevezetése, a stabilizáció, a 3 éves terv sikeres befejezése, az ipar szocialista átszervezésével belépett kapacitások nyomán megindult gazdasági folyamatok egyre növekvő mértékben éreztették hatásukat a hadsereg ellátásában is, egyben megteremtették egy új korszerűbb ellátási rendszer kiépítésének előfeltételét, melynek eredményeképpen 1949. október 1-ével létrejött a Magyar Néphadsereg Hadtápszolgálat.

Az ország felszabadulásának évében és az azt követő közvetlen időszakban (1945–48.) a magyar katonai (hadbiztossági, hadtáp) szolgálat működésének politikai, gazdasági, társadalmi és katonai körülményei, sajátosságai és tanulságai az alábbiakban összegezhetők.

A háború, a visszavonuló fasiszta német csapatok pusztításai lerombolták és kimerítették az ország gazdaságát, a termelő alapokat, készleteket, vagyis az új hadsereg felállításának, fenntartásának gazdasági bázisát.

A megmaradt erőforrásokat elsősorban a gazdaság helyreállítása, a stabilizáció érdekében kellett mozgósítani, *a hadsereg igényeinek kielégítésére az ország nem tudott megfelelő anyagi eszközöket teremteni.*

A fasiszta Németország teljes vereségével, a háborús veszély elmúltával, a hadiiparral szemben a *béke szükséglete került a termelés központjába.*

A felszabadulás után megindult országos politikai küzdelem részeként a hadsereg is az *osztály harc* színterévé vált, mely *a hadsereg ellátó szolgálatának tevékenységében is éreztette hatását.*

A csapatok ellátása a régi hadsereg anyagi szolgálatának rendszerében valósult meg. Az élelmezést, a ruházati és felszerelési anyagokkal, pénzzel való ellátást a hadbiztossági szolgálat vezetése alatt álló gazdaszaktözigazgatási szolgálat biztosította. A csapatok egészségügyi és állategészségügyi szolgálata közvetlenül a parancsnoknak volt alárendelve.

A csapatok, azon belül *az ellátás közvetlen végrehajtásában dolgozók* lelkesedéssel párosult nagyfokú önállósággal, *eredményesen küzdöttek le a központi ellátás hiányosságait,* kihasználva a helyszíni beszerzésben és a területen fellelhető anyagok begyűjtésében rejlő szűkös lehetőségeket is.

Számos példájával találkozunk annak, hogy a *lakosság sietett a katonák ellátásának segítésére,* magáénak érezve az új hadsereget, azonosult annak célkitűzéseivel.

Az ellátás nehézségeinek leküzdésében *nagy jelentősége volt a katonák körében végzett politikai munkának, a nevelő tisztek és tisztbelyettesek* eredménnyel végezték el ezt a feladatot.

Az 1945-től 1948 végéig terjedő időszak a magyar ellátó szolgálat történetének rendkívül küzdelmes, rendszerében *korszaklezáró és egyszermind egy új, fejlettebb ellátó szolgálatra való áttérés előkészítésének időszaka.* A monarchiától örökölt – az első világháború kezdetéig kialakult – gazdaszaktözigazgatási szolgálat utolsó éveit élte és váltotta fel a Nagy Honvédő Háborúban kifarrott hadtápszolgálat, melynek nagy szerepe volt a Vörös Hadsereg fasizmus felett aratott történelmi győzelmében.

Az időszak ellátó szolgálatának tevékenységéből levonható *néhány tanulság:*

– Az élelem *hiánygazdálkodás körülményei között* a pénzgazdálkodásra

épített élelemellátás a csapatoknál rendkívüli nehézségek forrása lett. Ilyen körülmények között *célszerűbb az élelemellátást központilag biztosított készletekre alapozni.*

- *Az ellátás kritikus szakaszaiban rendkívüli jelentőségű a csapatok lehetőségeinek sokoldalú kibasznlása.*

- *Az ellátó szolgálatban rendkívüli nehézségeket okozott, hogy 1945 elején minden előzetesen kidolgozott mozgósítási terv és mozgósítási anyagi készletek nélkül kellett biztosítani az elvonuló magasabbegységek felállítását.*

A magyar katonai ellátás történetének azon szakaszai közé tartozik az 1945-48-as időszak, amikor különös élességgel mutatkozott meg *az ellátás minőségének hatása a csapatok hadrafoghatóságára és életére.*

A CSAPATGAZDÁLKODÁS ELMÉLETE, ELLÁTÁS, GAZDÁLKODÁS, KATONAI KÖZLEKEDÉS

A szervezési koncepció megvalósításának fő feladatai

Ivanovics Iván mk. őrnagy

I. rész

A műszaki haladás eredményeinek üzemszerűsítése, az ipar állandó fejlődése folyamatos szervező munkát kíván. A technikai felkészültség csupán a termelés megfelelő színvonalú szervezettsége esetén válhat a magas munkatermelékenység alapjává.

Az iparvállalatokat, vagy egyes munkafolyamataikat rövidebb-hosszabb időközönként szükségszerűen újjá kell szervezni. A szervezet és munkamódszer megváltozása iránti igény nyilvánvalóan felismerhető, ha azt valamely működési hiányosság váltja ki, s a szervezés célkitűzése a hiba kiküszöbölése.

Elvileg feltételezhető, hogy adott vállalnál az összes észlelhető rendellenességet megszüntetik. Igen rövid idő múlva észre fogják azonban venni a vállalat vezetői, hogy a technika, a technológia és a szervezés módszerei fejlődnek, a korábban jó organizáció elavul, mind az üzem belső rendje, mind a termelés módja ésszerűbbé tehető. Meg kell azért vizsgálni, hogy milyen átalakulásokkal lehet a vállalat, vagy egyes üzemi működést gazdaságosabbá tenni.

A szervezés célja:

- fejlesztés;
- gazdasági előny elérésére való törekvés.

Végül szervezési beavatkozást kívánnak meg a vállalat feltételeiben beálló változások, mert ezek a szervezeti felépítés és a munkamódszer idomulásának módosításának szükségességét vonják maguk után. A szervezési cél kitűzését ebben az esetben a szervezettség fenntartása, valamely szükséglet fedezése teszi indokolttá.

Foglalkozunk az átszervezések időszerűségére vezető körülmények három csoportjával részletesebben.

Hibakiküszöbölő átszervezések

Erre akkor kerül sor egyrészt, ha korábbi szakszerűtlen szervezésből, vagy a szervezés teljes hibájából eredő műszaki zavarok léptek fel. Másrészt azért, mert változások következtek be a szervezés formáját és módozatait determináló jellemzőkben, s e módosulásokra a vállalat kellően, vagy időben nem készült fel. Nem ritkán abból kifolyólag észlelhetünk hiányosságokat, hogy a vállalat szervezete nem követte a vállalat fejlődését.

A hibaküszöbölő átszervezések megindítására a gyakran naponta ismétlődő káros gazdasági jelenségek, (többletköltség, határidő túllépés, normán felüli felhasználások stb.) kényszerítettek. A vállalat a szervezetének folyamatos ellenőrzésével mindezek a hibák megelőzhetők, vagy csírájukban elfolythatók lettek volna, ha a hibákat időben észreveszik és azokat kijavítják.

A szervezetség fejlesztő átalakítások

Lényegében a belső vállalati viszonyoknak a korszerű üzemszervezési színvonalhoz való közelítései, törekvések a tudományos és tapasztalati ismeretek hasznosítására. Az átszervezést egy korszerűbb módszer, vagy eszköz felfedezése és bizonyított alkalmazhatósága indítja el.

A fejlesztő átszervezés szükségszerűségének felismerése a vállalati vezető számára kevésbé kézenfekvő, mint a hibakijavító átszervezésének esetében. Az üzemszervezési gyakorlat jórészt a szakirodalom hatására a szervezet stabilitásának túlzott jelentőséget tulajdonított. Nem vitatható, hogy módszerek, formák és eszközök beidegződése elősegíti a rendszerességet és a jobb teljesítményeket, az állandóság mintegy megkönnyíti a vezetést, ezért a kapkodó, megfontolatlan „átszervezésekről” – amelyek egyes szervek függelmei viszonyainak változásával merülnek ki – meg kell óvni a vállalatot. Ugyanakkor tudomásul kell venni, hogy időtálló szervezési formák és munkamódszerek nincsenek, a stabilitási tényező fetisizálásának egyes következménye a szervezet előregedése.

A szervezetség fenntartása.

A befolyásoló adottságok módosulása a szervezetet mindenképpen átalakítja. Ez az átalakulás lehet tervszerű, vagy spontán. A tervszerűen véghezvitt átszervezés kellő időben, hatékonyan bonyolítható le. A működés rendszerének spontán lassú kialakulása a veszélyforrás sok olyan elemet megőriz a munkafolyamatokban, amelyek korábban megfelelőek, vagy szükségesek voltak, módosult feltételek között azonban elégtelenek. A szocialista gazdaságban a működés feltételeiben beálló változások általában a vállalat továbbfejlődésével kapcsolatosak. Ez a tény egyrészt annyit jelent, hogy annál sűrűbben lép fel a szervezet megváltozásának igénye, minél gyorsabb a vállalat fejlődése: megengedi azt a következtetést, hogy annál mélyrehatóbb átalakításokra van szükség, minél nagyobb mértékben következik be a fejlődés, végül arra figyelmeztet, hogy a technika és a technológia korszerűsítésétől várt gazdasági előnyök elmaradnak, ha egyidejűleg nem emeljük a szervezetség színvonalát.

Bár mi ok is tette szükségessé az átszervezést, ez a tevékenység törekvés kell hogy legyen a legnagyobb eredményeknek a legkisebb ráfordítással való elérésére. Másszóval, a működési költségek csökkentésére, a vállalati munkarentabilitásának fokozására.

Az átszervezés időszerűségét kiváltó körülmények lényegében behatárolják a szervezési célt. Ez a célkitűzés azonban akkor alig több, mint szervező – beavatkozás adott irányú elindítója: a célkitűzés mennyiségi és minőségi jellemzői csak alapos vizsgálódás után számszerűsíthetők. A várható gazdasági eredményről felelősséggel csak időigényes mérlegelés után nyilatkozhat a szervező.

A szervezés munkamenete

A szervezés során első feladat megismerni az ésszerűsíteni kívánt munkafolyamatot és annak más munkafolyamatokkal való összefüggéseit. Ez az előtanulmány az átszervezés első szakasza, az *ügynevezett helyzetvizsgálat*. A máso-

dik szakasz a munkafolyamat elemzése, a szervezeti, vagy munkamódszerbeli hibák felfedése: ennek kapcsán megállapítható, hogy az adott viszonyok között mi a teendő, mi lehet a célkitűzés határa. Az *elemzési szakasz* megmutatja azt az utat, amely az üzem célszerű felépítéséhez, gazdaságosabb működéséhez vezet. A szervezett tapasztalatok alapján kerül sor az *átszervezési terv* megalkotására és az összehasonlító költségszámítással való alátámasztásra. Az átszervezési terv részletesen tartalmazza a munkaeszközök és munkaeljárások szükséges átalakítását.

A tervezést követi az abban lerögzített személyi és tárgyi feltételek biztosítása, az új munkavégzési mód kivitelezése, az *átszervezési terv bevezetése*, megvalósítása. A befejező szakasz – a *visszatekintő elemzés* – segítő utókezelés az új organizáció teljes beidegződésig és a tényleges gazdasági hatékonyság ellenőrzése.

A szervezés tehát folyamat, egymásba kapcsolódó munkamozzanatok sora, melyek logikai és időrendi egymásutánjának tervszerűsége (adatgyűjtés, – értékelés – tervezés, – megvalósítás, és ellenőrzés) a feladat sikeres megoldásának első előfeltétele.

1. Helyzetvizsgálat

Minden átszervezés valamely munkának az eddigiéknél gazdaságosabb teljesítésére irányul. Ez a feladat azonban tervszerű és alapos előkészítést kíván. Első lépésként meg kell ismernünk a vállalatnak és a szóbanforgó részlegnek a szervezetét az egyes munkafolyamatok végrehajtásának módszerét és hatékonyságát.

1.1 A helyzetvizsgálat célja

Mielőtt az üzemben bármilyen változás történné, elsősorban annak pontos megállapítása szükséges, hogy az a meglévő felépítésben milyen munkamódszerekkel dolgozik és a munka jelenlegi elvégzése milyen eredménnyel és mennyi költséggel jár, mert különben nincs lehetőség a helyes út megkeresésére. Ezért minden átszervezés alapja a helyzetvizsgálat, melynek célja, részletesen megismerni a tényleges helyzetet.

A helyzetvizsgálat nagy türelmet, sok ismeretet és alapos kritikai szemléletet igénylő tevékenység, amelynek a vállalat és munka újjászervezésében a veszteségek és a hibák kiküszöbölésében nagy jelentősége van.

1.2 A helyzetvizsgálat tartalma

A helyzetvizsgálati képnek tartalmaznia kell a vállalat működésére jellemző mindazon adatokat, adottságokat és feltételeket, melyek befolyásolják, gyakran determinálják, de legalábbis határok közé szorítják a lehetséges megoldási vázlatokat.

Az előbbi általános felmérést meghaladó részletességgel kell a helyzetképnek magába foglalnia az átszervezés tárgyát képező tevékenység – komplexum – (terület, vagy folyamat) jellemzőinek, munkaerő létszáma, szakképzettsége és termelése, munkavégzés módja és sorrendje az állandó és az eseti munkák arányos leírását. A tanulmányozásnak azonban nemcsak a tulajdonképpeni munkára kell kiterjednie, mert a sikeres végrehajtás szempontjából nagy szerepe van annak, hogy milyen feltételek mellett folyik a munka, más szóval a munka analízisének kívül szükség van a munka-helyiségre, a munkahely és a munkaeszközök alapos vizsgálatára is.

1.3 Helyzetvizsgálat módszerei

1.3.1 A tagolás

Összetett munkafolyamatnak, vagy bonyolult tevékenységnek a szervezéshez szükséges mélységben való megfigyelése annál könnyebb, minél kisebb részletekre bontva végezzük a vizsgálatot. Tagoláson valamely feladatnak részekre bontását értjük, hogy felmérése érzékelhetőbb, eredményesebb lehessen.

A folyamat részleteiben való behatolással *elérhető*:

- a hibák gyökerének biztos és pontos megállapítása, a hibás elem felismerése;
- a mély összehasonlíthatóság az előforduló elemeknek kívánatos elemekhez való viszonyíthatósága;
- egyes veszteségforrások, különösen a szükségtelen munkaelemek feltárása;
- végül általában a probléma feloldása az összetett jelenségek egyszerű elemekre bontása révén.

1.3.2 A szervezeti felépítés vizsgálata

A szervezeti felépítés vizsgálata során meg kell állapítani, hogy a vizsgált részleg milyen szervekre (osztály, csoport, üzem, műhely) tagozódik. E szervek mindegyikének mi a feladatköre és felelősségköre. Milyen kapcsolatban állnak a szervek egymással, mekkora létszámuk van.

1.3.2.1 A feladatkörök

A feladatkörök – egy-egy szervhez tartozó feladatrészek összessége – felismerésekor azt kell megnéznünk, hogy azok egyértelműen és intézményesen meghatározottak-e?

Nem szabad egyetlen munkaterületnek sem lennie, mely összefolyik valamely más munkaterülettel. A feladatrészeket azért a szervezet legkisebb egységeire kell tagolni, mert enélkül nem érvényesíthetjük azt az elvet, hogy tevékenységeinek ellátásáért a szervezet minden tagja személyében felelős.

Felelősség átfedés is akkor áll elő, ha azonos feladat elvégzése két személy kötelessége is lehet, mert nemteljesítés esetén elkerülhetetlenül bekövetkezik a felelősség áthárítás. Ezzel a jelenséggel fogunk találkozni, ha a feladatkörök nincsenek pontosan körülírva, hanem azok az idők folyamán fokozatosan alakulnak ki.

Hasznos segítség a feladatkörök felismeréséhez és a tényleges helyzet megismeréséhez a feladatjegyzékek összehasonlításának módszere.

1.3.2.2 A hatáskörök

A hatáskörök annak megjelölése, hogy valamely szerv, vagy személy milyen ügyekben, a vállalat mely területén, milyen időbeni korlátozással fejtheti ki tevékenységét. A tárgyi hatáskör azokat az ügyeket, területi hatáskör azokat a területeket, az időbeli hatáskör pedig azokat az időhatárokat jelöli meg, amelyekben belül az igénybevétel történhet.

1.3.2.3 A felelősségi körök

A feladatkörök és a hatáskör felismerése után a felelősségi kör már adott, mert az a hatáskörön belül meghatározott feladatok ellátására terjed ki.

A feladatkör lehatárolja a felelősséget, a hatáskör pedig a szabályozás realitását, a feladatok teljesíthetőségét biztosítja. Vezetési nehézségeket is szül és szervezeti hibának tekinthető, ha e három összefüggő kategória nem fedi egymást

és így előáll a felelősség „nem tartozik a hatáskörbe” esete, vagy a feladat hatáskör nélkül, esetleg ezek fordítottja, a felelősség kidomborításának hiánya hatáskörbe és feladatkörbe sorolt tevékenységért.

Az átszervezés helyzetvizsgálati szakaszában tehát *kutatni kell*:

- világosan és helyesen meghatározott minden egyes munkaerő feladata, hatásköre és felelőssége;
- úgy értelmezik-e a munkakörök, feladatköröket, ahogy azt a szervezési előírások szabályozzák;
- tisztában vannak-e a szervezet tagjai azzal, hogy feladataikkal együtt milyen hatáskört kaptak és milyen felelősséget vettek magukra.

1.3.2.4 A hatáskörök lépcsőzése

A helyzetfelvevételkor meg kell állapítani, hogy a szervezetben a döntés gyakorlásának jogát milyen mértékben ruházzák át az alsóbb vezetőkre, vagyis milyen a hatáskörök lépcsőzése (hierarchiája). A vezetők hatásköre közvetlen módon csak kis szervezetben érvényesülhet. Iparvállalati nagyságrendű szervezetekben már szükségszerű a munkamegosztás a vezetésben, annak szabályozása, hogy ki miben dönthet önállóan és miben köteles vezetőinek döntését kikérni.

Igy jön létre a hatáskörök vertikális irányú átruházása, ami nem jelenti azt, hogy a felsőbbszintű vezető hatáskörével járó felelősség megszűnik: az átruházás a közvetlen felelősséget közvetett, integrális felelősségé, a vezetői ellenőrzés funkciójává alakítja át. Ez a megosztás a vezetés megszervezésének egyik célkitűzése.

Ha elmarad a felsőbb és alsóbb szintű vezetők között a hatáskörök elhatárolása, *akkor jelentkezik*:

- a vezetők túlterheltsége;
- a vezetők ideiglenes helyettesítésének problematikus volta;
- a vezetés helytelen időbeosztása;
- ellentmondó, vagy késlekedő utasítások;
- csoportos felelősség.

A hatáskörök szabályozott megosztása önmagában hatástalan, ha valamely felső vezető azt nem tartja be, vagy nem tartatja be. Van olyan vezető, aki jószándékú kötelezettségérzetből minden munkát személyesen akar elvégezni, beosztottjai feladatait részben, egészében átvéve túlterheli magát. Ilyen körülmények között fordulhat elő, hogy az alsóbb fokú vezető elerőtlenedik, munkakedvét veszti, megszokva, hogy minden döntését felettesétől kell várnia.

Ha szervezetlenség, vagy önhiba miatt a vezető közvetlen hatásköre korlátlan, részletkérdésekbe süllyedve össze fog roskadni a saját maga által felhalmozott terhek alatt.

A vezetés fontos feladata a hatáskörök lépcsőfokainak rögzítési módszerekkel, az alsóbb szintű vezetői funkciók kifejlesztése, a vezetők tekintélyének erősítése, támogatással és megbecsüléssel, gondoskodás eszmei és szakmai fejlődésükről.

1.3.2.5 A kapcsolatok

A szervezeti felépítés egységei – a szervek – között lehetnek *függőségi és szakmai* kapcsolatok. A függőségi kapcsolatok vonala a szolgálati út. Komoly visszasságokat szül, ha e szabály ellen vétének, s valamely vezetőt kikerülve,

annak tudta nélkül utasítva „átnyúlnak a feje felett” és ezzel az egyéni felelősség csökkentését, a szervezeti felépítésbe vetett bizalom megkerülését, egyes vezetők tájékozatlanságát idézik elő. A vezetés nem a szemtől szembe intézkedésekkel lesz mentes a bürokratikus vonásoktól, rugalmas és operatív. A vélt időmegtakarítás sokszorosan elvész a szolgálati út lebecsülése miatt előállott szervezetlenségben. A fegyelmi kapcsolatok útjának egyeznie kell a függőségi sorrenddel, mert a vezetők tekintélyének csorbulása következik be, ha nem rendelkezik a fegyelem fenntartásának eszközével.

A szakmai kapcsolatok a munka-feladatok kapcsolódásának jellegétől függően többfélék.

Funkcionális kapcsolat akkor áll fenn, amikor valamely szerv függőségileg alá nem rendelt más szerv számára jogosult utasításokat adni.

A tanácskozási kapcsolatok

Kétfélék lehetnek, olyanok, amelyekben a tanácskozás során kötelező utasítászerű határozatok jönnek létre, és olyanok, amelyek csak utasítás előkészítő, megbeszélés jellegűek.

Adatszolgáltatási kapcsolat, tájékoztatási kapcsolat, jelentési kapcsolat, igénylési kapcsolat. Ezeknek a kapcsolatoknak a taglalása úgy érzem szükségtelen, hiszen mindnyájan napjainkban átéljük ezeknek a kapcsolatoknak minden előnyét és hátrányát.

Ellenőrzési kapcsolat jön létre, ha egy szervezet hatáskörébe és feladatkörébe tartozik más részleg ellenőrzése.

1.3.3 A munkamódszer vizsgálat

A munkamódszer helyzetfelmérésének az a célja, hogy tisztázzuk milyen módon folyik a munka, hogyan működik a vizsgált szervezet: oly felmérési eljárásokat kell tehát alkalmazni, amelyek mozgásában mutatják be a szervezetet.

A munkahelyenkénti adatfelvételezés esetén az adott osztály teljes tevékenységét megvizsgáljuk, de a munkafolyamatnak csak azt a részét tekintjük át, amelyck a szóban forgó részlegen belül mennek végbe.

Munkafolyamatonkénti adatfelvételcézzel munkaláncolatot vizsgálunk különböző rétegeknél.

Véleménycm szerint az utóbbi a helyes, nem úgy végczzük el az adott felvételczzést, hogy egyes osztályt vizsgáljunk meg, hanem egy-egy munkadarab útját vizsgáljuk az egész üzemen keresztül.

Az ügyviteli, vagy gyártási folyamatrészek időbeli egymásutánjának ilyen lépésről lépésre követése módot ad arra, hogy az alkalmazott módszerek és eszközök megismerésén túlmenően teljes mértékben tisztázódjék az egyes szervek egymáshoz való kapcsolata is.

1.3.3.1 A közvetlen és közvetett adatfelvételezés

A közvetett adatfelvételezési eljárások a vizsgált munkafolyamatokban dolgozók feljegyzéseire, jelentéseire támaszkodnak, tehát a szervező észleléseit másodkézből szerzi. A kérdőíves eljárásnál a feltett kérdésekre a munkát végző dolgozók adják meg írásban a feladatot. A kísérő szelvényes eljárás során a munkafolyamat tárgyához kísérő szelvényt mellékelnek, mely végigkíséri azt a kezdő művelettől a befejezésig, illetve a kiállításától az irattározásig.

A közvetett adatfelvételzési eljárások főbb hiányosságai a következők:

- igen sok időt igényelnek;
- kritikai szemléletet nem kellően érvényesítenek;
- a helyzetfelmérés részletessége nem kielégítő;
- összefüggéstelen kérdésekre a válaszok is így jelennek meg.

1.3.4 A költségvizsgálat

Nem elegendő csak érezni, hogy az átszervezés gazdaságosabb lehetőségeket biztosít, hanem a változás indokoltságát tárgyilagos számadatokkal alá is kell támasztani.

Nagyobb horderejű szervezés végrehajtása pedig kifejezetten megengedhetetlen anélkül, hogy előzetesen, vagy tényleges állapot számszerű lefektetésével, s a várható állapot számszerű előirányzatával nem bizonyítanánk a gazdaságosságot. Ezért az átszervezés helyzetvizsgálati módszereihez kell sorolnunk a költségvizsgálatot is.

1.3.5 Az időtanulmányok

A szervezet helytelen működése idővesztésekben is megmutatkozik, ezért szükségessé válhat, hogy az adatfelvételzési vizsgálati módszereit időtanulmányokkal egészítsék ki. Ez a módszer lehetővé teszi:

- a munkaidő és a meddő idő elválasztását;
- a hibák felszínre hozását;
- hibák okainak feltárását;
- határidő biztonságának és időbeosztásának felülbírálását;
- a munka egyenletlenségét, szóródásának elemzését;
- munkarészletek időszükségletéről való tájékozódást;
- a termelő berendezések kihasználásának számbavételét.

1.3.6 A helyzetvizsgálat végrehajtása

1.3.6.1 A helyzetvizsgálat időtartama

Jórészt a helyzetvizsgálat megbízhatóságától és részletességétől függ az átszervezés sikere, ezért ez az előtanulmány a szervezés el nem siethető része. A munkafolyamatokban való benneélés egyáltalán nem azonos a folyamat módszeres és teljes megismerésével. Az előre nem látható nehézségekkel való megbirkózás pedig nem a szervező sikerét jelenti, hanem a kitűzött célnak több fáradsággal, nagyobb áldozattal való megközelítését. Az eredménytelen, téves átszervezések, a helytelen irányú változások túlnyomó részt a helyi sajátos viszonyok nem kellő alaposágú tanulmányozására a helyzet felismerésére vezethetők vissza.

1.3.6.2 A helyzetvizsgálat időpontja

Általában azt tekintjük szabálynak, hogy minden munkarészletről három időpontban szükséges helyzetfelmérést végeznünk: a tevékenység előkészítésekor, végzésekor és eredményének felhasználásakor. Általános érvényű szabály, hogy nem helyes felméréseket végezni, ha az üzem megszokott munkáját valamilyen, a dolgozók összességére nézve lényeges esemény nyugtalanítja.

1.3.6.3 A helyzetvizsgálat dokumentációja

A helyzetfelmérés folyamán sok adat és benyomások tömege rögzítődik a szervezőben. Az összegyűjtött anyagot a helyzetvizsgálati kép tartalmazza, osztályozza, elraktározza azt a későbbi elemzésre. A lényeg az, hogy a leírások

ábrázolásakor mindig áttekinthetően rendezettek legyenek. Az ésszerű csoportosítás – szemben a rendezetlen papírtömeeggel – önmagában is figyelem felhívó hatású.

Az átszervezésnél tehát első feladat a vállalat, vagy üzem jelenlegi állapotának, költségviszonyainak, munkamódszereinek megismerése. Csak részletes, kimerítő tanulmányozás után nyúlhatunk a már meglévő organizáció problémáihoz. Az eddigiekben a szükséges vizsgálódások tárgyává és módszereivel foglalkoztunk, amelyeknek alkalmazása hozzásegít a helytálló következtetések levonásához.

2. A helyzetvizsgálati kép elemzése

2.1 Az elemzés célja

A szervezeti felépítés és munkamódszer elemzésére akkor kerülhet sor, amikor a szervező a vállalat egészéről és a vizsgált munkafolyamatról a helyzetvizsgálat segítségével tiszta képet kapott. A helyzetvizsgálati kép gondos áttanulmányozásával a vizsgált folyamat részletes elemzésének eredményeképpen már feltárhatók a működésben tapasztalható hibák, felkutathatók a hibaforrások és rögzíthető a szervezési cél.

Az adottságok és a munkát gátló hiányosságok ismeretében az átszervezés elemzési szakaszának elsődrendű célja: a jelenlegi helyzet és a követelmények közötti különbségek okainak felfedése, majd az elérendő állapot meghatározása.

2.2 A szervezési cél kitűzése

Kétségtelen, hogy bizonyos követelmények kitűzése már megelőzi az átszervezési munkát, s ez a szervezési cél a helyzetfelméréskor mind határozottabbá válik. Az új szervezet tervezése és megvalósítása előtt körültekintően elemezni kell, hogy az átszervezés célja helyes, kivitelezhető, esetleg fokozható-e.

A célkitűzés megalapozott meghatározásával megelőzhető az a veszély, hogy csak hosszadalmas és egyben költséges szervezési munka árán jöjjünk rá a támasztott követelmények helytelenségére.

Valamely adott körülmények között irreális szervezési célkitűzés a későbbiek során végrehajthatatlan utasítás formájában jelentkezik és dezorganizál.

Részletes elemzés nélkül rejtve maradhatnak egyes veszteségforrások, s emiatt a célkitűzésünk elégtelen, a kiaknázható lehetőségeknél kisebb lesz.

A célkitűzéseiben ingadozó szervező munkatársait sem aktivizálhatja határozott irányban. A céltudatosság hiányának következménye a pontatlanul kitzűzött cél, ami következtelen és bizonytalan, a környezet bizalmára károsan ható cselekedetekben nyilvánul meg.

2.3 Az elemzés vizsgálati szempontjai

Valamely folyamatot szisztematikusan megvizsgálunk annak eldöntésére, vajon célszerű-e, megfelel-e a gazdaságosság elvének. A szervezet és a munkamódszer tökéletesítéséhez elsősorban a gyakorlati tapasztalatokon és tudományos alapokon nyugvó teljességre törekvő és rendszeres elemzés vezet. Az elemzés tárgya kétféle szemlélettel vizsgálendő. Makrószemlélet és mikrószemlélet.

Makrószemlélettel a gyárkapun kívülre is el kell látnunk: helyesen jár el a szervező, ha a vállalaton kívüli akadályozó körülményeket ugyanolyan gonddal boncolgatja, mint a vállalaton belülieket. Pl.: konténerizáció konténer nélkül, ingek dobozolása doboz nélkül stb.

A mikrószemlélet: „tekints lényegbevágóan fontosnak minden munkaelemet”!

Az összetett mutatókat bontsd fel olyan mélyen, hogy eljuss az okozati összefüggésekig. Kis hibák is okozhatnak jelentős károkat, s e kis hibák gyakoriak és nehezen fedezhetők fel, összességében mégis súlyos hatásúak lehetnek.

2.4 A veszteségforrások

Az elemzés a vállalati erőforrások vélt és rejtett tartalékainak hasznosítására irányul. Az elemzés első lépése a lehetséges veszteségforrások csoportosítása, az adott munkafolyamat veszteség térképének összeállítása. A helyzetvizsgálati szakaszban felderítettük, hogy mi van a szervezendő munkaterületen. Az elemző fázisban azt vizsgáljuk, hogy miért van így, majd mérlegeljük, hogy mit és hogyan kell tennünk javítására a szervezettebb, gazdaságosabb állapot elérésére. A szervező ne fogadja el a szentesített eljárások és megmerevedett formák helyességét, amíg azt a mértékre adott válasz nem biztosítja. A veszteség analízis és hibafeltárás vizsgálati szempontjait a személyi feltételek, a munkamódszer, valamint a munkahely és munkaeszközök köre csoportosíthatjuk.

Pl. a személyi feltételek hiánya elvégzetlen feladatokhoz vezet, a képzetlen munkaerő pontatlansága, gondatlansága selejtet eredményez. Ha az „asztal keres munkát magának” nem csupán az ügyintézés növekszik és ezáltal a hatékonyság csökken, hanem az improduktív létszám a ráfordításokat növeli.

A nem megfelelő munkaeszközök a termelésre fordított időt növelik, s így a termelékenységet csökkentik stb.

2.5 Személyi feltételek

Minden üzem élő szervezet, amelynek helyes működése pusztán tárgyi intézkedésekkel nem biztosítható. A gyár nemcsak technikai egység, hanem egyszerűs mind emberi közösség is. Ezért az átszervezés elemzési szakaszában el kell bírálni, hogy a meglévő állomány alkalmas-e, s ha nem, mennyiben nem alkalmas a vizsgált tevékenység komplexum eredményes vitelére. A szervezésnél a személyi és tárgyi feltételek párhuzamosan merülnek fel. A tárgyi és személyi ellátottságuk elhatárolása az elemzés egyik nehéz feladata.

Mindenek előtt meg kell tehát ismerni az átszervezéssel érintett dolgozókat. A mennyiségi vonatkozás a létszám és a termelés viszonyának vizsgálata, törekvés a takarékos létszámgazdálkodásra. A minőségi változás az új munkamódszer megszervezésénél és a résztevékenységek személyekre való szétosztásánál játszik szerepet.

2.5.1 A létszám

A végzendő munka mennyisége és a rendelkezésre álló létszám időalapja közötti viszony elemzésekor nem szabad szem elől téveszteni, hogy a munkahiány és a túltermelés egyaránt káros és beavatkozást kíván.

Rossz munkaszellemet, féltékenységet szül, a feleslegességét érző, az indokolat meghaladóan felduzzasztott létszámot elsősorban észlelő dolgozó, s jórészkül idegenkedik az előbb-utóbb várható új beosztásoktól.

Bürokratizmust, céltalan adminisztrációt eredményez, mert az „íróasztal munkát keres”. Éppen az a szükségletlenség érzete indítja el a dolgozóknak azt a többé kevésbé tudatos erőfeszítést, hogy munkakört építsenek ki maguknak.

A mérhető gazdasági eredmény csökkentésén kívül számolni kell a létszámhiányt gyakran kísérő túlterheléssel, melynek elsősorban figyelemrontó hatása van.

Az örökös határidő túllépések miatt eluralkodik az a szemlélet, hogy úgyse készülünk el, hiszen kevesen vagyunk. Ez azt eredményezi, hogy a valójában

megkövetelhető munka sem készül el. A felelősség már eleve teljes elhárításának érvévé válik.

A fásultság forrása nem ritkán a feladatok és az erők aránytalanságában keresendők.

2.5.2 Személyi feltételek minőségi vonatkozásai

A munkaerő mennyisége mellett különös jelentősége van a munkaerő minőségének, az emberek hozzáértésének, jártasságának, termelési tapasztalatának. Azt kell vizsgálnunk, hogy a munkavállalók beosztása összhangban van-e szakképzettségükkel (hibafeltárás) vagy nincsenek-e olyan dolgozók, akik magasabb követelményű munkát (tartalék feltárás) is végezhetnének.

A személyi feltételek minőségi elemzése során tehát:

- rögzíteni kell az egyes feladatkörök teljesítéséhez megkívánt szakismeretet;
- eldöntendő, hogy a munkaerő a szükséges ismeretekkel és képességekkel rendelkezik-e, vagy sem;
- meg kell határozni, az így felszínre került hibaforrások megszüntetésének és tartalékok kihasználásának módozatait.

A személyi feltételek minőségével kapcsolatos veszteségek általában *bárom hibaforrásra vezethetők vissza*:

- a nem kellő munkahelyi kiképzésre;
- az elégtelen szakképzettségre;
- a személyi állomány stabilitásának hiányára.

2.5.3 A munkahelyi kiképzés és a szakképzettség

Ahol a feladatok végrehajtásában általános, több személyre kiterjedő hiányosságok tapasztalhatók, ott méltán gyanakodhatunk a betanítás, a munkahelyi kiképzés fogyatékoságaira.

A szakműveltség nem pótolhatja a helyi ismereteket, a szervezett, a feladatkör és a szűkebb környezet egyedi sajátosságainak munkaredjének és szokásainak ismeretét, hanem könnyíti és gyorsítja azok elsajátítását. A munkaköri tudnivalók kizárólag a gyakorlatban és csak a szervezeten belül szervezhetők meg, ezek oktatásáról gondoskodni a vállalat elsőrendű érdeke.

A munkahelyi képzés tehát a vállalat igyekezete arra, hogy a dolgozó szakismereteit minél hatékonyabban használhassa fel. Ha ez a segítő beavatkozás elmarad, a munkaerő a kudarcból óvakodva megtorpanhat, ami megnyilvánul:

- akaratereje csökkentésében;
- bizonytalanság és határozatlanság érzésében;
- akadály előtt néha közönnnyé is elfajuló önszugesztióban;
- a tájékozatlanság miatti hibákban, a tekintélyét féltve tartózkodik a kérdősködéstől.

2.5.4 A személyi feltételek stabilitása

A személyi állomány stabilitását az utánpótlás folyamatosságát megzavaró *okok lehetnek*:

- a munkaerők életkor szerinti aránytalan megoszlása;
- a vezetés labilitása;
- a begyakorlottság, a helyi ismeretek és a vállalathoz tartozás tudatának kialakulását gátló munkaerő fluktuáció.

Vizsgáljuk meg, hogy a munkaerők életkor szerinti megoszlása milyen befolyással van a gazdaságos munkavégzésre.

A közel egyenlő életkorú dolgozók természetes kiöregedése (nyugdíjazási, halálozási) azonos időszakban várható. Valamely szakterületen dolgozók életkorának egy korosztályba sűrűsödése tehát arra figyelmeztet, hogy a vállalatnál lökésszerűen fog jelentkezni bizonyos szakemberek utánpótlásának igénye, más-ként rövid időszakon belül elkerülhetetlenül kicserélődik a részleg személyi állománya. A tankönyvekbe le nem írt szakmai fogások az iparágak és az üzemekben felhalmozott tapasztalatok átadása és átvétele az idősebbek és a fiatalok egymás mellett működése annál hosszabb ideig kell tartson, minél magasabb szakképzettségű a munkafeladat. Abban az esetben, ha nincs, vagy kevés a tapasztalat átadó idősebb, ellensúlyozásként szakmailag különösen erős vezető szükséges. Normálisnak tekinthető arányról akkor beszélhetünk, ha az állomány 22⁰/₀-a 20–30 év közötti, 31–40 év közötti az állomány 34⁰/₀-a, 41–44 év közötti az állomány 20⁰/₀-a, 46–50 év közötti az állomány 12⁰/₀-a, és az 50 év felettiek 12⁰/₀-ban vesznek részt a vezetésben.

A vezetés stabilitását nélkülözi a vállalat, melynél egy vezető kiesése az irányítás és az ellenőrzés zavartkeltő szünetét váltja ki, a késedelmes döntések és intézkedések okozója lehet.

(Folytatás a következő számban).

Állategészségügyi és környezetvédelmi feladatok az MN kiségitő gazdaságok állattartó telepein

Dr. Bagi János állatorvos ezredes

Az országos állategészségügyi járványhelyzet és az egyre nagyobb hangsúlyt kapó környezetvédelem szempontjából a néphadsereg kiségitő gazdaságainak állattartó telepeivel szemben is megnövekedtek a követelmények. E telepek sem élveznek területen kívüliséget, tehát az ott elhelyezett állatokra, a tartás higiénéjára az országos állategészségügyi rendszabályok, előírások egyaránt érvényesek. Ezért az állattartó telepeket a gazdasági szempontok figyelembevételével, hosszabb távra szóló tervezéssel kell a helyi lehetőségek határain belül, az igényeknek és a követelményeknek megfelelően felújítani, illetve újakat létesíteni.

A tervezéshez három alapvető tételt célszerű kibangsúlyozni:

1. Az állat, mint biológiai egység meghatározott környezeti és ellátási igényekkel rendelkezik, mind a termeléshez, mind a reprodukcióhoz. Ha ezt nem vesszük figyelembe, törvényszerűen bekövetkezik az állat szervezetének reakciója valamilyen formában a termelésben, a tartásban, a hizlalásban és a szaporulatban.

2. A hagyományos körülmények nem mindig korszerűtlenek és gazdaságtalanok. Hagyományos módon is lehet korszerűen, jó eredménnyel állatokat tartani, tenyésztetni, viszont rossz, kisüzemi viszonyok között nem lehet nagyüzemi igények, elképzelések szerint állatokat tenyésztetni, tartani és tartós eredményt várni.

3. Az állattartó telep járulékos létesítményei – trágyatelep, híg-trágyagyűjtő, vágóhely, takarmánytároló és -előkészítő, hullatároló stb. – működésük során nem veszélyeztethetők, nem ronthatják az országos állategészségügyi helyzetet, a közegészségügyet, a személyi állomány egészségügyi helyzetét, s nem szennyezhetik a környezetet.

E tételek alapján ki kell mondani és el kell fogadni, hogy állattartó telepet csak olyan kiségitő gazdaságban szabad és érdemes létesíteni, fenntartani és továbbfejleszteni, újat létesíteni, ahol annak anyagi, műszaki, gazdasági és személyi feltételei megvannak, vagy azok időben megteremthetők.

Általános telepítési, felújítási és higiénés szempontok

Az állattartó telep ne legyen út mentén, rajta átmenő forgalmat ne engedjünk, szükség esetén (járványveszély) a forgalomtól elzárható legyen.

A telep lehetőleg kerítéssel körülhatárolt zárt egységet képezzen, melynek következtében a személyi, állat- és teherforgalom lebonyolítása a mindenkori előírások szerint történhet.

A telepen biztosítható legyen az állatok egészséges fejlődése, felnevelése, hozamaik növelése és a produktumok higiénés feldolgozása.

Az állattartó telep a környezetet ne szennyezze, a levegőt ne rontsa, s a rovarok, rágcsálók elszaporodásának, elterjedésének ne legyen tenyészhelye és közvetítője.

Biztosítható legyen az állategészségügyi, közegészségügyi és környezetvédelmi előírások betartása.

Legyen az állattartó telep gazdaságos és alkalmas a helyi feldolgozás, felhasználás lehetőségeinek növelésére, a választék bővítésére.

A telep elhelyezése

Az állattartó telepek épületeinek helykijelölésénél nagy figyelmet kell fordítani az építési hely talajának állapotára, a közművesítés lehetőségére, a talajvíz magasságára, az uralkodó szélirányra, a járulékos építmények – trágyatároló, vágóhely, takarmányelőkészítő, hullatároló stb. – elhelyezésének lehetőségére, a zárttság biztosítására, a forgalom szabályozására.

Az épületeket (ólakat, istállókat, hodályokat stb.) sík, vagy 3⁰/₀-osnál nem lejtősebb, déli, délkeleti vagy délnyugati irányú lejtős talajon a szélirány és a napfény érvényesülésének a lehetőségét figyelembe véve célszerű elhelyezni, ahol a talajvízszint magas vízállás idején is a padozat szintjétől legalább 150 cm-re van.

Tiltó rendelkezés: volt gödör vagy szeméttelep helyére, mélyfekvésű nedves talajra, ingoványos területre kifutós istállót, ólat építeni nem szabad.

Telepítési távolságok

Az állattartó telep épületeinek megengedhető legkisebb távolsága az Országos Építésügyi Szabályzatban felsorolt:

országos közutaktól:	100 m
egyéb közutaktól:	50 m
vasútvonaltól:	50 m
vasúti töltéstől: 2X-es töltésmagasság +	50 m
vasútállomástól:	100 m
lakott épülettől, ipari üzemtől:	200 m
élelmiszeripari üzemtől:	500 m

Ezeket a távolságokat értelemszerűen a laktanya kerítésén belül vagy kívül elhelyezett állattartó telepeknél is figyelembe kell venni, a hálókörletek, a konyha és az élelemzési blokk, a kiképzési kabinetek, sporttelepek és a belső közlekedő utak vonatkozásában.

Amennyiben a megadott távolságokat a helyi lehetőségek figyelembevételével szükségszerűen csökkenteni kell, az csak megfelelő 15–20 m széles „többszintű” (lépcsőzetes) tömör erdősávok telepítésével és fokozott mértékű higiénés rendszabályok – teljesen zárt trágyakezelés, napi tisztogatás, rendszeres rovar- és rágcsálóirtás stb. – bevezetésével lehetséges.

Közművesítés

Állattartó telepen elengedhetetlen követelmény a megfelelő mennyiségű és minőségű víz (ivóvíz minőség). Ez biztosítható központi vezetékről, vagy megfelelő víznyerők, kutak igénybevételevel, illetve létesítésével. Ásott vagy fűrt kutak létesítésénél a kútbélést úgy kell megépíteni, hogy megakadályozzuk a víz szennyeződését a talajból és a felszíni vizekből. Ennek érdekében a betongyűrűk alkalmazását, a kútfej környékének feltöltését és lebetonozását, a kút kávéjának lefedését, szivattyútelep beépítését és vízelvezető csatorna létesítését kell megkövetelni.

Az ivóvíz elszennyeződése esetén a fertőtlenítést 30 gr. klórmészt számítva vízköbméterenként, 10-szeres mennyiségű vízzel elkeverve a kútba öntjük. A vizet 24 óra múlva kihúzzhatjuk és az újra képződött vizet itatásra használhatjuk. Napi vízfogyasztásra sertés esetén kb. 10–20 literrel kell számolni. Ehhez hozzá kell számolni a tisztogatáshoz szükséges üzemi vizet is.

A csatornázást, a szennyvíz és hígtrágya elvezetést a helyi viszonyok figyelembevételével, a tanács szakigazgatási szervének jóváhagyásával, az Országos Építésügyi Szabályzatnak megfelelően kell megépíteni.

Törekedni kell minden állattartó telepen a villanyáram hálózati biztosítására és a telephez tartozó utak szilárd burkolattal való megépítésére.

A telepek izolálása

A régi és az újonnan létesítendő sertéstelepet, tartós, stabil kerítéssel kell körülvenni. A telepre irányuló személy- és járműforgalmat lehetőleg csak egy, ellenőrizhető kapun át szabad lefolytatni, ahol a forgalmat kívánalom szerint lehet szabályozni.

Nagy gondot kell arra fordítani, hogy a fertőzési forrásnak minősülő helyiségek (elkülönítő és betegistálló, trágyatároló, boncoló és hullakamra) úgy legyenek elhelyezve, hogy a lehető legkisebb fertőzési veszélyt jelentsék.

A szociális építményeket, az állatrakodó rámpát, a jármű- és személyi (lábbeli) fertőtlenítő (tálcát, szőnyeget) és a boncoló helyiség hullatárolóját a kerítés vonalában kell elhelyezni.

Az állatistállóktól elkerítve, a kerítésen kívül kell elhelyezni a vágóhelyet, a szennyvíz és folyékony trágyagyűjtő aknát és a döggutat.

A telep személyforgalma

Az állattartó telep személyforgalmát úgy kell megszervezni, hogy az ne lehessen járványos betegségek forrása és közvetítője. Az oda nem tartozó személyek belépését a legszükségesebb mértékre kell korlátozni, járványveszély esetén meg kell szüntetni.

A bejáratnál a kéz és a lábbeli fertőtlenítését meg kell követelni. Az ott dolgozókat félévenként egészségügyi szűrővizsgálatra kell küldeni.

Állati eredetű élelmiszer nyers állapotban a telepre bevinni, nyers ételmardékot, hulladékot szétdobálni, az állatok takarmányához keverni szigorúan tilos.

A járműforgalom

A belső forgalmat lebonyolító járművek lehetőleg ne hagyják el a telepet, a külső járművek pedig csak a legszükségesebb esetekben járjanak be a telepre.

Járványveszély esetén mind a jármű-, mind a személyforgalmat minimálisra kell korlátozni és hatásos fertőtlenítéssel meg kell akadályozni, hogy a telepről fertőzőanyag ki-, illetőleg bekerülhessen.

A nem fertőtleníthető anyagokat a telepen belül kell tárolni, szükség esetén meg kell semmisíteni, illetve ártalmatlanná kell tenni.

A jármű bejáratánál, az úttest szélességében, kb. 15 cm mélységű fertőtlenítő medencét kell beépíteni a járművek kerekeinek fertőtlenítésére.

Állatforgalom

Járványvédelmi és gazdaságossági megfontolásból ahol lehet törekedni kell az állatállomány saját tenyésztésből való utánpótlására. Ahol ennek nincsenek meg a feltételei, felvásárlás útján lehet az állatokat beszerezni.

Az állatfelvásárlás, más területről, gazdaságból származó állatok betelepítése mindig a fertőző betegség behurcolásának a veszélyével jár. Ezért a sajáttenyésztésből származó állatok pótlását célszerű előnyben részesíteni.

Az idegenből vásárolt állatokat csak 30 napos karantén után szabad a telep többi állataihoz engedni.

Az állatszállításra igénybevett járműveket a telepen kívül fertőtleníteni kell mind a szállítás előtt, mind a szállítás után. Fertőtleníteni kell az állatrakodó rámpákat is.

Nagy gondot kell fordítani az egyéb fertőzést közvetítő anyagok és eszközök forgalmára is. Ilyenek lehetnek pl. a takarmány, de méginkább a szállításra, tárolásra használt zsák, a konyhai moslék és az egyéb élelmiszer hulladékok.

Ezért a zsákok fertőtlenítésére, papírzsákok esetében azok elégetésére, konyhai moslék esetében a megfelelő – 85 °C feletti hőmérsékleten, legalább 20 percig történő – forralásra hívjuk fel a figyelmet.

A kártevők irtása

A kártevők (rovarok és rágcsálók) elszaporodásának megelőzésére a legalapvetőbb feladat a telep egész területének és az épületeknek a tisztántartása.

A takarmány hulladékot, szemetet, állati hullát és a trágyát rendszeresen össze kell gyűjteni, a szemes és dercés takarmányt jól zárható, szilárd padozatú helyiségben kell tárolni. A padozatot, csatornanyílásokat és a panelhézagokat az eredményesnek mutakozó rágcsálóirtás után ki kell javítani.

A rágcsálókat az MN közegészségügyi és járványügyi felügyeletének előírásai alapján rendszeresen és hatékonyan kell irtani.

A rágcsálók irtását szolgáló vegyszerek alkalmazásánál szigorúan be kell tartani a használati utasítás előírásait, hogy a hasznos háziállatok mérgezését elkerüljük és a környezetet se szennyezzük.

A rágcsálók mellett szezonálisan a légyirtást is végezni kell, elsősorban a legyek létfeltételeinek megszüntetésével. Ennek alapja a tisztaság és a trágya megfelelő kezelése.

A légyirtó vegyszerek alkalmazása is eredményes lehet, de a légy-petézőhelyek rendszeres permetezése ellenálló légynemzedék kifejlődésének a veszélyét is magában hordja.

A fertőző anyagokat hordozható madarakat (verebek, gerlék, varjak, galambok stb.) kíséreljük meg távol tartani a teleptől. Az állategészségügyi szempontból nem ellenőrzött kutyákat (bélférgesség, veszettség stb.) távolítsuk el a telepről.

Az ólak, istállók építése, felújítása

Állategészségügyi szempontból megfelelő, gazdaságos állattenyésztés, tartás, hízalás érdekében a tervezéseknél és kivitelezéseknél arra kell törekedni, hogy az állatok részére a termeléshez és reprodukcióhoz lehetőleg optimális, a biológiai igényeket kielégítő vagy legalábbis megközelítő környezetet biztosítsunk.

Ennek műszaki, technikai és technológiai biztosítását kell megkövetelni. Tekintettel arra, hogy a régi sertésólak és istállók a legkülönbözőbb műszaki jellemzőkkel rendelkeznek, felül kell vizsgálni azok műszaki állapotát, az újakat pedig az igényeknek megfelelően szabad megépíteni.

Rendkívül fontos az ólak, istállók falazatának, lábazatának, a nyílászáró szerkezeteknek, a padozatnak, a tetőszerkezetnek, a légtérnek, a csatornázásnak, az elető kutricának, az etető-, itatóvályuknak stb. a méret és szükség szerinti megléte műszaki állapota, mert valamennyi közvetlen hatást gyakorol az állat, illetve az állatcsoport egészségi állapotára, fejlődésére, gazdaságos tartására.

Az alap, a lábazat és az oldalfalak biztosítsanak megfelelő nedvesség- és hőszigetelést, a nyílászáró szerkezetek elégségek ki az épület szellőzésének és megvilágításának követelményeit.

A tetőszerkezet ne csak fedje és védje az épületet, de rendelkezzen szintén jó hőszigetelő adottságokkal is. Magassága olyan legyen, hogy az állatok részére megfelelő légteret és kedvező hőmérsékletet nyújtson.

A sertésólak levegőjének legkedvezőbb hőmérséklete:

tenyészkán: 10–15 °C, vemhes koca: 18–20 °C;

hízó, súlytól függően: 16–20 °C;

malacok az ellés napjától a leválasztásig: 35–20 °C-ig csökkenő értékkel.

Különösen nagy figyelmet kell fordítani a fiaztatók, a malac-férőhelyek hőmérsékletére. Szükség esetén külön hőforrásokkal – infralámpákkal – megfelelő melegedő bűvőhelyekkel kell a kívánt hőmérsékletet biztosítani.

A hőmérséklet mellett nagyon fontos az istállók, ólak levegőjének tisztasága és páratartalma is.

Az ólak levegőjének ajánlott relatív páratartalma

Tenyészkán: 60–85%, koca: 60–75%;

malac: 60–70%, hízó: 60–75%.

Műszeres vizsgálat nélkül érzékszervileg is megállapítható: a páralecsapódás, a huzat, a rossz, ammóniától kellemetlen levegő.

Arra kell törekedni, hogy a megfelelő hőmérséklet mellett legyen kielégítő szellőzési lehetőség is. Így érhető el, hogy ne emelkedjen a széndioxid és az ammónia értéke a nem kívánatos szint fölé.

Az ólak, istállók padozata

A padozat minősége és műszaki állapota nemcsak a higiénés viszonyokat, de az állatok közérzetét is nagymértékben befolyásolja. Ezért az istállók, ólak padozatát úgy kell kiépíteni, hogy kedvező legyen az állatok pihenésére, mozgására, s lehetőséget adjon az almozásos, vagy alomnélküli, illetve az alomtaka-rekos tartáshoz, és biztosítsa a higiénés tisztántartás lehetőségét.

A környezetkárosítás csökkentése érdekében célszerű az almozásos tartási módot előnyben részesíteni.

A padozat tervezésénél és kivitelezésénél *az alábbiakat kell figyelembe venni:*

- a padozat vízáteresztő-képességét;
- legyen megbízhatóan fertőtleníthető;
- ellenálljon a vegyi hatásoknak (vizelet, trágyalé, fertőtlenítők);
- felső rétege ne legyen mérgező;
- enyhén érdes vagy rovátkált felülete csökkentse a csúszásból eredő károkat, de jól lehessen tisztítani;
- a pihenőtér padozata kopásálló és rugalmas legyen;
- a pihenőtér padozata meleg tapintású legyen, tehát rendelkezzen kedvező hőtechnikai tulajdonságokkal.

A célnak és az állatoknak is megfelelő padozatot többféle, különböző tulajdonságú építőanyag felhasználásával és megfelelő technológia alkalmazásával, rétegezéssel lehet elérni. Igen jó az aszfalt padozat, de a helyi körülmények, adottságok alapján másként is – betonba ágyazott téglá, faburkolás, döngölés, bőseges almozás stb. – megfelelővé lehet azt tenni.

Trágyakezelés, istálló, ól csatornázása

Állategészségügyi, közegészségügyi és környezetvédelmi szempontból egyik legfontosabb követelmény, hogy a szennyezett alom, bélsár, vizelet, a szennyvíz, az elhullott állat az istállóból minél előbb eltávolítható legyen és megfelelő gyűjtőhelyre kerüljön.

Nagyobb létszámú – 60–100 db felett – sertéstelepen a trágyatárolókat a telep kerítésén kívül, szükség esetén belül, a helyzettől függően megfelelő távolságra és elhatárolva célszerű elhelyezni. A távolság esetenként 200 m vagy azt meghaladó is lehet.

Ha a távolságot csökkenteni kell, megfelelő szélességű cserjés, bokros, lépcsőzetesen tömör erdősávot kell telepíteni és a tárolók lefedését tökéletesíteni, zárttá kell tenni.

Szilárd trágyakezelés

A trágyát az ólból, istállóból, a zárt kifutóból naponta el kell távolítani és gyűjtőhelyen kell tárolni.

Almos trágyát az ólak, istállók közvetlen közelében ne tároljunk. Az istállóból, ólból, kifutóból való eltávolítás után lehetőleg a telepen kívül szarvasba rakjuk, vagy ha a telepen belül kell tárolni, akkor oldalfalú fedhető, vízzáró padozatú tárolót kell építeni az állattartó telep arra legalkalmasabb, félrecső helyén.

Fertőző betegség esetén a szilárd trágya is külön kezelést, füllesztést vagy más úton történő fertőtlenítést igényel.

Higtrágya-gyűjtés, kezelés

Az állattartó telepről a szennyvizet vagy a higtrágyát felszíni vízbe, nyílt csatornába vezetni nem szabad, s a gyűjtőaknából a szennyvíz és a trágyalé felszíni szétfolyását meg kell akadályozni.

Csak a csapadékvíz elvezetése történhet nyílt árokrendszerrel felszíni vízbe, vagy úgynevezett szivárogtató árokba.

A kerítésen kívül vagy a kerítéshez csatlakoztatva, lehetőleg a széljárásnak ellenkező oldalon helyezzük el azokat a trágyalé- és szennyvizaknákat, amelyek tartalmát szippantó kocsikon szállítják el.

A hígtrágya tárolására szivárgásmentes tárolóaknát (silót) kell építeni, amelybe kivethető rostéllyal ellátott elfolyó csatornán jut el a trágyalé.

Az ólak, istállók tisztogatásánál arra kell törekedni, hogy minél kevesebb szilárd tárgya kerüljön a csatornába, és az aknába történő csatlakozás, befolyás előtt legyen biztosítva egy könnyen tisztítható, ülepítő előakna, amelyet szükség szerint gyakran kell kiüríteni és tisztítani.

Fertőző betegség esetén a hígtrágyát is fertőtleníteni kell és csak azután szabad felhasználni.

Városi közműcsatornába csak a tanács szakigazgatási szerveinek engedélyével lehet bekötést eszközölni.

Általában 30–40 sertésre 2–3 m³-es aknát célszerű építeni, havi egyszeri ürítéssel számolva. Megnövekedett vízfogyasztás esetén 100 kg élő súlyra 0,7 m³-rel, 3–4 havonkénti ürítéssel is lehet számolni.

Vágás, vágóhelyek

A helyi vágásokkal lehet javítani az állattartás, hizlalás gazdaságosságát, és nagymértékben növelhető az élelmezésben a választékbővítés.

A helyi vágásnak, feldolgozásnak azonban meg kell teremteni az előírások szerinti higiénés feltételeit. Az előírásokat itt nem említjük, mert azokat a Csapat-hadtáp Szabályzat I. rész 4. számú mellékletében pontosan megadtuk. Az ott leírt feltételek biztosítására és rendszabályok betartására hívjuk fel nyomatékosan a figyelmet.

Mint ismeretes, a környezetvédelemmel világszerte egyre tudatosabban és intenzívebben foglalkoznak. Hazánkban 1976. március 19. óta van érvényben a környezetvédelmi törvény, amely társadalmi méretekben határozza meg a feladatokat, a rövid és hosszabb távon megvalósítandó teendőket.

A törvény következetes végrehajtása, hatályosulása, érvényesülésének rendszeres ellenőrzése, ha szükséges a megfelelő büntető szankciók alkalmazása, a műszaki, gazdasági, politikai és társadalmi fejlődés útján sokat fog tenni, segíteni az MNK területén, s az érvényes HM-utasítások alapján az MN használatában levő területeken is a környezetvédelemmel kapcsolatos problémák megoldásában.

Arra kell azonban törekedni, s azt kell ösztönözni, hogy a szankcionáló jogi követelmények helyett a károsító, veszélyeztető hatások megelőzése kapjon hangsúlyt tervezéseinkben, beruházásainkban és kiadott intézkedéseinkben is. Ezt kell érvényesíteni az MN területén, így az MN kisegítő gazdaságaiban is.

A Minisztertanács 1980 februárban elfogadott elvi álláspontja szerint a környezetvédelmet komplex feladatnak kell tekinteni, s a gazdasági és jogi eszközök együttes alkalmazásával kell elérni, hogy a környezetvédelem termelési, gazdasági folyamatok részévé váljon és társadalmi felelősségünk, mindennapi tevékenységünk értékmérője is legyen.

Napjainkban ugyanis már elértük azt a szennyezési határszintet az MN kisegítő gazdaságaiban és területén is, amikor a pillanatnyi gazdasági érdekeket nem méltányolhatjuk a tervezők, kivitelezők, de főként az üzemeltetők részéről elkövetett, elnézett vagy megtűrt környezetszennyező esetekben. Gazdasági okok

miatt nem lehet és nem szabad a megfelelő védőberendezések, a megelőző műszaki tervezésektől, megoldásoktól eltekinteni.

Rendkívül fontos, hogy az MN kisegítő gazdaságok állattartó telepeinek új beruházásainál, de főként a meglévők felújításánál vegyünk figyelembe a környezetet kímélő lehetőségeket. A szükséges műszaki védőberendezéseket, épületeket és a járulékos létesítményeket – trágya- és szennyvízgyűjtő, hullakamra, vágóhely stb. – úgy kell megtervezni és megépíteni, hogy azok ne veszélyeztessék a közvetlen közeli és távolabbi környezetet sem.

Az 1976. évi II. törvény ugyanis egyaránt kötelez minden szervezet és intézményt a környezet védelmét szolgáló rendszabály megtartására és megtartatására. Ehhez kívántam segítséget nyújtani az MN kisegítő gazdaságokat üzemeltető, fenntartó honvédségi alakulatok, intézmények részére.

A kisegítő gazdaságokat is érintő legfontosabb rendeletek, utasítások

1. Csapathadtáp Szabályzat I. rész, (Htp/6.) 4. sz. melléklet;
2. Csapathadtáp Szabályzat VI. rész, (Htp/11.) 24. sz. melléklet;
3. Az Állategészségügy rendezése, 21/1953. (V. 15.) MT tvr.;
4. Az Állategészségügyi Szabályzat 5/1962. (II. 7.) FM rendelet;
5. Az állati eredetű élelmiszer-nyersanyagok félkész- és késztermékek higiéniai szabályzatának kiadása, 1/1964. (I. 18.) FM-Élm. M-Eüm. rendelet;
6. Az állati eredetű hulladékok, ipari melléktermékek és konyhai ételhulladékok felhasználása 2/1967. (III. 25.) FM rendelet;
7. Az állategészségügyi szolgálat szabályozása (szerződés kötés) 8/1967. (XI. 3.) MÉM rendelet;
8. Rágcsálóirtás 9/1972. (VI. 27.) Eü.M rendelet 34–38. §.
9. Trágyalé-tárolás: Országos Építésügyi Szabályzat I. kötet 44–45. § és 9/1970. (IX. 15.) EüM-ÉVM rendelet 18–19. §.

Az üzemanyag normakülönbözeti szorzószámok csökkentése érdekében végzett munka módszerei, eredményei, hiányosságai és feladatai

*Rugár Oszkár őrnagy,
Bekker János százados*

Az egész világgazdaságra – ezen belül a magyar népgazdaságra is – kiható több éve tartó energiaváltás, a kőolajipari termékek rohamosan növekvő ára, különösen érzékenyen érinti az üzemanyag szolgálatot.

Párt és állami vezetésünk évek óta nagy erőfeszítéseket tesz annak érdekében, hogy a válság súlya minél kevésbé érződjön meg az ország gazdasági életében. Parancsok, intézkedések, rendelkezések sora jelent meg a takarékos üzemanyag gazdálkodás megvalósítására. Az energiaváltás hatásának csökkentése, véleményünk szerint, alapvetően két módszerrel érhető el: a fajlagos felhasználás csökkentésével és a gazdaságos (takarékos) felhasználással.

A felhasználás abszolút értékű csökkentésének bizonyos mértékig határt szabnak a teljesítendő katonai feladatok. Nagyobb lehetőségeink vannak a fajlagos, vagyis az egységnyi kilométerre felhasznált üzemanyagfelhasználás csökkentése terén, melynek egyik fő mérő- és mutatószáma a *normakülönbözeti szorzószám*. Ez olyan viszonyszám, mely megmutatja, hogy a gép a fogyasztási alapnormához viszonyítva, hányszoros normaszerinti hajtóanyag felhasználással üzemelt. A normaszerinti és a tényleges felhasználás különbsége a megtakarítás, vagy a túlfogyasztás.

A *fogyasztási alapnorma* a gyakorlott gépkocsivezető által vezetett, vontatmány nélküli, közepes terhelésű gépjárművel, jó és közepes burkolatú, 10⁰/₀-nál nagyobb emelkedésű, forgalmi korlátozás nélküli úton 100 km megtételéhez felhasználható hajtóanyag mennyiség (ezen alapnormákat részleteiben az Úza/58. cikkszámú szolgálati könyv tartalmazza). Meg kell említenünk, hogy a takarékos üza. felhasználás érdekében az elmúlt 5–6 évben az MN-ben rendszeresített gépjárművek fogyasztási alapnormáit felülvizsgálták és jelentős részüknél 10–30⁰/₀-al csökkentették.

A hajtóanyag fogyasztási alapnorma fogalmát elemezve könnyen látható, hogy a Magyar Néphadsereg gép- és harcjárművei a kritériumként meghatározott körülmények között csak igen ritkán, elenyésző arányban közlekednek. Mivel célunk a minél kisebb hajtóanyag felhasználás, egyértelműen tisztáznunk kell, hogy mennyi az a jogos norma, amelyet az adott jármű az igénybevétele során

felhasználhat, milyen értékű az a normakülönbözeti szorzószám, amellyel az adott gépjármű realisan üzemelhet. Ha figyelembe vesszük az adott gépjárművek üzemeltetési (igénybevételi) körülményeit, előre meghatározható, hogy mekkora az a normaközi szorzószám, amelyet gazdaságosan és jogosan teljesíteni kell. Ha az egyes igénybevételek után és adott időszakonként (negyedév, év) elemezzük és ellenőrizzük a ténylegesen teljesített normaközi szorzószámok értékét és azt viszonyítjuk az elvárható (tervezett) értékekhez, megállapíthatjuk az üzemeltetés gazdaságosságát, vagy gazdaságtalanságát, következtetéseket vonhatunk le a gép- és harcjárművek technikai állapotára, beszabályozottságára, sőt a gépjárművezető kiképzettségére, vezetési technikájára vonatkozóan is.

E megállapítások nemcsak egy-egy gép-, vagy harcjármű vonatkozásában igazak, hanem azonos gépjárműtípusok összegzett igénybevételi adatainak elemzésével a különböző kötelékek szintjén is, tehát alegység, egység, magasabbegység, sőt a seregtesteknél is. Ezért állapíthatók meg követelményképpen az egyes gépjármű típuscsoportok részére behatárolt normaközi szorzószámok, ezért célszerű a különböző gazdálkodási és vezetési szinteken figyelemmel kísérni azokat. Az elemzés és a figyelemmel kísérés eredményeképpen lehetőség nyílik következtetések levonására és szükség esetén a beavatkozásra.

Összhangban a takarékos gazdálkodás általános követelményeivel, a párt- és állami, katonai vezetés elvárásaival, a Magyar Néphadsereg Üzemanyag Szolgálat Főnöke intézkedésben határozta meg a tervezéskor alkalmazható és követelményként teljesítendő normaközi szorzószámok értékét. A seregtest PK. HTPH. elvtárs magasabbegységenként és a seregtest közvetlen egységekre lebontva differenciáltan szabályozta azokat. A meghatározott, követelményként támasztott normaközi szorzószámok értékét alapvetően az MN kiképzési rendszere, a rendszeresített gép- és harcjárművek üzemeltetési körülményei és részben a diszlokációból adódó útvizonyok alapján állapították meg.

Célunk a követelményként támasztott normaközi szorzószámok értékének elérése, melynek többféle módszere és lehetősége van.

A normaközi szorzószámok csökkentésének három alapvető módszere és lehetősége van:

- az igénybevételi és menetlevél elszámolási fegyelem megszigorítása;
- a normakülönbözeti szorzószámok és a túlfogyasztások komplex elemzése;
- szoros együttműködés az üzemanyag és a páncélos, gépjármű technikai szolgálatok között.

Vizsgáljuk meg egyenként ezeket a területeket:

1. *Az igénybevételi és menetlevél elszámolási fegyelem, annak követelményei és megszigorításának módszerei:*

E területeken a következő alapkövetelményeket kell kielégíteni:

- minden igénybevételre kerülő gépjárművek jogos igénybevételi kiszabattal, érvényes menetlevéllel kell rendelkeznie;

- a gépjármű műszaki-technikai állapotának meg kell felelnie azon követelménynek, hogy hajtóanyag felhasználása biztosítsa a norma szerinti üzemeltetést;

- az igénybevétel során és annak befejeztével szigorúan be kell tartani a menetlevél vezetésének, kitöltésének szabályait: minden teljesített útvonalszakaszt a valós (reális) útvizony szorzóval, minden, az igénybevétellel kapcsolatos körülményt a valós adatokkal kell bejegyezni;

- minden igénybevételről visszaérkezett gépjárművct el kell számoltatni a felhasznált menetlevéllel, azokat össze kell gyűjteni és elszámolásra le kell adni;

- az üzemanyag szolgálatok (töltőállomások) csak szabályosan kitöltött, az igénybevételi adatokat tartalmazó és igazolt menetlevélre töltnek fel hajtóanyagot;

- az üzemanyag szolgálatoknak minden egyes menetlevél igénybevételi adatait ellenőrizni és szükség esetén felülbírálni kell, rendszeresen felül kell vizsgálni az alkalmazott normaközi szorzószámok helyességét (realitását) és a követelményekhez való viszonyát;

- meg kell követelni a menetlevelek naprakész, minél rövidebb időn belüli elszámolását, hogy az elszámolás elemzett adatai időben és érdemben alkalmazhatók legyenek az igénybevételi fegyelem és a követelmények teljesítése érdekében.

Az igénybevételi és a menetlevél elszámolási fegyelem megszilárdításának többféle módszere van, ezek érvényrejuttatása érdekében kerültek és kerülnek kiadásra a különböző szigorító rendszabályok.

A normaközi szorzószámok követelményként támasztott csökkentésének teljesítése nem pusztán elhatározás kérdése, csupán adminisztratív intézkedésekkel nem lehet azokat csökkenteni.

Egyik fő- és régi gondunk a menetlevelek elkallódása, azok hiányos összegyűjtése. Ez amellelt, hogy fegyelmi kérdés, gondot okoz az igénybevételi adat és a megbízható üzemanyag nyilvántartásban (feltöltési kimutatáson és a menetlevélen feltüntetett adatok egyezősége, különösen többszöri útközbeni, idegen alakulatnál való tartózkodás esetében). Ha ezen problémákat el akarjuk kerülni, szigorúan meg kell követelnünk a menetlevelek nyilvántartásának, összegyűjtésének és leadásának rendjét. Ezt alapvetően a Gépjármű Szolgálati Utasítás 203. pontja szabályozza. A közelmúltban került kiadásra az MN 5232 PK. HTPH. elvtárs 03/81. sz. intézkedése, mely a pc. és gjmű. technikai szolgálattal egyeztetve tartalmazza a menetlevél seregtستن belül megkövetelt útját. (1. sz. melléklet).

A másik gyakori gond az igénybevételi adatok helytelen vezetése és kritika nélküli elfogadása. Alapvető követelmény, hogy a gépjárművezető és gépkocsi parancsnoki állomány megfelelő ismeretekkel rendelkezzen a menetlevél vezetését, az útviszony szorzók és az egyéb igénybevételi adatok alkalmazását illetően. Ez rendszeres kiképzéssel, felkészítéssel, a szükség szerint alkalmazott felelősségrevonással érhető el. A másik fontos követelmény, hogy az üzemanyag szolgálat - függetlenül a nyilvántartás rendszerétől - kivétel nélkül ellenőrizzen és bíráljon felül minden menetlevelet. Első lépésként már az üzemanyag töltőállomáson (kútnál) kerüljön ellenőrzésre a menetlevél kitöltöttsége, igazoltsága, ezáltal elkerülve az utólagos, visszaélésekre adó lehetőségeket. Természetesen ez az ellenőrzés csak akkor lehet hatékony, ha a kútkeszelő katonát kellően felkészítjük arra, hogy mit kell ellenőrizni és hogy mikor szabályosan kitöltött egy menetlevél.

Másodsorban az üzemanyag szolgálat egyeztetni köteles a menetlevélen és párhuzamosan a feltöltési kimutatáson szereplő feltöltési adatokat, köteles elbírálni - természetesen megfelelő felkészültséggel és ismerettel - a menetlevélen feltüntetett útviszony szorzók és egyéb igénybevételi adatok jogosságát. *Hogy néhány példát említsünk:*

- a városi útra megállapított 1,25-ös normaközi szorzó csak Budapesten és a megyeszékhelyeken a lakott területen belül megtett útra alkalmazható;

- a nehéz terepre megállapított 2,4-es normaközi szorzó nem alkalmazható a közúti gépkocsiknál és azoknál a járműveknél, ahol a sebességmérő óra meghajtása nem az osztómű (terepváltó) kihajtó, vagy előtét tengelyéről történik (CS-344, CS-346 típusok);

- a kiképzés címén elszámolható 25%-os korrekció tényező csak kezdő vezetőknél a III. o. gk. vezető fokozat eléréséig alkalmazható. Tehát az osztályba-sorolás időpontja után az üzemanyag szolgálat köteles az ilyen adatot kihúzni.

Mindezek mellett az elszámolási fegyelem megszigorításának alapvető és legfontosabb módszere a folyamatos, hatékony, ellenőrzés és ráhatás, a hiányosságok számonkérése és kiküszöbölése.

2. A normakülönbözeti szorzószámok és a túlfogyasztások komplex elemzése, annak követelményei és módszerei:

Az igénybevétel során felhasznált tényleges hajtóanyag felhasználás nem minden esetben egyezik meg a norma szerinti hajtóanyag felhasználással.

Az lehet több, ez esetben beszélünk túlfogyasztásról és lehet kevesebb, mely esetben megtakarításról beszélünk. Ezt több tényező befolyásolja: így a gépjármű általános műszaki-technikai állapota, a motor beszabályozottsága, a vezető vezetési technikája (rutinja) és nem utolsósorban az alkalmazott útviszony szorzók és egyéb igénybevételi adatok valóságos (realitása).

Alapvető és fő célunk a gazdaságos üzemeltetés, a takarékos üzemanyag felhasználás, ezért törekednünk kell arra, hogy minél alacsonyabb normakülönbözeti szorzószámmal (hiszen ettől függ a fajlagos, adott km-re eső fogyasztás) és normán belüli – túlfogyasztás nélküli – hajtóanyag felhasználással üzemeltessük a gép- és harcjárműveket.

A kialakult normakülönbözeti szorzószámok és a keletkező túlfogyasztás – megtakarítás, vagy éppen a norma szerinti hajtóanyag felhasználás szoros összefüggésben van egymással és reális elemzésük csak összefüggésükben valósulhat meg.

Mivel a norma szerinti hajtóanyag felhasználás mértékét a súlyozott kilométer mennyisége határozza meg, annak helytelen elszámolása, rosszabb esetben manipulálása a túlfogyasztás kimutatását, vagy éppen a túlfogyasztás elleplezését eredményezi. Ezért minden esetben, amikor túlfogyasztás, vagy megtakarítás, tehát a normától eltérő hajtóanyag felhasználás kerül megállapításra: meg kell vizsgálni az alkalmazott normakülönbözeti szorzószámok és egyéb igénybevételi adatok realitását. Különös jelentőséget kap ez a körülmény a kiadás előtt álló üzemanyag költségmegtakarítási jutalék bevezetésével, ahol a kimutatható megtakarítás növelése és a túlfogyasztás megszüntetése érdekében az alkalmazott szorzószámok mesterséges emelése várható.

Amennyiben az elemzés és ellenőrzés komplexen, a normaközi szorzószámok és a megtakarítás – túlfogyasztás viszonyára is kiterjed, az említett anomáliák visszaszoríthatók.

3. Szoros együttműködés az üzemanyag és a páncélos és gépjármű technikai szolgálatok között:

A szoros együttműködés szükségessége már az eddigiekből is kitűnik. Több olyan tényező, mely alapvetően befolyásolja a normakülönbözeti szorzószámok kialakulását, elsősorban a páncélos és gépjármű technikai szolgálatoktól, a velük való szoros kapcsolattól függ. *Ilyen területek:*

- a gépjárművezetői és gépkocsiparancsnoki állomány felkészítése, kiképzése;

– a menetlevelek szabályos kitöltése, nyilvántartása és gyűjtése, az igénybevételi adatok ellenőrzése és a hagyományos nyilvántartási rendszerben azok nyilvántartása;

– a gép- és harcjárművek megfelelő technikai állapotának biztosítása, a motorok fogyasztásának beállítása;

– a túlfogyasztások okainak felderítése és kiküszöbölése.

Seregtestünk hadtápvezetése e módszerek alkalmazásával rendszeresen elemzi a követelményként meghatározott normakülönbözeti szorzószámok teljesítésének helyzetét és időszakonként alárendeltenként értékeli az e téren folyó munka eredményeit és hiányosságait. Évek óta jelentős eredményeket értünk el a motor-kerékpárok, személygépkocsik, a gázolaj üzemű tehergépkocsik és a láncfalpas harcjárművek normakülönbözeti szorzóinak csökkentésében. Nem sikerült az elvárt szintre csökkenteni a benzinüzemű tehergépkocsik, a benzin és gázolaj üzemű kerekes harcjárművek szorzószámait, melynek okai az üzemanyag szolgálatok és számvitel munkájának, az üzemanyag és pc. gimű. technikai szolgálatok együttműködésének fogyatékoságaiban, egyes járműtípusok elavultságában, a párhuzamos üzemeltetés (km és állóhelyi üzemóra) és elszámolásában jelölhető meg. Elgondolkodtató az elemzések alapján az egyes típuscsoportokon belüli nagymérvű szórás is (mkp. 1,05–1,35; szgk. 1,11–1,4; gázolaj üzemű tgg. 1,16–1,6; kerekes harcjármű 1,3–3,1; lct. harcjármű 1,2–1,8) alárendeltjeinknél, melyet sem a földrajzi és igénybevételi körülmények különbözősége, sem az eltérő technikai állapot nem indokolja. A nagymérvű eltérések oka a laza igénybevételi-elszámolási fegyelemben és az elemző-értékelő munka hiányosságaiban kereshetők.

Az előrelépés érdekében célszerűnek tartjuk e munkában meglévő hiányosságok részletesebb vizsgálatát.

Hiányosságok az üzemanyag szolgálatok munkájában:

Gyakori és visszatérő probléma, hogy az egység (laktanya) üzemanyag szolgálatok nem fordítanak kellő gondot a menetleveleken feltüntetett igénybevételi adatok felülbírlására. A menetlevél elszámolását – akár a hagyományos, akár a gépi nyilvántartási rendszerben – rutinszerűen, az adatok kritikátlan elfogadásával számfejtik. Egyes esetekben még arra sem fordítanak gondot, hogy a menetlevélen szereplő üzemanyag felhasználást egyeztessék a feltöltési kimutatás adataival, eltűrik, hogy nagy mennyiségű menetlevél elveszzen.

Számos esetben előfordul a túlfogyasztó gépjárművek nyilvántartásának, a rendszabályok következetes érvényrejtetésének elmulasztása, annak ellenére, hogy ezt több utasítás és intézkedés is egyértelműen előírja. Még gyakoribb az, amikor vezetik a túlfogyasztó gépjárművek kimutatását, egységparancsban időszakonként leállításukra is történik intézkedés, de senki sem veszi a fáradságot, hogy a besabályozás megtörténtéről meggyőződjenek és engedélyezze az újbóli igénybevételt.

A CSHSZ. V. rész Üzemanyag Szolgálati Utasítás 24. pontja meghatározza:
Az egység üzemanyag szolgálatvezető kötelességeiből:

– ellenőrizze az üzemanyag fogyasztási normák betartását és a PK. HTPH. útján tegyen javaslatot – a Gépjármű Szolgálati Utasítás 203. pontjával összhangban –, a PK. TECHN-nek a túlfogyasztó gépjárművek és gépek besabályozására, a PK-nak pedig a besabályozás végrehajtásáig a túlfogyasztó gépjárművek és gépek üzemeltetésének beszüntetésére.

Az e pontban foglalt kötelességek senkire, semmilyen körülmények között nem háríthatók át.

Hiányosságok a pc. és gímű. technikai szolgálatokkal való együttműködés terén:

Több alapvető gond forrása egyes üzemanyag és a pc. gímű. technikai szolgálatok közötti együttműködés hiánya. Nem keresik meg a kölcsönös együttműködés szükségessége és lehetséges területeit:

- nem fordítanak kellő gondot a gépjárművezetői és gépkocsiparancsnoki állomány felkészítésében való hatékony közreműködésre (mely által biztosíthatók a számunkra oly szükséges igénybevételi, menetlevél vezetési, kitöltési, takarékos üzemanyag felhasználási és kezelési ismeretek);

- nem igénylik a menetlevelek kezelési-, leadási rendjének szabályozását, illetve az e téren szükséges fegyelem megkövetelését;

- az üzemanyag szolgálatok zöménél kiforrott a túlfogyasztó gépjárművek leállításának, beszabályoztatásának és esetleges fogyasztási norma felülvizsgálatának rendszere, nem kéri a gépjármű szolgálatok, műhelyek ezirányú segítségét;

- az igénybevételi és üzemanyag felhasználási adatok elemzése során nyert értékelési mutatókat nem a pc. és gímű. technikai szolgálatokkal közösen elemzik, nem keresik a hiányosságok kiküszöbölésének kölcsönös lehetőségeit.

Hiányosságok a CSSZR-er adatszolgáltató tevékenységében:

A gépi nyilvántartási rendszerben dolgozó csapatoknál több helyen gondot okoz a menetlevelek számféjtésében, a nyilvántartás vezetésében mutatkozó esetenként nagymérvű (többhetes) lemaradás. Egyes helyeken nem fordítanak gondot az üzemanyag és igénybevételi nyilvántartás megbízható, párhuzamos vezetésére, nem vezetnek rendszeresen a túlfogyasztó gépjárművek kimutatását.

Ilyen körülmények között a CSSZR. nem képes és nem is lehet képes a rendszeres adatszolgáltatásra, nem biztosítja az időben történő beavatkozás lehetőségét.

Előfordul, hogy az üzemanyag szolgálat vezetője – kötelmei ellenére – magára hagyja a CSSZR-t, a már említett módon nem ellenőrzi a menetlevelek meglétét, kitöltésének helyességét, nem segíti az elemző kimutatások elkészítésében és érdemi ellenőrzésében.

Miben látjuk további feladatainkat a normakülönbözeti szorzószámok csökkentése érdekében?

Alapvető feladatunk az érintettek minden szintjén az elért eredmények megszilárdítása és további javítása, az előjáróink által megszabott követelmények érvényrejuttatása.

Az üzemanyag szolgálatok feladatai:

- a gazdálkodás, a hajtóanyag felhasználás és az elérendő normakülönbözeti szorzók tervezésénél csak az MN ÚSZF elvtárs által a 69/260/1978. sz. az 1981. évi üzemanyag-szükségleti tervek összeállításához kiadott „szerkesztési útmutató”-ban engedélyezett és követelményként meghatározott maximális normakülönbözeti szorzószámokat lehet figyelembe venni;

- minden törvényes eszközzel törekedni kell a követelményként meghatározott szorzószámok értékének elérésére;

- a szolgálat és a CSSZR. partner személyi állományát fel kell készíteni az Úza/58. „Üzemanyag fogyasztási normák” szolgálati könyvbe engedélyezett szorzószámok és fogyasztási alpnormák helyes alkalmazására;

- az űza. szolgálatvezetők nagyobb arányú és hatékonyabb értékelő-elemző tevékenységet kell hogy folytassanak és a nyert értékelési mutatókat érdemben, a pc. és gjmú. technikai szolgálatokkal együttműködve használják fel a követelményként támasztott normaközi szorzószámok elérése érdekében;

- az üzemanyag szolgálatok – együttműködve a pc. és gjmú. technikai, valamint a pénzügyi szolgálatokkal – készüljenek fel a takarékos üzemanyag felhasználás elősegítése érdekében, az 1981. évben kísérleti jelleggel bevezetésre kerülő „Üzemanyagköltségmegtakarítási jutalék” hatékony alkalmazására és reális, igazságos elszámolására;

- meg kell teremteni a szorosabb együttműködés feltételeit a pc. és gjmú. technikai szolgálatokkal az igénybevételi, menetlevél gyűjtési fegyelem megszilárdítása és a túlfogyasztás elleni küzdelem területén.

A CSSZR-ek feladatai:

- együttműködve az üzemanyag szolgálatokkal biztosítsák a menetlevél és az üzemanyag elszámolási és elszámoltatási fegyelmet;

- megbízható és időben történő adatszolgáltatással támogassák az üzemanyag szolgálatok értékelő-elemző és szükség esetén beavatkozó tevékenységét (kimutatás a túlfogyasztó gépjárművekről, normaközi szorzók alakulása, túlfogyasztás-megtakarítás helyzete);

- követeljék meg a menetlevelek – mint elszámolási okmány – hiánytalan, időben történő beérkezését és az üzemanyag szolgálat által az igénybevételi adatok helyességének ellenőrzését;

- készüljenek fel az Úza/58. sz. szolgálati könyvben rögzített fogyasztási alpnormák, normaközi szorzószámok és egyéb korrekciós tényezők szakszerű alkalmazására.

Cikkünkben ismertetni és közreadni kívántuk – a teljesség igénye nélkül – seregtestünknel a normakülönbözeti szorzószámok csökkentésében szerzett tapasztalatokat, felvillantani azokat a módszereket, melyekkel a cikkben is ismertetett hiányosságok véleményünk szerint megszüntethetők.

Az MN ŰSZF-ség ez évben tervezi szabályozni a párhuzamos üzemeltetést és elszámolást, mely várhatóan feloldja az e téren jelenleg meglévő feszültségeket és jobban biztosítja a követelményként meghatározott szorzószámok értékének elérését. (A melléklet a folyóirat végén található).

Egyszerhasználatos egészségügyi textiliák alkalmazásának lehetőségei

Erdélyi Tibor kinevezett polgári alkalmazott

A fertőzési lehetőségek minimálisra csökkentésének igénye, a beteg és a gyógyító védelme, az általános higiéniai szint emelése, az iatrogén infekciók okozta többlet ráfordítások kiküszöbölésének érdekében indokolt volna a hagyományos textiliák alkalmazása mellett, az egyszerhasználatos textiliák bevezetése és alkalmazása az egészségügyi ellátásban.

Kórházunkban viszonylag nagy mennyiségben használtunk fel próbaképpen egyszerhasználatos textiliákat, s eddigi tapasztalataink alapján *az alábbi követelmények vonatkoznak le:*

- az egyszerhasználatos textiliák bevezetése a kórházak gyakorlatába (terápiába), valamint a szervezett ellátás biztosítása időszerű és indokolt;
- elsősorban anyagi okokból, azt kell mondanunk, hogy azokon a területeken indokolt a bevezetés, ahol a sterilizálás és megelőzés feltételei igen szigorú követelményként szerepelnek;
- a hagyományos textiliákat az egyszerhasználatos termékekkel szembe állítani nem lehet, mert egyfelől jelentkezik a fertőzési lehetőség minimálisra csökkentésének szükségessége, másfelől az egyszerhasználatos termékek árai viszonylag magasak.

E két egymásnak ellentmondó szempont azt indokolja, hogy a kétféle típusú textília együttes alkalmazása a célszerű.

- A magas alapanyagárak miatt a bevezetés lehetőleg a kis anyaghányadú termékeket érintse.

A tudományos-technikai forradalom megteremtette annak a lehetőségét, hogy a tudományok és a technika fejlődésének eredményeit az ember egészségének védelmére, a gyógyítás szolgálatába állítsuk.

Ervényes ez, természetesen, a textilipar termékskálájának átfogó egészére is.

A hagyományos technológiák (fonó, szövő) mellé felzárkóztak a kötő-hurkoló és az egyéb ún. „nem szőtt textiliák”-at előállító iparágak is. Ez utóbbiak olyan termékeket is előállítanak, amelyeket felhasználási lehetőségeiket tekintve egyszerhasználatos kórházi textiliáknak, egyszeri vagy rövid használatú termékeknek szokás nevezni. Kórházi textiliaként kizárólag egyszeri használatra alkalmas termékek alkalmazhatók. Ezek többszöri felhasználását sem higiéniai, sem kórház technikai szempontból engedélyezni nem szabad, mert a chemo-thermo-desinfektios mosási igénybevételt nem viselik el, kíméletes mosásnál viszont iatrogén infekciók forrásaivá válhatnak.

Az egyszerűhasználatos textíliák elterjedésének rövid áttekintése és prognózisuk

Nem-szőtt kelmék, kötöző anyagként, először a Szovjetunióban jelentek meg 1939 körül. Ezeket keményítőben itatott pamutból készítették. Előállításukhoz a felhasználási céltól függően szálal nyersanyagként fehérített pamutot, kapron vagy viszkóz vágott szállal kevert elsőosztályú pamutot használnak ma is. A kidolgozott anyagot égési sebek gyógyításánál próbálták ki. A vizsgálatok azt mutatták, hogy a nem szőtt ragasztott anyagból készült pólyák nem maradnak el a hagyományos mullpólyáktól. Elasztikusak, kényelmesek, jó légáteresztők, és nem okoznak toxicus hatást. Ezen kívül jó eredményeket értek el továbbá ragasztott kötöző anyagok, rögzítő profilként történő alkalmazásával is.

Nem-szőtt kelmékből különböző egészségügyi termékeket dolgoztak ki, többek között Ausztráliában, NSZK-ban, Olaszországban, Finnországban, Svájcban, Lengyelországban, NDK-ban, Csehszlovákiában, Romániában, az USA-ban és Japánban.

Európában igen széles körben elterjedtek a „metallin” kötöző anyagok, melyeket nem szőtt kelmékre történő alumínium réteg felvitellel kapnak. A fémesítés hatására az anyag sima felületű lesz, és nem tapad a sebbe. Az USA-ban pl. a „Johnson és Johnson” cég gyárt sebészeti kötszereket, melyeknél belső, tapadó réteggként vagy perforált polietilénterftalátpoliészter, vagy polipropilén fóliát alkalmaznak. Ugyancsak ez a cég gyárt olyan kötéseket is, ahol a belső réteg porozus, szivacsos, poliuretán-hab kelme.

A kötszereken kívül egyre általánosabban használják az egyszerűhasználatos textíliákat a „klasszikus” kórházi textillellátásban is.

R. N. Malaskevics, G. Sz. Krivorgova mérnökök (VNIINTM) közleményükben (1970.) adatokat közöltek az egészségügyi célokra szükséges, nem szőtt anyagok mennyiségére, világ viszonylatban (1 millió Fontban) 1. sz. táblázat. (egy Font = 453,4 gr).

Statisztikai adatok szerint a legtöbb nem szőtt anyagot, egészségügyi célokra, az USA-ban gyártják.

Franciaországban a kórházi nem szőtt anyagok forgalomba hozatala évi 120 millió lepedőt, 45 millió műteti ruhát, valamint 50 millió ápolói köpenyt tesz ki majd ugyanekkor.

Angliában 1978-ra a bázishoz képest 20%-os növekedést jósoltak ezen a területen.

Magyarországon az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság egyszerűhasználatos kórházi textíliák elterjedésére vonatkozó felmérését és előrejelzését 1975. és 1990. között a 2. sz. táblázat tartalmazza.

Az egyszerűhasználatos textíliák egészségügyi alkalmazásának fő szempontjai

Az egyszerűhasználatos textíliák egészségügyi alkalmazását alapvetően három aspektusból célszerű megvizsgálni:

1. Felhasználási cél, mely lehet:
  - 1.1 orvosi-egészségügyi,
  - 1.2 gazdasági,
  - 1.3 szociális.
2. Jellemző tulajdonságok.
3. Alkalmazási lehetőségek és felhasználási kör.

1.1 Az egyszerhasználatos eszközök egészségügyi funkciója.

Alkalmazásuk fő célja, a kórházi fertőzések, illetve azok továbbterjedésének megakadályozása.

A holland, G. C. Van Monen adatai szerint Hollandiában az összes műtétek 70%-ánál sebfertőzés következik be. Ennek okát többek között nem kellően aszeptikus ellátási feltételek képezik. A fertőzésnek nemcsak emberi szenvedést, és halált okozhatnak, hanem terhelik az ápoló személyzetet, és szükségtelenül meghosszabbítják a kórházi kezelés idejét, ami jelentős költségekkel jár.

Hasonló felmérések és vizsgálatok Magyarországon is történtek, többek között az OTKI I: Sebészeti Klinikáján.

Tekintve, hogy a kórházi fertőzéseket okozó kórokozók igen ellenállóak az antibiotikumokkal szemben, a kórházakban fekvő betegeknek általában kisebb az ellenállóképeség a fertőzésekkel szemben, a kórházakban fekvők közül sokan fertőztek, és így a fertőzés előidézői lehetnek, a kórházi ellátás során, elsősorban sebészeti beavatkozások esetén, a beteg ki van téve a kórházi fertőzés lehetőségének is.

A kórokozók széthurcolása révén, természetesen a kórház minden területe veszélyeztetve van, ezért igen nehéz a kórházi fertőzéseket leküzdeni.

Az egyszerhasználatos termékek következetes alkalmazása hozzájárulhat a kórokozók széthurcolásának megakadályozásához.

1.2 Gazdasági funkciók

Az egészségügyi funkciókkal kapcsolatban elmondottakkal, általában, minden érintett egyetért. Ugyanakkor az egészségügy területén általánosnak mondható, ellentmondás is jelentkezik, mely az egészségügyi igények, és a gazdasági lehetőségek között áll fenn. Ezt az ellentmondást megfelelő kompromisszummal fel lehetne oldani. Ismeretes, hogy az egyszerhasználatos textíliák költségei többszörösét teszik ki a hagyományos kórházi textíliákéénak. (3. sz. összehasonlító táblázat). Ezzel szemben hiba volna figyelmen kívül hagyni a „társ” fertőzések következtében fellépő többletápolás költségeit, illetve a népgazdaságban jelentkező táppénz ráfordítást és termelés kiesést. Az előzőekben már említett G. C. Van Monen néhány számadata is bizonyítja ezt:

Operációk száma Ny. Európában (EGK – EFTA – Spanyolország)	16 millió/év
Átlagos kórházi ápolási idő	18 nap/beteg
Az összes ápolási idő 70%-a	20 millió nap
Napi költség	DM 113,-
A fertőzés okozta többletköltség	DM 2260 millió

Minden 1% fertőzés-csökkenés hatása 22,6 millió DM megtakarítás volna.

Ezenkívül a hagyományos textíliákkal való ellátás manipulációs igénye, s így munkaerő igénye is összehasonlíthatatlanul nagyobb. Az újrafelhasználáshoz való alkalmassá tétel (mosás, sterilizálás stb.) energia igényesebb. Megemlíthető, hogy a hagyományos textíliákkal kapcsolatos adminisztráció (nyilvántartás, leltározás, elszámolás stb.) is jelentős.

1.3 Szociális funkciók

A beteget az új típusú anyagok jó céltulajdonságai, illetve az ezekről való helyes informálása (pl. a sterilitás magas szintje, a higiénés ápolás lehetősége, a fertőzési valószínűség minimálisra csökkentése) pozitívan motiválják.

A szakszemélyzet mentesülhet az anyagokkal való manipuláció, az czzel együttjáró tetemes adminisztráció, az anyagok leltári elszámolása, az anyagi felelősség gyakran nyomasztó hatása alól.

A nyilvánvaló előnyök ellenére is tapasztalható bizonyos ellenállás az új termékekkel szemben. Ez elsősorban arra az általános emberi bizalmatlanságra vezethető vissza, ami az új eszközökkel szemben gyakran előfordul. Nem szabad figyelmen kívül hagyni az esztétikai követelményeket sem, díszítéssel, kis csinosítással (színyomás stb.) a termékek kelendővé válnak.

2. Az egyszerűhasználatos textíliák jellemző tulajdonságai

A felhasználási követelményekből adódóan az egyszerűhasználatos termékeknek az alábbi tulajdonságokkal kell rendelkezni:

- megbízható sterilizálhatóság (autokláv, gáz, gamma-sugárzás, kémia);
- jó nedvszívó képesség;
- baktérium át nem eresztés;
- nedvesség át nem eresztés;
- jó légáteresztő képesség;
- minimális statikus feltöltődési képesség;
- nagy szilárdság (nedves állapotban is);
- lágy fogás;
- égést gátló legyen;
- könnyen megsemmisíthető, elégethető, vízben oldódó vagy komposztálható legyen.

3. Alkalmazási lehetőségek és felhasználási területek

Az egyszerűhasználatos textíliák tulajdonságai lehetővé teszik, hogy az egészségügy számos területén – a járványügyi munkától a műtéti felhasználásig – jó hatásfokkal alkalmazhatók legyenek.

A felhasználási területek lehetnek:

- ágynemű, ún.: ágylepedők, nagy- és kispárna huzatok, takaró huzat stb.;
- műtőfelszerelési cikkek, ún.: műtőlepedő, műtősköpeny, műtőssapka, szájmászok stb.;
- betegruházati termékek, ún.: kórházi ing, női és gyermek pizsama, kötös stb.;
- gyógyászati eszközök, ún.: sebkötöző tamponok, vándékgyűjtő lapok, kötszerek, borogató ruhák, gipszalátét stb.;
- higiéniai cikkek, ún.: törölköző, abroszok, fejkendők, kötények stb.;
- egyéb termékek, ún.: elválasztó függönyök, takarító eszközök, fedő- és csomagoló anyagok.

Kórházunkban az egyszerűhasználatos textíliákkal lefolytatott próbavizelések rövid ismertetése

Az egyszerűhasználatos textíliák szervezett felhasználásával, illetve a felhasználásra való felkészüléssel 1975 óta foglalkozunk.

A Textilipari Kutató Intézet felkérésére, kórházunk Traumatológiai osztályának munkatársaival (Dr. Záborszky, dr. Farkas és Dr. Piros) hozzákezdtünk néhány száz darabos tételek, műtőssapkák, szájmászok, törölkők, antidecubitorok bevizsgálásához.

A kis esetszámú (néhány száz darabos tételek) felhasználás során igen kedvező tapasztalatokat nyertünk.

1978-tól nagyobb mennyiségben tudunk próbafelhasználást végezni, a részünkre biztosított anyagokból, melyekhez az alapanyagot az osztrák ORTMANN cégtől szerezték be, és Magyarországon konfekcionálták. 4. sz. táblázat.

A termékek döntő többségét jó eredménnyel alkalmaztuk. A viselők rövid idő alatt megszokták és megkedvelték az új cikkeket. Néhány cikk azonban, mint pl. a mosdató kesztyű, PE cipőhuzat, párnahuzat nem vált be.

A próbafelhasználás keretében, párhuzamosan vizsgáltuk az általunk meghatározott követelmények alapján – a Lőrinczi Textilipari Vállalat és a Textilipari Kutató Intézet által kifejlesztett – hazánkban előállított termékeket is. A több éves fejlesztő munka eredményeképpen eljutottak a T/1085 típusú 30 gr/m² területi sűrűségű alapanyaghoz, mely az összehasonlító vizsgálatok során, az import alapanyaggal összevetve, kedvező képet mutatott. 5. sz. összehasonlító táblázat.

A kelmét a TKI az Országos Közegészségügyi Intézettel bevizsgáltatta, aki „a vegykezeléssel szilárdított, nem szőtt kelme egészségügyi célú felhasználása ellen, toxicohigiénés szempontból kifogást nem emelt”. A hazai terméket az általunk felhasznált viszonylagos kis mennyiség és a szükséges üzleti információk híján minősíteni nem tudtuk. Eddigi tapasztalataink azonban azt mutatják, hogy az egyszerűhasználatos termékek az egészségügyben egyre inkább létjogosulttá válnak.

(A táblázatok a folyóirat végén található!)

A harc-hadművelet anyagbiztosítási folyamatában végrehajtásra kerülő gépkocsi-szállítások szervezése

Boros János mérnök alez.

A „felgyorsult élet” követelményei által alakított technikai eszközök fejlődése, a korszerű harceszközök rendszerbe állítása majd azok tömeges alkalmazása, üzemeltetése, állandóan növeli a hadtápegységek (-egységek) szállításokkal összefüggő feladatait, s közben az ellentmondások egész sorát veti fel, a csapatok harc-hadművelete anyagbiztosításának végrehajtására vonatkozóan.

A minden területen érvényesülő nagyarányú fejlődésnek megfelelően állandóan növekednek a csapatok feladataival összefüggő követelmények – mind mennyiségi, mind minőségi vonatkozásban egyaránt –, ez a folyamatos módosulás egyre bonyolultabbá teszi az ellátandók kiszolgálását, feladataik végrehajtásához szükséges anyagi vonatkozású feltételek megteremtését.

A csapatok háborús feladataik végrehajtása során – mind harc-hadművelet megszervezése, mind megvívása időszakában – felmerülő szállítási igényekkel olyan követelmények elé állítják a hadápszerveket, közlekedési szolgálatot, melyek kielégítésére csak akkor lesznek képesek, ha a különböző szállítási ágazatok igénybevétele megfelelően kidolgozott szállítás szervezési módszereket alkalmaznak, s a rendelkezésre álló különböző szállítási ágakat együttesen (komplex módon) alkalmazzák.

A különböző szállítási ágak együttes alkalmazásában meghatározó szerepet játszik a gépkocsiszállítási ágazat igénybevétele. Következésképpen, valamennyi szállítási tagozatban sor kerül a gépkocsiszállítások szervezésére és végrehajtására, természetesen olyan mértékben és részletességgel, ahogyan a gépkocsi „részesedik” a szállítási munkák végrehajtásából, vagyis annak megfelelően, *hogy alapvető, vagy járulékos (vasutat, légi eszközöket kiszolgáló) szállítási ágazatként kerül igénybevételre.*

A különböző szállítási ágak együttes igénybevételének lehetőségéből ismert, hogy a gépkocsi helye, szerepe szállítási tagozatonként változik, s jelentősége úgy növekszik a harc-hadművelet anyagbiztosítási folyamatában, ahogyan közeledik az anyag a közvetlen felhasználókhöz, a harcoló csapatokhoz. Természetesen a gépkocsiszállítási munkák szervezése és végrehajtása is annak arányában válik egyre feszítettebbé, ahogyan a különböző bonyolult harcászati-hadműveleti feladatok anyagi biztosítása azt megköveteli.

A gépkocsiszállítások szervezése és végrehajtása – bár valamennyi területen felelősségteljes munkát jelent és nagy hozzáértést kíván –, határozottan ki kell mondani, *hogy a csapthadkép szállítási tagozataiban (zászlóalj, ezred badosztály viszonylatában) a legkritikusabb.*

A csapatok háborús anyagbiztosítási rendszerében végrehajtásra kerülő gépkocsiszállítások szervezése összetett, bonyolult feladat. Összetett azért, mert a szállítások végrehajtásában érintett különböző, viszonylag nagyszámú szállítató igényeit kell összehangolni és kielégíteni *egy közös cél, a harc-hadművelet megvívása érdekében egy ember, a PK HTPH-s felelőssége alapján.*

Bonyolult feladat a szállítások szervezése és végrehajtása azért, mert a jármű – mely az anyagi eszközök tömegét tárolja és szállítja – kötetlen pályán mozog, a kötetlenségből eredő „szabadságfok” viszont megnehezíti a mozgás szabályozását. Így, különösen terepmentet végrehajtása esetében, mely csapathadtáp szállítási tagozataiban a leggyakoribb, a szállítmányok időre történő közlekedtetése – utak romboltsága, műtárgyak megkerülése stb. miatt – gyakran nehézségkebe ütközik.

Bonyolítja a munkaszervezést továbbá az a feltétel is, hogy a gépkocsi, mint szállítási ágazat nem „folyamatosan üzemel, hanem a jelentkező szükségleteknek megfelelően, s ezekben a szállítási szükségletekben az anyagi eszközök áramlási iránya egyértelműen a harcoló csapatok területe lesz. Ez viszont gyakran olyan követelményekkel jár, hogy amikor a legfontosabb lenne a viszonylag rövid idő alatti nagy teljesítmény produkálása akkor lesz „szűk” a rendelkezésre álló kapacitás.

Mindez oda vezethető vissza, hogy a szállító kötelek alapvetően nem dolgozhatnak előre – egyes konkrét eseteket kivéve –, csak időre, mégpedig úgy, ahogyan a kialakult harcászati-hadműveleti helyzet megköveteli, így munkájuk eredménye nem raktározható, s ez gyakran feszítettséggel jár. Ezt a hátrányt munkaszervezéssel, a szállításban érintett valamennyi szerv munkájának megfelelő koordinálásával, szoros együttműködéssel kell kompenzálni.

A csapatok háborús anyagi biztosítási folyamatában olyan kényszerítő tényező érezteteti hatását, amelyet a szállítások szervezőinek és végrehajtóinak feltétlenül számításba kell venniük terveik kidolgozása során, ugyanis figyelmen kívül hagyásuk a csapatok időbeni feltöltését teszi bizonytalanná.

A gépkocsiszállítások szervezésének elemzése előtt nézzük meg melyek azok az alapvető ellentmondások, amelyekkel számolni kell a munkaszervezés egy-egy területén, *s azok hogyan, milyen formában éreztetik hatásukat az anyagi biztosítás szervezése és végrehajtása folyamatában?*

– Ilyen ellentmondások közé tartozik mindenekelőtt a különböző tevékenységek, így pl. az anyagi eszközök szállítási, illetve a szállítással összefüggő járulékos elemek (járművek bevezetése, rakodás, oszloprendezés stb.) végrehajtási idejének lerövidítése, ugyanakkor ezen munkák volumenének állandó növekedése, mely alapvetően a szállításra kerülő anyag mennyiségének és milyenségének, az anyagokat szállító gépkocsik darabszámának és a kiszolgáló állomány meglétének a függvénye.

– Ismeretes továbbá, hogy a csapatok effektív tűzereje nemcsak az anyagi eszközök mennyisége növekedésének, hanem a minőségében különböző – többféle lőszer felhasználásának is az eredménye. A közvetlen felhasználókhöz szállításra kerülő lőszerket viszont megfelelő mértékben csoportosítani kell átadás előtt úgy, ahogyan az ellátandók érdeke azt megkívánja. A csoportosítás – mely adott időben meghatározója lehet a harc feladatok sikeres megoldásának – időigényes munka a szállítási folyamaton belül, mindezek mellett csoportosított lőszer szállítása esetén még kedvezőtlenebbé is válik az igénybevételre kerülő járműállomány raksúlykapacitásának kihasználása.

- A csapatok feladataik végrehajtása során hatalmas mennyiségű anyagot használnak fel. Az anyagi eszközök, érkezenek bármilyen mélységből a különböző szállítási ágazatok igénybevételével, a közvetlen felhasználókhöz való eljuttatásuk alapvetően gépkocsival történik. A nagytömegű anyag általában nagy létszámú gépkocsival kerül szállításra, a „több” gépkocsi pedig alapvetően oszlopmenetben közlekedik a gépkocsiutakon oszlophossz-arányosan széthúzva (egy szállító zászlóalj pl. 600–800 tonna anyagot szállítva 3,0–5,0 km hosszúságban foglalja le a gépkocsiutat). Következésképpen az anyagi eszközök „mozgása” is ugyanúgy széthúzva történik a szállítón vonalon, ahogyan a járművek közlekednek. Ez a közlekedési mód – az anyagi eszközök ilyen „koncentrátsággal” történő áramlása – természetesen időbeni elhúzódat is jelenthet a csapatok feltöltésében, illetve anyagi vonatkozású felkészítésükben.

- A gépkocsiszállítások végrehajthatóságának egyik legfontosabb feltétele a járművek közlekedéséhez szükséges utak megléte és azok igénybevételének biztosítása. *Egy viszonylag nem nagytömegű (600–800 tonna) anyag aránylag nagy létszámú (130–180 db 5 tonna raksúlyú) gépkocsin kerül szállításra.* Gyakorlatban ennek a többszörösére is sor kerül, ez a járműmozgás viszont tartós út-igénybevétellel jár. A harcoló csapatok érdekében az útfoglaltságot, a gépkocsioszlopok közlekedését úgy kell tervezni, hogy az ne „zavarja” az összefegyvernemi tartalékok (második lépcső) manővereit, a sebesültek, betegek hátraaszállítását, ugyanakkor az első lépcső szállítási igényei időben kielégítést nyerjenek. A gépkocsiutakon a mozgás – ilyen körülmények szerinti – feltételeit az összefegyvernemi törzsek, hadtáptörzsek és a közlekedési szervek szoros együttműködésével kell, az adott konkrét helyzetnek megfelelően megteremtteni.

- Ismeretes továbbá, hogy az ellenség a csapatok hadtápjait egyik alapvető célpontnak tekinti és mindent elkövet, hogy korszerű fegyverzetével megbénítsa, vagy legalább is hatékonyan csökkentse annak életképességét. A raktárak anyagi eszközeinek megsemmisülése igen érzékenyen befolyásolja a csapatok harcadatainak megoldását, ezért célszerű volna a különböző ellátási forrásokat anyagi eszközökkel együtt az ellenség tűzfegyvereinek hatótávolságán kívüli mélységben elhelyezni. Ennek a feltételnek minden területen való kielégítése túlzottan megnövelné a szállítási távolságokat, az pedig az anyagi eszközök tömeges szállítása estében nagyarányú időeltolódáshoz vezetne.

- A csapatok (seregtestek) ellátási forrásai, raktárai alapvetően mobilak, az anyagi eszközök gépkocsiszállító járműveken vannak tárolva, így a szállítóeszközök gyakorlatilag a „mozgó raktárak” szerepét töltik be. A raktárakban tárolt anyagi eszközök egy bizonyos része azonban nem tartozik a hadtápszolgálat alárendeltségébe, azok „készenlétben” tartásáért az adott anyagi szolgálat a felelős. A szállítókötélékek viszont – általában közvetve, de – a PK HTPH alárendeltségébe tartoznak. Ez a feltétel tovább fokozza a HTPH-s szállításokért való felelősségét, ugyanis amennyiben a csapatok (közvetlen felhasználók) szükséglete nem úgy jelentkezik ahogyan az anyag a járműveken csoportosítva tárolva van, akkor szükségessé válik annak földre rakása, átrendezése, majd ismét járművekre való felrakása.

Ezekkel a műveletekkel „*balmozódik*” a rakodási munkák volumene, nő az állomány igénybevétele, fokozódik a feszültség, mindezek mellett időigényes tevékenység. Általában érvényesül ez a „kényszerhelyzet” az előljárától érkező nagytömegű anyagi eszközök átadása-átvétele alkalmával is akkor, amikor a

különböző műveletek (vételezésre bevont alárendeltek kiszolgálása, szállítóoszlopok útbaindítása, a hadtáp előrevonásának tervezése stb.) végrehajtásával van az állomány elfoglalva.

Mind ezekből az a következtetés vonható le, hogy tartalék raksúlykapacitás kellene. Ennek a feltételnek a kielégítése elsősorban gazdasági kérdés, ugyanis nem a járművek darabszámának növelése volna az elsődleges megoldás (nagy létszámú állomány vezetése különben is nagyon könnyen körülményessé válik), hanem minimális darabszámnöveléssel, nagyobb raksúlyú járművek rendszerbe állítása, kimondottan szállítási feladatok végrehajtására – megfelelő raksúly- és rak-tárárányval – tervezve, kialakítva.

Tovább lehetne folytatni az anyagbiztosítás szervezése során érvényesülő azon ellentmondások sorát, amelyek figyelmen kívül hagyása kedvezőtlenül befolyásolja a csapatok anyagi vonatkozású felkészítését harc feladatuk végrehajtására. A gépkocsiszállítások szervezéséhez szükséges mutatók reális értékének elfogadásához, a tervek megalapozottságához azonban úgy tűnik, elegendő mindaz, ami az előzőekben összefoglalásra került. Elegendő olyan következtetések levonásához, hogy a csapatok érdekében végrehajtásra kerülő gépkocsiszállítások csak akkor lehetnek eredményesek, ha a szállításban érintett valamennyi szerv szorosan együttműködik az anyagbiztosítás végrehajtásában.

Feltétlenül meg kell azonban jegyezni: a korszerű szállítás-szervezési módszerek alkalmazásának többek között egyik alapvető célja az, hogy az előzőekben összefoglalt ellentmondások hatásait a szállítások szervezői és végrehajtói tudatosan számításba vegyék munkájuk során, ezzel is biztosítva a szállítási tervek realitását, végrehajthatóságát.

Ezen a helyen kell kiemelni és hangsúlyozni a csapatok háborús anyagbiztosítási folyamatában, és az állandó készenlét ideje alatt végrehajtásra kerülő gépkocsiszállítási munkák közötti különbségeket.

Gyakran hallani olyan törekvésekről, melyeknek alapvető célja a „háborús és béke szállítások” egymáshoz való közelítése, majd megfelelő módszerek kialakítása és alkalmazása a két változat közötti különbség megszüntetésére. *Bátran ki lehet mondani: az állandó készenlét idején végrehajtásra kerülő gépkocsiszállítások –, kerüljön sor szervezésükre és végrehajtásukra akár a csapatok létfenntartása érdekében, akár gyakorlatok levezetése céljából –, tapasztalatok szerzésére (egy-egy résztevékenység elemzésére) mindig alkalmasak, de a háborús szállításokkal azonosítani nem szabad. A két változat közötti különbség „objektív”, annak megszüntetése nem lehetséges.*

A különbségek adódnak egyszer a szállítási feladatok nagyságrendjéből, majd másodsorban a szállítandó anyagieszközök milyenségéből, harmadszor pedig a végrehajtás feltételeiből. A háború idején szállításra kerülő anyagi eszközök tömegét a lőszer és a hajtóanyag képezi. Az az „egyéb” anyag, mely állandó készenlét idején alapvető szállítási feladatként jelentkezik, kb. 10–15%-a lesz a háborús körülmények között szállításra kerülő anyagi eszközök össz volumenének.

Feltétlenül hangsúlyozni kell a szállítások tervezése területén érvényesülő különbségeket is: addig, amíg állandó készenlét idején éves-, havi-, tiznapos és naprakész terveket készítenek a csapatok, háború idején a hadtáptörzsek kidolgozzák szállítási terveiket a hadműveleti nap végén, éjszaka, majd hajnalban – vagy az adott helyzettől függően még korábban – már kezdetét is veszi a feladat végrehajtása.

Meg kell említeni még a gépjárművek igénybevételének sajátos változatait is. Az állandó készenlét idejére készített szállítási tervek egy-egy éves időtartam feladatait tartalmazzák. Így pl. egy tárgyév augusztus havában igénybevételre tervezett gépkocsik teljes felújítását is elvégezhetik az év folyamán külön terv szerint anélkül, hogy az a legkisebb zavart is keltené a szállítások végrehajtásában, ugyanakkor a tervkészítés idején ezek a járművek üzemképtelenek és használhatatlanok. Háborús körülmények között, a csapatok ellátása érdekében szállítási feladatokat csak az adott időben ténylegesen meglévő üzemképes járműállományra szabad tervezni, máskülönben bizonytalanná válik azok végrehajtása.

A két időtartam alatt végrehajtásra kerülő szállítási munkák közötti különbség ismerete elsősorban a szállítási szervezők felkészítése, szakmai ismereteik megalapozása szempontjából rendkívül fontos.

Gépkocsiszállítások szervezésének általános rendje a harc-hadművelet anyagbiztosítási folyamatában

A szárazföldi csapatok hadtápszervezeteinél (alegységtől-hadseregig bezárólag) alapvető követelmény, hogy háború idején a raktári mozgókészletek gépjárműveken (szállító járműveken) legyenek tárolva. Ennek a feltételnek megfelelően nyert kialakítást a szállító-kötelékek szervezete és járműállománya is. Természetesen, hogy a megnövekedett szállítási lehetőség a legmegfelelőbbben kerüljön igénybevételre és kihasználásra, a Csapathadtáp Utasításban rögzített köteleknek (és jogoknak) megfelelően a gépkocsiszállítások megszervezéséért „minden szinten” a parancsnok hadtáphelyettes a felelős.

A gépkocsiszállítások szervezésének gyakorlati megvalósítói pedig seregtestek viszonylatában a hadtáp hadműveleti osztályai, magasabbegységeknél a hadtáptörzsek, -egységek szállítási tagozataiban pedig a parancsnok hadtáphelyettesek.

Mindezek alapján a gépkocsiszállítások megszervezéséért a szállítási tervek kidolgozásáért és a végrehajtásból való eljuttatásáért:

- a seregtestek viszonylatában a hadtáp törzsfőnöke (hadtáp hadműveleti osztályvezető);
- magasabbegységeknél a hadtáp törzsfőnök;
- egységek (önálló alegységek) viszonylatában pedig a parancsnok hadtáphelyettese személyesen felelős.

A gépkocsiszállítások szervezésének általános rendje valamennyi szállítási tagozatban attól függ, hogy miképpen tervezték meg a csapatok hadtápbiztosítását. Seregtestek viszonylatában – ennek megfelelően a hadművelet szervezésekor – a hadművelet megszervezési időszakára és a hadművelet teljes időtartamára, ezen belül a közelebbi feladatig részletesebben, a hadművelet távolabbi feladatára pedig irányszámokkal kerülnek a tervek kidolgozásra. A megszervezési időszakra és a hadművelet első napjára teljes részletességgel, a hadművelet közelebbi feladat további napjára naponként összesített adatokkal készülnek a tervek. A hadművelet folyamán pedig a következő harcnap szállítási feladatai részletesen kerülnek kidolgozásra.

A magasabbegységek viszonylatában napi gépkocsi szállítási terv készül, mely gyakorlatilag minden napra részletes terv kidolgozását foglalja magában. Egységek viszonylatában pedig az adott harc feladat időtartamára készülnek a gépkocsi szállítási tervek teljes részletességgel.

A gépkocsiszállítások szervezése egy olyan komplex tevékenység, melynek végrehajtásában részt vesznek: a szállítatók felmerülő szállítási igényeikkel, a munkaszervező hadtáptörzsek, a szállító (ellátó) kötelek, mint a kidolgozott tervek gyakorlati végrehajtói. A gépkocsiszállítási tervek a harc-hadművelet anyagi biztosítására kidolgozott terv alapján készülnek és a hadtápbiztosítási terv egyik alapvető részét képezik.

A gépkocsiszállítások szervezése vonatkozásában komoly eredményeket sikerült elérni az utóbbi években. A jelenleg alkalmazott módszerekből – melyek kidolgozása viszonylag hosszú időtartam aprólékos munkájának az eredménye – kerül egy-egy változat elemzésre és közreadásra azzal a megjegyzéssel, hogy mindenkor értékét gyakorlatban való alkalmazhatósága adja meg.

Gépkocsiszállítások szervezésének logikai rendje (Változat)

– A parancsnok hadtáphelyettes operatív csoportjával (tervező tisztjével) a harcállásponton részt vesz a parancsnok hadműveleti (harcászati) tájékoztatóján.

– A parancsnok, hadtáphelyettese számára megszabja a hadtápbiztosításra vonatkozó követelményeit és meghatározza azt az időpontot és időtartamot, amikor meghallgatja jelentését elhatározása meghozatalához. Követelményeiben a parancsnok kiemeli azokat a kérdéseket (feladatokat), melyek megoldására a jelentés idején konkrét választ vár.

– A tájékoztató befejezése után a hadtáphelyettes operatív csoportjával kialakítja az anyagbiztosítás rendjére, a gépkocsiszállítások végrehajtására vonatkozó elgondolását, s felkészül a parancsnok részére történő jelentésére.

Megjegyzés:

Az anyagbiztosítás rendjére vonatkozó elgondolás kialakításához szükséges mutatók – melyek most már a hadtáphelyettes birtokában vannak – két nagy csoportra bonthatók a következőképpen: az egyik csoportba tartoznak azok a mutatók, amelyek a parancsnok tájékoztatása alapján kerülnek a hadtáphelyettes birtokába (ezek a harc-hadműveleti feladattal összefüggő adatok), a másik nagy csoportba pedig azok az adatok tartoznak, amelyek a saját és alárendelt hadtápszervezetek állományára, alapvető teljesítménymutatóira stb. vonatkoznak, továbbá az előjáró részéről kialakított anyagbiztosítás rendjéből erednek.

– A parancsnok hadtáphelyettese jelentést tesz a meghatározott időben. A jelentés megtétele után a hadtáphelyettes operatív csoportjával együtt visszatér a hadtápvezetési pontra. Amennyiben a helyzet úgy kívánja, akkor marad a harcállásponton, s operatív csoportja, (tervező tiszte) önállóan megy a hadtápvezetési pontra, ahol tájékoztatja a törzsfőnököt a hadtáphelyettese anyagbiztosítására – azon belül a gépkocsiszállításokra – hozott elhatározásáról.

– A törzsfőnök, miután meghallgatta az operatív csoport parancsnokának jelentését (tájékoztatóját), tájékoztatót tart a hadtáptörzs és a szolgálatiág-főnökök részére, ahol meghatározza a gépkocsiszállítással összefüggő követelményeit, és a szállítási igények leadásának rendjét.

A továbbiakban a törzsfőnök intézkedik a fegyvernemi és szolgálatiág-főnökök szállítási igényeinek beszerzésére (amennyiben megvan, akkor pontosítására), és rögzíti a terv elkészítésének határidejét.

– A hadtáptörzs (anyagi biztosítást, szállítást szervező csoport) a megszabott követelmények alapján, a birtokukban levő mutatók felhasználásával most már megkezdi a gépkocsiszállítási terv tényleges kidolgozását.

Gépkocsiszállítások tervezése

A parancsnoki és törzsmunka rendjére kidolgozott grafikus tervekben meghatározott időpontokra, a fegyvernemi és szolgálatiág-főnökök a hadtáptörzs részére átadják szállítási igényeiket.

A szállítási igényeket az anyagi biztosítást és szállítást szervező csoport átveszi és összegyűjti. A szállítatók szállítási igényeiket külön erre a célra szerkesztett nyomtatványon vagy leírt szövegben adják meg. *Bármelyik változatban – nyomtatványon vagy leírásban – kerüljön is az igénylés leadásra, annak tartalmaznia kell:*

- az igénylő szolgálat, szerv megnevezését;
- aállítás végrehajtásának idejét (hadműveleti nap, harcnap stb.);
- az ellátandó megnevezését (kinek?);
- a szállítandó anyag megnevezését, mennyiségét (mit, mennyit?);
- aállítás viszonylatot (honnan–hova?);
- a hátraszállításra vonatkozó adatokat;
- az egyes szállítmányokra vonatkozó megjegyzéseket.

A szállítatók, pl. a fegyverzeti szolgálat főnöke igényét leadhatja az anyagi eszközök (lőszer) bizonyos mérvű részletezésével, de közölheti anyagfajtánként összesítve is, mertállítás szempontjából a hadtáptörzs számára mindkét változatban megfelel.

A szállítatók által leadott igényléseket (attól függően, hogy melyik szállítási tagozatban kerül a feladat végrehajtásra) az adott szintű hadtáptörzs (tervező tiszt) magasabbegységenként, egységenként a „*Szállítási igények összesítése*” című nyomtatványon összesíti.

A szállítási igények összesítése egy olyan „átmeneti okmány” aállítás-szervező hadtáptörzs és a különböző szállítatók között, amelynek alapján lebetőség van a viszonylag nagyszámú igénylő által – egymástól függetlenül – leadott, de egy ellátandó részére kiszállítandó anyagi eszközök összesítésére.

A parancsnok hadtáphelyettes szállításokra vonatkozó elhatározása, a leadott és visszaigazolt szállítási igények összesítése, valamint a különböző szállítási igénylések alapján most már kidolgozható az a „*Gépkocsiszállítási terv*”, amelynek alapján intézkedések fogalmazhatók meg a feladatok végrehajtására, valamint elkészíthető a gépkocsiszállítások grafikus terve.

A „*Gépkocsiszállítási terv*” tartalmazza:

- az ellátandók sorszámát;
- a csapatok (ellátandók) szállítási ütemezését;
- ellátandók megnevezését;
- a szállítandó anyagok mennyiségét anyagfajtánként bontva;
- a szállítandó anyag kiadási (raktár, kirakóállomás stb.) feladási helyeit, honnan kerül szállításra;
- az anyag rendeltetési helyre való beérkezésének tervezett időpontját;
- ki hajtja végre a szállítási (előjáró, saját, alárendelt szállító köteléke).

A „*Gépkocsiszállítási terv*” elkészítése már parancsnok hadtáphelyettesi döntés nélkül nem lehetséges. A parancsnok hadtáphelyettese ismeri a hadműveleti-harcászati helyzetet, a parancsnoki elhatározást, ismeri a hadsereg (magasabbegység, egység) hadtáp lehetőségeit, az alárendeltek harcászati feladatait, azok ellátottságát, szállítási lehetőségeit.

Mindezen mutatók birtokában most már dönthet a szállítások sorrendjére, a saját és alárendelt hadtápok szállítókötelekeinek igénybevételére, a bázis (bázis részlegek, raktárak) előrevonására, az anyagi eszközök földre rakására stb. vonatkozóan.

Az alárendeltek ellátása egy-egy anyagfajtából pl. lőszerből, üzemanyagból több ellátási forrásból (több raktárból) is történhet. Ez a szállítatók által leadott igénylésből derül ki. A több raktárból egy ellátandó részére szállítandó anyagi eszközök bontása és szállítási feladatként való megszabása hadtáphelyettesi döntés alapján a „Gépkocsiszállítási terv”-ben kerül rögzítésre. Mindezek figyelembevételével a „Gépkocsiszállítási terv” nyomtatványon egy-egy ellátandó részére szállításra tervezett anyagi eszközöket összesített rovatban összegezni kell.

A hadtáptörzs (szállítószolgálat-vezető) a „Szállítási igénylés” című nyomtatványon visszaigazolja a szállítatók igényeit, azokat szállítmányszámokkal látja el, s egyben közli a végrehajtás módját a szállítóeszközök igénybevételére vonatkozóan. A szállítatók így írásban is kapnak tájékoztatást a szállítások végrehajtásáról.

Gépkocsiszállítások grafikus terve

A gépkocsiszállítások grafikus terve a hadtáptörzseknek egy olyan „vezetési” okmánya, amely részletesen áttekintést ad a szállítások térbeni, időbeni végrehajtásáról és lehetőséget ad a különböző tevékenységek (előljárótól érkező oszlopok fogadása, saját szállítmányok indítása, vételezésre berendelés, bázis előrevonás stb.) tervszerű összehangolására. Ezért a mindenkori helyzet alapján (idő függvényében) célszerű annak kidolgozása.

A „Gépkocsiszállítások grafikus tervének” kidolgozásához szükséges:

- az előjáró saját és alárendeltek helye, működésük ideje az adott körletben (helyiségekhez kötve);
- a kijelölt berendezett) anyagátadóhelyek és azok előtt meghatározott találkozási pontok;
- az előljárótól érkező anyagi eszközök mennyisége, gépkocsi darabszáma), (amelyek az érkező anyagot szállítják) és az érkező gépkocsioszlopok várható (tervezett) időpontja;
- az előjáró bázisairól történő vételezések rendje és a vételezések viszonylatai;
- a saját szállítások viszonylatai a „Gépkocsiszállítási terv” nyomtatvány alapján;
- a saját szállítókötelekekkel végrehajtásra tervezett szállítások sorrendje (sorszámmal ellátva);
- az alárendeltektől vételezésre bevont gépkocsi-szállítóoszlopok viszonylatai;
- ellátási források (alárendeltek raktárainak) „megkerülésével” közvetlen felhasználókhöz végrehajtásra tervezett szállítási viszonylatok.

Valamennyi szállítási viszonylatban – ahol értelemmel bír – rögzíteni kell: a szállítási távolságot km-ben, a tervezésnél alkalmazott átlagos menetsébséget km/órában, az oszlopok indulási és érkezési idejét, nap, óra időadatokkal, az egyes oszlopokban közlekedő gépkocsik darabszámát, az oszlopokban szállított (szállításra tervezett) anyagi eszközök mennyiségét tonnában, anyagfajtánkénti bontásban.

A gépkocsiszállítások grafikus tervén a saját, vagyis az adott hadtáptörzs által „saját” szállítókötellekkel végrehajtásra tervezett szállítási viszonylatokat – a végrehajtás sorrendjének megfelelően – sorszámmal kell ellátni. A viszonylatok sorszáma a parancsnok hadtáphelyettes szállítások végrehajtási sorrendjére vonatkozó elhatározása alapján történik.

A gépkocsiszállítások grafikus terve egy példányban kerül kidolgozásra, mely az adott hadtáptörzs „vezetési” okmánya. A grafikus tervből a hadsereg mozgóbázis-főnök kivonatot kap, magasabbegységi viszonylatában pedig a szállítási tervfeladat (magasabbegységek részére kiadásra kerülő) részletes terv kidolgozásának az alapját képezi.

A gépkocsi szállítások grafikus terve minden gépkocsi szállítási viszonylatot az előjárótól érkező szállításokat, saját tervezésű feladatokat, előjáró által tervezett járműbevonásokat vételezésre, saját tervezésű járműbevonásokat vételezésre stb.) – mintegy „anyagáramlási térkép” – tartalmaz az adott kötelék hadtápbiztosítási tervének megfelelően. Gyakorlatilag azért is a hadtáptörzs vezetési okmánya, ugyanis szállítási szervezés és végrehajtás vonatkozásában elegendő volna „csak a saját” mozgások tervezése és követelése, de a hadtáptörzsnek ennél sokkal több az anyagáramlásokkal összefüggő feladata, mert mindennemű anyagmozgásra (érkezés, indítás, vételezés, kiszállítás stb. végrehajtására) intézkednie kell. Ezért a terv kidolgozásánál különböző színtechnikát célszerű alkalmazni. Így az előjárótól érkező szállítmányok viszonylatai egy színnel (példa kedvéért legyen barna), saját szállítási feladatok viszonylatai másik színnel (legyen vörös), az alárendeltektől bevonásra kerülő kötelek szállításai harmadik színnel (legyen fekete) kerülhetnek kidolgozásra.

A színek elfogadása „önkéntes”, de amennyiben egyszer már ténylegesen elfogadásra kerültek, akkor ki kell tartani azok mellett a hadművelet (harc) ideje alatt kidolgozásra kerülő szállítások tervezésénél.

A grafikus terv színek alapján való megkülönböztetése jelentőséggel bír, ugyanis a hadtáptörzsnek valamennyi anyagforgalomra intézkednie kell, így az elősegíti a tervek áttekintését és megkönnyíti az intézkedések megfogalmazását.

Szállítási tervfeladatok

A magasabbegység hadtápbiztosítási terve (grafikus szállítási terve) alapján a szállítószolgálat vezetője kidolgozza az ellátó zászlóalj parancsnoka számára a „Szállítási tervfeladatot”. A szállítási tervfeladat az ellátó zászlóalj parancsnoka számára kiadásra kerülő intézkedés mellékletét képezi.

A szállítási tervfeladat a gépkocsi szállítási folyamatoknak megfelelő tevékenységi sorokat tartalmazza szállítási feladatonként. A szállítási tervfeladat kettő példányban készül: egy példány marad a magasabbegység hadtáptörzse birtokában, a másik példány az ellátó zászlóalj parancsnok részére kerül átadásra végrehajtás végett.

Gépkocsi szállítási tervek kidolgozásához alkalmazható alapvető összefüggések

A különböző szintű hadtáptörzsek gépkocsi szállítási terveik elkészítéséhez – munkájuk megkönnyítése és főleg meggyorsítása céljából – célszerű ha alkalmazzák azokat az alapvető összefüggéseket, melyeket mind hagyományos módszerekkel, mind gépi eszközök igénybevételeivel megbízhatóan tudnak használni.

Ezek a következők lehetnek:

Adott anyagmennyiség egyfordulóval történő elszállításához szükséges gépkocsi darabszám meghatározása

$$G_u = \frac{Q}{q \cdot r_e} \text{ db;}$$

Abol: G_u – szükséges gépkocsi darabszám;
 Q – szállítandó anyagi eszközök mennyisége (tonna);
 r_e – raksúlykihasználási együttható.

Adott járműállománnyal egy fordulóval egyszerre elszállítható anyagmennyiség meghatározása

$$Q' = G_u \cdot q \cdot r_e \text{ tonna;}$$

Abol: Q' – adott járműállománnyal egyszerre szállítható anyagmennyiség (tonna).

Adott anyagmennyiség (ládázott lőszer stb.) meghatározott rakodólétszámmal történő (egyszeri) rakodásához szükséges idő tervezése

$$t_{ra} = \frac{Q \cdot t_r \cdot \mu \cdot \varphi}{N_r \cdot i} \text{ óra;}$$

Abol: t_{ra} – szükséges rakodási idő (óra);
 Q – rakodásra váró (egy szállítási folyamattal egyszerre elszállításra kerülő) anyagmennyiség (tonna);
 t_r – fajlagos rakodási idő (óra/tonna);
 μ – biztonsági szorzó;
 φ – szintkülönbségszorzó;
 N_r – rendelkezésre álló (szükséges) rakodások darabszáma;
 i – egy rakodóálláson dolgozók létszáma (fő).

Adott feladat végrehajtásához szükséges rakodólétszám meghatározása

$$I = N_r \cdot i \text{ fő;}$$

Abol: I – az adott rakodási feladat végrehajtásához szükséges rakodólétszám (fő).

A rakodási idő meghatározásához alkalmazásra kerülő összefüggésből természetesen közvetlenül meghatározható: adott feladat végrehajtásához szükséges rakodólétszám; adott létszámmal adott rakodási idő alatt rakható anyagmennyiség, szükséges rakodóállások darabszáma stb.

Átlagos menetsebesség számítása

$$V_m = \frac{F}{t_m} \text{ km/óra;}$$

Abol: V_m – átlagos menetsebesség (km/óra);
 F – a járművek futása (szállítási távolság stb.) km;
 t_m – meneridő (óra).

Menetidő számítása

$$t_m = \frac{F}{V_m} \text{ óra};$$

Gépkocsi oszlopok egy ponton való áthaladási idejének számítása

$$T_{ep} = 0,06 \frac{G_{\bar{u}} (L_{gk} + l_{gk})}{V_m} \text{ perc};$$

Abol: T_{ep} – gépkocsi oszlop egy ponton való áthaladási ideje (perc);

$G_{\bar{u}}$ – az oszlopban közlekedő gépkocsik darabszáma;

L_{gk} – gépkocsik követési távolsága (méter);

l_{gk} – egy darab gk. hossza (méter);

V_m – az oszlop által adott ponton való áthaladás idején elérhető átlagos menetssebesség (km/óra).

Az összefoglalt összefüggések mellett természetesen még jóval több – a gépkocsi munkák szervezéséből ismert – törvényszerűség is alkalmazásra kerülhet. A cél azonban kimondottan a gyakorlatban közvetlenül alkalmazásra kerülő összefüggések rendezése volt.

HASZNOS TAPASZTALATOK

A számítástechnika alkalmazása az MN ételmezési szolgálat szakterületein

Litanszki János főhadnagy, Lelkes Péter

A Magyar Néphadsereg ételmezési szolgálata felső szintű vezetésének tevékenységi körébe tartozik a személyi állomány ételmezési normáinak képzése, ezen belül az új normák megalkotása, a meglévők korszerűsítése és szinten tartása. Anyagnemfelelősi tevékenységekhez sorolható a csapatok konyháin végzett ételkészítési folyamatok technológiai normáinak kialakítása, tervezési segédletbe foglalása és a csapatok részére történő kiadása.

A személyi állománynak ételmezési normákon – ezek keretében biztosított anyagi eszközök szabályozott felhasználásán – alapuló ellátásának alapvető kérdéseivel a hadtudományi folyóiratok rendszeresen foglalkoznak (1), (2).

Az ételmezési normák képzésének, a norma szerinti katonaeételmezés tervezési metodikájának problémakörével a „Hadtápbiztosítás” foglalkozott (3), (4). A folyóirat tanulmányozása során látható, hogy e kérdést nemcsak a Magyar Néphadseregben, de a baráti hadseregek felső szintű vezetésében is kiemelten kezelik.

A szakirodalomból kitűnik, hogy egy jól szabályozott ételmezési ellátási rendszerben a felhasználható ételkészítési eszközök mellett megtalálható azok gazdasági-élettani szintézise is (pénzérték, tápanyagtartalom, energiatartalom stb.). A probléma ebből adódik, mert a nagyszámú ételkészítési komponens mellett figyelemmel kell lenni azok gazdasági-élettani adataira, annál is inkább, mert a norma szerinti ételmezés követelményei ezekben nyerne kifejezést, szabályozást.

Az ételkészítési-gazdaság termékeinek száma évről-évre rohamosan növekszik. Ezek többsége a katonaeételmezésben is helyet kap. Ebből ered a normaképzés, az ételkészítési technológia normák (ételreceptek) készítésének az a műveltségessége, amely számítástechnikai eszközök alkalmazását teszi szükségessé.

Az ételmezési normák képzésének, a csapatok étrend tervezésének elvi és gyakorlati kérdéseivel a hadtudományi folyóiratok kimerítően foglalkoznak. E témakört kívánjuk teljesebbé tenni a szakterület számítástechnikai biztosításának néhány elemével.

A szóban levő folyamatokat támogató számítógépes feldolgozást az MN REVA Intézet számítógépére dolgoztuk ki.

A feldolgozás inputjai az MN Ételmezési Szolgálat Főnökség által adott bizonylatok. Ezek közül alapvető az *Ételkészítési törzsadatlap* (1. sz. táblázat). Az MN ételmezési szolgálatában használatos valamennyi ételkészítési törzsadat-

lap készül. Tartalma a következő: Az élelmiszer azonosítója egy ötjegyű szám-kód, amely az adott termék rövidített NTK-számából ered. Ezt követi az élelmiszer megnevezése és mennyiségi egysége.

A következő sorban kapott helyet az élelmiszer egységára, tápanyag- és energiataralma. Ezt követi a vitamin- és az ásványianyag-tartalom. A törzssadatlap 3. sora a nagybani élelmiszer-összetétel számításához szükséges adatokat tartalmazza.

Az *Étel adatlap* (2. sz. táblázat) az ételkészítés technológia normáihoz, az ételreceptek számításához kerül felhasználásra. Első sora az „Ételrecept-gyűjtemény”-ben is használatos szám-azonosítót, majd az ételkészítmény megnevezését tartalmazza. A következő sorok az elkészítéshez szükséges anyagok ötjegyű – az élelmiszer törzssadlapon levővel azonos – számkódját és az élelmiszer mennyiségét adják meg grammban, két tizedesjegy pontossággal.

Az *Élelmezési norma adatlap* felépítettsége – az azonosító számkód kivételével – a 2. sz. táblázattal megegyezik. Az élelmezési norma kódszáma – a Normafüzetben foglaltak szerint – háromjegyű.

Az adatlapok adatait két file-ban tároljuk: élelmiszer file-ban az élelmiszer törzssadatlap, az étel file-ban pedig az étel adatlap adatait.

A két mágnesszalagon tárolt törzs jellegű adatállományt az élelmiszerárak változásakor módosítjuk az erre a célra írt programok segítségével. A feldolgozás – amelynek folyamatábráját a 3. és 4. sz. táblázat tartalmazza – kártya-orientált.

A naprakész törzssadat-állományok feldolgozása az univerzális konzolról irányítható a listázó program segítségével. A feldolgozás vezérkártyái az élelmezési norma adatlap és étel adatlap lelyukasztott adatkártyái (5. sz. táblázat).

Az élelmezési norma eredménytablója két részből áll. Elsőként a norma élelmiszer-struktúrája kerül listázásra (jelenleg 130–180 féle élelmiszer), majd a norma gazdasági-élettani mutatói (6. sz. táblázat).

Az ételkészítés technológiai normáit – az ételrecepteket – elkészítő folyamat eredménye a 7. sz. táblázatban látható. A tábló alapján készül el a csapatok étrend-étlap tervezési segédlete, az ismert „Ételrecept-gyűjtemény”.

Szakirodalom:

- (1) PÁLY István ezredes: Az élelmiszer-gazdaság és a katonai ellátás. Honvédelem, XXXII. évfolyam, 1981. 8. szám 65–71. p.
- (2) GION Béla alezredes: A Magyar Néphadsereg sorállományának béke élelmezési normái. Hadtápbiztosítás, 1979. 4. szám 68–74. p.
- (3) PÁLY István ezredes–BALASKÓ Lajos alezredes: A baráti hadseregek közös törekvései az élelmezési szolgálat fejlesztésének néhány főbb kérdésében. Hadtápbiztosítás, 1978. 3. szám 71–85. p.
- (4) GION Béla alezredes: Élelmezési normákról, azok tervezéséről, fejlesztéséről, karbantartásáról. Hadtápbiztosítás, 1977. 1. szám 55–64. p.

(A táblázatok a folyóirat végén található!)

Új hadtáptechnikai eszközök (1981—1985)

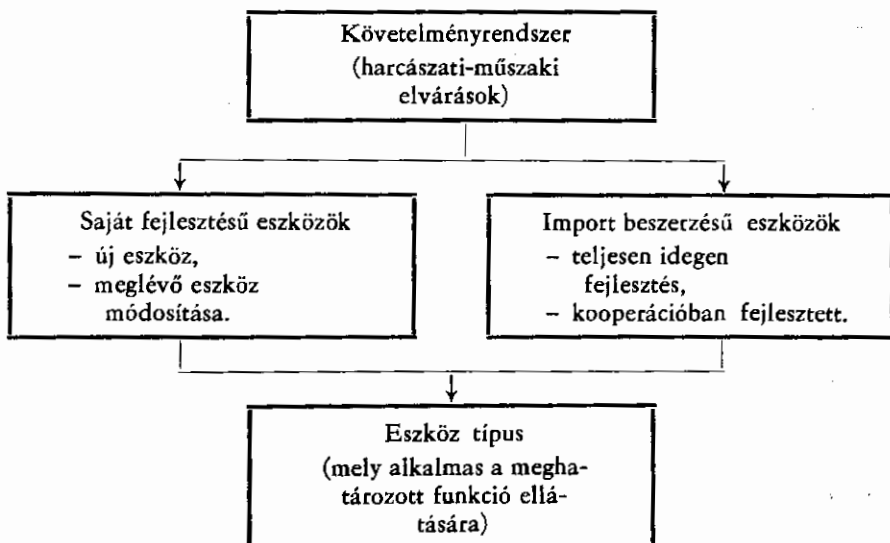
Magyar János mk. főhadnagy

A hadtáp szaktechnikai eszközök az állandó mennyiségi növekedés mellett az elmúlt 20 évben jelentős „minőségi” fejlődésen mentek át. Különösen a közlekedési szakanyagok vonatkozásában erősen érezhető ez a „minőségi” változás, amely gyakorlatilag a hadtáp szaktechnikai eszközök körébe általánosan bevonta a hidraulika, az elektronika, az elektro-mechanika, az elektrohidraulika és az elektropneumatika elemeit (pld. klf. anyagmozgató gépek stb.). Az egyre bonyolultabb egészségügyi, üzemanyag, élelmezési és ruházati szaktechnikai eszközök is állandó „minőségi” fejlődésben vannak.

Vizsgáljuk meg néhány gondolat erejéig, milyen „mozgató erők” vannak az állandó mennyiségi és minőségi változás mögött, milyen tényezők befolyásolják a szakadatlan fejlesztési tevékenységet? Levonva és összefoglalva a megfelelő következtetéseket egyfajta prognózist kívánunk adni az 1985-el záródó időszakban megjelenő új hadtáp technikáról.

Alapvetően minden technikai fejlesztési tevékenységet alapvetően, a megszabott feladatok, a feladat érdekében elvárt teljesítmények határoznak meg. Általában az a „megszokott”, amikor egy bizonyos cél (képesség elérése) érdekében kell egy meghatározott irányú technikai fejlesztést végrehajtani. A másik lehetőség: átvesszünk olyan technikai eszközöket – a katonai értelemben vett – partnereinktől, amelyek megfelelnek az új követelményeknek (1. ábra).

1. ábra. A fejlettebb technikai eszközök megjelenésének lebeteséges folyamata

A Magyar Néphadsereg haditechnikai eszközei szüntelen fejlesztési tevékenysége mögött megfelelően kidolgozott módszerekkel működő szervezet áll. Így van ez a hadtáp szaktechnikai eszközök vonatkozásában is. Ma már a hadtáp szaktechnikai eszközök állománytáblákban és normatáblázatokban rögzített nomenklatúrája mintegy 170 féle technikai eszközt és anyagot tartalmaz.

Jelenleg a hadtáp szaktechnikai eszközök anyagi-technikai biztosítása ágazati rendszerben valósul meg (a jóváhagyott középtávú és éves tervek alapján), következésképpen a műszaki fejlesztések tervezése, továbbá a műszaki fejlesztések megvalósítása is gyakorlatilag szintén az ágazati rendszerben realizálódik. Jelen ismertetőnek nem célja a hadtáptechnikai eszközök fejlesztési rendszerének szervezeti (adminisztratív szempontú) elemzése, az előzőekben csupán néhány alapvető elemre kívántam felhívni a figyelmet.

Növekvő feladatainak a jövőben a hadtáp szaktechnika csak akkor tud eleget tenni – jelenlegi állagának szintentartásával – ha technikai eszközeinek műszaki színvonalát (a mennyiségi elemek mellett) állandóan emelni tudja.

I. Közlekedés szaktechnikai eszközök

A Magyar Néphadseregben a közlekedési szolgálatra háruló szállítási, anyagmozgatási, vasúti és közúti helyreállítási, valamint a közlekedési kiképzési feladatok végrehajtásának technikai feltételeit jelentik a közlekedési szaktechnikai eszközök.

A katonai közlekedésre is jellemző, hogy egyre nagyobb mennyiségű anyagot kell szállítani (mozgatnia), egyre nagyobb távolságokra, egyre rövidebb idő alatt (harckészültségi igények), magasabb „*minőségi*” követelmények mellett.

A közlekedési szolgálatra 1985-ig háruló feladatok ismeretében – a tervek alapján – a következő közlekedési szaktechnikai eszközök megjelenése várható:

1. Egységes vasúti rögzítő eszköz-készlet:

– várhatóan a Mezőgép Tröszt kivitelezésében (gyártásában) kerül széles körű használatra;

– a készlet alkalmas a kerekes, illetve lánctalpas haditechnikai eszközök rögzítésére, vasúti szállításoknál;

2. Terepjáró tehergépkocsira szerelhető önrakodó daruk:

– a daru elem (KLR 4000) a hazai iparból kerül beszerzésre várhatóan az ismert típusokból;

3. Forgalm szabályozó járó gépkocsi:

– képes lesz a forgalm szabályozás eszközeinek alkalmazására, szállítására;

4. Szállítmánykísérő vasúti őrség kocsi:

– a vasúti szállítmányokat kísérő állomány kultúrált, korszerű ellátását teszi lehetővé.

II. Egészségügyi szaktechnikai eszközök

Az MN Egészségügyi Szolgálat Főnökség szaktechnikai eszközei a hadtáp szaktechnikai eszközök körén belül a legbonyolultabb és a legösszetettebb eszközök. A népgazdaságban használt technikai eszközök, berendezések adaptálása, harci körülmények közötti alkalmazhatóságának biztosítása körültekintő fejlesztési tevékenységet követel meg. Az 1985-ig terjedő fejlesztési szakaszban a kö-

vetkező egészségügyi szaktechnikai eszközök korszerűsített, továbbfejlesztett változatainak megjelenése várható.

1. *Egészségügyi laboratóriumok zárt felépítményben*

Az eszközcsalád létrehozásával gyors mintavételek, vizsgálatok hajthatók végre. A legfontosabb tényező az, hogy ezek a különféle laboratóriumok a terepen harci körülmények között alkalmazhatóak, megfelelően mobilisak.

A következő laboratóriumok kerülnek kialakításra a zárt felépítményben

- a) Toxikológiai labor.
- b) Higiénias-entomológiai labor.
  - kórbonctani,
  - vírus labor,
  - vivárium.
- c) Bakterológiai-szerológiai labor.
- d) Egészségvédelmi-radiometriai labor.

2. *Infúziós laboratórium zárt felépítményben:*

- mobilis, harci körülmények között terepen alkalmazható.

3. *Egészségügyi kötöző gépkocsi (zárt felépítményben):*

- alkalmas sérültek ellátására terepen, harci körülmények között.

4. *Tábori műtő, konténer jellegű felépítményben (műtőegység felszerelés konténerben):*

- tervezett alkalmazása az MN-ben magasabbegység segélyhelyeken, tábori egészségügyi intézereknél műtétek végzésénél.

5. *Egészségügyi műhelyek zárt felépítményben:*

- az eszközök alkalmasak lesznek a sérült egészségügyi technika műszaki kiszolgálására, terepen, harci körülmények között is.

6. *Mozgó fogászati gépkocsi:*

- alkalmas lesz terepen harci körülmények között fogászati ellátásra.

7. *Univerzális sebesültszállító hordágy rögzítő:*

- a készlet lehetővé teszi a különböző típusú harcjárművek különféle méretű platóin a hordágyak biztonságos rögzítését.

8. *Vércsoport összeférhetőséget kimutató műszer:*

- alkalmas lesz gyors, megfelelő vizsgálatok végzésére.

9. *Víz-mérgező harcanyag szennyezettségét felderítő indikátor eszközök EVK-hoz:*

- alkalmas folyamatosan a rádióaktív-sugárzás jelenlétének kimutatására, mennyiségi-minőségi jellemzőinek mérésére.

III. *Üzemanyag szaktechnikai eszközök*

A modern haditechnika energia-igénye hatványozottan növekszik a fejlődés ütemének megfelelően. Az energiaigény növekedés – ezen belül a szükséges hajtó és kellő anyagmennyiség megköveteli az űz. technikai eszközök szüntelen fejlesztését. Az MN üzemanyagszolgálat fejlesztési tevékenysége alapvetően két fő terü-

leten realizálódik. Egyrészt a hajtó-, kenő- és karbantartó anyagok, másrészt az úgynevezett üzemanyag-szaktechnikai eszközök területén.

1985-ig várhatóan a következő üzemanyag-szaktechnikai eszközök kerülnek rendszerbe:

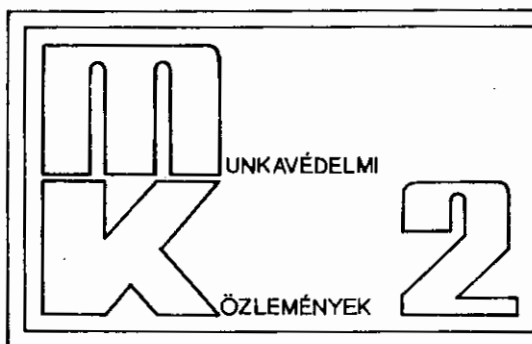
1. *Terepen vontatható üzemanyag-szállító pótkocsi.*
2. *Tábori üzemanyag-töltő állomás.*
3. *Üzemanyag-kanna-töltő berendezés.*

IV. Élelmezési szaktechnikai eszközök

A jelenlegi élelmezési szaktechnikai eszközök, a normaváltozások, valamint az alkalmazás feltételeinek egyre magasabb követelményei miatt igénylik a folyamatos fejlesztést.

1. *Tábori törzskönyvbe felépítményben.*
2. *Tábori sütőüzem*
– a meglévő eszközök kiválására kerül kifejlesztésre, magasabb mennyiségi és minőségi paraméterekkel.
3. *Vízszállító tartály-gépkocsi*
– rendszerbe állítására várhatóan 1984-ben kerül sor.

Az új típusú kenyérszállító és bűtőgépkocsikkal a csapatok ellátása már megkezdődött.

Összeállította az MN Pénzügyi Szolgálat Főnökség baleset-elhárítási és munkavédelmi osztálya

Tartalom:

1. A haditechnikai eszközök biztonságtechnikai felülvizsgálata.
2. Egy halálos kimenetelű baleset tanulságai.
3. Egy áramütéses balesetről.

1. A haditechnikai eszközök biztonságtechnikai felülvizsgálata

Földi Ferenc kpa.

A munkavédelemről szóló 30/1981. (HK 18.) HM számú utasítás előírja, hogy a néphadseregben csak munkavédelmi minőségtanúsítással rendelkező technikai eszköz rendszeresíthető.

A hivatkozott utasítás szerint minősíteni kell azokat a haditechnikai eszközöket, *amelyek:*

- a statisztikai adatok és tapasztalatok alapján rendeltetésszerű használat mellett is a kezelők testi épségére, egészségére – potenciálisan az átlagot meghaladó mértékben – veszélyesek, illetőleg ártalmasak lehetnek;
- a meghibásodás, vagy helytelen kezelés következtében a testi épségre veszélyessé, az egészségre ártalmassá válhatnak;
- meghibásodás esetén egyszerre több ember testi épségét, egészségét veszélyeztethetik.

A munkavédelmi minősítést általában a népgazdasági előírások szerint, vagy ha azt katonai sajátosságok indokolják biztonságtechnikai felülvizsgálattal kell elvégezni.

A következőkben általánosan felhasználható vizsgálati eljárást adunk közre, amely magában foglalja a biztonságtechnikai felülvizsgálat főbb területeit, azok lényegesebb követelményeit.

A biztonságtechnikai felülvizsgálat tematikája

1. A dokumentáció vizsgálata
2. Vizsgálat szemrevételezéssel
3. Működési készség vizsgálata
4. Biztonsági berendezések hatékonysági vizsgálata
5. Energia ellátó-, átalakító-, felhasználó rendszer vizsgálata (itt kell vizsgálni a fegyverzetet is)
6. Hulladék és melléktermék eltávolítás vizsgálata
7. Az eszköz telepítési helyéből, használati módjából fakadó veszélyforrások vizsgálata
8. Javíthatóság, karbantartás, tárolás vizsgálata
9. Kezelési feltételek vizsgálata.

A vizsgálatok során a vonatkozó magyar és nemzetközi szabványok, a szabályzatok és más előírások érvényesülését, illetve előírás hiányában a veszélyek elhárításának hatásszerűségét kell felülvizsgálni.

A felsorolt tematikai pontok tartalma részletesen a következő:

1. A dokumentáció vizsgálata

Gépkönyv

Amennyiben a katonai szabályok más rendet nem írnak elő az eszköznek az MSZ 775-76 szabványnak megfelelő gépkönyvvel kell rendelkeznie. A gépkönyvvel kapcsolatban azt kell vizsgálni, hogy a szolgáltatott dokumentáció a szabvány szerint kielégítő-e, illetve tartalmazza-e kellő részletességgel az eszköz biztonságos üzemeltetéséhez szükséges adatokat, előírásokat, melyek alapján az eszköz kezelése célszerűen és biztonságosan elvégezhető.

Biztonságtechnikai vonatkozású engedélyek:

- nyomástartó edények behozatali ill. felállítási, használati engedélye a „Nyomástartó Edények Biztonsági Szabályzata” (NYEBSZ) és a 40/1978. MN PCGTSZF számú utasítás alapján
- tűzvédelmi felszerelések behozatali engedélye a 4/1974. BM számú rendelet alapján
- építési engedély
- gáz és olajfogyasztó berendezések behozatali engedélye az 1/1970. NIM számú utasítás alapján
- a tűz és robbanásveszélyes gyártmányok behozatali engedélye a 6/1973. NIM számú rendeletben előírt BKI nyilatkozattal
- nullázási engedély az illetékes áramszolgáltatótól
- emelőgép engedély
- MN KÖJÁL engedély (mérgező, sugárzó anyag felhasználási engedély)

Minden behozatali engedélyhez kötött gyártmány esetében elfogadható az elismert külföldi minősítő intézetek bizonyítványa.

További dokumentumok

- a garanciális feltételek teljesítését igazoló mérések
- villamos érintésvédelem mérési jegyzőkönyve
- légszennyeződésklíma mérési jegyzőkönyv
- megvilágítás erősség mérési jegyzőkönyv
- zaj- és rezgésmérési jegyzőkönyv.

2. Vizsgálat szemrevételezéssel

Az eszköz azonosságának megállapítása

Az eszköz a gépkönyv, szakutasítások alapján azonosítható.

Az azonosításhoz felhasználható adatok:

- adattáblák;
- fő és jellemző méretek;
- fényképek, rajzok;
- a működéshez szükséges összes energiaszükséglet és energiahordozó;
- a haditechnikai eszköz rendeltetése, felhasználási köre (pl. telepített, fedélzeti, hordozható stb.);
- a rendeltetészerű használathoz szükséges segédanyag igénye (pl. lőszer-fajta, lőszer-típus és mennyiség);
- biztonságtechnikai tulajdonságok (pl. villamos védettség stb.);
- a szakutasításokban közölt egyéb adatok.

Az eszköz egységének, épségének vizsgálata

A haditechnikai eszközt szemrevételezéssel meg kell vizsgálni, hogy a szerkezeti részek a funkcionális helyükön vannak-e, az eszközön hibák, sérülések láthatók-e, készletezés, a tartozékok készlete teljes-e.

3. A működési készség vizsgálata

A működési készség vizsgálata általában a teljes haditechnikai eszközre kiterjed. A fegyverzeti rész vizsgálatának azonban lehetnek objektív akadályai (pl. lőtérhiány stb.), ilyen esetekben a gyártóműnek a fegyverzeti részre vonatkozó bizonylatait (pl. lőpróba, vízlövés stb.) el kell fogadni. Szemelőtt kell tartani azt az elvet, hogy a vizsgálat során nem a harcászati-technikai adatok helyességének ellenőrzés a cél, hanem az, hogy az ezekből az adatokból következő biztonságtechnikai követelményeket a szerkesztők helyesen oldották-e meg (pl. nem a lőfegyver lőtávolságának, vagy tűzgyorsaságának dokumentációjában megadott értékeit kell ellenőrizni, hanem azt, hogy a visszaható erő csökkentését, a hüvelyeltávolítást, a lőporgázok elszívását hogy oldották meg). A vizsgálat folyamán fel kell tární a rendeltetészerű használat esetén ható veszélyes és ártalmas tényezőket, valamint a kezelés szélsőséges viszonyai között fellépő további veszélyeket. Az eszköz kezelési veszélyeinek vizsgálata során ki kell térni a műszaki megelőzés színvonalának vizsgálatára is. Meg kell vizsgálni, hogy a konstrukciós-kialakítási elvek közül mely(ek) érvényesül(nek).

Konstrukciós-kialakítási elvek

a) Kapcsolási elv: az eszköz kapcsolóberendezése és a védőberendezés között kényszerkapcsolat van;

b) Reteszelési elv: reteszelés biztosítja, hogy a kezelők nem kerülhetnek a veszélyzónába, illetve a veszélyforrás a kezelők veszélyes közelsége esetén nem aktivizálódik (pl. a T 55 harcokcsi toronyforgatás és vezető búvónyílás elektromos reteszélése);

c) Egyetemességi elv: egyik kezelő sem kerülhet a veszélyzónába (pl. teljesen zárt, megbonthatatlan burkolat);

- Totalitási elv: az adott veszélyforrás elleni védelmet biztosító konstrukciós kialakítás nem válhat új veszélyforrássá (pl. az ún. lábelrántó mechanizmusok nem működhetnek olyan energiával, amely a végtagok sérülését (roncsolását) okozhatná);

e) Komplexitási elv: a veszélytelen kezelési feltételek a tisztításkor, karbantartáskor, szállításkor is fennállnak;

f) Hiánytalansági elv: az eszköz konstrukciója a velejáró és külön tartozékokkal együtt biztosítja a szükséges védelmet (pl. a T 55 hk. parancsnok melletti védőlemeze);

g) Feltételi elv: a műszaki védelem nem alakítható ki, csak szervezési előírásokkal lehet biztosítani a veszélytelen kezelés feltételeit, mely előírásokat a szabályzatoknak kell tartalmaznia és a kiképzés során kell súlykolni (pl. lövegkezelés);

A fenti elvek alapján a biztonságtechnikai megoldások a megelőzési fokozatokba sorolhatók.

Megelőzési fokozatok

- I. fokozat: az eszközt úgy alakítják ki, hogy veszélyforrás nincs, vagy a veszélyzónába a kezelő nem hatolhat be;

- II. fokozat: a kezelő a veszélyzónában, illetve időnként a veszélyzónába hatolva végzi tevékenységét, a védelem a kezelő magatartásától függetlenül működik, kényszerkapcsolatban van a technikai eszközzel. A védelem kiiktatása meggátolja az eszköz működését (a)–b) pont);

- III. fokozat: a kezelési mód mint a II. fokozatnál, a védelem működtetése a kezelő elhatározásától függ (d)–e) pont);

- IV. fokozat: a műszaki védelem hatásosságát kiegészítő védelemként alkalmazott egyéni védőeszközökkel (felszerelésekkel) kell fokozni, melyek használata – és így a hatásossága is – a kezelő elhatározásától és az ellenőrzés határfokától függ (d)–f) pont);

- V. fokozat: műszaki megelőzés nincs, a védelmet csupán a kezelők kiképzettsége (jártassága) biztosítja (g) pont), az előírások betartásának kötelezettségével. A biztonság a római számok növekedésének irányában csökken.

Üresjáratú próba

Üresjáratú próbával kell ellenőrizni az eszköz összes mozgáslehetőségét (a részegységeket is), megállapítani az esetleges korlátozottságokat.

Teljesítménypróba

A teljesítménypróba haditechnikai eszköz esetében a rendeltetésszerű használat végrehajtását, illetve annak pontos szimulálását jelenti. Ha az eszköz rendeltetésszerű működtetése a vizsgálat során nem lehetséges, akkor el kell fogadni a gyártómű olyan igazolását, amelyben az eszköz rendeltetésszerű használat közbeni viselkedéséről pontos információk vannak. Ennek hiányában a vizsgálatot annak kell elvégeznie aki arra jogosult és a szükséges műszaki-biztonsági feltételekkel rendelkezik.

Túlterhelési próba

Az eszközt, ha van rá előírás, a szilárdsági jellemzők, a védelmek működőképességének megállapítására a megadott mértékben és ideig túlterhelésnek kell alávetni.

A terhelési próbákat csak akkor szabad elvégezni, ha a vizsgálok biztonsága kétségtelen és a műszaki mentés eszközei rendelkezésre állnak!

4. A biztonsági berendezések hatékonysági vizsgálata

A biztonsági berendezések legyenek hatékonyak a kezelés minden szélsőséges körülményei között és feleljenek meg a totalitási elvnek (3. d) pont).

A veszélyzóna elválasztása

A vizsgálat során meg kell állapítani, hogy az eszköz veszélyforrásai milyen mértékben vannak elválasztva a kezelőktől, illetve a környezettől, valamint az elválasztás módja megfelel-e a totalitás elvének és a kezelhetőségnek, az alkalmazott elválasztás az elvárható biztonsági követelményeket kielégíti-e.

Az elválasztás történhet:

- fix burkolattal;
- nyitható burkolattal;
- eltolható burkolattal;
- emelhető burkolattal;
- lábbal vezérelhető burkolattal;
- szelektív burkolattal;
- önbeálló burkolattal;
- állítható burkolattal;
- vezérelt burkolattal;
- reteszelt burkolattal;
- korláttal;
- a kezelőknek a veszélyzónából való erőszakos eltávolításával;
- az áthatolást érzékelő nem mechanikus elválasztással;
- elválasztás szervezési intézkedésekkel;
- a kezelőnek a veszélyzónába hatolásának feleslegessé tételével.

Védelmek kényszerkapcsolata, reteszelések

A II. megelőzési fokozatnak megfelelően a haditechnikai eszközt úgy alakítják ki (úgy kell kialakítani), hogy a kezelő veszélyzónába hatolása, vagy az eszköz meghibásodása (a továbbiakban: zavarjel) esetén a védelem az eszköz további működését megszakítja.

Saját fegyver hatásvonalába (lővonal, lőirány) való szándékos, vagy véletlen behatolás ellen műszaki védelmet tervezni – a telepítés sajátosságaiból adódó korlátozásokon túl – nem lehet. Ilyenkor az V. megelőzési fokozat eszközeit kell felhasználni.

A reteszelések két alaptípusa:

- a) indítást feltételhez kötő reteszelés;

Zavarjel esetén a zavar elhárításáig az eszköz beindítása lehetetlen, illetve az indítás alapfeltétele olyan tevékenység végrehajtása, mely eredményeképpen a zavarjel megszűnik.

- b) üzemeltetést leállító reteszelés;

Zavarjel esetén az eszköz működését leállítja, esetleg jelzést ad és az újraindítást a zavar kiküszöböléséig lehetetlenné teszi (ha a leállítás a kezelő(ke)t veszélybe sodorná – akár elsődleges, akár másodlagos veszély – a védelem csak jelzést adhat, de az eszköz működését csak akkor állítja le, ha a zavarjel képviselte veszély meghaladja a leállításból származó veszélyt).

A két alaptípus egyszerre is alkalmazható.

A reteszélések követelményei:

- megbízható működés, minden várható helyzetben;
- ne legyen kiiktatható a kezelő által;
- a veszélyzónát a behatolás pillanatában hatástalanítsa és a behatolás ideje alatt az aktivizálást akadályozza meg;
- meghibásodása az eszközt tegye üzemképtelenné, ha ezzel a kezelőt nem sodorja veszélybe, de ekkor meghibásodását hozza a kezelő tudomására (pl. fény, hang);
- a veszély teljes fennállásának ideje alatt üzemeltesse a védelmet;
- külön kezelést ne igényeljen.

Több veszélyforrás esetén a védelmeket reteszélésekkel sorba, vagy párhuzamosan lehet kapcsolni.

Párhuzamos kapcsolás esetén követelmény az egyidejűség (együtműködés).

Soros kapcsolás esetén követelmény a védendő folyamat időbeni, logikai sorrendben történő követése.

A reteszélések lehetnek:

- mechanikusak;
- villamos, vagy más energiával működtetettek;

Fékek

A fékeknek a mozgó szerkezeti részek illetve tömegek lassítása, megállítása, esetleg megbízható rögzítése a feladata.

Haditechnikai eszközön féke(ke)t akkor kell alkalmazni, ha az eszköz, vagy szerkezeti elemei mozgási energiáját fel kell emészteni (vagy csökkenteni), mert ez az energia (illetve a rögzítésből való elmozdulás) a működést zavarná, esetleg balesetet okozna.

A fékekkel szemben támasztott követelmények:

- megbízható működés;
- a rögzített tömeg megtartása;
- elviselhető mértékű lassítás;
- a keletkező hőmennyiséget a szerkezet károsodás nélkül adja át a környezetnek;
- a fékezendő mozgási energiát a meghatározott úthosszon és idő alatt emészte fel;
- a fék és a fékezendő tömeg között állandó kinematikai kapcsolat legyen (a fék ne lehessen kiiktatható).

A haditechnikai eszközbe szerelt emelőberendezés fékjei elégségek ki az MSZ 19171 szabvány követelményeit. A vizsgálat során a fékeknek megbízhatóan, az előírt terhelési tartományban és határértékeken, a dokumentációban foglalt paramétereknek megfelelően kell működniük, az utánállítás, beszabályozás után esetleg fellépő hatásosság-változás nem jelenthet újabb veszély.

Folyamatkorlátozó biztonsági berendezések

Korlátozó berendezéseket kell alkalmazni, ha fennáll annak veszélye, hogy egyes folyamatok túlterjednek a biztonsági határon (pl. túlnyomás, túlmelegedés, megfutás stb.). Jellegzetességük, hogy csak akkor lépnek működésbe, ha veszély felléptével fenyegető rendellenesség történt az üzemeltetés során.

Felépítésüket tekintve érzékelő és beavatkozó szervből állnak, de a két funkciót azonos szerkezeti elem is elláthatja. Lehetnek egyszer és többször is felhasználhatóak.

A folyamatkorlátozókkal szembeni alapvető követelmény, hogy az ún. megszólalási határértéken lépjenek működésbe és a folyamatban fellépett káros irányú tendenciákat szüntessék meg, illetve szorítsák a biztonsági határ alá, működésük automatikusan csak azután szűnhet meg, hogy üzembe lépésükről a kezelő értesült (pl. hang-, fény-, stb. jel útján) és a normális üzemi feltételek helyreálltak. Feleljenek meg a totalitási elvnek.

Speciális védőberendezések

Haditechnikai eszközök speciális védőberendezései az ún. ABVT védelmi berendezések, ahol:

- A atomfegyver,
- B biológiai fegyver,
- V vegyi fegyver,
- T tűz (villám) rövidítése.

Az ABV veszély általában az elsődleges veszélyforrás jellemző formáihoz tartozik (bár előfordulhatnak békében is pl. üzemi katasztrófák esetében), míg a tűzveszély minden időben fennálló veszélynek tekinthető.

ABV védelmi berendezések

A védőberendezések feladata, hogy az ártalmas és szennyezőanyagok behatolását a kezelők tartózkodási terébe megakadályozza (pl. légmentes tömítéssel, légszűrővel, túlnyomással, sugárzáscsökkentő bevonatokkal, betétekkel).

A védőberendezések vizsgálatakor – amennyiben ezt a konstrukció lehetővé teszi – a beépített szimulátort (ellenőrző berendezést) kell felhasználni a működtetésre, illetve ennek hiányában, a védelmet elég olyan mértékben működtetni, hogy annak megbízhatóságáról megnyugtatóan meg lehessen győződni. A védelem megszólalási időkéseése csak kisebb lehet, mint az az időtartam, amely alatt a károsító anyag (folyamat) a veszélyes koncentráció szintet (veszélyes mértékű kifejlődését) a kezelőterben elérné.

Tűz- és villámvédelem

A tűzoltó berendezések vizsgálata során ki kell térni az elsődleges veszélyforrás által okozható tűzveszélyre és az eszköz saját tűzveszélyességére is. A tűz- és villámvédelem megfelelőségének eldöntéséhez az előzőekben leírt dokumentumokat kell felhasználni (előírások a 21/239 MN VVF kiadványban).

Ellenőrizni kell, hogy a dokumentációban megadott tűzveszélyességi osztálybesorolás és a tűzállósági fokozat helyes-e, illetve a tűzvédelmi berendezések biztonságosan alkalmazhatók-e és az általuk kifejtett hatás a biztonsági időzónán belül képes-e a tüzet elfolytani. (Biztonsági időnek azt az időtartamot kell tekinteni, amely a tűz fellobbanásától a közvetlen életveszély fellépéséig terjed.)

Haditechnikai eszközön alkalmazott villámvédelmi berendezés feleljen meg az MSZ 274 szabvány előírásának

Mentőeszközök

Haditechnikai eszköz kezelése során szükség lehet egyéni, vagy kollektív mentőeszközökre.

Az ellenőrzés állapítsa meg, hogy a mentőeszköz reakcióideje (a veszély jelentkezésétől az üzemképessé válásig terjedő idő) megfelelően rövid-e, azaz kisebb, mint a biztonsági idő, valamint a mentőeszköz használata során fellépő járulékos veszélyek hatástalanítása kielégítő-e.

Vészberendezések

Veszély fellépése esetén feladatuk a célszerű ellenintézkedések gyorsabbá, egyszerűbbé tétele, a veszély továbbterjedésének, illetve a veszély-hatás teljes kifejlődésének megakadályozása, akár pánikhangulatban is. Alkalmazhatók automatikus, vagy akaratlagos működtetésű vészberendezések attól függően, hogy a veszély jelentkezése és a biztonsági határ elérése közötti idő elegendő-e az emberi működtetésre (1 s reakcióidőt számítva) és az emberi észlelés, működtetés feltételei egyáltalán adottak-e.

A vészberendezések olyan mértékben avatkozzanak be az eszköz működésébe, hogy a totalitási elv teljesüljön, de a veszély terjedését kellő mértékben megakadályozzák.

Feladatkör szerint leállító, vagy korlátozó szerepet tölthetnek be (a leállítás lehet helyi, vagy általános).

Jellegzetes kialakítás a vészleállító (villamos vészkapcsolók követelményeit az MSZ 2100/1 4.41 fejezete tartalmazza).

A vizsgálat során a vészberendezések működőképességéről és a működtetés biztonságtechnikai vonatkozású problémáinak megfelelő megoldásáról kell meggyőződni.

Egyéni védőeszközök

Amikor a haditechnikai eszköz optimális biztonságát konstrukciós kialakítással nem lehet maradéktalanul elérni, vagy a konstrukciós megoldás egyáltalán nem is lehetséges, illetve a kiképzési időszakban a védelemtől többet kívánunk, mint harchelyzetben, de ez az eszközt feleslegesen bonyolítaná, a IV. megelőzési fokozat elveinek megfelelően egyéni védőeszköz használatával kell a védelem hatásosságát növelni.

5. Energiaellátó és energiaátalakító rendszer, erőtávitel, mechanikus mozgáslánc vizsgálata

Villamos rendszer, érintésvédelem

Haditechnikai eszköz villamos rendszerének vizsgálatát az MSZ 2100/2 szabványlap előírásai szerint kell elvégezni. (A villamos rendszer követelményeit az MSZ 2100/1 szabványlap tartalmazza, az elektronikus berendezéseket az MSZ 2100/4 szabványlap 20. fejezete szerint kell megvizsgálni, követelmények az MSZ 94-ben.)

Azokat a villamos berendezéseket, amelyekre a szabványok hatálya nem terjed ki, a vonatkozó szakutasítások szerint kell vizsgálni!

Az importból származó eszközök villamos hálózata általában nem elégíti ki a magyar szabványok előírásait, sőt azok jelentős átszerelésére – katonai szempontok miatt – nincs is mód. Ebben az esetben a vizsgálat tárgya nem a szabvány érvényesülése, a magyar biztonsági előírások betartásának ellenőrzése, hanem az, hogy az alkalmazott villamos rendszer biztonságosan, balesetmentesen kezelhető-e, vagyis a kezelés során fellépnek-e veszélyek és milyen mértékben, valamint, hogy eme veszélyek elhárítása hatásos-e.

Különös gonddal kell foglalkozni azokkal az esetekkel, amikor a haditechnikai eszköz – a kezelés, használat során – egy más rendszerű villamos hálózatba kerül kölcsönhatásba (pl. földelt és nem földelt csillagpontú rendszerek összeépítése egy eszközön belül). A konstrukciós megoldásnak mindig olyannak kell lenni, hogy megakadályozza a balesetek bekövetkezését. A kezelőket meg kell óvni attól, hogy veszélyes mértékű potenciálkülönbségeket áthidaljanak. Védelmi megoldásként a feszültség elszigetelését, vagy érintésvédelmi berendezéseket kell alkalmazni.

Az alkalmazott érintésvédelmi megoldás tartósan

65 V – egyszerű ÉV esetén

42 V – fokozott ÉV esetén

érintési feszültséget engedhet meg az eszköz és a gyakorlatilag nulla potenciálú hely között. Mobil eszközök mindig fokozott ÉV-t igényelnek!

Pneumatikus rendszer

A pneumatikus rendszerek a gázokban (általában nyomásfokozással) tárolt energiát használják fel munkavégzésre.

A pneumatikus energia előállítható az eszközben (pl. harckocsi kompresszor), vagy hálózatból nyerhető. A rendszer betölthet erőátviteli, vagy szabályozási szerepet is.

A rendszer elemei:

- nyomásfokozó,
- nyomástartó edény,
- csővezetékek, csatlakozó és elosztó elemek,
- munkavégző elemek,
- vezérlő és jelzőelemek,
- biztonsági berendezések.

A vizsgálat során a NYEBSZ és a vonatkozó katonai előírások teljesülését kell ellenőrizni.

Hidraulikus rendszer

A hidraulikus rendszerek a folyadékokban (általában nyomásfokozással) tárolt energiát használják fel munkavégzésre.

Szerkezeti felépítésük, felhasználási körük és biztonsági problémáik hasonlóak a pneumatikus rendszeréhez, azzal a különbséggel, hogy az abban tárolt energia lényegesen magasabb.

Hőenergia rendszer

Kémiai anyagok, vegyületek, keverékek elégetésekor felszabaduló hőenergiát, mint energiaforrást és az energiát munkavégzésre felhasználó berendezéseket magukba foglaló rendszereket a haditechnikai eszközökben elterjedten alkalmaznak.

Néhány jellegzetes típusuk:

- kazánok,
- belső égésű motorok,
- gázturbinák,
- tüzfegyverek.

A hőenergiarendszer speciális baleseti forrásai a magas hőmérséklet és az általában ezzel járó magas üzemi nyomás, valamint a tűz és robbanásveszély.

Követelmények:

– a kezelők által érinthető, 60 °C (333 K)-nál magasabb felületi hőmérsékletű szerkezeti elemeket szigeteléssel, burkolással, illetve elkerítéssel kell elválasztani. Az elválasztó védelem felületi hőmérsékletének is alacsonyabbnak kell lennie, mint 60 °C – a magas nyomásból származó veszélyek megfelelően hatástanítva legyenek;

– a tűz és robbanásveszély elleni védelemmel egy előző pont foglalkozik, azzal a kiegészítéssel, hogy robbanásveszély esetén biztonsági zónákat is meg kell határozni.

A hőenergia rendszerek energiahordozói (üzemanyagai) szilárd, cseppfolyós és gáznemű anyagok lehetnek. Az üzemanyag tárolása, adagolása feleljen meg a tűz- és robbanásveszély elleni védelem, valamint a káros, esetleg mérgező anyagokkal kapcsolatos előírásoknak. A hőenergiarendszer segédenergia rendszerei lehetnek villamosak, hidraulikusak, pneumatikusak stb., követelményeik azokkal megegyeznek, azzal a feltétellel, hogy az esetenkénti magas hőmérséklet hatását is figyelembe kell venni.

Mechanikai energiaforrások

Általában helyzeti, vagy mozgási energiát használnak fel működtetésre. A haditechnikai eszköz használata során szükségessé váló kézi működtetés (a kezelők részéről) tekinthető energiaforrásnak.

Egyéb energia rendszerek

Haditechnikai eszközöknél széles körben alkalmazzák az elektromágneses sugárzás energiáját (pl. fény radioaktív stb.) működtető, jelző rendszer vezérlésére (pl. ABV védelmek). A működtető rendszer energiaforrása általában villamos energia.

A felhasználás szerint a sugárzási energia származhat külső forrásból, amikor a sugárzás felléptét kell érzékelni és belső forrásból, amikor a sugárzást az eszközben állítják elő és valamely külső behatás a sugárzás jellemzőit megváltoztatja, ezzel vezérelve a működtető rendszert.

Izotóp felhasználás esetén vizsgálni kell, hogy az eszköz izotóp-felhasználási engedéllyel rendelkezik-e. A működtető, jelző rendszernek ki kell elégíteni az alkalmazott energiarendszerre vonatkozó követelményeket.

Vegyés rendszerek

Tisztán egytípusú energiarendszerek haditechnikai eszközökben ritkán fordulnak elő, általában a többszörösen összetett rendszerek a jellemzők (pl. hidropneumatikus rendszer, villamos szabályzással).

Leglényegesebb követelmény, hogy az önmagukban biztonságosnak tekinthető alaprendszerek összeépítve elégséggé ki a totalitási elvet.

Erőátvitel, mechanikus mozgáslánc

A mechanikus erőátvitel és mozgáslánc szerkezeti elemeinél is meg kell valósítani a veszélyzóna elválasztását az előbbieken elmondottak szerint.

A nem mechanikus (villamos, hidraulikus stb.) erőátviteli berendezéseket az adott energiarendszer követelményei szerint kell vizsgálni, figyelembe véve a hiánytalansági és a totalitási elvet.

Fegyverzet

A fegyverzet a haditechnikai eszköz leglényegesebb energiaátalakító rendszere. A fegyverzet bármilyen energiát felhasználhat, legjellemzőbbek a hőenergia rendszerek (tűzfegyverek). Segédenergiarendszerként megtalálhatók a hidraulikus, villamos, vegyes rendszerek.

Az elégő lőpor, illetve kémiai anyag gázainak nyomását zárt, folyamatosan változó térfogatú térben lövedék mozgására felhasználó fegyverek – a csöves löfegyverek – vegyes, hő-pneumatikus energiarendszernek tekinthetők.

Az elégő lőpor, illetve kémiai anyag gázainak kiáramlásából származó reaktív erőt lövedék mozgására használó fegyverek (rakétavető) csak abban az esetben tekinthetők hő-pneumatikus vegyes rendszernek, ha a vetőcsőben a gázok útjába fojtó, illetve záró elem van elhelyezve, ennek következtében a vetőcsőben a nyomás a külső nyomás fölé emelkedik, ellenkező esetben a rendszer hőenergiarendszer.

A gázélvételes-gázdugattyús automata fegyverek zármozgató mechanizmusa – megcsapolásos nyomáskorlátozóval ellátott – tiszta pneumatikus energiarendszer (pl. AMD, AMP, AKS, PKM stb.).

A lángszóró vegyes, hő-hidro-pneumatikus-villamos energiarendszer.

A fékező, helyretoló szerkezetek, hidraulikus, hidromechanikus, pneumatikus rendszerek.

Az irányzó, stabilizáló, elsütő berendezések is többnyire vegyes rendszerek.

A fegyverzet biztonságtechnikai problémáinak jelentős része az adott energiarendszer(ek) biztonságtechnikai problémáival megegyezik és a védelmi megoldások is hasonlóak.

A fegyverzet veszélyforrásai elleni védelem

Részletes vizsgálattal kell megállapítani, hogy a fegyverzeten alkalmazott biztonsági berendezések, védelmek az alkalmazás összes várható körülményei között megbízhatóan működnek-e, illetve a szükséges védelmi minőséget szolgáltatják-e.

Vizsgálni kell:

- az egységek részegységek biztonságos működőképességét;
- a biztonsági intézkedések hatásosságát.

Elsődleges veszélyforrás elleni védelem

Vizsgálni kell azt is, hogy az eszköz mennyire védi meg a kezelő(ke)t az elsődleges veszélyforrástól. A vizsgálatot abban az esetben szabad elvégezni, ha ez az eszközön roncsolásmentesen végrehajtható és a vizsgálati feltételek adottak, ellenkező esetben el kell fogadni a gyártómű vonatkozó bizonylatait.

Másodlagos veszélyforrás elleni védelem

A fegyverzetnél alkalmazott biztonsági berendezések megegyeznek az általános megoldásokkal, a harcászati követelmények figyelembe vétele miatt azonban (pl. súlycsökkentés, könnyű kezelhetőség, könnyű mentesíthetőség, egyszerűség stb.) ezeket a védelmi módokat csak a kezelési hely legszűkebb környezetében lehet alkalmazni és fokozottan kell élni az V. megelőzési fokozat lehetőségeivel. Ezt a vizsgálat során szemelőtt kell tartani. Amennyiben a kiképzési időszakban azonban a kezelők védelmét – a balesetmegelőzés miatt – növelni lehet, az eszközt kiegészítő biztonsági berendezéssel kell ellátni, illetve imitációs ki-

képzési berendezéseket kell alkalmazni mindkét esetben figyelembe véve a totalitást elvét. Az alkalmazott kiképzési eszköz a lehető legnagyobb biztonságot nyújtja a kezelőknek, de a baleset megelőzési szempontokon túl a kiképzési eszköz és a harceszköz között nem lehet olyan mértékű különbség, hogy ez járulékos veszélyforrássá váljon. A vizsgálat folyamán meg kell állapítani, hogy mikor van szükség ilyen berendezések használatára, valamint, hogy ezen eszközök használata alatt fellépő járulékos veszélyek hatástalanítva vannak-e.

A fegyverzet energiahordozója (üzemanyaga) általában a lőszer. Biztonságos tárolásának, szállításának, felhasználásának szabályait a KÁBESZ 622–654. pontjai tartalmazzák. Haditechnikai eszköz lőszertároló helye általában a tár, lőszerszállító eszköze általában az adogató, töltő mechanizmus. Mind a két szerkezeti elem biztosítsa a lőszer veszélytelen tárolását (töltés ürítés is) és veszélytelen transzportálását.

A fegyverzet egyik jellemző veszélye és súlyos balesetek forrása lehet, hogy akár kiképzés, akár harctevékenység alatt, a fegyver lövonalába akaratlanul saját katona, illetve az eszköz valamelyik szerkezeti eleme, esetleg saját eszköz bekerülhet.

Ennek elkerülésére kétféle megoldás lehetséges:

– szervezési intézkedésekkel (V. megelőzési fokozat) kell megakadályozni a saját erők lövését (pl. lőtér lebiztosítás, lőirányok, célok pontos kijelölése, kiképzés, saját erők felismerésének biztosítása stb.).

– a fedélzeti, illetve telepített fegyverek esetén a lőirányok korlátozásával (pl. csőmozgatás és tűzkiváltás reteszélése), feltételhez kötött tűzkiváltás alkalmazásával kell megakadályozni a saját erők lövését. A reteszélések lehetnek mechanikusak, elektromosak, illetve vegyes kialakításúak. Az összes várható kezelési körülmény gondos mérlegelésével kell megállapítani, hogy az alkalmazott védelmi megoldás megfelel-e a követelményeknek.

6. Hulladék- és melléktermék-eltávolítás vizsgálata

Minden olyan anyagot, amely a használat során keletkezik, vagy visszamarad és a további üzemeltetést akadályozza, illetve a kezelőket veszélyezteti, a haditechnikai eszközből, (a kezelési zónából) el kell távolítani. A keletkező, visszamaradó anyagokat, a további felhasználhatóság szempontjából hulladékként és melléktermékként lehet csoportosítani.

Hulladéknak kell tekinteni a haditechnikai eszköz kezelése során keletkezett, vagy visszamaradó olyan anyagokat, melyek további felhasználásra alkalmatlanok, illetve megsemmisítésük követelmény (pl. lőporgázok, elhasznált szennyezett szűrők stb.).

Haditechnikai eszközök használatakor keletkező, visszamaradó olyan anyagok tekinthetők melléktermékeknek, melyek összegyűjtése (újbolí felhasználásra), tárolása, átalakítása szükséges (pl. kilőtt hüvelyek stb.). Hulladékok és melléktermékek a használat során egyszerre is keletkezhetnek.

A hulladék eltávolítására, hatástalanítására a melléktermék összegyűjtésére, tárolására olyan műszaki megoldásokat, szervezési intézkedéseket kell alkalmazni, hogy ezek az anyagok a mindenképpen szükségesnél jobban a kezelőket és a környezetet ne veszélyeztessék, illetve ne terheljék.

Pl. a kilőtt lőszerhüvelyek összegyűjtése harcjármű belsejében biztonsági kérdés is, mert a padlón heverő-guruló hüvelyekre való rálépés komoly baleseti

veszély. Ugyanígy fontos a hüvelykivető által kidobott hüvelyek megfelelő irányba terelése is, mert a zárt küzdőtérben a magas hőmérsékletű és jelentős mozgási energiával rendelkező fémdarabok veszélyeztetik a kezelőket, illetve jelentősen zavarhatják őket a feladatteljesítésben. A kilőtt lőszerhüvelyek zárt rendszerben való terelésével és összegyűjtésével a lőporgázok elszívása is célszerűen megoldható, ha az elszívó rendszert a hüvelytárolóval összekötik. Ilyen megoldást használnak a BMP-1 harcjármű deszanterében. Az eltávolítás megoldása szerint lehet:

- mechanikus (folyamatosan, vagy szakaszosan);
- áramlásos (pl. elszívás);
- karbantartáskor egységben való eltávolítás (pl. szűrőcsere);
- egyéb.

Ha az eltávolítás külön működtető energiát igényel, az alkalmazott energia-rendszer feleljen meg az előírtaknak (pl. elszívó villamos ventilátor).

Az eltávolításhoz szükséges energiát az eszköz működtető energiája is szolgáltathatja, ilyenkor az energiarendszer elemenként kell vizsgálni az eltávolító rendszert is (pl. a lőporgázokkal működtetett hüvelykivetés, lőporgázokkal működtetett elszívás harcjármű lövegcsövön).

Amennyiben a hulladék és melléktermékből származó veszélyforrások az eszközön (megsemmisítő helyen stb.) alkalmazott műszaki védelmi megoldásokkal nem hatástalaníthatók tökéletesen, a kezelőket a megfelelő egyéni védőeszközökkel kell ellátni.

A vizsgálat során ki kell térni a totalitási elv teljesülésére, a veszélyforrás elválasztásának vizsgálatára, a kezelők és a környezet védelmének hatásosságára.

7. Az eszköz telepítéséből, használati helyéből és módjából adódó veszélyforrások vizsgálata

Haditechnikai eszköznek a telepítés, felhasználás helyén, a kezelési körülmények szélsőséges eseteit is figyelembe véve – a kezeléshez mindenképpen elengedhetetlen kockázatvállaláson túl – biztonságosnak, balesetmentesen használhatónak kell lennie, valamint az eszköz – ha nem ez a harcászati cél – a környezetet károsító mérgező anyagokat nem bocsáthat ki, az üzemeltetéshez mindenképpen szükséges (pl. lőporgázok) mértéken felül.

A vizsgálat témakörei:

- helyszükséglet ellenőrzése;
- alapozás, stabilitás ellenőrzése;
- energiaellátás, az energiarendszerek kapcsolatának ellenőrzése;
- tűzrendészeti megoldások ellenőrzése;
- a felállítási, telepítési hely megváltoztatásából következő biztonsági megoldások ellenőrzése;
- a mobilitásból eredő veszélyek elhárításának hatásossága;
- környezetállóság.

A haditechnikai eszköz mozgathatóság szempontjából lehet:

- telepített;
- mozgatható, amely használható ideiglenesen telepítve is, ha a konstrukciós kialakítás ezt megengedi (a mozgathatóság a kézben való hordozhatóságtól az önjáróságig terjed).

A csak időlegesen telepített eszközt biztonságtechnikai felülvizsgálatkor mobilnak kell tekinteni, a vizsgálat során a telepíthetőséget, mint egy speciális felhasználási lehetőséget kell vizsgálni. Eszerint a követelmények (főleg a helyigényt és az alapozást, stabilitást érintően) lényegesen eltérnek a telepített eszközök előírásaitól. Főleg az eszközön alkalmazott műszaki megoldásoknak kell megfeleniük a biztonsági követelmények (pl. állványok, lábak stb.), tekintettel a nem előkészített telepítési hely esetleges szélsőséges viszonyaira, továbbá a szabályzatokban kell pontosan meghatározni az eszköz telepítési körülményeit, alkalmazhatóságát (pl. megengedett dőlés, rögzítés stb.), a szükséges kiegészítő rendszabályokat.

Mobil eszközök vizsgálata

Ebben a szakaszban csak hordozhatóság, szállíthatóság és a közlekedésbiztonság követelményei találhatók.

Hordozhatóság

Hordozható eszköz követelményei:

- az alkalmazási viszonyoknak megfelelő hordmód és súly;
- megfelelő szilárdságot biztosító hordozóelem;
- az elérhető legkényelmesebb hordmód (fogantyú, vállpárna, mellheveder stb.);
- az eszköz kezelő felé eső oldalán éles, kiálló, sérülést okozó szerkezeti elem, kiemelkedés nem lehet;
- párnázást csak olyan esetben lehet alkalmazni, ha a mentesítése megoldható.

Vizsgálni kell a hordozhatóságot az összes feltételezhető kezelési helyzetben. Az eszköz indokolatlanul ne terhelje túl a kezelőt, minden szituációban (reális!) egyértelműen kezelhető maradjon.

Szállíthatóság

Haditechnikai eszközök szállításának szabályait az utasítások tartalmazzák. A vizsgálat során meg kell győződni arról, hogy a szabályok betartása elegendő-e a balesetmentes feladatvégzéshez, biztonságos szállításához.

Közlekedésbiztonsági vizsgálatok

Önjáró, illetve vontatott haditechnikai eszközök esetében meg kell vizsgálni, hogy akár hadihasználatban, akár a közforgalomban is vesznek részt, biztonságos üzemeltetésük feltételei adottak-e.

Közforgalomban való részvétel esetén az eszköz feleljen meg az adott forgalmi jellegre vonatkozó műszaki-biztonsági előírásoknak. Csak hadihasználatban (közforgalomban nem közlekedtetett) alkalmazott eszközöknek ki kell elégteleniük a biztonságos indítás-vezethetőség, közlekedés-megállítási hármastelményét. A vezethetőség követelménye, hogy a jármű az adott használati közegeben stabilan, az irányítási parancsoknak megfelelően (arányosan és irányhűen) engedelmeskedve iránytartóan, a kezelőre nézve megengedhető terheléssel működtethető legyen. A hármastelmény részletes szabályait az utasításoknak kell tartalmazniuk.

Amennyiben hadihasználatú eszközt tartósan közforgalmi használatra is igénybe venni (kiképzési időszakban), az eszköznek alkalmasnak kell lennie az adott forgalmi jellegnek megfelelő biztonsági berendezések felszerelésére, melyeket a forgalmi szabályok előírnak.

A vizsgálat terjedjen ki a dokumentáció vonatkozó részére, az adatok helyességének ellenőrzésére is.

Közúti járművek

Az eszköz elégítse ki a 23/975. KPM számú rendelet („Műszaki KRESZ”) előírásait.

Vízi járművek

Az eszköz feleljen meg a vonatkozó hajózási regiszter és a Nemzetközi Duna Bizottság által kiadott Hajózási Szabályzat előírásainak.

Légi járművek

Légi járművek biztonságtechnikai felülvizsgálatát a Magyar Néphadseregben nem kell elvégezni, a gyártó ország műbizonylatait maradéktalanul el kell fogadni.

Vegyes járművek

Általában kételtű járművek (szárazföldi-vízi). Az úszni is tudó szárazföldi haditechnikai eszközök vízi kezelésének előírásait az utasításnak kellő részletességgel kell tartalmaznia (különös tekintettel a vízbe való be- és kihajtás és a vízi mentés előírásaira).

A víz alatt átkelni tudó eszközök esetében a szabályzatban külön rész foglalkozzon az átkelés biztonságának műszaki-szervezési kérdéseivel, a megfelelő ellenőrzésének módjával. A vizsgálat során is ezt az előírt ellenőrzést kell végrehajtani.

Környezetállóság vizsgálata

Az eszköz környezetállóságának elbírálása során azt kell vizsgálni, hogy az eszköz szerkezeti kialakítása, kivitele, felületi kikészítése mennyire védett és áll ellen a tervezett, telepítés (használat) helyén fellépő környezeti hatásokkal szemben. A környezet paramétereit szükség esetén mérésekkel kell ellenőrizni.

A vizsgálat terjedjen ki:

- a klímaállóságra (hő és nedvesség);
- por, gáz stb. védettségre;
- korrozio állóságra;
- külső kikészítésre.

8. Javíthatóság, karbantartás, tárolás vizsgálata

Haditechnikai eszközök javításának, karbantartásának, tárolásának előírásait a vonatkozó szabályzatok tartalmazzák. Ugyancsak a szabályzatokban található a lehetséges meghibásodások és azok elhárításának módjai.

A vizsgálat feladata megállapítani, hogy a szabályzatok kellő részletességgel tartalmazzák-e a biztonsági előírásokat és azok betartása elegendő-e a biztonságos és balesetmentes feladatvégzéshez.

9. Kezelési feltételek vizsgálata

Haditechnikai eszköz kezelése során nem léphetnek fel indokolatlanul magas terhelések, amelyek a kezelőt a feladat végrehajtásakor feleslegesen veszik igénybe és ezzel végső soron az eszköz harcértékét csökkentik. Akár harc helyzetben, akár kiképzési időszakban is várható, hogy a haditechnikai eszköz szél-szerű körülmények között kell alkalmazni.

A vizsgálat terjedjen ki a következő területekre:

- kezelhetőség, kezelőelemek vizsgálata;
- jelzőelemek áttekinthetősége;
- fénytechnikai jellemzők;
- zaj, rezgés és lengésterhelés;
- sugárterhelés;
- klímajellemzők;
- légszennyezők;
- kezelői alkalmasság.

A vizsgálati rendszer segítségével bármelyik haditechnikai eszköz biztonságtechnikai felülvizsgálata elvégezhető.

Adott haditechnikai eszközök esetén csak azokat a vizsgálati lépéseket kell elvégezni, amelyek szükségesek a biztonságtechnikai megítéléshez, tehát a vizsgálat köre a szükséges mértékben csökkenthető.

A vizsgálati rendszer szükség szerint alakítható, tovább fejleszthető.

2. Egy halálos kimenetelű baleset tanulságai

Földi Ferenc mk. kpa.

Az MN 038 Szabadszállás egység állományába tartozó M. Gy. honvéd 1981. október 23-án 12 óra 40 perckor munkavégzés közben, baleset következtében életét veszítette.

1. A baleset leírása

A laktanyai karbantartó alegység parancsnoka parancsot kapott az egység VERSENY típusú kerekes tololétrájának rendbehozatalára, az esetleges hibák kijavítására, mert az egység elhelyezési körletének épületein tervezett kisebb javítások elvégzéséhez szükség volt a létra használatára is,

Az említett alegység parancsnok másnap, október 23-án délelőtt 10. 30-kor a lakatosműhelyben parancsot adott az alegység ott tartózkodó katonáinak a létra átvizsgálására, kijavítására, működési állapotának ellenőrzésére.

M. Gy. honvéd, aki ugyan nem tartozott a karbantartó alegységhez, a parancsot magára is vonatkoztatta és egyik katonatársával együtt az udvaron, megkezdte a létra felülvizsgálatát.

A létra karbantartásával 12.30 körül végeztek, majd feltételezve a működőkészséget kb 60°-os szögbe felállítva mindhárom létratagot kitolták. Ekkor még két katona érkezett a helyszínre, akik társaikat ebédelni hívták.

M. Gy. honvéd – feltehetőleg – meg akart még győződni arról, hogy a létrát megfelelően javították ki, ezért fellépett az első létraelemre és megindult felfelé. Társai figyelmeztették, hogy ne menjen fel, mert a lökősszerű szél a létrát erősen lengeti. A létra kitámasztó talpai nem voltak a talajra feszítve, hanem attól mintegy 10 cm magasságban álltak, ezért amikor M. Gy. honvéd elérte a létra tetejét egy erős szélhökés, valamint a lépésekből adódó lengés együttes hatására a létra előrebillent, az első irányítókerék a támaszok síkjáig a talajba süppedt. Emiatt, továbbá mert a szögbeállító rögzítőtengelyt elmulasztották

bekapcsolni, a létra rugalmasságából következően, visszalendült. A biztosító kilincsművek az ellenkező irányú mozgás miatt kiakadtak és nyitott állapotban, erősen berozsdásodott tengelyükön megszorultak. Mindezek következtében a létra M. Gy. honvéddal együtt 12 m magasból, a szögbeállító tengely körül, a földre zuhant, ami megközelítőleg 3 emelet magasságból való lezuhanásnak felel meg.

II. A balesetet kiváltó tényezők

1. A létra műszaki állapota nem volt megfelelő. A létrát 1979-ben a hőmezővásárhelyi Fémtechnikai Vállalat gyártotta. A létrának a SZOT MTKI az M-106/1972. számon megfelelő munkavédelmi minősítést adott.

A létrához a gyártó által biztosított gépkönyv kellő részletességgel tartalmazza a biztonságos kezelés előírásait, a létra oldalán, jól látható helyen, a biztonsági rendszabályokat (táblán) feltüntették.

A szerkezetet, két kilincsműből és egy biztosító tengelyből álló háromszoros biztonsággal látták el, amely megfelelő karbantartással és szakszerű kezelés esetén biztonságossá teszi a létra használatát.

A balesetet megelőzően az egység rendszeresen elmulasztotta a létra szakszerű karbantartását. Rosszul értelmezett takarékoságból nem vette meg a védőponyvát, holott az eszközt a szabad ég alatt tárolta, kitéve az időjárási hatásoknak. Ezen okok miatt a fémrészek berozsdásodtak, a biztonsági kilincsművek beszorultak, működésképtelenné váltak. A biztosító tengely ugyan működőképes volt, de azt a baleset idején elmulasztották bekapcsolni.

2. A baleset idején erős, lökészerű szél fújt, ami a létrát belengette, a süpedékes talaj az irányítókerék alatt besüllyedt.

3. A feladatot kiadó alegység parancsnok a baleset idején kapuügyleti szolgálatot látott el, emiatt a munkát nem ellenőrizte, felelős munkavezetőt mégsem jelölt ki a munka irányítására, munkavédelmi előírások érvényesítésére.

4. A munkát végző katonák a gépkönyvet az egység elhelyezési szolgálatától nem kapták meg, tartalmát nem ismerték.

5. M. Gy. honv. a munkát illetéktelenül végezte, a biztonsági előírásokat nem tartotta be, társai figyelmeztetése ellenére is felment a megfelelően nem biztosított létrára.

6. A jelenlévő honvédek, látva M. Gy. honvéd veszélyes tevékenységét figyelmeztették ugyan, de nem akadályozták meg őt a tevékenység folytatásában.

III. A baleset tanulságai

A halálos baleset az előbb felsorolt tényezők hatására következett be.

A baleset, és az ehhez hasonló számos más baleset is *elkerülhető lett volna, és a jövőben is megelőzhető ha:*

- a technikai eszközök karbantartását a vonatkozó utasításoknak megfelelően a katonai szervezetek elvégzik (elvégeztetik), az eszközöket mindig megfelelő műszaki állapotban tartják;

- az eszközök kezelői ismerik és betartják a munkavédelmi előírásokat, használják a biztonsági berendezéseket, figyelembe veszik a veszélyt okozó környezeti hatásokat;

- a munkahelyi parancsnokok parancsaikban a feladatot kellő részletességgel szabják meg, figyelemmel a biztonságos munkavégzés követelményeire, a

várható veszélyekre és azok elhárítására. A munkahelyi parancsnok folyamatosan ellenőrzi a tevékenységet, illetve akadályoztatása esetén gondoskodik megfelelő ellenőrzésről;

- a munkát végzők rendelkeznek a szükséges dokumentációval, javítási utasítással és a kellő mélységben ismerik azt;

- mindenki figyelembe veszi a jóindulatú figyelmeztetést és felhagy teszi épségének felelőtlen kockázatásával, nem kezd értelmetlenül veszélyes tevékenységbe;

- a munkatársak kellő eréllyel lépnek fel a szabályszegővel szemben és megakadályozzák további tevékenységét.

A balesetek nem a sors elháríthatatlan csapásai, kellő körültekintéssel, figyelmességgel elkerülhetők.

3. Egy áramütéses balesetről

Farnadi Tibor mk. alezredes

Az egyik gyógyító intézetben 1981 októberében súlyos áramütéses baleset történt. Műtési előkészítés közben áramütést szenvedett az elaltatott beteg. Az eset azért nem járt súlyosabb következménnyel mert az altató orvos a helyzetet felismerve, minden villamos eszközt lekapcsolt, illetve lekapcsoltatott és azonnal megadta a sérültnek a szükséges orvosi segítséget.

A baleset bekövetkezésének körülményei

A baleset akkor következett be, amikor a műtéthez szükséges „ERBOM-R2” nagyfrekvenciás vágókészüléket a már előzőleg a beteg teste alá helyezett semleges elektródához csatlakoztatták, amely a nagyfrekvenciás vágóáram visszavezetésére szolgál.

A műtő berendezései, a vágókészülék, illetve a kialakított villamos hálózat vizsgálata során megállapították, hogy a baleset közvetlen oka a vágóberendezés villamos táplálására használt, házilag készített elektromos hosszabbító meghibásodása volt.

Mivel a berendezés I. érintésvédelmi osztályú kivitelben készült, a védelem módja az intézetben nullával egyesített földelő hálózat (NEFH), zárlat alkalmával a védelmet a fázisvezetőben elhelyezett kismegszakító biztosította. Ennek megfelelően – helyes működés esetén – a három vezetékes kábeltől készült hosszabbító továbbra is biztosította a készülék érintésvédelmet, az azonban a sok éves használat, a karbantartás hiánya következtében meghibásodott. A fali dugaszolóban a védővezető szorító csavarja kilazult, alóla a vezeték kimozdult és a fázisvezetőhöz ért. Ebben a helyzetben nemcsak a védővezető szakadt meg, hanem ugyanakkor a teljes fázisfeszültség is megjelent a készüléken anélkül, hogy a védelem működésbe léphetett volna. A zárlati áram, a beteg teste alatt elhelyezett neutrális elektródás, a beteg restén és az érintésvédelmi céljal földelt műtőasztalon (amelyet a beteg a kezével érintett) át záródott.

Első pillanatban úgy tűnhet, hogy a baleset egy váratlan műszaki hiba következménye, az okok azonban ennél összetettebbek.

A villamos hálózat létesítésére vonatkozó előírások

Az egészségügyi intézmények villamos hálózatának létesítési szabályait az MSZ 03. 40–80. szabvány tartalmazza. A szabvány mindazokat a helységeket, amelyekben olyan vizsgálatokat, vagy kezelést végeznek, ahol az ép bőrfelület villamos szempontból való védőhatása a kezelés vagy a vizsgálat folyamán nem áll fenn, illetve megszűnik, *kiemelt gyógyászati helyiségnek* minősíti és a villamos létesítés tekintetében az általánostól eltérő, nagyobb védettséget biztosító érintésvédelmi megoldásokat ír elő. Ezek szerint a műtők elektro-medikai hálózatát (tehát a gyógyászati célú eszközöket működtető, külön villamos hálózatot) a helyiségen kívül telepített szigetelő transzformátorról kell táplálni. Ki kell építeni a páciens központú potenciál-kiegyenlítő hálózatot. Ez olyan védőhálózat rendszer, amelybe valamennyi fémtárgyat (műtőasztal, műszerállványok, fém ablak-keret, radiátor) azok vezetékes összekötésével bevonnak, így köztük, még hiba esetén sem jöhet létre villamos feszültség. Ezeken, a biztonságot garantáló szabályokon túl – a kiemelt gyógyászati helyiségekre vonatkozó egyéb előírások között – a szabvány tartalmazza a hosszabbító használatának tilalmát is.

Gyakorlatilag ugyancsak a létesítésre vonatkozó kötelezettségeket tartalmazta a már több mint egy évtizede hatályos „Érintésvédelmi Szabályzat 1000 V-nál kisebb feszültségű berendezések számára” című MSZ 172/1 lap – 67 szabvány is, amikor úgy rendelkezett, hogy a kiemelt gyógyászati helyiségek villamos berendezéseinek hálózatot kell létesíteni. Ezeknek a követelményeknek a kérdéses villamos létesítmény nem felelt meg.

A létesítés időszakában – mintegy húsz évvel ezelőtt – azonban még ilyen követelmények nem voltak. Meg kell jegyezni, hogy az akkori szabványok az emberi testtel érintkező orvosi készülékek érintésvédelmére fokozottabb követelményeket (II. érintésvédelmi osztályú eszközök, védőelválasztás, illetve törpefeszültség alkalmazása) írtak elő. Ma már az eszközökre vonatkozóan ilyen követelmények sem a Magyar Népköztársaságban, sem a kérdéses eszközök importáló országban (NSZK) nincsenek, hiszen az új létesítési szabályok ezt a túlzott biztonságot nem teszik szükségessé. Így került hazánk szinte valamennyi kórházába az I. érintésvédelmi osztályú Erboton-F2 készülék is, de alkalmazásukra általában már új követelményeknek megfelelő környezetben került sor.

A szabványosításról szóló 29/1968. (VII. 13.) Korm. sz. rendelet, majd az azt kiváltó 19/1976. (VI. 12.) MT számú rendelet szerint a létesítményeket a tervezéskor érvényben levő előírások szerint kell kivitelezni. Az új szabványok előírásainak megfelelő átalakítást az objektum bővítése, felújítása keretében kell elvégezni. Ez esetben a villamos hálózat átalakítást – bár az érintett szakemberek tudták, hogy a műtők érintésvédelme a betegek testén, vagy testében alkalmazott eszközök általánossá válása ellenére sem biztonságosabb mint egy átlagos ipari-technológiai létesítmény – a legközelebbi rekonstrukcióval egyidőben tervezték végrehajtani. Addig azonban szervezési intézkedésekkel, fokozott ellenőrzéssel, nagyobb körültekintéssel kellett volna a magasabb műszaki biztonság hiányát pótolni.

Az intézetnél az eszköz biztonságos üzemeltetése és általában a munkavédelmi feladatok megszervezése tekintetében több olyan szabálytalanság is történt, amely hozzájárult a baleset bekövetkezéséhez.

A berendezések üzemeltetésének fontos feltétele az *üzembelyezési eljárás*, amelyről a Katonai Általános Baleset-elhárító és Egészségvédő Szabályzat

209–211. pontjaiban rendelkezik. Követelmény, hogy az eljárás a felhasználás helyén, az eszköz eredeti funkciójában történjen.

Jelen esetben a műtő előkészítő helyiségben a készüléket átvétel előtt ki-próbálták. Itt azonban még az sem derülhetett ki, hogy a készülék a felhasználási helyén az eredeti csatlakozó vezetékkel (hosszabbító nélkül) nem csatlakoztatható. Nyilvánvaló, az eszköz kezelőszerveinek bemutatása, az üzemképesség próbája, a minden területre, így a biztonságra is kiterjedő üzembehelyezési eljárást nem helyettesítheti.

Az üzembehelyezési eljárás lefolytatásához és az üzemeltetéshez szükséges, hogy a használó rendelkezésére álljon az MSZ 775-76 szabvány szerinti *gépkönyv*, illetve a *használati utasítás*. Az üzemeltetés alapját képező használati utasítás a követelményeknek nem felelt meg: az két különféle típusú berendezés használati utasításának összekeverése után „készült” ugyanakkor nem tartalmazta a biztonságtechnikai előírásokat, a minősítéseket, a forgalombahozatali engedély számát, keltét, esetleges kikötéseit. Ezek hiányát a felhasználónak jeleznie kellett volna, azonban az alkalmatlan kézikönyv a forgalmazó kereskedelmi vállalat felelősségét is felveti.

A *parancsnoki munkavédelmi utasítás* nem tartalmazott egyértelmű rendelkezéseket az eszközök biztonságos üzemeltetésének ellenőrzéséről, annak gyakoriságáról, az ellenőrzés módjáról. Nem tisztázta a baleset-elhárítási és munkavédelmi megbízott feladatát és lehetőségét a biztonságot érintő hibák felkutatása, a munkavédelmi szemlék lefolytatása terén, különösen a gyógyászati helyiségek és eszközök vonatkozásában. Nem határozta meg egyértelműen a technikai eszközök ellenőrzésével kapcsolatos vezetői feladatokat sem, illetve nem vette tekintetbe az ott dolgozók más irányú szakképzettségét.

A munkavédelmi oktatás tananyagában a hosszabbítók alkalmazásának tilalma nem szerepelt. A parancsnoki munkavédelmi utasítás nem határozta meg a baleset-elhárítási és munkavédelmi vizsgára kötelezettek körét sem.

Az egyes berendezések üzemeltetésére vonatkozó kezelési utasítások, illetve a biztonsági rendszabályok a műtő előkészítő helyiségében nem voltak megtalálhatók.

A megelőzés lehetőségei

A hasonló eseményeket mindenképp az MSZ 03.40–80. *szabvány előírásainak megvalósítása* útján lehet megelőzni. Addig is amíg az ilyen átalakításokra lehetőség nyílik, biztosítani kell, hogy a jelenlegi érintésvédelmi berendezések hibátlanul működjenek. Ezek épségéről időszakosan meg kell győződni.

Lényeges, hogy a kiemelt gyógyászati helyiségekben semmilyen körülmények között *ne alkalmazzanak hosszabbító vezetéket*. Ilyen igény esetén a készülék eredeti csatlakozó vezetékét kell hosszabbra cseréltetni, ügyelve arra, hogy a villásdugóban a szorítócsavarok kilazulás ellen biztosítottak legyenek. A *vezeték toldása tilos!*

Be kell szerezni a készülék használatának *hatósági engedélyét*. Az engedélyeztetés alapját nemcsak önmagában az eszköz vizsgálata képezi, hanem – a felhasználó kérésére – a vizsgálatra kijelölt Országos Kórház – és Orvostech-nikai Intézet (ORKI) elvégzi a felhasználói környezet és az eszköz együttes vizsgálatát is. Ennek alapján a biztonság érdekében szükséges műszaki és szer-zései intézkedések meghozhatók.

A parancsnoki munkavédelmi utasításban meg kell határozni a szükséges tennivalókat. Ezen belül egyértelműen tisztázni kell az eszközök biztonságos üzemeltetéséért *felelős személyek körét*, vagyis a közvetlen munkahelyi vezető, a technikai szolgálat és a baleset-elhárítási és munkavédelmi megbízott szerepét a biztonság fenntartásában.

Szabályozni kell a munkavédelmi *oktatás és vizsgáztatás* rendjét, meg kell határozni a tananyagot, a vizsgára kötelezett beosztásúakat.

Rendszeressé és szakszerűvé kell tenni az eszközök *műszaki ellenőrzését*, fokozni kell a *munkavédelmi szemlék* hatékonyságát.

Be kell szerezni a berendezések gépkönyveit, használati utasításait és azok alapján meg kell határozni az eszközök kezelésére jogosult személyeket, valamint ki kell függeszteni a használatukra vonatkozó biztonsági rendszabályokat a *kezelési utasításokat*.

Ezek a tanulságok túlmutatnak a konkrét példa határain és arra figyelmeztetnek, hogy megkülönböztetett figyelmet kell fordítani mindenhol az érintésvédelmi előírások szigorú betartására.

A hadtápvezetés rendszerének fejlődése⁴⁵

„Mi győzünk és győzni fogunk, mert van hátországunk és az szilárd.”

V. I. Lenin

*Írta: I. Golusko vezérezredes,
a Szovjetunió Fegyveres Erőinek Hadtáp-törzs Főnöke,
a hadtudományok doktora, professzor
(Megjelent: A Til i Sztabzsenyije 1981. évi 6. számában)*

II. Rész

Az 1942-es év második felétől a hadtápegységek vezetésének megszilárdítása és a frontok kommunikációs rendszerének hatékonyabb kibasznlása érdekében, új hadtápkörleteket jelöltek ki: a Dél-Nyugat-i és a Doni Frontoknak 250 km-es, a Sztálingrád-i Frontnak 400 km-es mélységgel. Mindezt az is indokolta, hogy a híradó eszközök és a vezetés szervei lehetővé tették a biztosító egységek és intézetek jelentős távolságra való elhelyezését a peremvonaltól. A Sztálingrád-i hadműveletre jellemző volt a *szolgálatok legteljesebb együttműködése és a különböző szállítóeszközök komplex alkalmazása*. A Dél-Nyugat-i és Sztálingrád-i frontok alapvető frontraktárjai a vasútvonalak mentén helyezkedtek el, azonban egy részük – anyagi eszközökkel a csapatokhoz közelebb, a csapatcsoportosítások tevékenységének főirányában voltak elhelyezve. Az egészségügyi biztosítás tervezése során figyelembe vették a *küüritési irányokat*, ahol szétbontakoztatták a mozgó szakkórházakat.

Csapataink harctevékenységei méreteinek növelésével a frontok hadtápbiztosításának megszervezésére mind nagyobb hatást gyakoroltak a *hadászati hadtáp szervei*. Például egy időben a Volga és Don között grandiózus csatával folyt a harc a Kaukázusért, ezért a Kaukázuson túli köztársaságokban szétbontakozott egy sor központi raktár, ami lehetővé tette operatívan megoldani a minden oldalú biztosítás kérdéseit.

Azért, hogy az Azerbajdzsán SZSZK területén levő központi raktárak vezetését megjavítsák, a katonai megrendelések és szállítások teljesítését ellenőrizték, a SZH Hadtápfőnöke 1942. augusztus 1-i parancsával létrehozták a *HM központi bázisát*. 1943 október havában az 1., 2., és 3. Ukrán Frontok ellátása érdekében a HM ellátó bázisa áttelepítésre került Sztálingrádból Harkovba.

Amikor a harctevékenységek országunk határain kívülre helyeződtek át, központi *átrakó körletek* működtek Varsóban, Demblinben, Krakkóban, Szegednél és másutt.

Az 1943-as év támadó hadműveleteiben néhány bázis és raktár elmaradt a csapatoktól, aminek az lett a következménye, hogy megnehezült az anyagok eljuttatása. Az akkori előírásnak megfelelően az előjáró kiküldönített az alárendelt egységekhez és magasabbegységekhez meghatározott mennyiségű anyagi eszköz-készletet, amelyeket az alárendeltek a saját szállítóeszközükkel szállítottak el. A csapatok gyors előrenyomulása következtében a front hadtáp nem tudott megbirkózni a feladattal, így elsősorban a szállítással. Ezzel kapcsolatban 1943 júniusától a GKO (Állami Honvédelmi Bizottság) határozatának megfelelően az *anyagi eszközök összes fajtájának* szállításáért – a hadosztálynál és az egységnél – az *előjáró hadtápfőnök a felelős*. Ez lehetővé tette az anyagok eljuttatásának *centralizálását*, ami jelentős szerepet játszott a Nagy Honvédó Háború befejező szakaszában.

A *hadtápvezetés formáinak és módszereinek javítása megkövetelte a hadtápvezetés szerveinek további tökéletesítését*. A GKO határozatával 1943 június 9-től megalakításra került a Hadtáp Főcsoportfőnökség. A VH hadtápfőnök beosztása helyett bevezetésre került a hadtáp főcsoportfőnök beosztás – aki egyidejűleg a Honvédelmi Népbiztos hadtáphelyettese is lett. Ugyancsak megalakításra került SZH hadtáptörzse, élén a hadtáptörzsfőnökkel, aki a hadtápfőnök első helyettese volt.

A Szovjet Hadsereg Hadtápfőnökének volt alárendelve: a Katonai Közlékek Központi Csoportfőnöksége; a következő főcsoportfőnökségek: gépkocsi-szállító, közúti, hadbiztos, élelmezési-ellátó, katona-orvosi; a csoportfőnökségek: üzemanyag-ellátó, állategészségügyi, a pénzügyi, az adminisztratív-gazdasági, a légénységi nyilvántartó, hadtáp és ellátó, valamint a katonai közlekedési akadémiák, a „Hadtáp és Ellátó” szerkesztősége és a személyügyi osztály.

Az SZH biztosítása és a hadtápvezetés tökéletesítése jelentős hatást gyakoroltak a szakfeladatok elvi megoldásának teljesen új formáira. Így a szállítóeszközök összes fajtái munkájának koordinálása és hatékonyabb alkalmazása érdekében a GKO mellett létrehozásra került a „Szállítási Bizottság” amely operatíván vizsgált és döntött a megoldandó kérdésekben, az SZH és a népgazdaság érdekeinek messzemenő figyelembevételével. Nem kevésbé nagy volt a jelentősége annak, hogy a frontok, hadseregek katona tanácsainak egyik tagját tették felelőssé a hadtáp munkájáért. Ez megnövelte a katona tanácsok szerepét a magasabbegységek és egységek anyagi biztosításában.

1943-ban kiadták a front hadtáp munkájának megszervezésére az utasítást és a szolgálatok tevékenységére egy sor segédletet és direktívát. Bebizonyította az előnyét az új szervezeti struktúra is, és többek között az is, hogy a hadtápszerveket megerősítették híradó eszközökkel.

Természetes, hogy a háború folyamán, különösen a harmadik időszakban tovább folytatódott a vezetés formáinak és módszereinek tökéletesítése. Felvetődhet a kérdés, hogy ez mivel indokolható? Mindenekelőtt a felhalmozódott tapasztalattal, a tisztek érettebbé váltak, és egyre nagyobb lehetőségek voltak a nagyobb hadműveletek minden oldalú biztosítására. Például a befejező időszakban mind gyakrabban alkalmazták a csapatok hadászati és hadművelési manőverét. Egyre sűrűbben alkalmazták a mozgó harcok csoportokat, melyek gyorsan kijutottak az ellenség hadművelési mélységébe. Velük együtt hajtották végre a feladatokat a mozgékony és jól vezetett hadtáplépcsők is.

Mind gyakrabban hajtottak végre manővereket harcokszó és összefegyvernemi seregetestekkel a frontok és a hadászati irányok között. Ezek megköve-

telték az óriási hadtáp erők és eszközök manővereit, felhasználva a vasúti és a közúti szállítást is.

Néhány hadműveletben előfordult, hogy a fronthadtáp két-három esetleg négy lépcsőben települt, természetesen biztosítva a szilárd vezetést. Különösen fontos követelmény volt a hadműveletek előkészítése időszakában a csapatok és a hadtáp rejtett vezetése és a hadműveleti álcázás rendszabályainak szigorú betartása.

G. K. Zsukov, a SZU marsallja koordinálta az 1. és 2. Belorusz frontok tevékenységeit és erről így ír az „Emlékek, gondolatok” című könyvében: „Gigantikus munkát végzett a fronthadtáp, biztosítva a harci technika, lőszer, üzemanyag és élelmiszerek gyors rejtett szállítását és eljuttatását a csapatokhoz. A terep és más nehézségek ellenére mindent az előírt időpontra végrehajtottak. Mindkét front csapatai időben ellátásra kerültek a harctevékenységek megvívásához szükséges összes anyagi eszközökkel.”

A hadászati műveletekben a közelebbi és távolabbi feladatok teljesítése rendszerint hadműveleti szünet nélkül történt. Ez a tény megkövetelte az előrelátást a hadtápbiztosításban, elsősorban az anyagi készletek időbeni létrehozását a fontosabb irányokban. Szükségessé vált a hadtápvezetési pontok létrehozása a hadműveleti és csapathadtáp tagozaton felül is, így a frontoknál és a hadászati irányokban tevékenykedő operatív csoportoknál, melyek a helyszínen szervezték a hadtápbiztosítást. Például a Legfelsőbb Főparancsnokság Főhadiszállásának képviselői (G. K. Zsukov, A. M. Vasziljevskij és mások), amikor a helyszínen készítették elő a hadműveleteket, – rendelkeztek a Vezérkartól, a Hadtáptörzstől kikülönített operatív csoportokkal, főnökségekkel. A japán csapatok Távol-keleti szétverése során a Hadtápfőnökség operatív csoportját V. Vinogradov altábornagy vezette.

A harctevékenységek áthelyezése a Szovjetunió határain túlra új feladatok felmerülését hozta, például: az európai országok vasút-, közútjainak vízi útjainak felhasználása; új módszerekkel kellett feldolgozni a helyszíni mezőgazdasági terményeket; részt venni a felszabadított országok gazdaságainak helyreállításban stb.

Az anyagi eszközök a szovjet vasútról a nyugat-európai vasutakra történő átrakásának irányítására létrehozták a központi átrakó hadtápbázisokat. Az anyag átrakásokon kívül foglalkoztak a sebesültek és betegek átrakásával is. A felszabadított országok népeinek nyújtott segítségben, így a gazdaság helyreállításában, a szállítási munkákban segítséget nyújtottak a Szovjet Hadsereg Hadtápfőnöke mellett működő speciális csoportfőnökségek – vezető szervek. Például Románia olajkörzeteinek helyreállítására csoportfőnökséget (kezdetben operatív csoportot hoztak létre). Az Észak-Szilézia-i, Dél-Szilézia-i és a Dombrovk-i szénmedencékben a termelés felújítására Sziléziában egy csoportfőnökséget szerveztek.

Ezek és más intézkedések (politikaiak és államiak egyaránt az SZH hadászati, hadműveleti és csapathadtáp keretei között valósultak meg) lehetővé tették valamennyi szolgálatnál végrehajtani a feladatokat, segítséget nyújtani a felszabadított körzetek lakosságának, a partizánmozgalmaknak saját területen és más országokban is.

Hangsúlyozni szükséges, hogy a hadtáppal szoros együttműködésben valósult meg a technikai szolgálatok vezetése. Ebben az időben ezek a szolgálatok – tüzérfegyverzeti, páncélos technikai, műszakj és mások az SZH harci potenciával együtt évről évre fejlődtek. A technikai szolgálatok nagy és fontos munkát hajtottak

vége: helyreállítottak és visszaküldtek a csapatokhoz több mint 304 ezer tüzérségi eszközt, 20 364,9 ezer lövész-aknavető fegyverzetet és megjavítottak több mint 622 ezer harckocsit és önjáró löveget.

Ennek a munkának a megszervezésére a központi, a hadművelleti és csapat-hadtápban megfelelő vezető szervek, javító egységek és intézetek voltak. Munkájukat egységes elvek szerint végezték. Így a frontok (hadseregek) parancsnokai által kiadott direktívák valamennyi biztosító egység részére meghatározták az egységes hadtápsáv-határokat, vasúti irányokat, katonai gépkocsiutakat.

Egyidejűleg meghatározták a létrehozandó készletek nagyságát, a megalakítás idejét, a fogyasztás mérvét, megtervezték azok központi szállítását, a sebésültek és megrongálódott technika evakuálását, őrzését és védelmét.

Ily módon a hadtáp és a technikai biztosítás szolgálatai vezető szervben egyesültek, mely kapcsolatos a front, hadsereg és hadosztály hadtápsávjaiban az erők és eszközök felépítésének egységes elvével, rendszerével, tervszerűen felhasználták a kommunikációs és szállítóeszközöket az után és hátraszállításra, közös volt az őrzés-védelem megszervezése, egyeztetett volt az erők és eszközök telepítése, áttelepítése, amelyek következtében sikeresen végrehajtották a feladatokat.

A fentieket megkövetelte a csapatok hadtápbiztosításának egységes tervezése, mely tükröződött a hadtápdirektívákban (parancsokban), a fegyvernemi és szolgálati ág főnökök intézkedéseiben. Ezek a parancsok (direktívák) az alapos feladattisztázás, a körültekintő helyzetértékelés után készültek el, aláírta a parancsnok, törzsfőnök és parancsnok hadtáphelyettes. Bennük meghatározásra került: hol és mikor kell összpontosítani a fő erő kifejtését, melyik hadtápsávban (körzetben) kell szétbontakoztatni az erőket és eszközöket, azok áttelepülésének rendje; a kommunikációs hálózat fenntartásának és továbbfejlesztésének rendje a hadművelet folyamán. Ugyancsak meghatározták a készletek létrehozásának idejét, fogyasztási normákat, az utánszállítás rendjét, a csapatok egészségügyi, technikai biztosításának feladatait, az őrzés-védelem és vezetés feladatait, a hadtáp készenlét idejét.

A fenti dokumentumok alapján a fegyvernemi és szolgálati ág főnökök tervezték a saját munkájukat.

A hadtápvezetés és együttműködés más szolgálatokkal gazdag tapasztalatainak elemzése azt bizonyítja, hogy a Nagy Honvédő Háború tapasztalatait napjainkban is figyelembe kell venni.

A háború utáni időszakban jelentősen megváltozott az SZFE technikai felszereltsége, struktúrája, a korszerű hadműveletek előkészítésének és megvívásának nézetei. A minőségi változások hatására az összes hadtáp és technikai szolgálatok szerepe jelentősen megnövekedett.

Napjainkban a szolgálatok objektív fejlődését belül a szakosodás, kívül a végrehajtandó feladatok méretei határozzák meg. Nem véletlen, hogy a tradícióktól eltérően megjelentek az új technikai és szakszolgálatok.

Ez az adott folyamat teljes mértékben törvényszerű. A tudomány és technika viharos fejlődése indokoltá teszi a korszerű fegyverzeti eszközök alkalmazási elveinek, a kiszolgálása új módszereinek a megvalósítását a hadműveletekben és harcban. Ezzel kapcsolatban állandóan tökéletesíteni kell a korszerű feladatok megoldásának módszereit, elveit, többek között a hadtápvezetést, mely kétségkívül maga után vonja a régi tapasztalatok értékelését és átértékelését.

Az elmúlt háború éveiben megvalósított hadtápvezetést és a korszerű követelményeket értékelve, nézeteink szerint a következő alapvető következtetéseket lehet levonni.

Mindenek előtt hangsúlyozni szükséges, hogy a hadtáp teljes szétbontakozásának stratégiája, mely az elmúlt háború kezdetén az alapot képezte (a veszélyeztetett időszak számításaiban), napjainkban új minőségi tartalommal rendelkezik, ami indokolttá teszi, hogy a hadtáp olyan állandó készenletben legyen, amely garantálja a feladatok sikeres végrehajtását, bármilyen bonyolult helyzetben.

Az SZKP aktív harca a békéért és a leszerelésért, a fegyverkezési verseny megszüntetéséért lehetővé tette a szovjet népnek az elmúlt 36 év alatt a békés építőmunkát. A szocializmus vívmányainak megbízható védelmezője, a föld békéjének biztosítója a mi dicső Fegyveres Erőink. L. I. Brezsnyev a XXVI. kongresszus előadói pulpitusáról kifejezte szilárd meggyőződését abban, hogy az SZFE biztosan állnak a béke és a szovjet nép alkotómunkájának őrségén.

Kétségtől, hogy az SZKP békeszerető politikája, a SZU védelmi képességéről való állandó gondoskodása és a földkerekség békeszerető erői visszatartják az imperializmus agresszivitását. Az imperialista reakció élezi a nemzetközi feszültséget és egyre jobban készül a háborúra. Az ilyen feltételek között szükséges a meggyőződés, az SZFE és annak hadtápjá harcükszükségének fokozása és biztosítani az agresszor azonnali visszaverését.

Szükséges értékelni a háború kezdetén a hadtáp munkájának bonyolultságát. Gondosan kell értékelni és továbbfejleszteni a fejlett szocialista társadalom és népgazdaság potenciális előnyeit a kapitalista gazdaság felett.

Az elmúlt háború tapasztalata rámutatott, hogy a szocialista gazdaság főlényre lehetővé tette a szovjet népnek, Fegyveres erőinek az SZKP irányításával gyorsan pótolni az első nagy anyagi veszteségeket, leküzdeni a hadtáp szétbontakoztatásának nehézségeit és nagyon rövid idő alatt mozgósítani az összes erőt az ellenség szétverésére, túlszárnyalni a hitleri Németországot a termelésben, kiűzni a SZU területéről a betolakodókat és felszabadítani a fasiszta iga alól egy sor országot.

Korszerű viszonyok között a népgazdaság fejlesztésének, strukturális és szerkezetbeli problémák fokozatos közelítése, megoldása, az egységes szocialista elveken tekinthető fő tényezőnek, mely egyben meghatározza a hadtáp anyagi-technikai bázisa állandó harcükszükségének szükségességét.

A hadtáp készenletének fontos feladata az anyagi eszközkészletek fenntartása. Figyelembe véve az anyagi eszköz készletek szükségességét a háború utáni időszakban, mely kapcsolatos a Fegyveres Erők összes haderónemeinek, fegyvernemeinek teljes gépesítésével, motorizálásával, a harctevékenységek megnövekedett méreteivel, feszítettségével, egyre nyilvánvalóbb, hogy a szükséges anyagi eszközök csak óriási számokkal fejezhetők ki. Ezért az optimális készletek létrehozásának kérdését tudományos alapon kell megközelíteni. Az SZFE vezetésének további tökéletesítése kétségtől ezek és más kérdések megoldásától függenek.

Mint az elmúlt háború tapasztalata rámutatott, a centralizált vezetés elve a hadtáp valamennyi tevékenységének szférájában a meglévő erők és eszközök hatékony, effektív, szabályos és optimális felhasználására irányul. A várható harctevékenység intenzitása, az egyre korszerűbb harci eszközök megjelenése következtében a hadtáp és a biztosító szolgálatok centralizált vezetésének problémáját kell megoldani komplex és célirányos alapon. Ezt a következők indo-

kolják: objektív szükségképpen szembe kell állítani a hadtápvezetés operatív és effektív módszereit az új tömegpusztító fegyverekkel, amelyek egy időben nagy veszteséget képesek okozni. Ez megköveteli a csapatok és a hadtáp harcászati szükségének gyors helyreállítását. Másodsor: a csapatok hatalmas anyagi eszköz szükségletei, jelentős veszteségek és rombolások a harctevékenységek körzetében megkövetelik ezeknek a feladatoknak hatékonyabb megoldását kevesebb számú hadtáperővel és eszközzel.

Ez így érthető is. Figyelembe véve az óriási anyagi eszköz szükségletet és a veszteséget a korszerű háborúban, ezért a szükséges hadtáperőket és eszközöket nem szabad százalékos arányban növelni. Ezeknek a feladatoknak a megoldására keresni kell a szervezeti struktúra, a technikai felszerelés tökéletesítésének és a Fegyveres Erők hadtápbiztosításának korszerű módszereit, még egészében véve is. Egyik ilyen irány a szervezeti felépítés és a hadtápegységek és intézetek áttelepítése, azaz alapvető feladatok helyes megoldása, a kommunikációs hálózat helyreállítása és kiszolgálása, az őrzés-védelem, tömegpusztító fegyverek elleni védelem és a különböző anyagi és technikai szolgálatok vezetése az alapvető biztosítási ágak szerint, parancsok alapján és azok szerint való ténykedésük.

Mindezeket kétségtelenül sikeresen akkor lehet teljesíteni, ha megfelelő mélységgel tanulmányozzuk a katonai gazdálkodás, a Fegyveres Erők hadtápbiztosításának gazdag tapasztalatait, elsősorban az elmúlt háborúban megszerzetteket, tanulmányozzuk a gyakorlatokat, a hadtáp gyakorlati munkáját a háború utáni időszakban és hadművészet korszerű elveit és széles körben alkalmazva a vezetés legújabb eszközeit, elsősorban az automatizált rendszereket.

Ismerd meg az ellenségedet

*Írta: Frantisek Vasicka mk. ezredes
(Megjelent: a Tyl i Zásobováni 1980/10. számában)*

Az USA hadseregének tábori szabályzata – FM-100-5 – a következőket határozza meg a harctevékenységek megvívásával kapcsolatban.

Amennyiben az ellenség erőfölényre tett szert, ezt a hátrányt magasabb szintű felkészültséggel és a fegyverek jobb minőségével kell kiegyenlíteni. Ez a kiképzéssel összefüggő tézis a harcoló alegységek harctevékenységeinek hadtápbiztosítására egyaránt érvényes.

A parancsnokokat a hadtápbiztosítás általános rendszere kevésbé érdekli, de az egyes fegyverek és harci technikai eszközök hadrafoghatósága annál jobban. Ez azt jelenti, hogy minden fegyver, minden harci-technikai eszköz állandóan ellátandó lőszerrel, feltöltendő üzemanyaggal és amennyiben valamilyen oknál fogva meghibásodik, illetve használhatatlanná válik, meg kell javítani. A hadtápbiztosítás hatékonyságának mércéje a fegyverek (harci technikai eszközök) százaléka, amelyek teljes mértékben hadrafoghatóak. Egyéb, ettől eltérő kritériuma nem létezik.

Ameddig a hadtest, illetve hadosztályparancsnok az erőit meghatározott időre, döntő területre összpontosítja, ez azt is jelenti, hogy ide összpontosítja a fegyvereit is (harcokocsikat, tábori tüzéséget helikoptereket stb.). Ezzel egy időben a hadtápbiztosítás eszközeinek összevonását is erre a területre kell végrehajtani. *Feladatukat képezik:*

- a fegyverek lőszerrel való ellátása;
- a harci-technikai eszközök üzemanyaggal való feltöltése;
- a különböző típusú fegyverek és harci-technikai eszközök kiszolgálása.

A hadtápbiztosítás befolyásolja a csapatok harcképességét. A hadtest, illetve hadosztályparancsnokok létrehozhatnak különböző szintű anyagi készleteket és személyesen határozzák meg az alegységek ellátásának sorrendjét a különböző típusú anyagokból. A hadtápbiztosítást az összefegyvernemi alegységekhez hasonlóan a fő feladatokra összpontosítják.

Ehhez ismerniük kell:

- milyen hadtápbiztosítási erővel, eszközökkel rendelkeznek;
- a hadtápbiztosítási erő, eszközök csoportosítását;
- az erő, eszközök hadrafoghatóságát.

A dandár és zászlóaljparancsnokok befolyásolhatják a harc helyzet alakulását a hadtápegységek manővereztetésénél. A hadtápegységeket a harcoló csapatok harcrendjében vezetik. Minden alegység anyagi biztosítását a harc helyzet alakulásától függően hajtják végre. A megerősítésül kapott szállító eszközöket a hadtápbiztosítási feladatok végrehajtása érdekében alkalmazzák.

A század- és ütegparancsnokok a hadtápegységeket közvetlenül alkalmazzák a harcolók ellátása érdekében (javítások, karbantartások, lőszerutánszállítás, üzemanyag feltöltés, élelem ellátás stb.). A parancsnokok kiemelt figyelmet fordítanak az alegységek harcának hadtápbiztosítására. A hadtápegységek kötelessége, hogy a parancsnoknak segítséget nyújtsanak a hadtápbiztosítással összefüggő feladatok megoldásához.

A korszerű harctevékenységek hadtápbiztosítása

A korszerű harctevékenység sajátosságait áttekintve, a harcoló csapatok hadtápbiztosítása nélkülözhetetlen. Ezért a harcoló alegységekhez a hadtápegységeket lehető legközelebb csoportosítjuk, hogy a fegyvereket és harci-technikai eszközöket fel tudják tölteni lőszerrel, hajtóanyaggal, illetve szükség esetén javításokat végezzenek a meghibásodott harci-technikai eszközökön a harctevékenység térségében.

A felhasznált anyagok utánszállítását az első lépcsőben támadó alegységekhez kell a leggyorsabban kiszállítani. Ezen kívül biztosítani kell a gépjármű, harckocsi javító specialisták helyszínre történő gyors kiszállítását is. A hadtápegységek tevékenységének határozott vezetése, irányítása biztosítja a hadtápbiztosítás végrehajtását a meghatározott térségben és időben.

A hadtápbiztosítást végrehajtó alegységek feladata

- A harcolókhöz a gyors utánszállítás és a technikai eszközök technikai biztosításának határozott végrehajtása;

- az utánszállítást a harc helyzet gyors változásai figyelembevételével fontossági sorrend szerint végrehajtani;

- kellően rugalmasnak lenni, hogy a harcoló alegységeket különböző típusú, szintű hadtáp ellátó bázisokról el tudják látni;

- a tevékenységük sikerességét a harci-technikai eszközök és hadrafogható fegyverek száma ($0/0$ -a) alapján megítélni;

- felkészülni arra, hogy minden bonyolult harckörülmény között a feladataik végrehajtására képesek legyenek.

A hadtápbiztosítás legfontosabb feladata az első lépcsőben támadó alegységek minden oldalú ellátása. Az összes többi alegység tevékenységét ennek kell, hogy alárendeljük.

Lőszerrel való ellátás

A sikeres lőszerellátás függ:

- a lőszer ellátásának rendjétől az USA területéről az ellátó alegységekig (amely a lőszer átadja a tüzelőeszközöknek);

- a lőszerfelhasználás pontos megítélésétől, amelynek alapja a tapasztalat és meghatározott harctevékenység várható alakulása;

- az ellátó alegységek parancsnokainak reagáló képességétől a harcoló csapatok igényére, a harc helyzetekben bekövetkezett gyors változásaihoz való alkalmazkodásuktól.

A hadosztályparancsnokok és ennél magasabb beosztásúak meghatározzák a lőszerellátás alapvető követelményeit (átlagos lőszerfelhasználást), illetve a harcoló alegységek számára lehetővé teszik a harctevékenységek folytatásához a lőszer utánszállítást. A lőszerellátó alegységeket úgy kell áttelepíteni, hogy elegendő tudjanak tenni az állandóan változó feltételeknek.

Üzemanyaggal való ellátás

A harcoló alegység összpontosításával egy időben összpontosítani kell a hajtó- és kenőanyag ellátó alegységeket is. A hajtó- és kenőanyagok megléte biztosítja a harcoló alegységek előremozgását és a harci-technikai eszközök hadrafoghatóságát. *Az üzemanyag ellátás megszervezése függ:* az előző harctevékenység üzemanyag felhasználásától és a következő harcfeladat feltételezett üzemanyag felhasználásától.

Csapatok élelemmel való ellátása

Az intenzív harctevékenység, amely általában gyorsan, rövid idő alatt létrejöhét, kizárja a meleg étkezés végrehajtásának feltételeit. *A fenti feltételek között a személyi állomány adagjai egyéni csomagokban kerülnek* kiszerezésre, amelyek a csapatokhoz különös nehézség nélkül kiszállíthatóak. A csapatoknál az elfogyasztásuknak a feltételei adottak. Ez a módszer hosszabb időtartamú harctevékenység végrehajtását biztosíthatja a harcképesség csökkenése nélkül. Viszont, ahogy a harckörülményei lehetővé teszik és rendelkezésre állnak a szükséges nyersanyagok, mozgó táborig konyhák naponta minimálisan egy alkalommal meleg étkezést kell hogy biztosítsanak. A meleg ételt a zászlóaljknál készítik el, ahonnan a zászlóalj eszközeivel a századokhoz kiszállítják.

A csapatok egészségügyi biztosítása

Az eddigi háborúkban az élő erőben nagyobb veszteségek keletkeztek különböző betegségek következtében, mint az ellenség harctevékenységétől. Ez valószínűleg elérte a 3:1-hez arányt.

Ahhoz, hogy a katonák képesek legyenek harcolni, a parancsnoknak az egészségügyi biztosítás érdekében tartalmaz intézkedéseket kell fogatosítani. Meg kell határozni az egészségügyi biztosítás normáit, ennek érdekében egészségügyi erővel, eszközökkel meg kell erősíteni a harcolókat, hogy a normák feltételei biztosítottak legyenek. A dandár- és zászlóajparancsnokok biztosítják a feladatok teljesítéséhez az elegendő egészségügyi erőket, eszközöket. A század-, ütegparancsnokoknak oda kell hatniuk, hogy a megerősítő speciális erők és eszközök feladataikat végrehajtsák, ezen keresztül egyben ők felelnek az egészségügyi biztosításért. Ezen kívül meg kell követelniük az egyéni és kollektív higiénia rendszabályai betartását.

Vezetés és irányítás

A harctevékenység sikere nagy mértékben néhány fegyvernemtől függ, tehát a hadtápbiztosításnak is ezekre kell a főerőkifejtést fordítani.

A dandár sávjában az ellenséggel közvetlen harcrintkezésben harcoló alegységek, technikai eszközök, fegyverek anyagi-technikai biztosításáért a terület hadtápbiztosítására kijelölt szerv a felelős, vagyis az a tiszt, aki a hadosztály hadtápbiztosítás parancsnokát képviseli. Személye összekötő a harcoló alegységek és a hadtápbiztosítást végrehajtó alegységek között és egyben felelőse a harcoló alegységek anyagi-technikai biztosításának. Koordinálja azoknak az

előretolt hadtápegységeknek a tevékenységét (a technikai biztosítást, az ellátást, szállítást, egészségügyi biztosítást végrehajtó alegységeket), amelyek feladatát képezi a dandár harc-tevékenységének hadtápbiztosítása.

Az első lépcsőben levő dandár hadtápbiztosításának végrehajtásáért felelős tiszt a tevékenységéért a hadosztály hadtáp parancsnokságnak felel. Annak a hadosztály hadtáp parancsnokságnak, amely az egész hadosztály hadtápbiztosítását vezeti, összhangban a meghatározott feladatok sorrendiségében és a harc-helyzet változásai alapján.

A hadosztály hadtáp parancsnokság biztosítja, hogy az első lépcsőben levő dandárokhoz az anyagszállítványok kellő időben megérkezzenek és ezzel biztosítják az általuk meghatározott követelmények betartását, az anyagokkal való ellátást, illetve folyamatosan reagálnak a szétbontakozott csapatoknál beállt változásokra, amikor ezzel párhuzamosan nyilvántartják a keletkezett veszteségeket.

Azon alegységek hadtápbiztosítása, amelyek nem tartoznak a hadosztály közelébe, azonos módon kerül végrehajtásra, attól függetlenül, hogy a hadosztály sávjában települnek, vagy azon kívül. Ezen alegységek közvetlen anyagi-technikai biztosítását a hadtest hadtápegységei hajtják végre, amennyiben nem kerültek ideiglenesen megerősítésként a hadosztályokhoz.

A vezetési és információs rendszer, hadtáp híradás

A hadtest és hadosztály ellátása ellenőrzésének alapja az áttekinthetőség. A vezetési-információs rendszerek olyan eszközökkel rendelkeznek, amelyek biztosítják az áttekinthetőséget. Az automatikus rendszerű adatfeldolgozók segítségével a parancsnok áttekintést kap az anyagi ellátottságról, az anyagi készletek csoportosításáról, azok használhatóságáról. A számítógépeken alapuló rendszerek nagy mobilitással rendelkeznek, de az ellenség diverziós csoportjai és a harcoló csapatok számára kedvező célok is egyben. Ezért a hadtápbiztosítás tervezésekor fontos feladat, hogy az automatikus adatfeldolgozó eszközöket elérjünk, illetve kettőzzük (tartalékképzés).

A vezetés részére feltétlenül szükséges információkon kívül az automatikus rendszerű adatfeldolgozó gépek egy sor különböző információt is képesek fel dolgozni.

A harc-tevékenység sikere és az erők megtakarítása

A legutóbbi három háborúban az USA szárazföldi csapatai addig nem kerültek teljes állománnyal harc-bavetésre, ameddig az USA hadiipara nem állította elő a szükséges harc-technikai eszközöket, illetve nem állt rendelkezésre azonnal nagytömegű hadianyag. A jövőben ilyen fejlődéssel nem számolhatunk. Több hónapon keresztül azzal kell majd harcolni, ami a háború kezdetén rendelkezésre állt. Az ellátás rendszerében előnye van a lőszer és üzemanyag ellátásnak, illetve a tartalék alkatrészek utánpótlásának. A fentiekkel való gazdálkodásban a szigorú takarékoság lesz a jellemző.

A különböző szintű parancsnokok kötelessége lesz úgy takarékoskodni a készletekkel, hogy a csapatok hosszú időre harc-feladataik folytatására képesek legyenek. A lőszerrel és üzemanyaggal való „hazárdírozás” szigorúan tilos lesz. A fegyverrendszereket, a harcoló és hadtáp alegységekkel körültekintően, rendszeresen karba kell helyezni és állandóan üzemképes állapotban kell őket tartani. A harcmezőn meghibásodott technikai eszközöket azonnal ki kell vontatni, meg kell őket javítani és utána vissza kell őket juttatni a harcolókhoz. A had-

színtéren rendelkezésre álló helyi forrásokat fel kell használni a fegyveres erők ellátása érdekében. Amennyiben ez lehetséges, csak ezeket kell felhasználni (üzemanyag, élelmezési anyag, egyéb anyag stb.). A polgári célokra ideiglenesen alkalmazott eszközök hasonlóképpen felhasználhatóak harccal összefüggő feladatok teljesítése érdekében. Ezen eszközöket be kell sorolni a katonai eszközök köré. Megbízható hátország esetén a hátországban a katonai személyzet helyett polgári személyzetet kell alkalmazni.

A harctevékenység sikere érdekében a rendelkezésre álló eszközöket maximalsan ki kell használni az élőerővel és haditechnikai eszközökkel való takarékoskodás érdekében.

Végezetül kihangsúlyoznám, hogy az előttünk álló kiképzési évben minden csapatszintű hadtáp szakember kötelessége, hogy az eddiginél nagyobb mértékben tanulmányozza át és ezáltal ismerje meg a potenciális (NATO hadseregek) ellenség harctevékenységét és hadtápbiztosításának rendjét. A fentiek ismeretében nagy felelősséggel kell felkészíteni a hadtáp alegységeket az alkalmazásukra és minőségibb hadtápbiztosítás végrehajtására békében és a gyakorlatok során.

Szükséges a hadtáp korszerűsítése

Irta: Jolemore, K. A. dandártábornok

(Megjelent: Military Review, 1981. 1. számában)

„Minél jobban változnak a dolgok, annál inkább régiek maradnak.” Ez a régi közmondás vonatkozik az amerikai hadsereg hadtápjára is. A múltban a hadtáp mégis változott, hogy a követelményeknek megfeleljen, sőt sokszor a hadtáp volt az új technológia kialakításának az élén.

Az 1960-as évek végén két tényező ösztönözte a hadtáp megváltozását. Az egyik a szovjetek támadó lehetőségeiben jelentős előrehaladás történt. A vietnami háború és abból levont hadtáp tapasztalat a másik tényező, amely miatt a hadtápot változtatni kell.

A hadsereg fejlesztési terve szerint 1980-tól 1989-ig kb. 50 új nagyobb harci technikát rendszeresítenek a csapatoknál. Ezek a legújabb elektronikai eredmények figyelembevételével készültek, rendkívül érzékenyek és megnövelték mind a megsemmisítés, mind a túlélés lehetőségét.

Az a követelmény, hogy fegyvereink megsemmisíthessék a sokkal nagyobb számú ellenséges fegyvereket, magasabb lőszerfogyasztással jár a bonyolultabb technika viszont több üzemanyagot igényel. Ezen harci technikák hatékonyabb felhasználása érdekében a hadsereg módosította a csapatok szervezését. Ez szintén hozzájárult ahhoz, hogy új hadtáp doktrínát, eljárást, szervezést és felszerelést alakítsanak ki.

A vietnami háború tapasztalatai miatt 1969-ben egy felülvizsgáló bizottságot létesítettek. A bizottság egy háromkötetes jelentésben fejtette ki az amerikai csapatok hadtápbiztosításának előnyeit és hátrányait a vietnami háború idején. A jelentés végén a bizottság javaslatokat tett a hadtáp korszerűsítésére. A bizottság jelentése után az új hadtáp doktrína, szervezés és technikai fejlesztés kialakításáért a Hadsereg Kiképző és Doktrinális Parancsnokságát és ennek alárendelt Hadtápközpontot tették felelőssé.

A végrehajtás során azonban zavar és lassúság (tudatlanság) alakult ki. Ennek oka a Hadtápközpont és a vezérkarfőnök hadtáphelyettese közötti egyetnemértés, valamint a hadtáp iránti hagyományos békebeli tradíció (lebecsülés) az oka. E cikk célja a Hadtápközpont helyének és szerepének tisztázása és végrehajtás lassúsága okainak feltárása.

A bizottság jelentésének első kötete számos javaslatot tesz a hadtáp hiányosságának a kijavítására. Ezek közül sok lényegében felújított, mivel azokat már ismerték a második világháború és a koreai háború alatt is, de azóta elfelejtették.

Történelmileg a hadsereg sohasem rendelkezett olyan kiegyensúlyozott erővel és eszközzel, hogy rögtön biztosíthassa teljes harcképességének fenntartását. A vietnami háború elején hiányoztak az ottani csoportosítás rugalmas hadtápbiztosításához szükséges erők és eszközök. Ennek az volt a következménye, hogy az ottani hadművelleti csoportosítás létrehozása során a hadtápszervek túl voltak terhelve. Ez a folyamat tartott a csoportosítás létrehozásának befejezéséig.

E problémát felismerve a bizottság javasolta, hogy a hadművelleti (hadászati) feladatok és hadtáp lehetőségeinek összehangolása érdekében reális hadtápcsoportosítást hozzanak létre.

A jelentés óta eltelt években a Hadtápközpont kidolgozta tervét az Európában állomásozó amerikai csapatok hadtápbiztosításához szükséges hadtáp erők és eszközök mennyiségére és szervezésére. A hadsereg tett is bizonyos lépéseket a terv megvalósítására, de létszámhiány miatt nem tudta teljesen megoldani.

A Hadtápközpont tudomásul vette ezt a nehézséget és megszüntetésére új módszert dolgoz ki a legkorszerűbb számítógépekkel elkészített modellek és szimulációk alapján. Ez a nehéz és sok időt igénylő munka befejezése 1980-as évek közepére várható.

Automatizálás

A hadsereg a vietnami háborúban alkalmazta korlátozottan történetében először az anyagszükséglet és igénylés gépi adatfeldolgozását. A bizottság megállapította, hogy ezen a téren több gépi adatfeldolgozó gépre, jobb programokra és képzett kezelőkre van szükség.

1969 óta a hadsereg jelentősen fejlesztette a hadtápbiztosítás gépi adatfeldolgozását, amelyben fő szerepet a Hadtápközpont játszott. Az ellátás, javítás és szállítás békében és háborúban gépi adatfeldolgozása jelentősen fejlődött az utóbbi 10 évben.

A hadszíntér harci övezetében levő csapatok hadtápbiztosításának javítása érdekében jelenleg programokat dolgoznak ki asztali mikroprocesszorokhoz. Ez lehetővé teszi sok hadtápfeladat decentralizálását. A nagy, központi, több rendeltetésű számítógépek lecserélése 5 t-ás gépkocsiban elhelyezett minikomputerrel lehetővé teszi a légiszállítás meggyorsítását és szükség esetén egyes feladatok központi feldolgozását.

A Hadtápközpont kidolgozta a csapatok hadtápbiztosítása gépi adatfeldolgozása elvét a legkorszerűbb módszerek, technológiák felhasználásával a legkorszerűbb gépekre. Ugyanakkor megkezdte a háborús javítás, lőszerellátás és szállítás gépi adatfeldolgozását. Tervezik a hadtest hadtápbiztosításának feldolgozását is számítógépre.

A hadsereg felismerte, hogy a hadtápbiztosítás egyre jobban függ a gépi adatfeldolgozástól. A manuális feldolgozás ma már a múlté. Egy számvetési hadosztály (egy összefgyvernemi hadosztály és arra jutó támogató és kiszolgáló erők összessége a hadszíntéren) napi fogyasztása 1970-ben 500 t volt. Ma ez a nyolcszorosára növekedett. Az ilyen mennyiségű anyaggal járó feladatok ma már kézi úton nem dolgozhatók fel.

A fejlesztés másik területe a kontenerizáció. A bizottság megállapította: „A kontenerizáció lehetővé teszi a csapatok hadtápbiztosításának egyszerűsítését és gyorsítását. A konténereket tehát fejleszteni és alkalmazni kell olyan gyorsan, amennyire csak lehetséges.

Jelenleg a hadsereg ezzel kapcsolatban már megfelelő doktrínával rendelkezik és megkezdte az ehhez szükséges új technika rendszeresítését. Az új szállító és rakodóeszközök képesek felemelni és szállítani 8x40 láb (egy láb 30,5 cm) nagyságú, 25 t súlyú konténereket. Az új M915-ös vontató és pótkocsija egyszerre képes elszállítani 2 db 8x20 láb méretű konténert. Az új darus gépkocsi 25 t. súlyú konténereket képes felemelni. A rendszeresített 2 t-ás konténerek biztosítják a lőszer kiszállítását közvetlenül a hadosztály lőszer ellátó pontokra.

A konténerizáció valójában csökkentené a rakodáshoz szükséges erőket, de ez az egyre nagyobb anyagszükséglet miatt nem lehetséges.

Elhatározták az 5–10 t-ás kerekes járművek rendszeresítését is, amelyekkel többet lehet csinálni kevesebbrel, így növekszik a hatékonyság. Ugyancsak csökkenteni fogják az összes kerekes járművek típusainak számát és így csökken a szükséges pótalkatrészek mennyisége és típusainak száma.

A hadtápközpont kidolgozta a lőszerellátó századok új szervezését is. Az új szervezés szerint megszűnnek a közvetlen és általános támogató (lőszerellátó) századok, helyettük vegyes, személyi és technikai szempontból optimálisabb századokat hoznak létre, amelyek teljesítőképessége nagyobb lesz létszámnövekedés nélkül. Az új szervezés jóváhagyása, a századok felállítása után a lőszerellátás jelentősen javulni fog.

A jövő háborújában várható magas lőszerszükséglet nemcsak jobb hadtáptechnikát és szervezetet igényel, hanem az ellátási elvek javítását is annak érdekében, hogy biztosítsuk a lőszer fogadását annyira előre, amennyire csak lehetséges. A jelenlegi lőszerellátó és elosztópontok nem tudnak megbirkózni feladatokkal. Ennek oka főleg a magas fogyasztás, valamint a harcmező szélességi és mélységi kiterjedése, amely növeli a távolságot a zászlóaljaktól (osztályoktól) a lőszerellátó pontokig.

Bár az új ellátási elv szervezeti növekedéssel jár, a hatékonyság azonban nagyobb, mint az ár. Az új elv szerint lőszerátadó (transfer) pontokat létesítenek a dandároknál és a hadosztály hadtápkörletben. Egy átadó pont teljesítőképessége naponta 500 t, a hadosztálynál összesen 2000 t, így csökkentve a zászlóalj utánpótlásának idejét és távolságát.

A lőszerellátást tovább javította az is, hogy egyes fegyverek lőszerszükségletének kiszámítását korszerűsítették. A Kiképző Központ számítógéppel szimulálta a korszerű harcot, beleértve a célfelderítést és megállapította, hogy a lőszerszükséglet tervezése megfelelő.

A bizottság megvizsgálta az 1973-as arab–izraeli háború tapasztalatait is. A bizottság hangsúlyozta a sérült technika hátravontatásának gazdaságosságát, de felismerte azt aényt is, hogy a háború első napjaiban erősíteni kell az egységeknél a helyszíni javítást. A bizottság rámutatott, a pótalkatrész-ellátás problémájára is, de a hiányosságok megoldásával nem foglalkozott. Érdekes, hogy a Hadtápközpont, eltérően a bizottságtól a hadtápbiztosítás kérdéseit nemcsak vietnami háború, hanem a második világ- és a koreai háború tapasztalatai alapján is feldolgozta.

A minisztérium azt tervezi, hogy a hadseregnél minden szinten megszabja a tárolható pótalkatrészek mennyiségét és típusát. A Hadtápközpont tanulmánya szerint ez a hadosztálynál fontosabb alkatrészekből 80⁰/₀-os valószínűséggel biztosítaná a szükségletet. A kevésbé fontos alkatrészekből minden szinten csak

annyit fognak tárolni – ezt is csak békében – hogy legfeljebb 50%-os valószínűséggel biztosítsa a várható szükségletet.

Az 1973-as arab-izraeli háború tapasztalatai szerint a technikai biztosítást erősíteni kell a zászlóaljknál megerősítés útján. A harcmezőn, a helyszínen történő javítás, alkatrészek kiszerezése útján, valamint azzal, hogy a sérült technikát közvetlenül odavontatták, ahol azt ki tudták javítani, jelentős oka volt annak, hogy az izraeli hadsereg gyorsan helyre tudta állítani harcképességét.

A Hadtápközpont tervei szerint 1986-tól erősíteni fogják a technikai biztosítást elől, és az ezzel kapcsolatos szállítási és híradási lehetőségeket. A harctéri javítás erősítését indokolja az is, hogy a várható háborúban tömegesen jelennek meg a harckocsik.

A bizottság jelentése szerint szükséges a hadszíntérhadtáp (kb. frontheadtápnak felel meg) csökkentése. Röviddel a jelentés után a hadszíntéren (a tábori hadseregnél és az utánpótlási övezetben) megkezdik a hadtápcsapatok és a készletek csökkentését. Ugyanakkor bevezették a közvetlen támogató rendszert és a légi utánpótlást. Ezen elvek hatékonyságát tanulmányozta a Hadtápközpont. Ez az új doktrína lehetővé teszi, hogy a hadsereg közvetlen és általános támogató (hadtáp) aleggységei nagykereskedelmi elvek alapján közvetlenül igényeljék az anyagot az USA területéről. Még fontosabb, hogy lehetővé teszi, hogy az anyagok szétosztása az igénylőknek már az európai kikötőkben és repülőtereken megtörténhessen.

A szovjet haditengerészeti erők lehetőségeinek növekedése miatt háborúban az amerikai tengeri szállítás biztonsága csökken. Ez a tény, amely már egy esetleges európai háború első napjaiban realizálódik, egy új doktrína kidolgozását követelte.

1978. júniusában a vezérkarfőnök hadtáphelyettese jóváhagyta azt a doktrínát, amely szerint növelik a hadtáp önállóságát a hadszíntéren és a hadtestnél anélkül, hogy a hetvenes évek közepén foganatosított hadtápszabályokat teljesen megszüntették volna. Az úgynevezett 2. szakaszos tervben már figyelembe vették, hogy a hadtestek hadtáp szempontból nem képesek önállóak lenni és hadszíntérparancsnok kezében kellene olyan eszközök, amelyekkel hadtáp szempontból hatni tud a hadműveletekre. A hadtestek készleteinek csökkentése, anyagi bázisok létesítése az utánpótlási övezetben (hadszíntér [front] hadtápnak felel meg), a hadtáp mozgékonyságának növelése függetlenebbé teszi a hadsereget a tengeri utánszállítástól és növeli a hadtestek túlélőképességét. A jövő háborújában a túlélőképesség szabja meg a győzelmet, vagy a veszteséget. A túlélés abszolút biztosításához azonban helyes arányt kell kialakítani az összefegyvernemi (harcos), a fegyvernemi (harctámogató) és a hadtáp (harckiszolgáló támogatás) csapatok között.

Tapasztalatok felhasználása

Valószínűtlennek tűnik, hogy a harcok és a hadtápcsapatok közötti helyes arány kialakításához szükséges erők és eszközök rendelkezésre fognak állni. Így a hadtápbiztosítás bármely csekély javítása növeli a túlélés esélyét. A hadtáposok az eddigi tapasztalatokat felhasználva, ahol csak lehetséges, csökkentették a szükségletet, javították a felhasználást befolyásoló tényezőket és növelték a sovány hadtápvezetés-szervezés hatékonyságát. A hadtápelvek és szervezetek átalakításának fő oka és katalizátora a haderő fejlesztési terv. Az 1986-ra át-

szervezett hadosztályok és hadtestek korszerűsített hadtáptechnikán alapuló új ellátási elvekkel működő átszervezett hadtáppal fognak rendelkezni. A hadtáp korszerűsítése természetesen nemcsak a doktrínát és szervezést érinti, hanem a kiképzést, a harcos és hadtáp csapatok közötti helyes arány kialakítását is. Múltban az idő a hadsereg szövetségese volt. A jövő eseményei azonban már nem teszik lehetővé ezt a luxust. A hadtáposok reagálnak a változásokra, tudva azt, hogy a harcban csak akkor lehet győzni, ha a hadtáp képes azt támogatni.

FOLYÓIRATOKBÓL

I. Általános doktrinális kérdések

1. Össznépi szocialista állam katonai ercjének lényege és struktúrája.

Gajvoronszkij vezds. et. ismerteti a katonai erő lényegének gazdasági, szociális-politikai, szellemi alapjait, valamint kifejti a struktúra gazdasági, szociális, erkölcsi-politikai és katonai potenciáljának kérdéseit.

Vojennaja Miszt, 1981. 10. sz. 69–80. oldal.

2. Koalíciós seregtestek hadművelési előkészítésének és megvívásának néhány problémája.

Kulikov marsall et. rövid történeti áttekintés után foglalkozik a koalíciós állományú csoportosítás hadművelésének egyes kérdéseivel. Cikkében többek között kitér az együttműködés megszervezésére, a hadtápbiztosításra, a hadszíntér előkészítésére, a kiképzésre, a nyelvtanulásra és a politikai munkára.

Vojennaja Miszt, 1981. 11. sz. 20–34. oldal

II. Vezetés és gépesítés

1. Információs folyamatok és azok tökéletesítésének útjai a törzsmunkában.

Törzsek munkájában a hadművelés-harc előkészítése és megvívása érdekében végzett információs folyamatok lé-

nyegét az áradatok összegyűjtésével, feldolgozásával, tárolásával, megjelenítésével és továbbításával kapcsolatos feladatok összessége jelenti.

Tökéletesítésének útjai: a vezetés szervezésének és információs rendszerének összhangja, hatékonyabb híradás és gépi adatfeldolgozás módszereinek és az okmányok rendszerének javítása és a tisztek kiképzése.

Vojennaja Miszt, 1981. 11. sz. 46–53. oldal

2. Hadtáptiszt tudományos munkája.

A hadtudományi munka célja a hadügy, beleértve a hadtápbiztosítás elméletének és gyakorlatának fejlesztését. A hadtudományos munka elvégzésének rendje: téma kiválasztása, elméleti alapok meghatározása, a hadtudományi, hadtápelmélet történetének és jelenlegi állapotának tanulmányozása, a téma kidolgozásának előkészítése, adatok összegyűjtése és tanulmányozása, hipotézis kidolgozása stb.

Til i Sztabzsenyije, 1981. 8. sz. 29–33. oldal

III. Gazdálkodás, szállítás, egészségügyi biztosítás békében.

1. USA hadászati üzemanyag készletek.

1975-ben jóváhagyott energetikai törvény szerint USA-ban üzemanyagból 36 millió tonna hadászati készletet kell tartalékolni. A készlet rendelkezése esetleges behozatali nehézségek esetén 10 hónapos importmennyiség fedezése. A készletet 5 elhagyott sóbányában

helyezik el. A bányák befogadóképessége: 10,2; 8,2; 6,9; 4,9; és 30 millió tonna. A sóbányák átalakítását raktárrá, a Zarubezsnoje Vojennoje Obozrenyje 1978/2. száma ismerteti.

Zarubezsnoje Vojennoje Obozrenyje, 1981. 11. sz. 25–26. oldal

2. Egészségügyi szolgálat eredményei és perspektívája.

Komarov vezds. et. értékeli az egészségügyi szolgálat elért eredményeit és megszabja az egészségügyi biztosítás főbb feladatait.

Til i Sztabzsnyije, 1981. 8. sz. 46–50. oldal

3. Nyugatnémet hadtest hadtáp mozgó gépiadatfeldolgozó központja.

A rendszer kifejlesztését 1977-ben kezdték meg, jelenleg 1. és 3. hadtestnél működik. A szerző nemcsak a működés rendjét ismerteti, hanem a számítóközpont technikai jellemzőit is.

Truppenpraxis, 1981. 12. sz. 997–1003. oldal

IV. Harc-hadművelet hadtápbiztosítás, kiképzés, oktatás.

1. Üzemanyag-raktár szakharcászati gyakorlat.

A szerző részletesen ismerteti a gyakorlat levezetésének tervét.

Til i Sztabzsnyije, 1981. 12. sz. 24–27. oldal

2. 25 éves a nyugatnémet szárazföldi csapatok hadtápa.

A hadtáp megszervezésénél a Wehrmacht és az amerikai hadsereg hadtápját vették figyelembe. A cikk ismerteti a hadtest, a hadosztály és a dandár hadtáp szervezését különböző időszakokban.

Truppenpraxis, 1981. 10. sz. 780–786. oldal

3. Egészségügyi zászlóalj gyakorlatainak előkészítése és végrehajtása.

A szerző mozzanatonként ismerteti a felkészülés sorrendjét és munka megszervezését a sebesültáramlás időszakában.

Vojenno-Medicinszkij Zsurnal, 1981. 6. sz. 20–22. oldal

V. Katonai rendszer

1. Forgalmirányító (kommendáns) zászlóalj.

A forgalomszabályozás jelentős eleme a harc minden oldalú biztosításának. A szerző ismerteti a zászlóalj megszervezését, feladatát és tevékenységének rendjét.

Rivista Militare, 1981. 2. sz. 72–77. oldal

2. Svájci haderő anyagi szolgálata.

A szerző a következő kérdésekkel foglalkozik: a szolgálat jelentősége, feladata, tagozódása, ellátó századok feladatai és a szolgálat működése.

Allgemeine Schweizerische Militärzeitschrift, 1981. 9. sz. 551–556. oldal

VI. Technika

1. Egészségügyi kiürítő gépkocsi.

Az amerikai hadsereg megvizsgáltatta a nyugatnémet M-113 típusú páncélozott sebesültszállító gépkocsit, amely jobbnak minősült az amerikai hadseregben rendszeresítetté. A szerzett tapasztalatok alapján új, korszerűbb sebesültszállító gépkocsit rendszeresítenek. A cikk ismerteti a gépkocsi harcászati-technikai adatait.

Infantry, 1981. 1. sz. 5–6. oldal

KÖNYVSZEMLE ÚJ KÖNYVEK

Árkus István: Washington és a Karib térség

Mit tesz az Egyesült Államok, hogy megakadályozza a számára kedvezőtlen

folyamatokat, visszaállítsa befolyását „hátsó udvarában”?

Kossuth Könyvkiadó, 1982.

Ho Si Minh: Válogatott írások (1920–1969)

Ho Si Minh írásműveiből készült válogatás politikailag rendkívül tanulságos, s élvezetet nyújt szép, olvasmányos stílusa is. Az írások szerzője korának nagy politikusa és államférfiúja. Vietnami győzelmes forradalmának legendás híró vezetője – s egyben népe nyelvének irodalmi szintű ismerője, kultúrájának tolmácsolója volt. A válogatás a vietnami történelem elmúlt, világpolitikai jelentőségű évtizedének felvillantása mellett alkalmat ad arra is, hogy élénk tárja Ho Si Minh-t közéleti és magánemberként, politikusként és filozófusként.

Ho Si Minh életútja és a vietnami forradalom története elválaszthatatlan egymástól, nincs egyik a másik nélkül. Ho Si Minh-t, a politikust körületekintés, rugalmasság, magas fokú realitásérzék, egyszersmind következetesség

jellemezte. Jelszava: „Tapintat és hajlékonyság, senki ne rekedjen kívül a fronton, aki közösséget vállal a nemzet ügyével.”

Gyakorlati politikus, de intenzíven foglalkoztatták olyan elméleti kérdések, mint a forradalmi erkölcs, a marxizmus-leninizmus elvei alkalmazásának sajátosságai egy gazdaságilag gyengén fejlett ország körülményei között. „Ha vizet iszol, gondolj a forrásra” – írta egyik 1967-es cikkében, rámutatva: a gyarmatosítók által elnémított és elszakított vietnami nép számára az Októberi Forradalom nyitotta meg az utat társadalmi önfelszabadítása, a marxista-leninista eszmék megismerése felé.

Gondolatai napjaink bonyolult világ-helyzetében is időszerűek. Ho Si Minh válogatott írásainak közreadása hasznosan járul hozzá a nemzetközi munkásmozgalom e kiemelkedő egyéniségének, a szocialista Vietnam múltjának – és közvetve jelenének – jobb, tökéletesebb megismeréséhez.

Kossuth Könyvkiadó, 1982.

TARTALOMJEGYZÉK

A hadtápbiztosítás elmélete

Csabai György szds.	A védelmi harc hadtápbiztosításának újszerű vonásai — — — — —	3
Dr. Kazinczi István nyá. alez.	Elgondolás az ATB szervek strukturális korszerűsítésére — — — — —	14

Politikai munka a hadtápszolgálatban

Kocsis Mihály őrgy.	Az összevont laktanyahadtáp-szervezetek — mint újonnan formálódó alegységek — a politikai élet, a figyelem középpontjában — — — — —	27
---------------------	---	----

Harckészültség és hadtápkiképzés

Szenes Zoltán őrgy.	A korszerűsített hadtápkiképzés első tapasztalatai magasabbegységünknel — — — — —	35
Skrabán László alez.	A NATO európai, az USA és Egyiptom, valamint az osztrák haderők 1978—1980-ban végrehajtott gyakorlatainak főbb hadtáptapasztalatai — — — — —	44
Dr. Zimonyi István nyá. ezds.	A Magyar Néphadsereg hadtáp létrejöttének előzményei, kialakulása és tevékenysége 1945—68. II. rész — — — — —	55

A csapatgazdálkodás elmélete, ellátás, gazdálkodás, katonai közlekedés

Ivanovics Iván mk. őrgy.	A szervezési koncepció megvalósításának fő feladatai — — — — —	63
Dr. Bagi János áo. ezds.	Állategészségügyi és környezetvédelmi feladatok az MN kiegészítő gazdaságok állattartó telepein — — — — —	74
Rugár Oszkár őrgy. Bekker János szds.	Az üzemanyag normakülönbözeti szorzószámok csökkentése érdekében végzett munka módszerei, eredményei, hiányosságai és feladatai. — — — — —	82
Erdélyi Tibor kpa.	Egyszer használatos egészségügyi textíliák alkalmazásának lehetőségei — — — — —	89
Boros János mk. alez.	A harc-hadművelet anyagi biztosítási folyamatában végrehajtásra kerülő gépkocsi-szállítások szervezése — — — — —	94

Hasznos tapasztalatok

Litauszki János fhdgy. Lelkes Péter	A számítástechnika alkalmazása az MN élelme- zési szolgálat szakterületein — — — — —	105
Magyar János mk. fhdgy.	Új hadtáptechnikai eszközök (1981—1985) — —	107

Munkavédelmi közlemények

Földi Ferenc kpa.	1. A haditechnikai eszközök biztonságtechnikai felülvizsgálata — — — — —	111
	2. Egy halálos kimenetelű baleset tanulságai —	126
Farnadi Tibor mk. alez.	3. Egy áramütéses balesetről — — — — —	128

Folyóiratszemle

I. Goluskó vezds.	A hadtápvezetés rendszerének fejlődése II. rész —	133
Frantisek Vasicka mk. ezds.	Ismerd meg az ellenségedet — — — — —	139
Jolemore K. A. dd. tbk.	Szükséges a hadtáp korszerűsítése — — — —	144

Tájékoztató közlemények

Könyvszemle — új könyvek	150
Folyóiratokból	149

СОДЕРЖАНИЕ

Теория тылового обеспечения

Капитан Чабан Дьердь	Новые черты тылового обеспечения оборонительного боя — — — — —	3
Подполковник в отставке Казинци Иштван	Замысел совершенствования организационной структуры органов материально-технического обеспечения — — — — —	14

Политическая работа в службе тыла

Майор Кочиш Михай	Сводные тыловые организации военного городка — как заново формируемые подразделения — в центре внимания политической работы — — —	27
----------------------	---	----

Боевая готовность и подготовка тыла

Майор Сенеш Золтан	Первый опыт совершенствованной подготовки тыла в нашем соединении — — — — —	35
Подполковник Шкрабан Ласло	Опыт работы тыла учений войск НАТО в Европе, США, Египте, Австрии, проведенных в 1978—1980 гг. — — — — —	44
Полковник в отставке Зимони Иштван	Условия создания и работа тыла ВНА в 1945—68 гг., часть II — — — — —	55

Теория войскового тыла, снабжение, хозяйство, военное сообщение

Майор-инженер Иванович Иван	Основные задачи осуществления концепции по организации — — — — —	63
Полковник ветеринарной службы Баги Янош	Задачи зоогигиены и защиты окружающей среды на животноводческих фермах подсобных хозяйств ВНА — — — — —	74
Майор Ругар Оскар Капитан Беккер Янош	Способы, результаты, недостатки и задачи работы, проделанной в интересах сокращения породного множителя разницы нормы ГСМ — — — — —	82
Служащий Эрден Тибор	Возможности использования текстильных изделий разового пользования в военно-медицинской службе — — — — —	89
Подполковник-инженер Борш Янош	Организация автоперевозок проводимых в ходе материального обеспечения боя и операции — —	94

Полезный опыт

Старший-лейтенант Литауски Янош Лелкеш Петер	Применение вычислительной техники в области продовольственной службы ВНА — — — — — 105
Старший-лейтенант-инженер Мадьяр Янош	Новые технические средства тыла (1981—1985) — 107

Сообщения по охране труда

Служащий Фельди Ференц	1. Осмотр безопасности военно-технических средств 111
	2. Урок аварии со смертельным исходом — — 126
Подполковник-инженер Фарнади Тибор	3. Несчастный случай от удара электрическим током — — — — — — — — — — 128

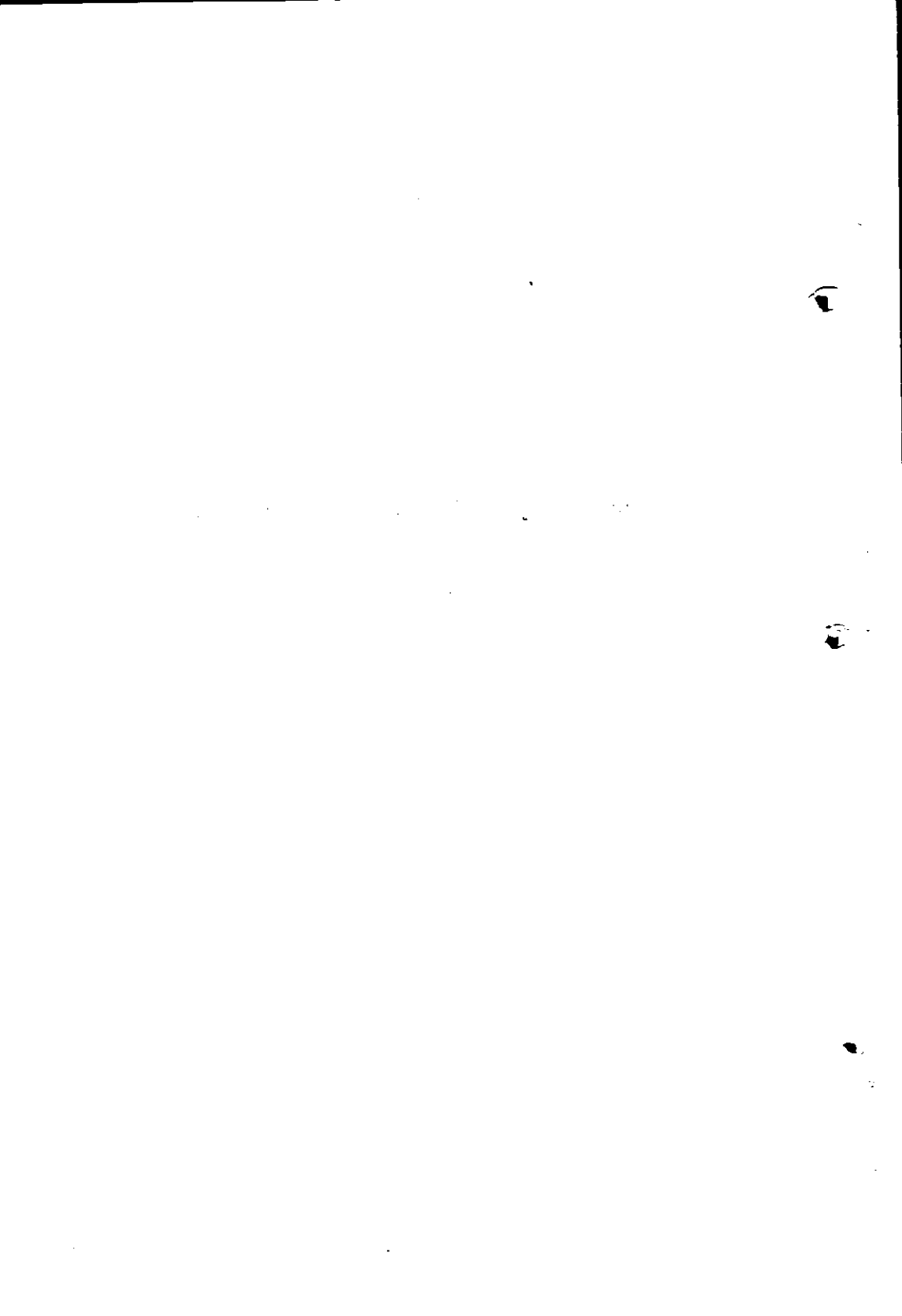
Обзор зарубежной печати

Генерал-полковник Голушко И.	Развитие системы управления тылом, часть II — 133
Полковник-инженер Вашницка Ф.	Узнай своего врага — — — — — — — — — 139
Генерал бригады Йолеморе К. Д.	Совершенствование тыла — задача необходимая 144

Сообщения информационного характера

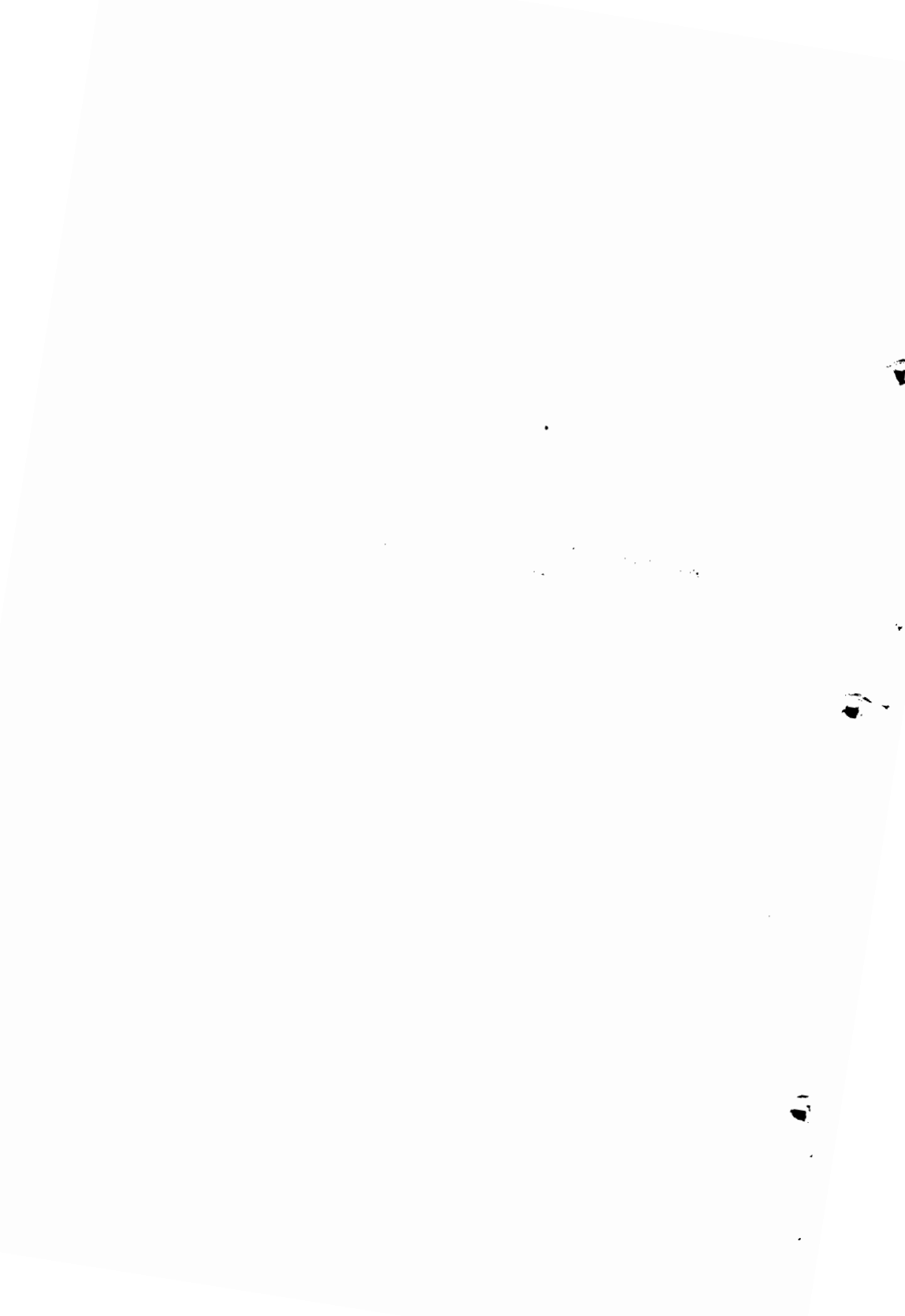
Обзор журналов	149
Обзор книг — новые книги	150

MELLÉKLETEK, VÁZLATOK

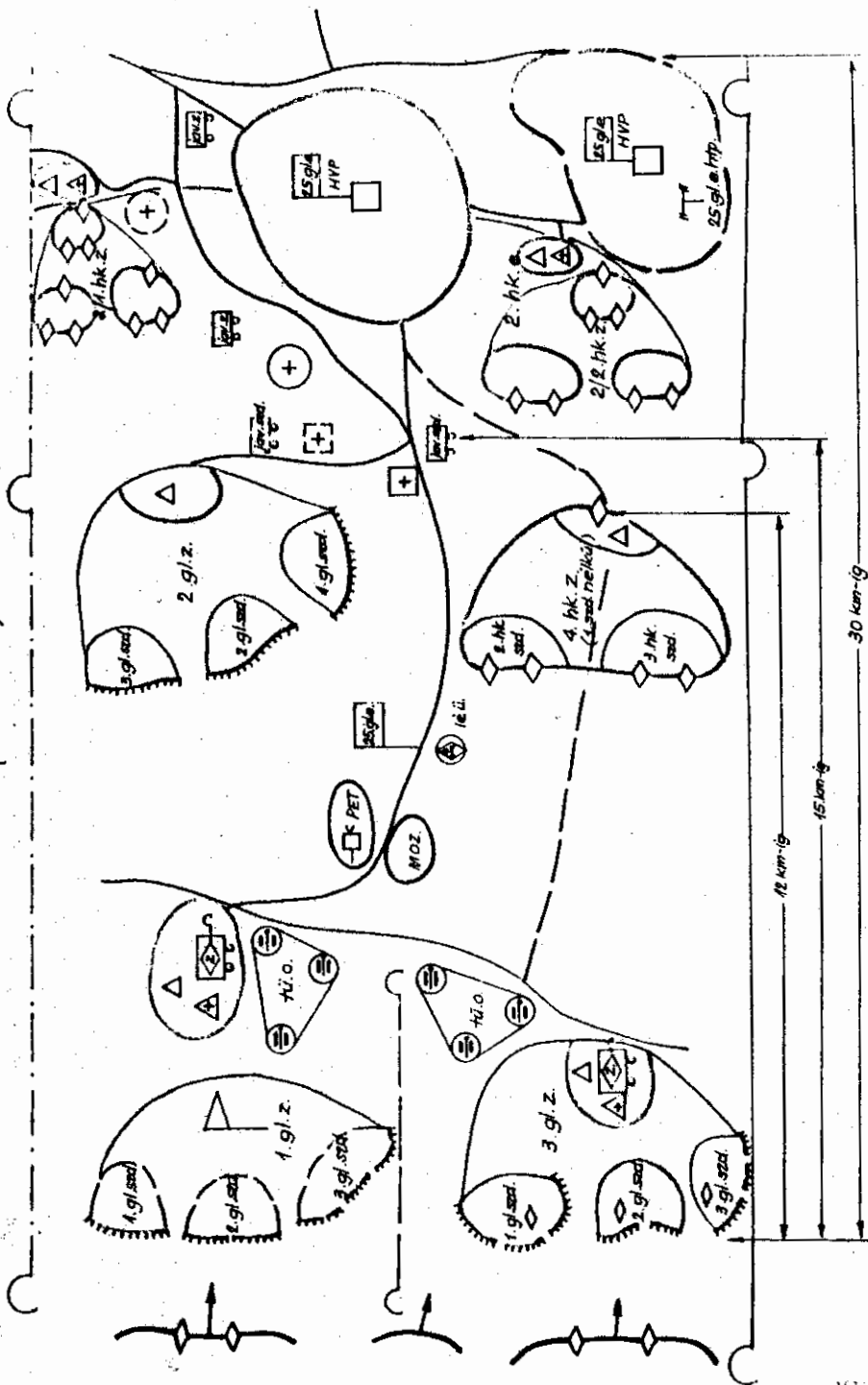
Melléletek: „A védelmi harc hadtápbiztosításának újszerű vonásai” című cikkhez.

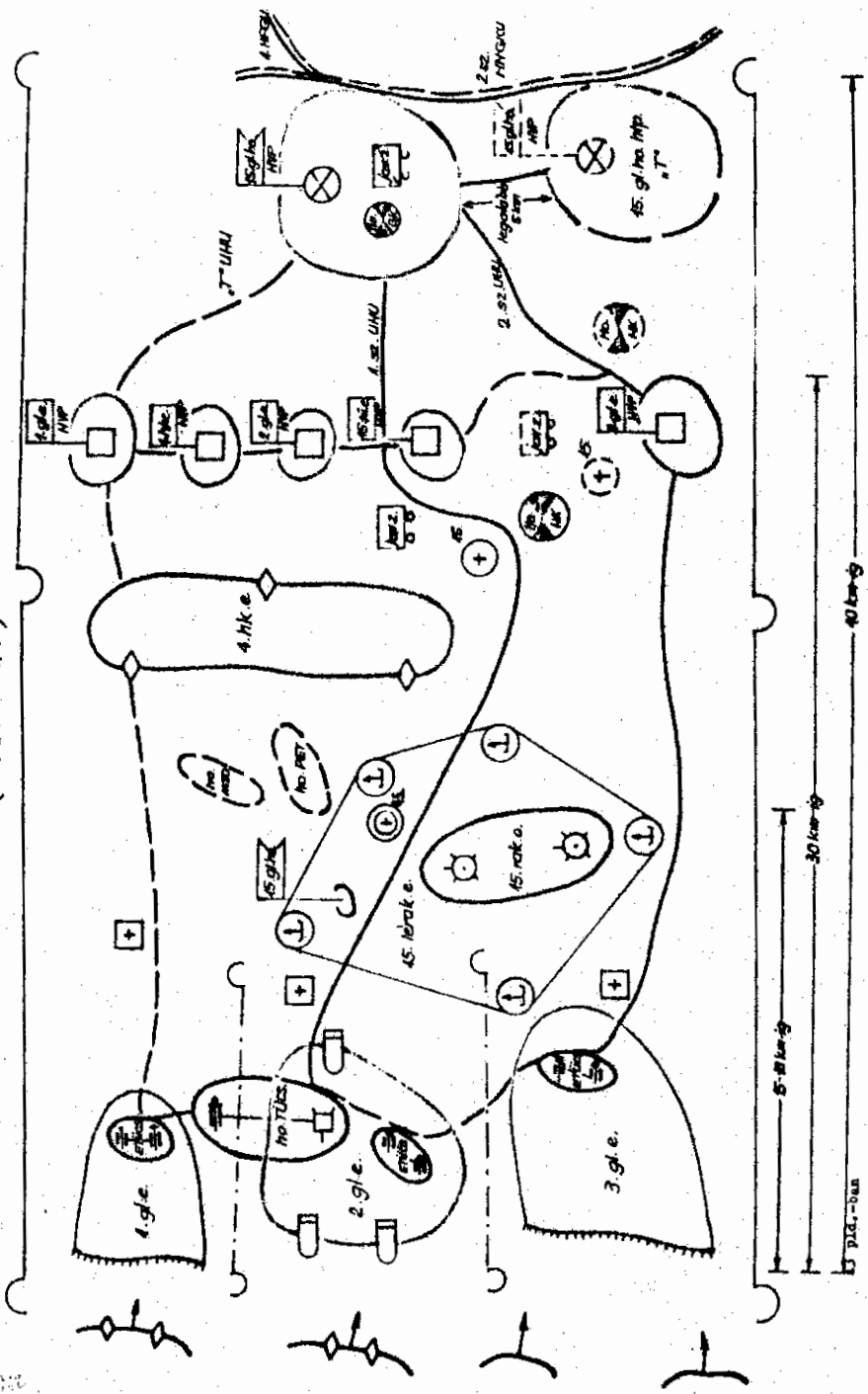
1. számú melléklet

GL. E. HADTÁP FELEPÍTÉSE VÉDELEMBEN (VÁLTOZAT)

TITKOS
A HADOSZTÁLY HADTÁP FELÉPÍTÉSE VÉDELMI HARCBAN
 (VÁLTOZAT)

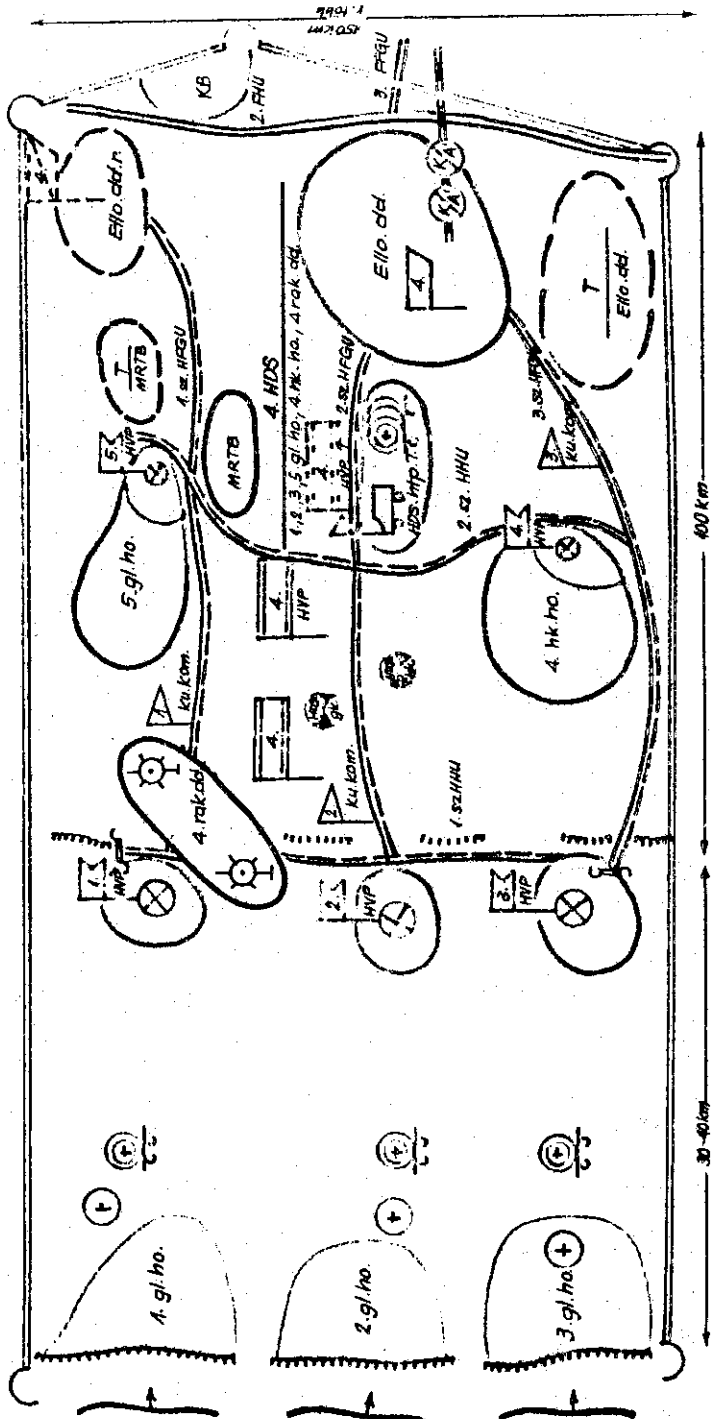
2. számú melléklet

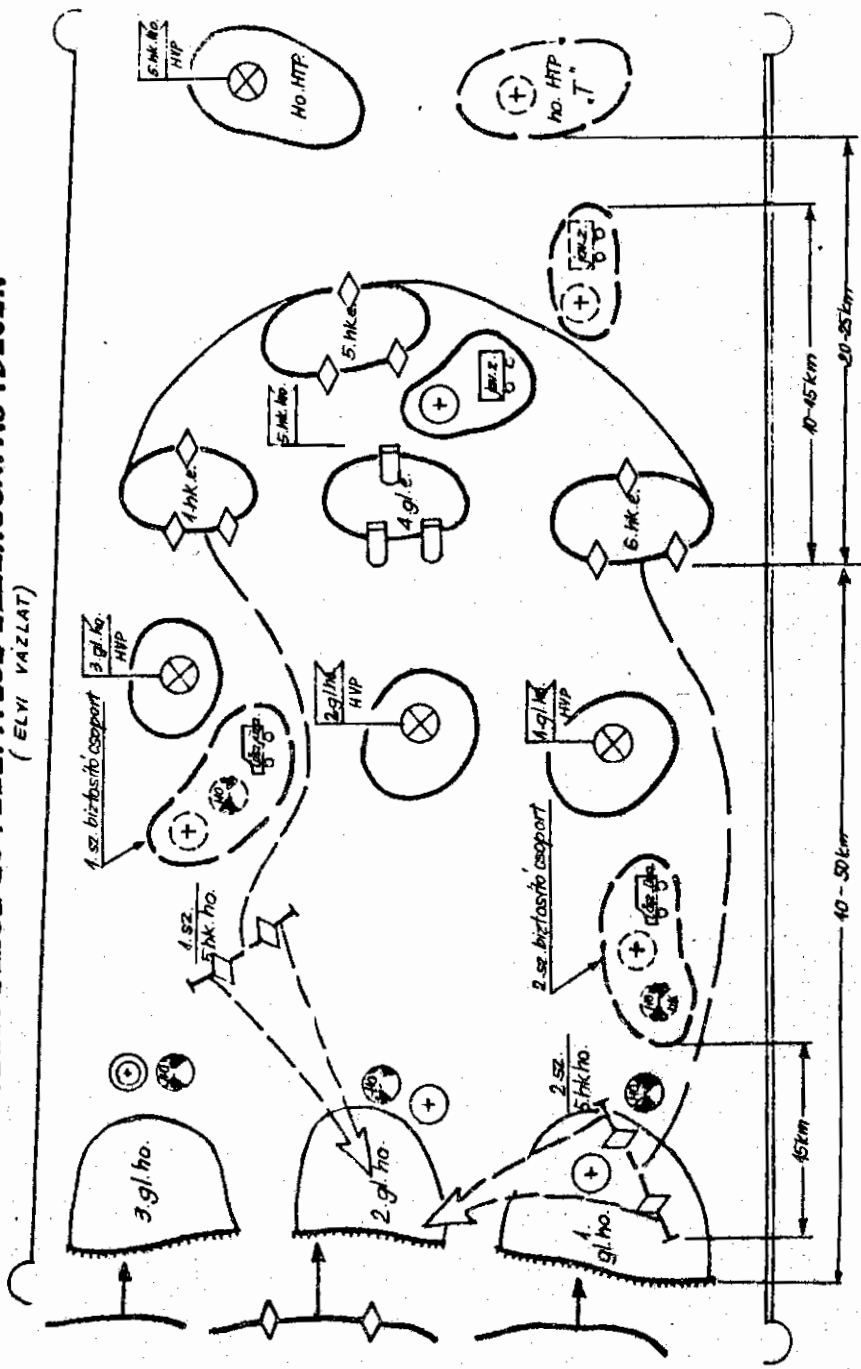
3. sz. melléklet

T I T K O S

A HADSEREG HADTÁP FELEPÍTÉSE VÉDELMI HADMŰVELETBEN (VÁLTOZAT)

A HDS. MÁSODIK LÉPCSŐBEN LÉVŐ HADOSZTÁLY HADTÁP TELEPÜLÉSE ÉS FELÉPÍTÉSE ELLENGSAPAS IDEJÉN (ELYI VAZLAT)

AZ EGYSZERI ÁTHATÓLÓ SUGÁRZÁS HATÁSA A HARCKÉPESSÉGRE

№z.	A sugárterhelés mértéke	A sugárbetegség foka	Hadráfoghatósági mutató	Megjegyzés
1.	100-250 rad. 1,0-2,5 Gy	I. foku, könnyű	Az állomány 40-45 %-a az előző napon, további 40 %-a később válik harcképtelenné 1-2 hónapra	
2.	250-800 rad. 2,5-4 Gy	II. foku, közepes	Az állomány 85 %-a az első napon, 15 %-a a továbbiakban több hónapig harcképtelen	Az elhalálozás kb. 50%
3.	400-600 rad. 4-6 Gy	III. foku, súlyos	A teljes állomány az első órában harcképtelen lesz	1-2 % marad életben
4.	600-850 rad. 6-8,5 Gy	IV. foku, igen súlyos	A teljes állomány az első félórán harcképtelenné válik	Nem marad életben senki
5.	5000 rad 50 Gy	Heveny	Azonnali cselekvőképtelenség	Nem marad életben senki

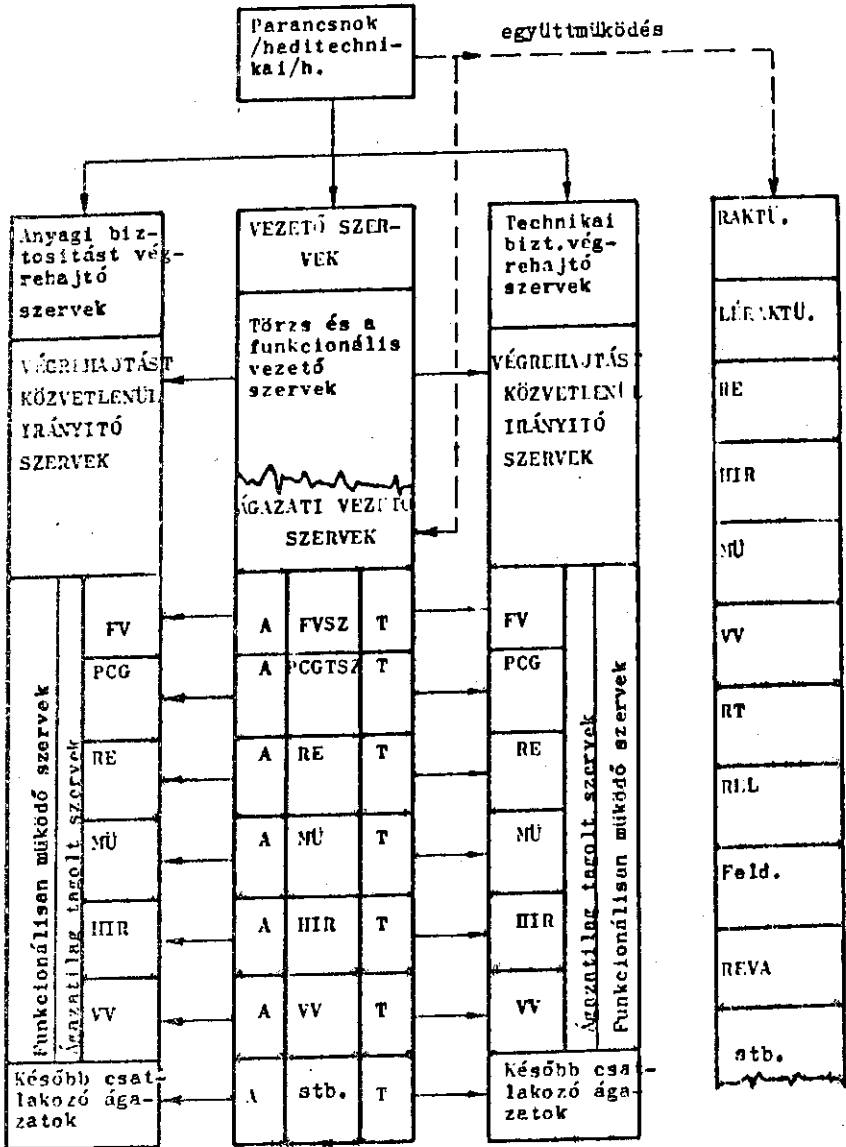
Vázlatok: "Elgondolás az ATB szervek struktúrális korszerűsítésére" című cikkhez.

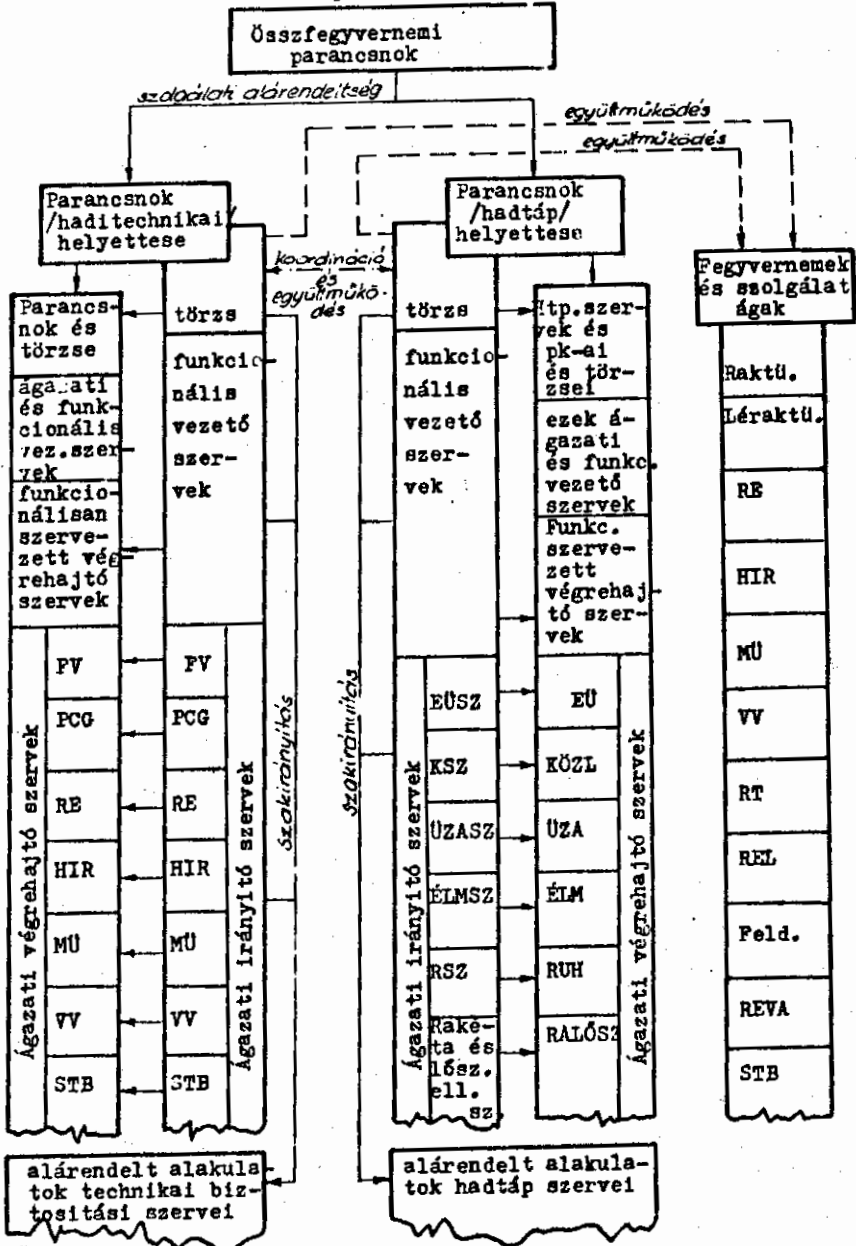

TÍPUS SZERVEZET STRUKTURÁJA

"A"

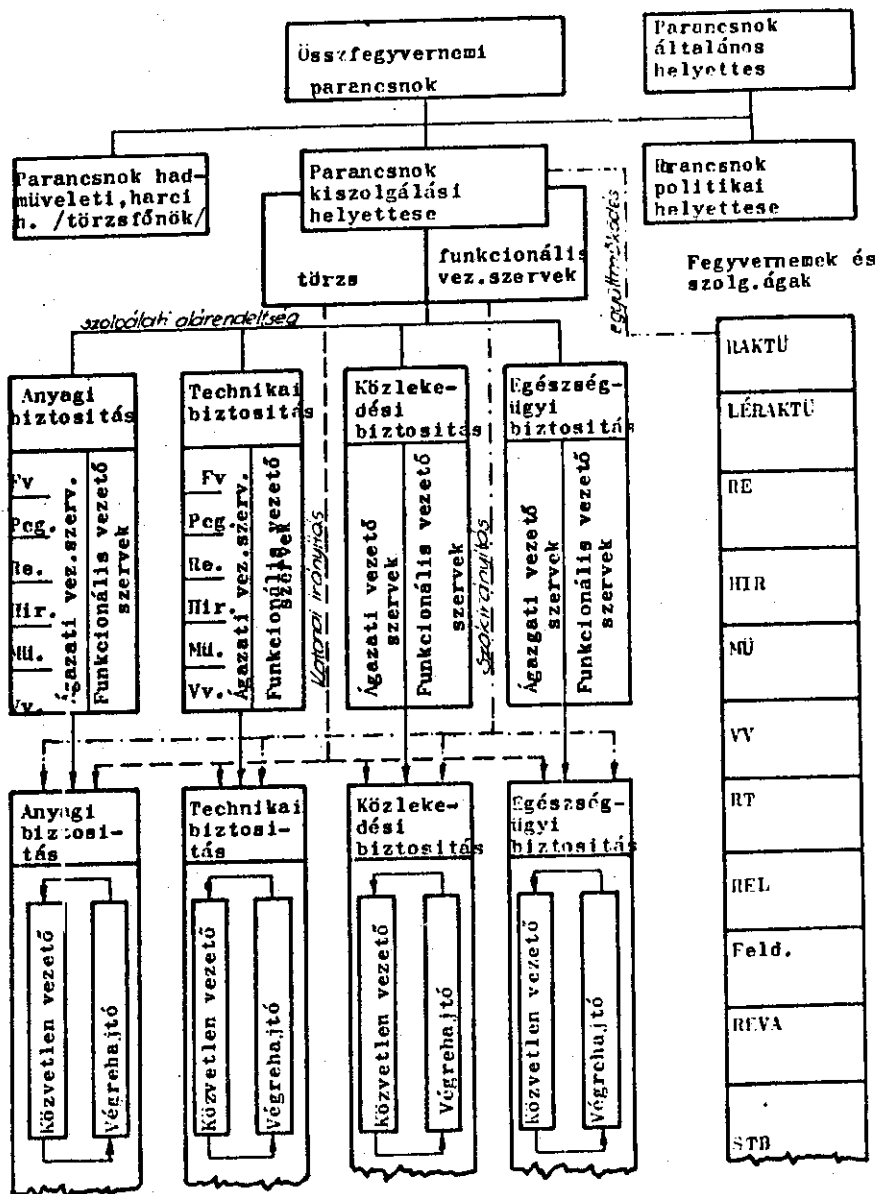

A TECHNIKAI BIZTOSÍTÁSRA ORIENTÁLT SZERVEZETI STRUKTURA
 „B”

KISZÉLESÍTETT INTEGRÁLTSAĞI FŐNY SZERVEZETI STRUKTURA

"C"

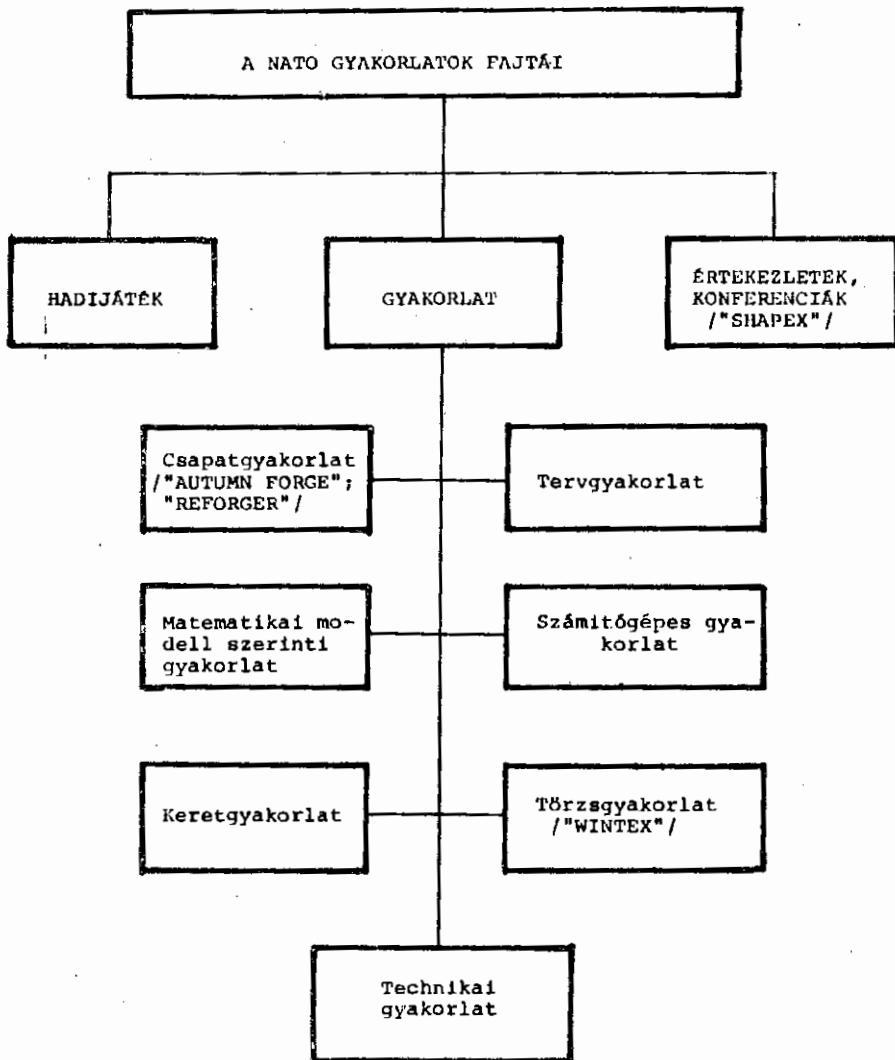

Mellékletek: "A NATO európai, az USA és Egyiptom, valamint az osztrák haderők 1978-80-ban végrehajtott gyakorlatainak főbb tapasztalatai" című cikkhez.

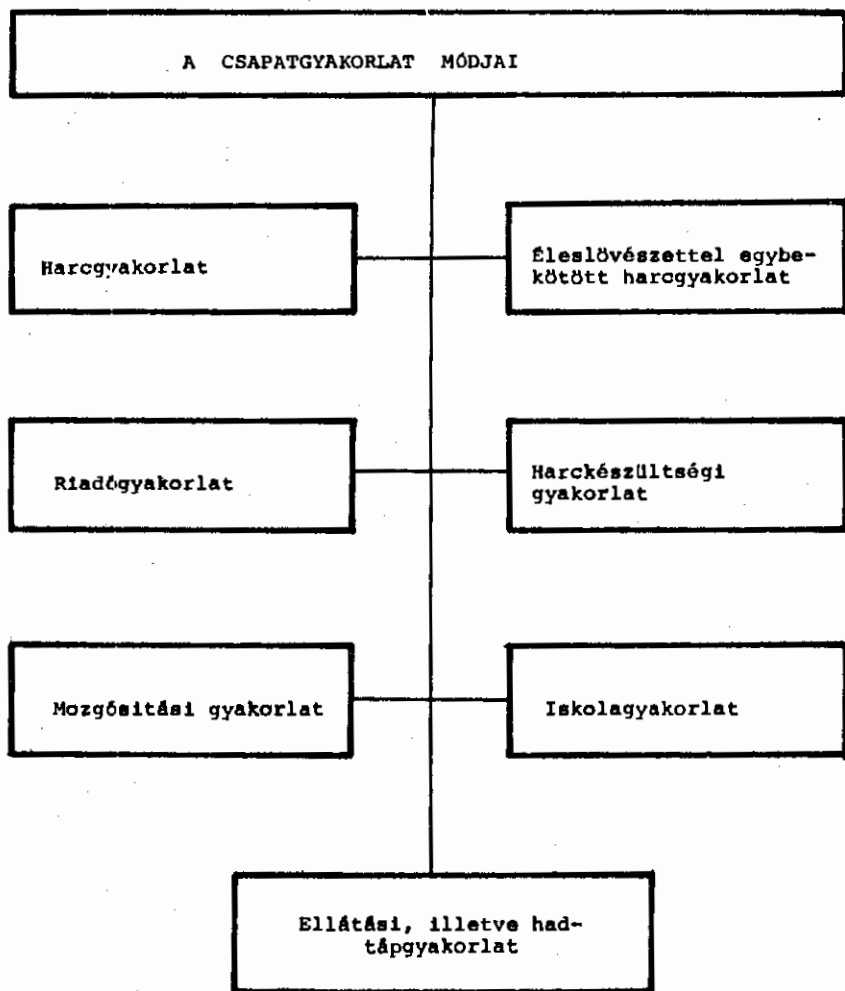

1.sz.melléklet: A NATO európai, az USA és Egyiptom, valamint az osztrák haderők 1978-80-ban végrehajtott gyakorlatainak főbb hadtáp tapasztalatai c. cikkhez.

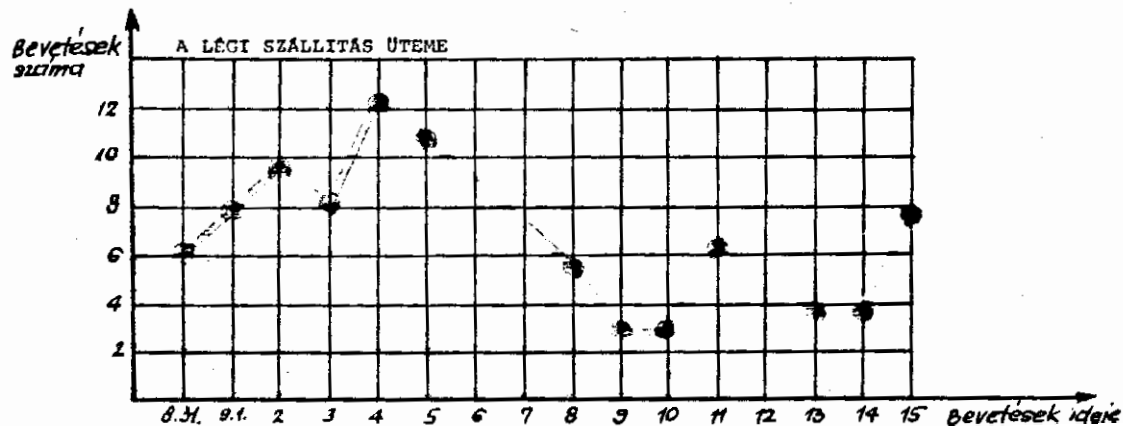
2.sz.melléklet A NATO európai, az USA és Egyiptom, valamint az osztrák haderők 1978-80-ban végrehajtott gyakorlatainak főbb hadtáp tapasztalatai c.cikkhez.

1.sz.melléklet: A NATO európai, az USA és Egyiptom, valamint az osztrák haderők 1978-80-ban végrehajtott gyakorlatainak főbb hadtáp tapasztalatai c. cikkhez.

A TENGERI ÉS LÉGI SZÁLLÍTÁS RENDJE, ÜTEME A
"REFORGER-80" GYAKORLATON

Berakó repülőterek	A légi szállításban résztvevő erők	Repülőgép típusok	Átszállított erők	Kirakó repülőterek
Westover /Massachusetts/	<u>Interkontinentális szállítás:</u> - 436., 437., 438.katonai légi szállító wing	C-141 C-5A	- 2.pc.ho./egy dd.nélk./ - 4.gl.ho.tő.	Amszterdam Brüsszel Luxemburg
Dover /Delaware/	- World Airways légiforgalmi társaság repülőgépei	DC-8 DC-10	- 1.sav.pc.ho.részeli - 82.ldt.ho.két eje.z.	Mildenhall Ramstein
Mc Guire /New Jersey/	<u>Hadszintéren belüli légi szállítás:</u>		- Nemzeti Gárda kijelölt alegységei	Rhein Main Wunstorf
Bangor	- 435., 513.harcászati szállító repülőwing	C-130	/összesen: 17 000 fő és 930 t. anyag/	Zweibrücken Hannover

4.sz.melléklet: A NATO európai, az USA és Egyiptom, valamint az osztrák haderők 1978-80-ban végrehajtott gyakorlatainak főbb hadtáp tapasztalatai c. cikkhez.

A CSAPATSZÁLLÍTÁS RENDJE A "JOG TROT-80"
GYAKORLATON

I. A LÉGI SZÁLLÍTÁS RENDJE

Berakó repülő- terek, légitá- maszpontok	A légi szállít- ás útje	A légi szállít- ásban résztve- vő erők	Repülőgép tipusok	Kirakó repü- lőtér, lé- gitámaszpon- tok
Heathrow Manchester Glasgow Gatwick Luton Teeside Aldergrove Lyneham Odiham Brize Norton	I. ütem szeptember 1-12. 4800 fő II. ütem szeptember 13-14. 10 200 fő	British Airways 68 forduló Britannia Airways 29 forduló British Caledonian 19 forduló 10.szre.szd. 82 forduló	Boeing 747 Boeing 737 Tristar BAC 1-11	Düsseldorf Wunstorf Gütersloh Hannover

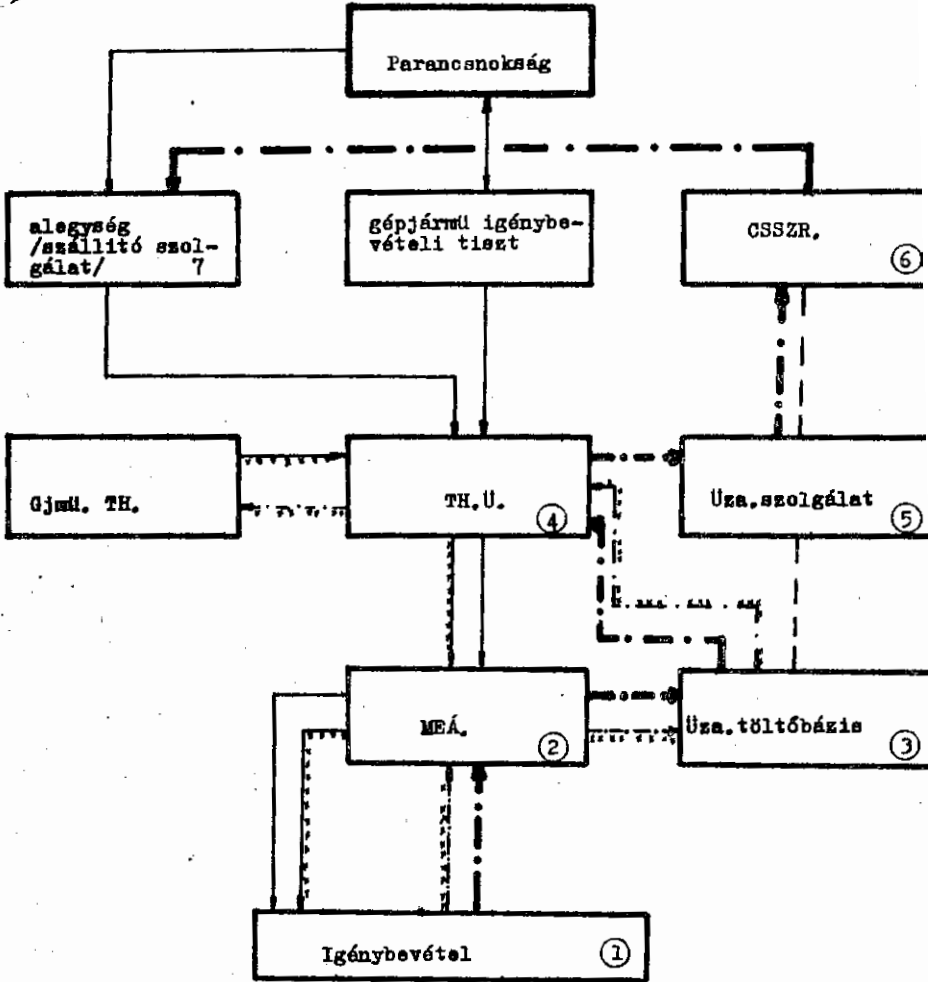
II. A TENGERI SZÁLLÍTÁS RENDJE

Berakó Kikötők	Az átszálli- tás ideje, útje	Az átszállítás- ban résztvevő erők	Kirakó Kikötők	Megjegyzés
Harwich Immingham Dover, Folkestone	Szeptember 12-15 6750 fő 5710 jármű szeptember 12-15 5150 fő 4140 jármű szeptember 3100 fő 2650 jármű	DFDG dán kompál- lat; 60 for- duló Haditengerészet szállító hajói; 13 forduló Menetrend szerint közlekedő kompok 38 forduló	Zeebrügge /13 000 fő/ Ostende /2000 fő/	Átszállítva az I.ütem alatt 9.12-g - 8250 fő - 8460 jármű II.ütem alatt - 6750 fő - 4040 jármű <u>Összesen:</u> -15000 fő és -12500 jármű

Melléklet: "Az üzemanyag normakülönbözeti szorzó-
számok csökkentése érdekében végzett
munka módszerei, eredményei, hiányossá-
gai és feladatai" című cikkhez

A GÉPJÁRMŰ MENETLEVEL UTJA ÉS ELSZÁMOLÁSA

- Menetlevél utja:
- ▶ igénybevétel előtt
  - - - - -▶ igénybevétel után /1-7-ig/
- Gjmű. utja:
- ~~~~~▶ igénybevétel előtt
  - ~~~~~▶ igénybevétel után
  - ▶ PK. utja

Táblázatok: Az "Egyszerhasználatos egészségügyi
textiliák alkalmazásának lehetőségei"
című cikkhez.

Erdélyi: Egyszerhasznúlatos cü. textiliák

1.sz. táblázat

Termék megnevezése	Év	
	1971.	1976.
Pólyák /kötszerek/	15	25
Egészségügyi csomagok és köpenyek	10	70
Pelenkák, szalvéták, higiéniai párnák	70	85
Betegruházat	2	16

2. sz. táblázat

Megnevezés	Év			
	1975.	1980.	1985.	1990.
Nem szőtt textiliák felhasználása, egészségügyi kelmék céljaira.	-	14500	23500	36000
Műtő felszerelési textiliák	-	2000	3000	5000
Ágyhuzatok	-	1000	2000	4000
Orvosi és ápolói ruházat	-	500	2000	5000
Kötszer, tamponok	-	1000	1500	2000
Egészségügyi betétek	-	5000	5000	5000
Pelenkák	-	5000	10000	15000

/Az adatok 1000 m²-ben értendők./

Erdélyi: Egyszerhasználatos cü. textiliák

3. sz. Összehasonlító táblázat a hagyományos és az egyszerűhasználatos textiliák költségeinek vizsgálatához /1979-es árszinten/.

Anyag megnevezése	Egyszerhasználatos termék ára Ft-ban. *4	Hagyományos termék ára egy felhasználásra vetítve Ft-ban.
Műtős sapka /ffi/	2,10-3,92	0,71
Műtős sapka /női/	5-20-11,70	0,67
Ápolói sapka /női/	2,10-3,92	0,67
Szájmaszk	1,00-2,70	0,40
Mondató kesztyű	1,50-1,80	0,20
Műtösköpeny	150	12,10
Műtöslapedő hasított	42	11,40
Ágylepedő	37,70-45	9,47
Nagy párnahuzat	19,12	4,13
Kis párnahuzat	9	1,61
Paplanhuzat	70-80	13,40
Cipővédő	8,40	3,67

Erdélyi: Egyszerhasználatos mű. textilárk

4. sz. táblázat a próbafelhasználás során alkalmazott
termékek mennyiségéről

Megnevezés	Mennyiség
Műtős sapka /férfi/	25.000 db
Kerek műtős sapka /női/	11.500 db
Kötős műtős sapka /férfi/	7.000 db
Törülő 40x50 cm-es	14.000 db
Lyukas kendő	5.000 db
Lepedő 100x200 cm-es	4.850 db
Párnahuzat /nagy/	5.000 db
Kompressz	1.500 db
Mosdó kesztyű	110.000 db
Szájkendő	26.000 db
Gipszalátét	500 m ²
PE műtős cipőhuzat	3.000 db

Erdélyi: Egyszerhasználatos műtextiliák

5.sz. Összehasonlító táblázat a textil fizikai tulajdonságokra

Tulajdonság	import termék	T/1085 típus
Névmleges területi sűrűség gr/m ²	26	30
Kelme jellemző	hosszori- entált	orientá- latlan
Szálanyag finomsága, dtex	1,63	1,7
Légáteresztés m ² /m ³ /sec		
1 réteg	908,88	1225,27
2 réteg	580,83	812,08
3 réteg	430,97	528,47
Szakítóerő kp. H	2,89	3,06
46°	2,31	1,85
K	1,79	1,43
Szakítónyúlás %-ban H	6,5	16,1
45°	15,3	25,2
K	22,8	26,2
Hedvesség felvétel %	68,21	27,77
Hedvesszívó képesség mm H	2,00	15,67

Melléletek: "A harc-hadművelet anyagi biztosítási folyamatában végrehajtásra kerülő gépkocsi szállítások szervezése" című cikkhez.

Igénylő szolgálat tölti ki

TITKOS !

/: kitöltés után :/

1.sz. melléklet

SZÁLLÍTÁSI IGÉNYLÉS

Szám: .....

A ..... /: harc :/ ..... napjára

/: változat :/

Az igénylő szolgálat /: szerv:/ tölti ki										A htp. tő. tölti ki.		
Ellátandók Fsz./:feladók:/ megnevezése	Szállítási viszonylatok		Szállítandó anyag		R a k o d á s			Átvető megnevezése Átvétel helye	Szállítja			
	Honnan-	Hová-	Megneve- zése	Mennyi - sége /: t. :/	Helye	Ideje			Szállit- mány szá- ma	Saját	Csapat	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.				10.

AZ EGYES SZÁLLITMÁNYOKRA VONATKOZÓ MEGJEGYZÉSEK

Az igénylő szolgálat /: szerv :/ tölti ki	A szállító szolgálat /: hadtáptörzs :/ tölti ki

Továbbítva: 19..... év ..... hó ..... nap ... óra

Érkezett: 19.... év .....hó .... nap ..... óra

.....
/: igénylő szerv F. :/.....
/: Száll. szolg. F. :/

TITKOS !

/: kitöltés után !/

SZÁLLÍTÁSI IGÉNYLESEK ÖSSZEKITÉSE

2.sz. Melléklet

A ..... hadsüveletének /: borsóinak 1/ ..... napjára

/: változat 1/

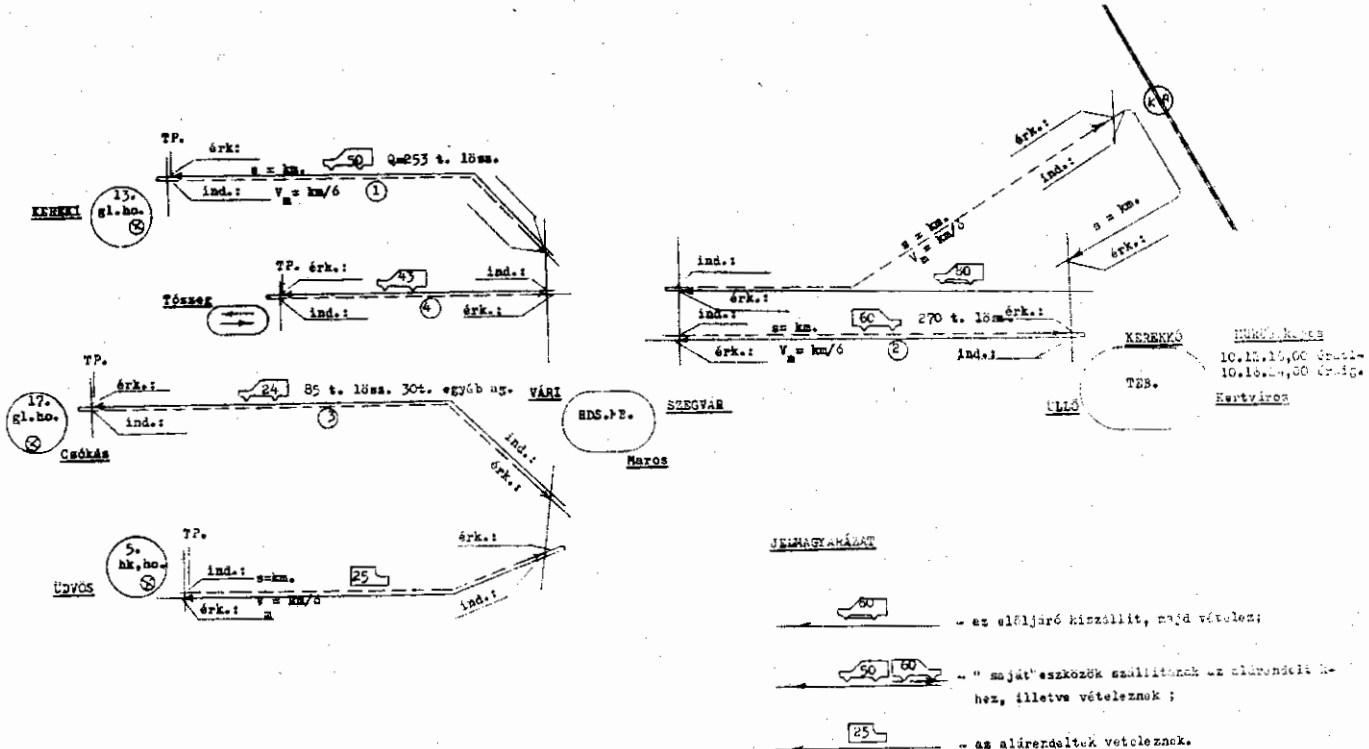
Fm	Ut	Ellátandók megnevezése	Szállítási viszonyla- tok	S z á l l í t a n d ó anyag																										Szállítási össze- sen	U z e m a n y a g			Szállítási összesen	Megjegyzés
				1 6 s z e r										e g y é b a n y a g										Benzin	Gáz	Összesen									
				Öv.	sv.	tü.	pct.	Pa.	hó.	16.				lősz.	Pc.	Mu.	Rir.	Vv.	Él.	össze- sen							Összesen								
t o n n a																										t o n n a									
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.				
				<p>Megjegyzés: A " Szállítási igények összevitése " egy olyan " ismereti okmány " a szállítás szervező hajtószere és a különböző szállítaték között, amelyek alapján lehetőség van a viszonylag nagy számú igények által - egymástól függetlenül - leadott, de egy ellátandó részére ki-szállítandó anyagi eszközök összehintéjére.</p> <p>Ennek megfellelően, a szállítatók által akár nyomatványon, akár szó-ban vagy távbeszélőn leadott igénylések sokaságát " rendezni kell ". gyakorlatilag meg kell határozni, hogy egy-egy ellátandó részére mit?, mennyit ? - kell az adott időben szállítani. Ezt a célt szolgálja a " Szállítási igények összevitése ".</p> <p>A nyomatvány kitöltése a következőképpen történik: egy sorozatban egy ellátandót kell beírni, az d e z igénylések alapján a megfelelő rovatban kell rögzíteni a szál-lítandó anyag mennyiségét, s végül el kell végezni az összevitést.</p>																															

GÉPKOCSI SZÁLLÍTÁSOK GRAFIKUS TERVE

10. hó 13. 16,00- órától- 14. 19,00-ig

4.sz.melléklet

1.sz. ábra

Táblázatok: "A számítástechnika alkalmazása az MN
élelmeségi szolgálata szakterületein"
című cikkhez

1. SZ. TÁBLAZAT

MAGYAR NÉPHADSEREG
Élelmeséi Szolgálat Főnökség

ÉLELMISZER

törzsadatlap

ÉLELMISZERI NORMÁK TERVEZÉSÉHEZ, FEJLESZTÉSÉHEZ, KARBANTARTÁSÁHOZ
ÉLELKÉSZÍTMÉNYEK SZÁMÍTÁSÁHOZ

Lapszám:	

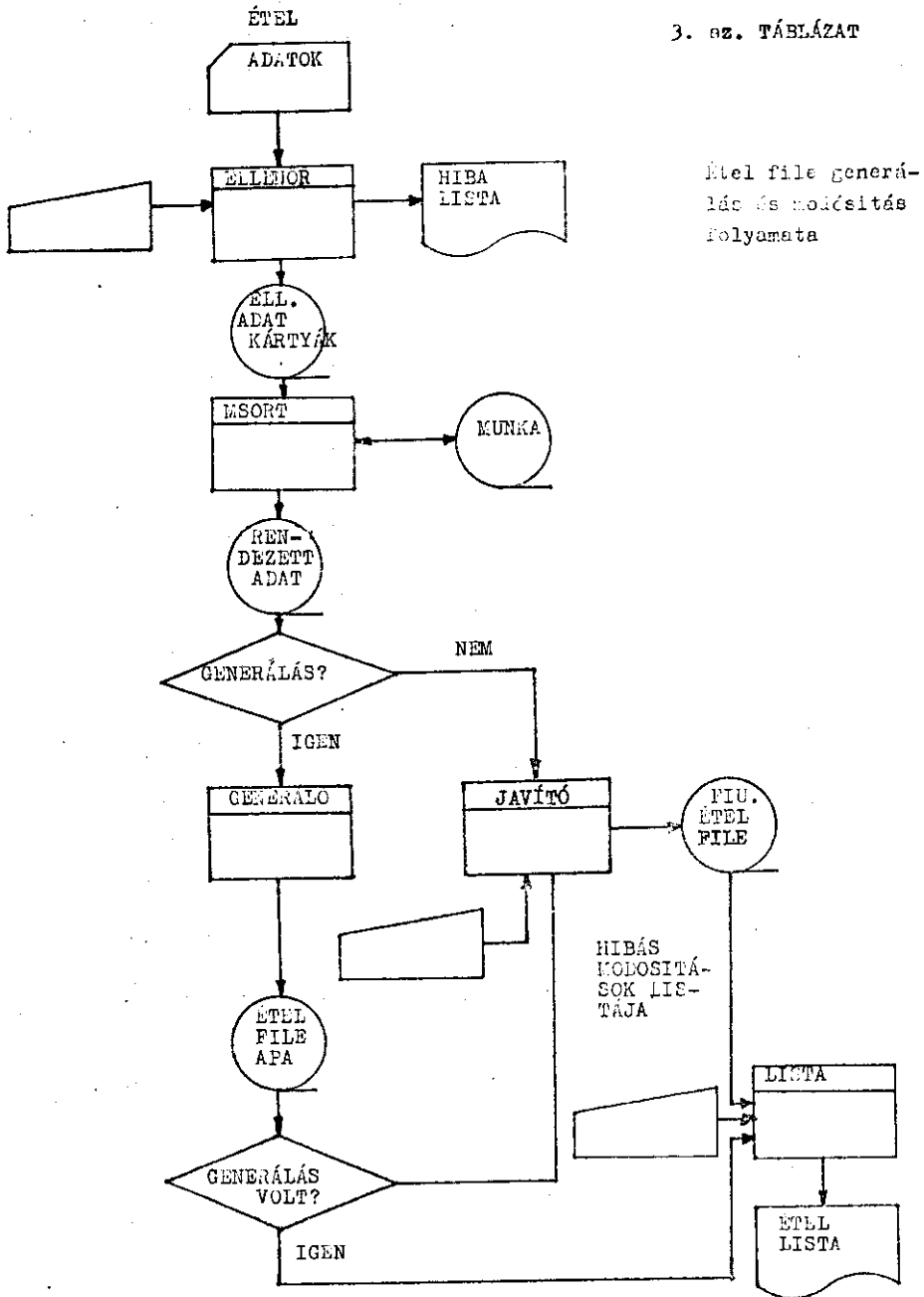
Árváltóságok:	6	7	11
-tól	1		
-tól	1		

1	5	6	8	9																															43	44	46
		0																																			

6	7	11	12	15	16	18	19	21	22	24	25	27		
1														
Egységár			Energiatartalom, kcal		Állati eredetű fehérje		Növényi fehérje		Zsír		Szénhidrát			
6	7	9	10	13	14	16	17	20	21	24	25	28	29	32
2														
Karotin		A-vitamin		B ₁ -vitamin		B ₂ -vitamin		Nikotin-savamid		C-vitamin		D-vitamin		
33	37	38	40	41	44									
Kalcium		Vas		Foszfor										
6	7	11	12	16	17	21	22	26	27	31	32	36	37	41
3														
Húsok, húskészítmények		Szárnyashús		Hal		Tej, tejtermék		Tojás		Vaj		Sertézsíradék		
42	46	47	51	52	56	57	61	62	66	67	71	72	76	
Liszt, élelmények		Rizs		Rüvelyessék		Cukor		Burgonya		Zöldség, zöldségkészítmények		Gyümölcs		

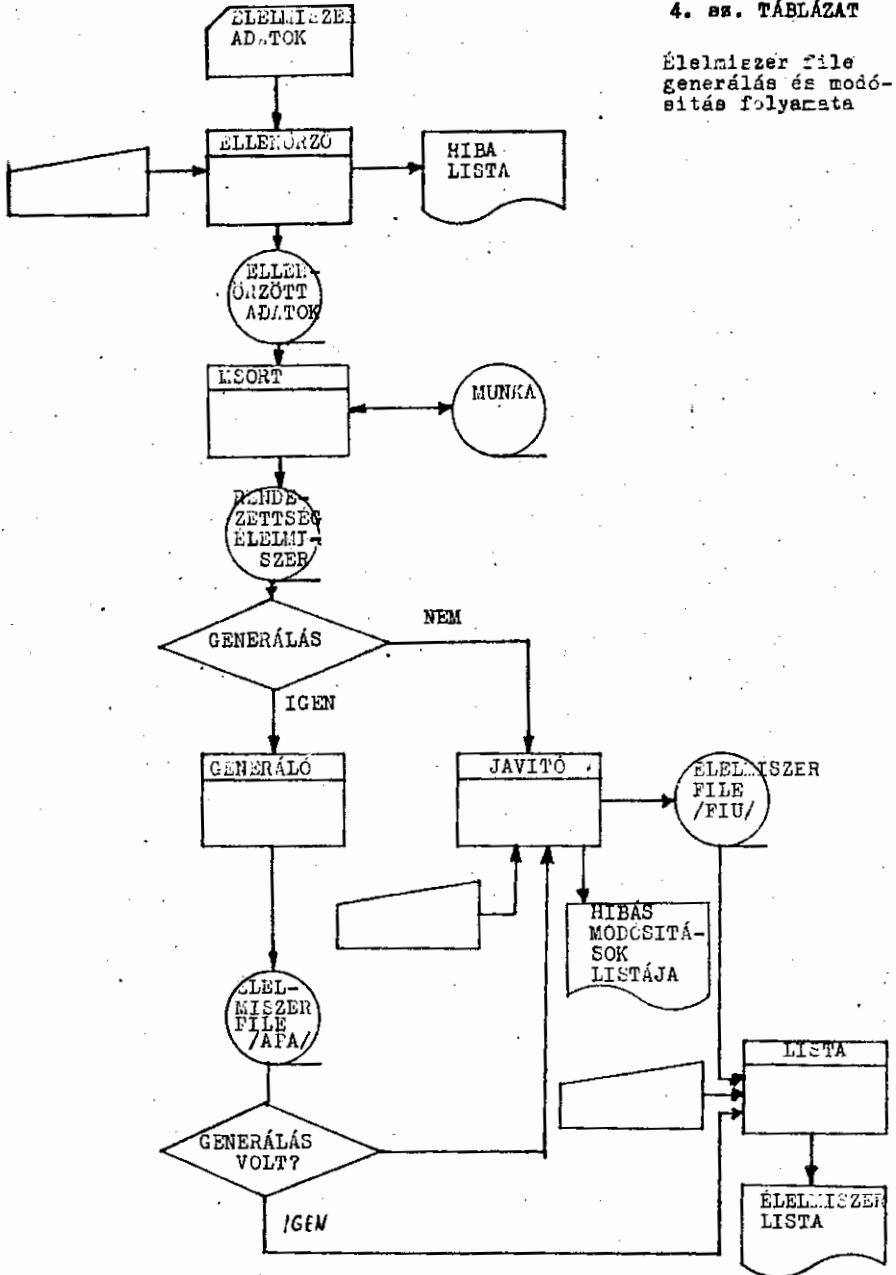
3. sz. TÁBLÁZAT

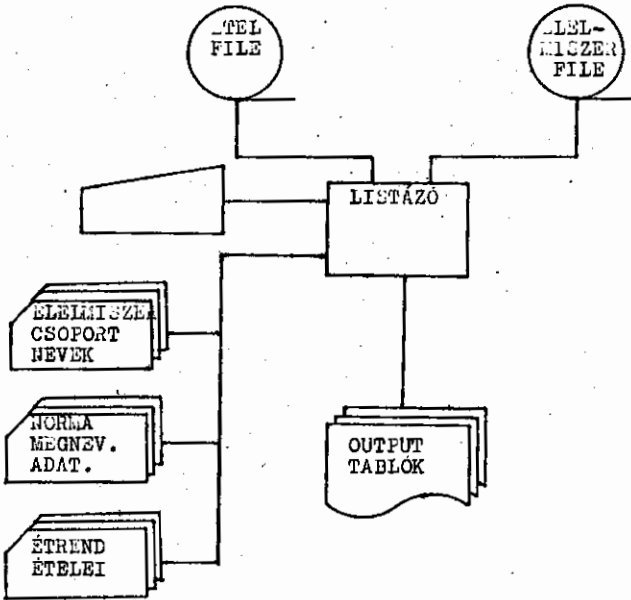
Etel file generálás és módosítás folyamata

4. sz. TÁBLÁZAT

Élelmiszer file generálás és módosítás folyamata

5. sz. TÁBLÁZAT

Élelmezési
norma, étrend
értékeknek lis-
tázása

/Feldolgozás/

6. SZ. TÁBLÁZAT

N 110

I. SZ. SORABOMÁNY ÉLELMEZÉSI NORMÁJA

AZ ÉLELMEZÉSI NORMA PÉNZERTEKE

1981. ÉVI FOLYÓÁRON	33.15	FORINT
1968. ÉVI VÁLTOZATLAN ÁRON	20.70	FORINT
ENERGIATARTALOM	4004.1	KALÓRIA
	16.8	MJ

TÁPANYGIAKTARTALOM

ÁLLATI EREDETŰ FEHÉRJE	60.9	GRAMM
NÖVÉNYI FEHÉRJE	84.2	GRAMM
Z S Y H	130.0	GRAMM
S Z É N H I D R A T	563.3	GRAMM

VITAMINTARTALOM

KAROTIN	1.34	MILLIGRAMM
A-VITAMIN, AXEROFTOL	286	MIKROGRAMM
B ₁ -VITAMIN, TIAMIN	1764	MIKROGRAMM
B ₂ -VITAMIN, LAKTUPLAVIN	1745	MIKROGRAMM
PP, NIKOTINSAVAMID	21.11	MILLIGRAMM
C-VITAMIN, ASZKORBINSAV	105.3	MILLIGRAMM
D-VITAMIN, KALCIFEROL	3.24	MIKROGRAMM

ÁSVANYIANYAG-TARTALOM

K A L C I U M	750.6	MILLIGRAMM
V A S	31.0	MILLIGRAMM
F Ö S Z F O R	1523	MILLIGRAMM

ÉLELMISZER-STRUKTÚRA, ÉVES ÁTLAG, AGGREGÁTUMOKBAN

MŰSOK, MŰSKÉSZÍTMÉNYEK	92.6	KILOGRAMM
S Z Á R N Y Á S H Ű S	3.6	KILOGRAMM
H A L	3.6	KILOGRAMM
TEJ, TEJTERMÉKEK	155.1	KILOGRAMM
T Ő J Á S	8.5	KILOGRAMM
V A J	2.9	KILOGRAMM
BENTÉSZSIRADÉK	17.4	KILOGRAMM
LISZT, ORLEMÉNYEK	190.2	KILOGRAMM
R I Z S	9.9	KILOGRAMM
M Ő V E L Y E S E K	6.7	KILOGRAMM
C U K O R	24.8	KILOGRAMM
B Ű R G O N Y A	76.1	KILOGRAMM
ZÖLDSEG, ZÖLDFŐZELÉK	120.6	KILOGRAMM
G Y Ö M Ö L C S	28.7	KILOGRAMM

3711

7. SZ. TÁBLázat

FRANKFURTI LEVES

EGYSÉGÁR	3,89	FORINT
ENERGIATARTALOM	293,5	KALÓRIA
	1232,6	KJ

TÁPANYAGTARTALOM

ÁLLATI EREDETŰ FEHÉRJE	5,7	GRAMM
NÖVÉNYI FEHÉRJE	4,4	GRAMM
Z S Í R	22,3	GRAMM
S Z É N H I D R Á T	13,1	GRAMM

VITAMINTARTALOM

KAROTIN	0,79	MILLIGRAMM
A-VITAMIN, AXEROFTOL	20	MIKROGRAMM
B1-VITAMIN, TIAMIN	165	MIKROGRAMM
B2-VITAMIN, LAKTOFLAVIN	224	MIKROGRAMM
PP, NIKOTINSAVAMID	3,08	MILLIGRAMM
C-VITAMIN, ASZKORBINSAV	35,3	MILLIGRAMM
D-VITAMIN, KALCIFEROL	0,40	MIKROGRAMM

ÁSVANYIANYAG-TARTALOM

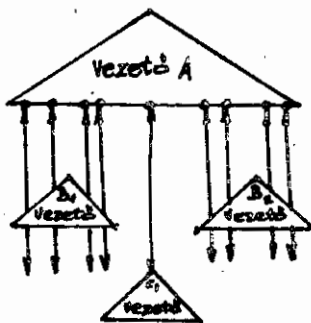
K A L C I U M	84,9	MILLIGRAMM
VAS	1,3	MILLIGRAMM
FOSZFOR	96	MILLIGRAMM

ELKÉSZÍTÉSÉHEZ SZÜKSÉGES

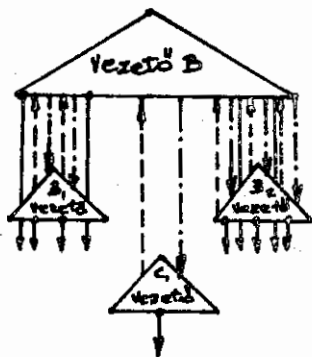
15104 VIRSLI HÜBÉL BEN	KG	40,00	GRAMM
21101 SERTÉSZSÍR	K	10,00	GRAMM
31301 TEJFÖL, KANNÁS	L	20,00	GRAMM
42111 FIDOMLISZT	KG	10,00	GRAMM
72104 KELKÁPOSZTA	KG	100,00	GRAMM
73101 SÁRGARÉPA	KG	15,00	GRAMM
73102 PETREZSELYEMGYÖKÉR	KG	10,00	GRAMM
73104 ZELLERGUMÓ	KG	5,00	GRAMM
73201 VÖRÖSHAGYMA	KG	5,00	GRAMM
73301 FOKHAGYMA	KG	0,50	GRAMM
81311 BORS, EGÉSZ	KG	0,10	GRAMM
81412 HAJORANNA	KG	0,10	GRAMM
83111 ÉTKEZÉSI SÓ	KG	5,00	GRAMM

Ábra: " A szervezési koncepció megvalósításának
fő feladatai" című cikkhez.

. = döntés
 — = folyamat

----- = jelentési kapcsolat
 -.-.-.- = ellenőrzési kapcs.

1. ábra

A vezető idejének felaprózására kényszerül, mert minden döntés jogát magának tartja fenn.

A helyes hatásköri hierarchiában az elsőszintű vezetők döntenek egyes ügyekben, a vezetés mégis szilárd, mert a döntés jelentési és ellenőrzési kapcsolattá alakult át.

18-10-1960